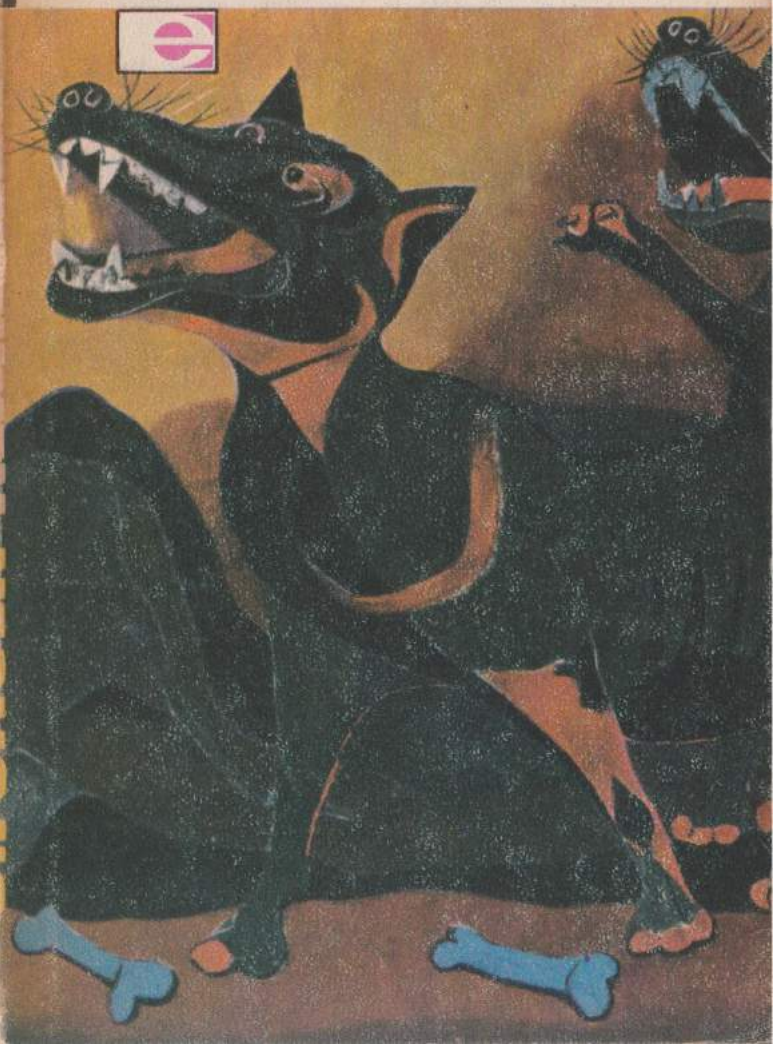
kerkenez

roman

cengiz tuncer

41

kerkenez
roman
cengiz ˙tuncer

e yayınları genel dizi: 41

ANKARA CADDESI 13
TELEFON: 26 81 42
NARLIBAHÇE SOKAK 19/3
TELEFON: 27 87 20
ISTANBUL

CENGİZ TUNCER

Cengiz Tuncer, Buldan'da doğdu, çocukluğunda dedesinden dinlediği halk şiirleri ve halk hikâyelerinin etkisiyle edebiyata büyük ilgi duydu. Şiir yazmakla girişti işe (1946), sonra gazeteciliğe başladı (1953). İlk romanı **Hacizli Toprak** (1959) önce bir günlük gazetede yayınlandı, ardından kitap halinde çıktı. Türkiye Gazeteciler Sendikası ve Edebiyatçılar Birliği Genel Sekreterliği görevlerinde bulundu. **Hacizli Toprak** (Ukrayna, Dnipro Yayınevi 1964/Rusya, Moladaya Gvardiya Yayınevi 1965) romanı dışında **Mandagözü** adlı bir oyunu da Rusçaya çevrilip (Azerbeycanski Litaraturniya 1970) yayınlandı. **Kerkenez,** yazarın ikinci romanı. 1974 başında Fransa'nın ünlü **Seuil** yayınevi tarafından Fransızca olarak yayınlanacak olan **Kerkenez** Türkiye dışında da büyük ilgi uyandırdı. Dili, biçimi ve konusuyla ilgiyi çeken **Kerkenez,** yazarın gazetecilliği sırasında yaptığı bir röportajdan yola çıkılarak yazılmıştır. Ama **Kerkenez**'de, yazara o zamanlar **Altın Kalem Armağanı** kazandıran bu röportajdan, yalnızca bir «çığlık» vardır. **Kerkenez,** «On bin yıllık ölülere yakılmış bir ağıt»tır gerçekte.

KERKENEZ

41

KERKENEZ cengiz tuncer'in romanı ● yayın hakları: e yayınları ● kapak: rufino tamayo / kemal kaldı ● dizgi: yelken matbaası ● baskı: ofset 75 ● dizgi düzeni: 10/12 batone intertype ● kapak filmi: ebru grafik ● kapak baskısı: orofis basımevi ● cilt: e yayınları ● e yayınları *ankara caddesi 13* telefon: *26 81 42 narlıbahçe sokak 19 kat: 3-4* telefon: *27 87 20* ● istek ve yazışmalar için kısa adres: e yayınları posta kutusu 12 istanbul ● birinci baskı: mart 1971, ikinci baskı: mart 1973, üçüncü baskı: kasım 1973, dördüncü baskı: haziran 1975 ●●●

CENGİZ TUNCER
KERKENEZ

ROMAN

E YAYINLARI

GENEL DİZİ

Acı çekmeyenin yüreği bütün
«Halk Türküsü»

BİRİNCİ BÖLÜM

AKLINDA hep o kuş vardı; kocaman, kapkara, kanatları kanlı, gagası iğri uzun... Nereden aklına takılmıştı bir türlü bulup çıkaramıyordu.

Aklında hep o kuş; kocaman, kapkara, kanatları kanlı...

Gözünü yumsa; o kocaman kuş, başının üstünde kanlı kanatlarını çarpa çarpa dolaşmaya başlıyordu hemen. Gözünü yumsa... O kapkara kuş iğri uzun gagasını gözüne batıracak, iki gözünü de oyup çıkaracaktı.

Gözü; gözü de bir ağrıyordu ki. Kocaman, kanatları kanlı, kapkara, uzun iğri gagalı kuş, gagasını gözüne sokmuş, çekip çıkarıyor gibi ağrıyordu gözü. Gözünü yumar yummaz, iğri uzun gaga hemen batıveriyordu gözüne.

«Öf,» dedi.

Canından bezmişti. Umudunu, sevincini yitirmişti. Başını taşlara vurmak geçiyordu içinden. Başının bir yerinde, sağ gözünün tam üstünde, alnında «İrin

gibi pis, katran gibi kara» bir sıvı birikmişti sanki. Başını tam o yerden taşlara vurmak... Başını taşlara vursa «irin gibi pis, katran gibi kara» şey akıp gidecek, kursağındaki sıkıntı çözülüverecekti.

Kuş, kapkara, kanatları kanlı, gagası iğri uzun kuş uçup gidecek, gözündeki ağrı dinecekti o zaman.

Tüfek sesi tam o sıra duyuldu. Başını taşlara vurmayı, ainındaki «irin gibi pis, katran gibi kara» sıvıyı akıtmayı iyice aklına koyduğu sıra.

«Bom..!»

Kuşu gördü; gökten iniyor olmalıydı. İlerde yere düştü kuş «pat» etti. Kuşun düştüğü yere doğru koşmaya başladı.

Gözü ağrımıyordu. Yumdu açtı gözlerini, yumdu açtı, yumdu açtı. Bir, iki, üç, beş. Hiç mi hiç ağrımıyordu gözü.

Kuş ölmüştü; kocaman, kanatları kanlı...

Ayaklarının arasında duran kuşa baktı. Ölü kuşa baktı. Küçücük bir arıkuşuydu; renkler içinde, alacalı bulacalı. İri gagalı, bildik arıkuşu. Bir saçma yüreğini parçalamış; başka bir saçma da bileğini kırmıştı.

Bu kuş, o kuş değildi; kocaman, kapkara, kanatları kanlı, gagası iğri uzun, bir türlü aklından çıkmayan o kuş değildi bu.

İğildi, arıkuşunu kırılmamış bacağından tutup kaldırdı. Boşluğa tuttu kuşu. Kanı toprağa damlıyordu pıt pıt. Bir, iki, üç, dört damla saydı; kuşun parçalanmış yüreğinden süzülüp toprağa inen dört kan damlası. Işıklı parlak kan damlasını hemen içiveriyordu toprak. Beşinci kan damlasını tam toprağa dü-

şecekken yakaladı boşlukta. Kan damlası avucuna düştü, beşinci damla avucuna indi, sonra altıncı, yedinci, sekizinci.

Kan sıcacık damlıyordu avucuna. Sıcacık.

Sıcak kan hemen soğuyordu: soğuyor, kirleniyordu.

Tuhaf, ürküntü veren bir kirlenmeydi bu. Işıklı pırıl pırıl, bir kızıl damla avucuna yayılıyor, yayılırken matlaşıp soğuyor, koyulaşıp kararıyordu. Kan ölüyordu.

Avucunda biriken ölü kan'ı kuşun tüylerine sürdü.

«Ver onu bakalım» dedi ses.

Neden sonra tanıdı ses'i; kulağından ilk geçişinde değil, bilinçaltında bir yerde yankılanışında; başını kaldırırken «ver onu bakalım,» diyen ses bir kez daha geçti sanki kulaklarından. O zaman tanıdı ses'i; babasının sesini. Başını kaldırmaktan caydı sesi tanıyınca. Babasının gözlerini, arıkuşunu öldüren adamın gözlerini görmek istemiyordu. Kuşu uzattı yalnızca; ölü kuş avucunda yatıyordu sırtüstü. Yüreğinin olduğu yerde saçma tüyleri kırıp dağıtmıştı iyice. Ölüme yol açan yara açıkça görülüyordu. Ölü kuşun minik başı sarkıyordu avucundan boşluğa, işaret parmağının hemen yanından. «Boynu bükük» diye geçirdi içinden.

Babasının eli kuşu öldüren adamın eli uzanıp yakaladı kuşun boşluğa sarkan başını.

O sıra, ölülerin boynu bükük olur diye geçirdi aklından.

«Git ellerini yıka,» dedi ses. «Üstüne müstüne sürme.»

Artık sesin yalnızca kulaklarından geçmesi yetiyordu tanıması için, bilinçaltında yankılanmasının ge-

reği yoktu. O sıra bilinçaltında hiç bir şey yankılanmıyordu; boynu bükük bir kuş ölüsüydü bilinçaltı o sıra.

Çakılı gibi duruyordu olduğu yerde.

«Duymadın mı,» dedi ses.

Sessizlik, uzun bir sessizlik oldu. Çocuk silkinip kurtulamadı kuş ölüsünden.

«Hey» dedi ses. «Sana söylüyorum duymadın mı?»

«Duydum.»

Adam yürüdü gitti. Bir zaman sonra başını kaldırıp baktı çocuk arkasından. Çiftesini asmıştı omuzuna, yürürken boyuna iki yana sallanıyordu. Gülmek geçti çocuğun içinden; kuşu gördü yeniden, ölü kuşu. Babasının başından yakaladığı, ayakları boşluğa sarkan ölü arıkuşunu.

Gülmedi, gülemedi. Bir şey tıkandı boğazına, gözlerini yumdu...

Kocaman, kapkara, kanatları kanlı, iri uzun gagalı kuş geri gelmişti gene.

Koşmaya başladı; gelişigüzel koşuyordu. Her yanını ter bastı yüreği pır pır etmeye başladı, dalağı şişti. Durdu, bir zaman soluklandı ister istemez; neden sonra da ağır ağır yürümeye koyuldu.

Köy tepelerden aşağı yuvarlanıp gelmiş bir ev topağına benzivordu uzaktan. Engin aşağı kayıp gelen bir ev topağı; yamru yumru, toprak damlı evler sanki yukarlardan bir yerden bayır aşağı kayıyorlardı boyuna. Bir yere çarpıp duracaklar, unufak olup dağılacaklardı. Dikildi baktı Salih. Damevlerinin bayır aşağı akışı yavaşladı, ağır akan bir ırmağa dönüştü. Bir «taş ırmağı» diye geçirdi aklından Salih.

Ürktü.

Evlerin engin aşağı gerçekten akıp gelmekte olduğuna inandı bir an, nerdeyse dağların süzülüp indiği, ovanın yüreğinde eridiği o dar boğazı tıkayacaktı akan ev ırmağı. Baktı, yüreği serinledi, en küçük bir kıpırdanma bile yoktu. İşte bütün evler, bütün taşlar, bütün ağaçlar yerli yerinde duruyordu. Evleri saydı; bir, iki, üç, dört.. Ne eksik ne fazla. Bir diyor «Hısım Ali'nin evi», İki diyor «Kelin Musa'nın evi», Üç diyor «Şerikli'nin evi», Dört diyor «Enser Kadın'ın evi», Beş diyor «Saçaklı Kelin evi», Altı diyor.

İşte Mustafacıkların evi, işte kendi evleri, köyün son evi. Deli Muammer'in evi çitlembiğin hemen arkasında, iki pencereli, tek göz bir damevi. Kendi evleri de öyle, kırık dökük, yamru yumru. Ev değil toprak yığını ikisi de; yüz, yüzelli metre arayla duruyorlar köyün dışında. Sonra sırtı dönünce pelit ormanı, pelit ormanının ucunda koca ağaç; uluçınar. Uluçınarın altında Enginomar türbesi.

Deli Muammer'in evinin önü bostan, bostanı taşörmesi bir duvar ayırıyor. Çitlembik ağacının olduğu yerde duvar göçüp yıkılmış. Burdan giriliyor bostana, ev biraz uzakta, sırtını harım yığınlarına dayamış, arkadan gelecek bir saldırıya karşı harım yığınlarına sığınmış gibi; yüzü düşmana dönük sanki, iki penceresi iki göz, gün yirmi dört saat açık iki göz iki penceresi, korkuyla bakıyor dünyaya, sinmis, ürkmüş bir hali var. Çitlembik ağacına cılız bir at bağlanmış, başında bir kıl torba, yem yiyor at.

Salih, atın kendisine savurabileceği tekmeden korktuğu için geniş bir daire alarak girdi bostana. Atı geçince durup eve baktı uzun uzun, kimsecikler yok-

tu. Ortalıkta. Çitlembik ağacına bağlanmış atla evin insansızlığını bağdaştıramadı, bir zaman durup baktı eve. Sonunda bağırdı:

«Mustafa...»

Damevinin kapısı aralandı usulca, Mustafacık gözlerini kırpıştırarak ışığa durdu.

«Buyur.»

Salih, o sıra gökyüzünde yeniden kuşu gördü. Kapkara, kocaman, kanatları kanlı, iri uzun gagalı kuşu.

«Gözüm,» dedi. «Bir ağrıyor ki sorma! Akacak sanırsın.»

İki elini gözüne siper etti. Gözleri gölgelendi kayboldu.

«Gölgeye otur,» dedi Mustafacık. «Kuru ağrıdır o, sıcak dokunur, azdırır.»

Salih, gözlerine siper ettiği iki elini de yumdu. İki eli şimdi bir dürbün olmuştu sanki göğe bakıyordu Salih.

«Kuş,» dedi.

Mustafacık da döndü baktı gökyüzüne.

«Ne kuşu?»

Gökyüzü bomboştu, ne bir bulut ne bir kuş. Salih silkindi.

«Arıkuşu,» dedi. «Babam vurdu demin.»

Nerden bilecekti Mustafacık başının üstünde durmadan dolanıp duran kuşu! Kapkara, kanatları kanlı, kocaman, iğri uzun gagalı, gözünü yumsa gagasını hemen gözüne daldıran o kuşu Mustafacık nereden bilecekti. Kuşun gözünü oyup çıkarmak için dolandığını, gözünün bundan ötürü çıkacakmış gibi ağrıdığını, durmaksızın ağrıdığını.

Mustafacık uzandı, iki yaprak kopardı ağaçtan. İki yeşil yaprağı Salih'e uzattı.

«Al gözlerine bas,» dedi. «İyi gelir. Geçenlerde ben oldum da ordan biliyorum. Ağrıyı alıyor yaprağın serinliği.»

Uzandı aldı yaprakları; gözlerine bastırdı; gerçekten de yaprağın serinliği gözünün ağrısını yalayıp aldı bir an.

«Eyvallah,» dedi. «Sağol.»

Mustafacık'ın karşılık vermesini beklemeden yürüdü. İki gözünü de örtmüştü yaprakla, gene de gözleri açıkmışçasına hızla yolalıyordu. Otuz adım kadar gitti, gözüne bastırdığı iki yaprak da ısınmıştı; yaprakları yere atıp çiğnedi.

Gözlerini açıp baktı, evleri tam karşısında duruyordu.

Kapıdan tarafa yürüdü, zorlukla itip açtı tahta kapıyı. Alacakaranlıkta hiç bir şey görünmüyordu, kırpıştırdı gözlerini.

«Gene ne var,» dedi içerden bir kadın sesi.

«Gözüm ağrıyor,» dedi çocuk. «Akacak gibi ağrıyor boyuna.»

Sesi boğuklaşmıştı birden, belli ki hazırdı mızıldanmaya.

«Mazaratın dinmez,» dedi kadın «allahın belâsı seni.»

«Belâ okuma,» dedi Salih. «Belâ okuma da babama söylemeyeyim.»

«Hay babanın da,» dedi kadın.

Sonra sustu, Salih de karşılık vermedi bir za-

man. Karanlığın içinde görünmeyen kadın yürüdü kapıdan yana, yüzü aydınlığa çıktı.

Kavruktu. Kaşları yolunmuş gibi kel kel ağarıyordu gözünün üstünde. Gözleri iyice gömülmüştü yuvalarına, küçücük iki boncuk gibiydi gözleri. Başına eski bir yazma bağlamıştı, tam çenesinin altından gelişigüzel düğümlemişti yazmayı. Yazmanın altından saçları görünüyordu; alnında, daracık alnında bir tutam saç vardı. Aklı karalı, taranmamış, kıvırcık, kıtık gibi. Başını sağa eğmişti açıkça; sanki taşıyamıyormuş, ağır geliyormuş gibi.

İlk bakışta insan bu gövdede iki gücün açıkça çekiştiğini görüyordu. Biri başını binbir zorlukla sağ tarafa yatırıyor, başı omuzuna doğru eğik tutmak için bastırıyordu üstünden. Nerdeyse bu basınç yüzünden bütün gövdenin dengesi bozulacaktı, yere yuvarlanacaktı kadın. Öteki güç önlüyordu yıkılmayı, dengeyi sağlamak için bula bula bir tek yol bulabiliyordu bu karşı güç, bütün gövdeyi olduğu gibi sola yatırmaktı bu yol. Yürürken başının sağa eğikliği iyice belirginleşiyor, buna karşılık gövde sola kaydıkça kayıyordu. Sanki garip bir cambazdı bu, omuzları üstünde kötü kötü sallanıp duran, boyuna sağa sağa yatan kafayı, o garip topu düşürmemek için ter döken bir cambaz. Sol ayağını kıvrık tutuyordu boyuna. Tam dizinden kırıyor övlece duruyordu. Oysa sağ bacağı dümdüzdü, dimdikti hep. İki elleri de öndeydi, göğe dönüktü. Dua eder gibi açılmıştı göğe; belki de dua eder gibiden çok birden dengesi bozulup düşüverecek gibi duran başı tutmak, düşmesini engellemek istiyordu bu iki el. Dengesi bozulup boşluğa düşecek o garip topu hemen yerine koyacaktı düşer düşmez. Şiş şişti elleri,

kocaman, erkek elleriydi daha çok; kocamandı, nasırlıydı, çirkindi.

«İkisi de mi ağrıyor, iki gözün de mi?»

Başını salladı çocuk.

«İkisi de,» dedi «Akacak gibi sankı.»

Kadın, çocuğun başını tutup gözlerini gökyüzüne, güneşten yana çevirdi. Güneş bıçak gibi saplandı çocuğun gözlerine, sıkıca yumdu gözlerini.

«Aç hele aç,» dedi kadın.

Salih açtı gözlerini, yüzü acıyla buruştu. Kadın uzun uzun baktı iki gözüne.

«Batar bu,» dedi. «Kuru ağrı işte. Ana sütü iyi gelir buna.»

Köyden yana baktı, düşündü bir an; yüzü aydınlandı.

«Dudu Gelin'e git,» dedi çocuğun omuzuna vurup. «Benden selâm söyle, Hacer Ana selâm etti de. İki gözüne ikişer damla damlatsın sütünden. İki bir gözüne, iki bir gözüne dört damla süt damlatıversin memesinden. Sevaptır.»

«Memesinden mi?»

«Kıçından,» dedi kadın. «Tövbe adamı günaha sokma işte, karı milletinin sütü götünde olmaz ya oğlum! Memesinden elbet, iki birine iki birine.»

«Damlatmazsa, nazlanırsa.»

«Damlatır, damlatır. Benim lâfımdan pek çıkmaz. Kökü kurumadı ya süt alt yanı. Mırın kırın eder nazlanırsa; de ki Dudu Gelin çocuğun mazaratlanır sonra bak ha de.»

«Damlatmazsa mazaratlanır mı çocuğu?»

«Uzun ettin ama,» dedi kadın. «Bir bok olmaz belki, ama eskiler öyle demiş işte, mazaratlanır demişler.»

Salih köye doğru yürüdü.

Örme duvarı aştı yola çıktı. Ortalıkta hiç kimse yoktu, sanki köy boşalmış gibiydi. Durmadan batan ağrı yüzünden gözlerini bir açıyor bir kapıyordu. Dudu Gelinlerin evine yaklaşınca yine gözlerini yumdu, gözleri kapalı seke seke gitti bir zaman; biri kollarından tutup silkeleyene kadar da açmadı gözlerini. Etem Uraz'dı kollarından tutan. Gülüyordu.

«Etem.» Dedi korkulu korkulu.

Gülüyordu Etem. Bir heykelin yüzüydü bu, değişmez, donuk bir bakış; değişmez kocaman bir gülüş.

«Etem.»

Etem gene gülüyordu, değişmez kocaman gülüşüyle.

«Etem, helva.»

İki gözü belli belirsiz oynadı gözevlerinde, dudaklarının iki yanında bir anlık bir kıpırdanma oldu.

«Var mı?»

Deli gözlerinin derinliğinde bir yer pır pır ediyordu. Ağzındaki o gülüş birden bozguna uğramış, aç bir ağız olmuştu; aç bir avcı ağız.

«Helva.» Dedi Salih.

«Var mı?» Dedi Etem Uraz.

Elleri gevşedi, Salih sıyrılıp çıktı ellerinin arasından koşarak uzaklaştı Dudu Gelinlerin evine doğru. Etem Uraz dız çöktü, toprağa kapandı. «Halva» dedi

Salih, Dudu Gelin'in kapısına dayandı, kapı aralıktı, itip girdi içeri. Ev karanlıktı. Öksürdü, ben geldim, içerde kım var gıbllerden.

«Kim o,» dedi Dudu Gelin içerden «Kim o gelen?

Salih karşılık verme fırsatı bulamadan:

«Ha» dedi kadın «Sen misin. Hayrolsun?»

Salih o zaman farketti Dudu Gelin'in olduğu yeri. Gözlerini iyice kısarak kadından tarafa baktı.

«Analığım yolladı.» dedi «Hacer Ana yolladı beni, selâm söyledi.»

«Aleykümselâm. Bir dileği mi var?»

Çocuk sustu.

«Bir iş mi geldi başına yoksa. Anlatsana hele.»

«Dedi ki;» dedi Salih sonra sustu, lâfın arkasını getirmedi.

«Fesupanallah,» dedi kadın «Fesupanallah ne dedi yavrum onu söyle hele.»

Tahta beşikte, ocağın hemen yanında yatan çocuk o sıra başladı mızıldanmaya. Dudu Gelin döndü baktı beşiğe; elini, sağ elini sol göğsüne daldırdı hemencecik, tuttu memesini çıkardı. Salih'e baktı bir, beşikten yana yürüdü sonra. Memesinin iri başını işaret parmağıyla başparmağının arasında sıkıyordu. Diz çöktü, tahta beşiğin üstüne abandı, memesini uzattı boşluğa, iki parmağının arasında tuttuğu memesinin başını bebeğin ağzına soktu. Bebek hemen başladı emmeğe, bir yutkundu, yüzü rahatladı sonra. Salih güldü, kadının memesine bakıp yutkundu.

«Gözüm ağrıyor da,» dedi «Analığım da tuttu sana yolladı beni.»

Dudu Gelin belli belirsiz yan döndü.

«Anladım» dedi «Anladım şimdi.»

Bebek, meme emerken sesler çıkarıyordu «cork cork» ediyordu memeyi emerken, sonra bir soluklanıyor hoşnut hoşnut mırıldanıyordu. Birden durdu ses,

bebek yeniden uyumuştu. Dudu gelin memesini çekti çıkardı bebeğin ağzından, ayağa kalktı.

«Baban okumadı mı?»

«Okudu.»

«İyi gelmedi demek.»

«İyi gelmedi.»

«Öyledir,» dedi Dudu Gelin. «Kimi ağrıya dua işlemez.»

«İşlemez.» dedi çocuk.

Memesi hâlâ dışardaydı Dudu Gelin'in. Başı gene iki parmağının arasında duruyordu. Yüzünde buruk bir anlam vardı, bir yeri acıyormuş da acıdan katılmış gibi.

«Isırdı mı?» dedi Salih.

«Ne?»

«Bebek memeni ısırdı mı?»

«İki aylık daha. Dişi bile yok, ısırmayı ne bilsin.»

Salih önüne baktı, söyleyecek lâf bulamadı.

«Kadınlık rezillik,» dedi kadın «süt çok geliyor da ağrı yapıyor. Analık mazaratlı iş.»

«İkisi de mi ağrıyor?»

«İkisi de ağrıyor ya.»

«Benimki gibi,» dedi Salih «Benimkinin de ikisi ağrıyor.»

Kadın şaşkın:

«Ne söylüyorsun be?» dedi. «Onunki de ağrıyormuş, tövbe.»

«Gözüm» dedi Salih «Gözüm. İkisi de ağrıyor da.»

Dudu Gelin güldü. Boyuna gülüyordu. Yüzünün

derisi incecikti. Gülünce güneşten yanmış incecik deri pembeleşiyordu. Güzel gülüyordu Dudu Gelin.

«Uzan» dedi Salih'e «Uzan şuraya bakalım.»

Eliyle sediri gösterdi.

Salih kadının gösterdiği yere uzandı.

«Sırtüstü yat.»

Sırtüstü yattı Salih.

«Gözlerini aç.»

Gözlerini açtı Salih. Gözlerini açınca Dudu Gelin'in memesini gördü, gittikçe yaklaşıyordu meme kendisine. Pembe beyazdı kadının tenl, yüzündeki güneş yanığı memesinde yoktu, dupduru bir beyazlıktaydı memesi. Anlaşılan kadının güneş görmedik yerleri hep böyle süt gibi karbeyaz diye düşündü Salih. Meme başı siyaha çalıyordu, etin siyaha dönük koyuluğunun çevresinde bir halka vardı, daha açık koyulukta bir halka. Gözlerini kapattı. Kuş aklına geldi, kocaman, kapkara, kanatları kanlı iğri uzun gagalı kuş.

«Gözlerini aç,» dedi Dudu Gelin «Uzatma da aç gözlerini.»

Salih, gözlerini açmadı; elini uzattı boşluğa. Kuşun gagasını, iğri uzun gagasını yakalamak istiyordu. Kadının memesi geldi eline; yumuşacık, kaygan. Hiç de kanlı kuşun uzun sivri gagasına benzemiyordu.

«Bırak mememi be,» dedi kadın «Acıtıyorsun.»

Salih bırakmadı kadının memesini. Gözlerini açtı. Kadının memesini hiç bırakmak istemiyordu; korkuyordu, bu kaygan, bu yumuşacık, sıcacık şeyin birden başka bir şeye dönüşmesinden korkuyordu, sivri uzun bir gaga oluvermesinden korkuyordu.

«Korkuyorum.»

Kadının memesi elindeydi, avucunun içinde. «Korkacak ne var, yakmaz, acıtmaz; iki damla süt alt yanı.»

Çocuk, elleri arasındaki şeyi okşamaya devam etti. Bu sıcacık, kaygan şeyi büyük bir sevgiyle okşadı, kadının gözlerinin içine baktı, gülümsedi.

«İzin ver ben sıkayım.» dedi. «Belki korkmam o zaman.»

Kadın sevgiyle vurdu eline.

«Haydi öyle olsun bakalım. Erken başladın anlaşılan.»

Çocuk, ellerini çekti Dudu Gelin in memesinden; gözlerini yumdu yeniden.

«Korkuyorum.»

«İyi ya,» dedi Dudu Gelin. «Al sen sık işte.»

Memesini bıraktı Salih'in ellerine, Salih iki elliyle yakaladı kadının memesini, yumuşak, kaygan ve sıcacıktı Dudu Gelin'in memesi. Anlaşılmaz bir haz doluyordu içine; bu kaygan sıcacık dokunuş yüreğini ürpertiyordu. Okşadı memeyi, meme başı yüzüne değdi o sıra, yanağına dokundu, yalandı Salih, memeyi emmeye niyetlendi, diliyle hafifçe dokundu ucuna.

«Uzatma da,» dedi kadın «Eğlencelik değil ya bu.»

Biraz geri aldı gövdesini Dudu Gelin. Salih memenin başını gözünün tam üstüne getirdi, yukarılardan bir yerden yumuşacık çekti memeyi kendine doğru; sıktı. İnsan sütünün kokusunu duydu, yağlı ağır kokusunu. Midesi kabardı, yutkundu ister istemez.

«Kokuyor,» dedi «Kokuyor.»

Kadının memesini mıncıklamaya devam ediyordu bir yandan da. Dudu Gelin silkindi kalktı. Bir de tekme savurdu Salih'ten yana.

«Deyyusun oğlu,» dedi «Keçi memesi mi belledin mememe be?»

Sırnaştı Salih.

«Öteki gözüm.» dedi, kadının memesine uzattı ellerini.

«Öteki gözün çıksın.»

Elinin aceleci, alışkın bir hareketiyle memesini entarisinden içeri itiverdi. Yumuşacık kaygan tenin sert kumaşa sürtünürken çıkardığı sesi duydu Salih.

«İyi geldiydi,» dedi «Hemen aldıydı gözümün ağrısını.»

«İyi gelir ya,» dedi Dudu Gelin «Ana sütü yarayışlıdır.»

Salih öylece yatıyor, yerinden kalkmaya hiç de niyetli görünmüyordu. Dudu Gelin ona baktı, başını salladı iki yana.

«Peki peki,» dedi «Öteki gözüne de sıkayım, ama mıncıklamaya kalkma mememe.»

Salih güldü, başını salladı.

Kadın çocuğun üstüne abandı, sol gözüne iki damla süt damlattı memesini sıkarak, o sıra yakaladı çocuk memeyi yeniden, yumuşacık okşadı; dokundu dokunmadı gibilerden, korkuyla, kuşkuyla. Soludu.

«Tevatür doğrusu,» dedi Dudu Gelin «Daha bacak kadar bok, karı belleyecek er gibi soluyor. Tüh tüh zaman ahir zaman tövbeler olsun.»

Yeniden soktu memesini entarinin göğsüne, silkinip ayağa kalktı, Salih de kalktı ardından kapıdan tarafa yürüdü.

Gözlerinin ağrısı geçmişti. O kuş, kocaman, kap-

kara, kanatları kanlı, iğri uzun gagalı kuş da uçup gitmişti.

«Dudu Gelin be,» dedi Salih.

«Ne var?»

«Sağ ol ağrısı geçti gözümün. Ama, gene ağrırsa geleyim mi, gene süt sıkar mısın gözüme.»

«Gel ya,» dedi Dudu Gelin «Ne zaman ağrırsa gene gel, sevabı var bunun. Hem üç damla süt akıtmayla kuruyacak değil ya.»

Salih'in yanaklarından aşağı süzüldü aktı ana sütü.

«Bom...»

Silâh sesiyle birlikte duraladı Salih, Dudu Gelin'den tarafa baktı.

«Babam.» Dedi.

«Bom...»

Yeniden duyuldu silâh sesi. Salih güldü.

«Vuramadı demek,» dedi «Karavana.»

«Yaşlılık zor,» dedi Dudu Gelin «İhtiyarlıyor ne de olsa.»

Çocuk yürüyüp çıktı dışarı. Elinin tersiyle gözünden süzülüp çenesine inen sütü sildi, başını kaldırıp göğe güneşe baktı, inatla baktı güneşe. İlkin bulanık, boz renkli bir gök gördü. Gözlerini kırpıştırdı, bulanık boz renkli gök açıldı önünde, berraklaştı, canlı bir maviye boyandı her şey. Güneş duru maviliğin ortasında parıldıyordu. Gözünü yakmıyordu güneş, bakışlarını bütün gökyüzünde dolaştırdı, kendi çevresinde dolana dolana yürürken hep güneşe baktı.

İyice Inandı kuşun uçup gittiğine, kocaman, kapkara, kanatları kanlı, iğri uzun gagalı kuş çok uzaklara gitmişti.

Sevindi.

Aynı anda silâh üçüncü kez patladı:

«Bom...»

Güldü. İçinden «Cennet Ana boku yedi» diye geçirdi. O sıra gördü Etem Uraz'ı, üstüne doğru geliyordu hışımla. Kaçmaya başladı, bir zaman koştu arkasından Etem Uraz «Halva Halva» diye bağırarak.

2/CENNET ANA, HACER ANA, ANACIK

EVDE üç ana vardı Hacer Ana, Cennet Ana, Anacık. Asıl ana Anacık'tı. Ama Salih kendini bildi bileli üçüne de «Ana» diyordu. Hacer Ana evin ilk kadınıydı. Hafız onu beş yıl kullandıktan sonra kısırlığı su götürmez bir gerçek olarak ortaya çıkınca Cennet Ana ile evlenmişti. Dört yıl da onun doğurmasını beklemişti boşuna. Hacer Ana gibi o da kısırdı. Hacer Ana «Ahım tuttu herif seni» derdi bu yüzden. Sonra sıra Anacık'a gelmişti; Anacık Hafız'ın yüzünü ağartmıştı doğrusu, yatağına aldığının üstünden bir yıl geçmeden Salih'i doğurmuştu Anacık.

«Döne'ciğin öldüğü gün doğdun.» derdi Cennet Ana hep. Döne Cennet Ana'nın iki yaş küçük kardeşiydi. İkinci çocuğunu doğurduktan bir hafta sonra ölmüş, çocuk da yaşamamıştı. Bir kız bırakmıştı arkasında, öldüğünde tam altı yaşındaydı Şadiye kız. Kasabaya evlâtlık vermişlerdi çaresizlikten, evlenecek boya gelene kadar el kapısında sürünmüştü Şadiye kız.

Döne'yi çok severdi Cennet Ana. İki demez bir demez hep onun «kanından» söz ederdi. «Kelin Musa'yı Döne'ciğin kanı tutacak» derdi.

Babası üç el tüfek atmış da vuramamışsa bu lâf yüzünden ortalık birbirine girerdi hep.

«Tövbe de,» derdi babası «Karı tövbe de günah.»

Öldür allah tövbe demezdi Cennet Ana, tersine büsbütün sesini koyverir, büsbütün gemi azıya alırdı.

«Bugünmüş gibi aklımda,» diye başlardı sonra, «Üç salı sancılandı da üç salı ayağa kalktık hep; doğuracakmış gibi. Dördüncü salıydı kurtulduğunda. Tam öğle namazı vaktiydi, şöyle tutup salladım, göbeğini kestim tam o sıra namaza durdundu sen. Sonra çarşamba, sonra perşembe, sonra cuma, sonra cumartesi. Pazar günü de uğursuz karı çekti kapının iplni.»

Babası burda keserdi lâfı. Kelin Musa'nın Zehra için âdlı adınca «uğursuz karı» denilmesini istemezdi.

«Yahu karı doğru konuş,» derdi «Doğru konuş.»

«Kim ne derse desin, pazar akşamı albastıya tutuldu Dönecik. Kör kör parmağım gözüne. Pazartesiyl zor çıkardı kor ateşler içinde yandı yandı gitti. Kurtulduğunun haftasına, salı sabahı da ruhunu teslim etti. Allah rahmet eylesin.»

Söz burda dururdu, bütün ev dudak oynatır «pıtır pıtır» dua okurdu. Üç külhuvallahi bir elham. Ardından «püf» ederdi bütün ev boşluğa, nefes koyverirdi. Sonra Baba söze başlardı.

«Kocakarı, kocakarı günaha giriyorsun, iftira ediyorsun elin karısına, tövbe de. Buna kara çalmak derler, kara çalmak.»

Cennet Ana, Nuh der peygamber demez oysa.

Kalıbını basardı Kelin Musa'nın Zehra'sının altı kanlıyken Döne'yi yoklamaya geldiğine.

«Nerden biliyorsun be karı?»

Cennet Ana bu soruyu küçümserdi hep.

«Bilmemiş olur muyum,» derdi «Bu köyde hangi karının altı hangi gün kanlanır bilmemiş olur muyum hiç.»

Kelin Musa'nın Zehra da «altı kanlıyken lohusa yoklamaya» gidilmeyeceğini bilmesin olmazdı.

«Bu köyde,» derdi Cennet Ana, durur iki yana sallardı başını, «Bu köyde ne demek; bütün cihanı alemde, her müslüman köyünde bir kız çocuğu kulağı lâf anlayacak çağa geldi mi anasından duyduğu ilk nasihat budur. Bir kadın altı kanlıyken lohusa yoklamaya gidemez. Giderse mevlânın huzurunda kanlı katil olur çıkar. Ya anayı albasar çünkü, ya çocuğu. Boğulur gider ikisinden biri hiç kurtuluşu yok boğulur.»

«Fesupanallah, tövbe de kocakarı,» derdi babası «Tövbe de!»

Cennet Ana dünya yıkılsa «tövbe» demez oysa.

«Günahı vebâli boynuma.» der hep.

O zaman Hafız yükseltir işte sesini.

«Karıı...» der susar ilkten, bir zaman uzar sessizlik. Konuşmaya başladığında bir yumuşaktır, sanki biraz önce o «karıı...»yı çeken o değildir.

«Gel etme,» der «Gel etme, kör değneği bellemiş gibi vır vır da vır vır aynı şeyi söyleyip durma.»

Ya bu konu, ya başka bir konu. Ama çokluk bu konu.

Baba çifteyi boşa ateşledi, attığını vuramadı mı o gece gözünden al cümbüşü. Ordan dolanır, burdan dolanır, lâfı evirir çevirir «mazarat» çıkaracak yere getirir sonunda.

Cennet Ana bilirdi Işin nereye varacağını; bilirdi bilmesine ya gene de inatla diretirdi «dediğim dedik» diye. Dayatır giderdi sonuna kadar.

Belki içinde bir yer kıpırdıyor, yüreği kabarıyordu istekle, lâfın sonunun varıp dayanacağı yer yüreğinde bir şeyler uyandırıyor, içine bir sıcaklık veriyordu. Diklenmesi, sonuna kadar direnmesi bu yüzdendi belki de.

«Üstüme gelme herif» dedi «Üstüme gelme işte afakanlar basıyor be. Ne yani Zehra'nın avukatı mı oldun başımıza, Döne'ciğin kanlı katilinin koruyucusu mu kesildin?»

«Hey karı lâfını bil, sözünü bil.»

«İşte lâfım,» dedi Cennet Ana dikildi sanki.

«Bak işte lafım bu, Kelin Zehra Döne'ciği yoklamaya bile bile, kör kör parmağım gözüne diyerekten geldi, öldüresiye; Döne'ciğimin kanlı katili olaraktan geldi. Mevlamın huzurunda iki elim yakasındadır, o karı Döne'ciğimin kanlı katilidir.»

«Tövbe estağfurullah. Tövbe günaha giriyorsun.»

«Günahı vebali boynuma.»

«Karıı...»

«Ne var?»

«Gel sen değiştir bu kafayı. Ben dini bütün bir müslümanım. Kıldığım namaz, tuttuğum oruç, ettiğim dua boşa gitsin istemem. Tövbe et, aklını değiştir, ben evimde iftira istemem, yarın ruzumahşerde..»

«Yarın ruzumahşerde iki elim o kanlı katilin yakasındadır. Ben bildiğimi söylerim.»

«Karıı... Karı. Gel beni dinle de bu fikirden cayol. Hem durup dururken boku bokuna günaha girme. Hem de iş açma başımıza, iş açma.»

«İki cihan bir olsa dönmem sözümden, bunu bilir bunu söylerim iki cihan bir olsa.»

«Karıı..»

«Kulak ver adamım, kulak ver. Bu memlekette kanun kanun olsa, o senin Kelin Zehra'sını yakalayıp tıkarlar dama. O saatta çekerler yağlı ipe. Bir karı altı kanlıyken lohusa yoklamaya giderse kanlı katildir, bunun böylece yeri var kitapta da.»

«Orada dur işte.»

«Orda dur ve sâlâvat getir.»

«Lâileheillallah,» dedi Hafız «Ve de tövbe estağfurullah.»

«Hazreti Muhammet —Sallallahuteala— Hazretleri başı için mevlam o karının canını tez günde alır işallah.»

Adam elindeki teneke maşrabayı hırsla fırlattı Cennet Ana'nın kafasına. Maşraba tak etti kadının kafasına.

«Höst ayı,» dedi kadın «Höst.»

«Bir de kocaya karşı gelmek ha.»

«Kafamı yarıyordun az daha.»

«Canın cehenneme.»

Kadının üstüne geldi hışımla. Belinden, enli, askerlikten kalma palaskasını çekip çıkardı bir anda; tokasız yanını doladı eline, tokalı yanını boşluğa savurdu. Toka döndü odanın karanlığında, Cennet Ana nın omuzunu buldu sonra.

Salih kendini bildi bileli, her karavana atışın sonunda ilkin ağız dalaşı başlar evde. Sonra kavga çıkar, sonra palaska belden boşalır, ele dolanır, durmaksızın orasına burasına iner Cennet Ana'nın. Hacer Ana o zaman Salih'e sarılırdı; palaskanın tokası Cennet Ana'nın sırtına indikçe daha bir sarılır Hacer Ana Salih'e, kıvranır, ıhıldar, iç geçirir.

Belki onuncu kez vınladı palaska boşlukta, kadının belinin tam ortasına indi toka; kadın dizüstü çökerken «ıh» dedi. Bir daha vurdu adam aynı noktaya, bir daha, bir daha. Ama ikincide, üçüncüde, dördüncüde «ıh» demedi kadın. Sessiz karşıladı palaskayı.

«Hay vuran elierin kırılsın.» dedi neden sonra' «Palaska tutan ellerin kurusun inşallah.»

Palaska bir daha yardı vınlayarak havayı. Cennet Ana'nın sol omuzuna indi, kaburgalarına, kafasına, yüzüne. Yüzü kanadı.

«Lâfını bil,» dedi adam. «Lâfını bil gebertirim yoksa.»

«Kurusuuuun,» dedi kadın «İki ellerin kurusun işallah.»

Hacer Ana göğsüne bastırdı Salih'i.

«Canalıcı,» dedi Cennet Ana «Canalıcı, kuduz köpek.»

Adam duraladı, soluk soluğa kalmıştı, boyuna vur ha vur yorulmuştu. Bir tekme savurdu Cennet Ana'ya gelişi güzel; bir tekme de kıçının üstüne ardından.

«Deli karı,» dedi «Deli karı, allahın belâsı karı!»

Cennet Ana başını yere dayamıştı, iki dizinin arasına gömdüğü başı yere değiyordu. İnliyordu; hem inliyor hem patırdıyordu durmadan. Ne dediği anlaşıl-

mıyordu, ama sövüp saydığı tekdüze bir iniltiyle adama ilendiği açıktı. Arada kısık kısık hıçkırıklar karışıyordu virvirına.

Salih dönüp kurtuldu Hacer Ana'nın elinden. Hacer Ana öksürdü.

«Adam,» dedi Anacık «Hey adam.»

«Ne var?»

«Merhamet adam merhamet, ölecek kadın. Öldüreceksin dayaktan.»

«Gebersin.»

Durdu, gürültülü gürültülü soludu dikildiği yerde, Isli gaz lâmbasının ışığını kıstı «pof» etti söndürdü yanar lâmbayı. Bir an Inanılmaz bir sessizlik yaladı geçti karanlığı. Sonra kıpırdandı Cennet Ana'nın Inlitisi ,yeniden, Hacer Ana öğürdü o sıra. Fırlayıp çıktı odadan dışarı.

«**Bismillahirrahmanirrahim,**» dedi baba.

Öksürdü uzun uzun, genzini kazıdı.

«**Ve Resûlenilâ Beni İsraile ennî kad ci'tüküm biâyetin min Rabbikûm ennî ehlûku leküm minnettını kehey'etittayri feenfuhu fihi feyekûnu tayren bilznillâhi.**» (*)

Sesi, Cennet Ana'nın ahını vahını bastırıyor, karanlığın içinde açıkça her şeyin üstüne çıkıyordu.

(*) Allah-ü Tealâ İsa (A.S.)'ı Beni İsrail'e resul gönderdi ve resul olunca İsa (A.S.) «Ben sizin Rabbiniz tarafından mu'cizeyle resul olarak geldim. Sizi ıslah ve doğru yola irşad edeceğim ve nübüvvetime delâlet eder mu'cizelerim de vardır.» dedi ve mu'cizelerini izhara başladı ve dedi ki «Ben size çamurdan bir kuş, sureti yapar, ve heyetini takdir ve ihmal ettikten sonra sizin yanınızda ben o surette bir nefes eder, üflerim. Benim üflemem üzerine bilznillah derhal o surette kuş olur.»

Cennet Ana'nın vızıltısıyla birlikte azalıyordu ses, nerdeyse birbirinin peşinden sönüp kaybolacaktı iki ses. Sonra tam susacakken, İniltisi ölüp, koyu bir sessizliğe dönüşecekken birden parlıyordu Cennet Ana; sarsılıyor hıçkırıklarını koyveriyor, ilenmeğe başlıyordu yeniden Babanın sesi, dua okuyan sesi de dikleniyordu o sıra.

«Ve übriül'ekmehe vel'ebrasé ve uhyilmevtâ bilznillâhi.» (*)

Sanki iki düşmandı bu iki insan sesi, karanlığın içinde birbirlerini buluyorlardı hiç yanılmadan. Cennet Ana'nın ilenmeleri, boğuk iniltileri o tekdüze duanın gittikçe alçaldığı sırada bir boşluk arıyordu kendine. Yukarılara, iyice yükseklere tırmanıp çıkmak için atılıyordu umulmadık bir anda. Ama dualar hemen saldırıyordu yırtıcı bir atmaca gibi. İniltiler yaralı bir kuş gibi hırçın kanat çırpışlarıyla göğe yükselecekken yeni bir darbe daha yiyordu atmacadan. Duaları okuyan ses, o korkunç pençesini geçiriyordu iniltilere; iniltileri, son bir gayretle tırmandığı yükseklikten alıp yere vuruyordu. Bir zaman duyulur duyulmaz inliyordu kadın, nerdeyse ölüyordu iniltiler, gırtlağında bir ince yakınma vızıldıyordu, duanın o coşkun kanat çırpışı da duruyordu o zaman, iki dudak arasında bir mızmız mırıltı olup çıkıveriyordu. O sıra atılıyordu iniltive sinen kuş, kanat çırpıp ağıvordu yükseklere. Bir hövkürüyor, bir ah ediyor, bir of çekiyordu. Sanki özgürdü bir an, tanrı katına ulaşacaktı inilti kuşu, bir kanat daha çırpabilse, bir kanat daha. Ama duaların

(*) «Ve ben gözsüz doğanların gözlerini körlükten kurtarır ve vücudunda alaca olan kimseleri tedavi ederim ve daha büyük mucizem biiznillah ölüleri diriltirim.»

atmacası atikti. Belki de acımasızlığından bırakıyordu inilti kuşunu. Tam özgürlüğe kavuşacakken, son bir kanat çırpışıyla tanrı katına ulaşacakken vuruyordu pençeyi.

«Ve ünebbiüküm bimâ te'kûlûne ve mâ teddehhurune fi büyûtiküm inne fî zâlike leâyeten lekün in küntüm mü'minin.» (*)

Sonunda yenik düşüyordu inilti kuşu, dualarin atmacası, tartışılmaz bir zaferle kapatıyordu savaşı.

Ardından «Amin» çekiyor, dala konuyordu.

Sessizlik çöküyordu.

Uzun, ürkütücü sessizlik.

Cennet Ana yerde tortop duruyordu öylece, ölü gibi.

«Ocağa su koydun mu,» dedi baba Anacık'a.

Kadın «ıhı mıhı» gibisinden sesler çıkardı, bir şeyler geveledi ağzında. Adam ikiledi.

«Su koydun mu ocağa?»

«Koydum,» dedi Anacık çaresiz «Koydum koydum.»

Cennet Ana yavaşça süründü dizleri üstünde, yataktan tarafa geldi, mecali tükenmiş gibi kalakaldı

(*) «Ve ben sizin evlerinizde ne yediğinizi ve ileride zuhûr edecek ihtiyacınız için sakladığınız şeyleri bilirim. Ve size haber veririm. İşte şu zikrolunan mu'cize ve harukalâdeler ve eğer mü'minseniz sizin için benim nübüvvetime büyük alâmet ve delâlet vardır. Şu halde bana iman etmeniz lâzımdır,» demekle kavmini imana davet etmiştir.

— Hulâsât'ül Beyan, fi tefsîr'il Kur'an.

— M. Vehbî, cilt 2, s. 604-605/Al-i İmran suresi.

sonra, Salih uzandı karanlıkta Cennet Ana'nın elini tuttu. Yorganın altına çekti kadını, kadın kendini attı yatağa, Salih'in elini bırakmadı, kendisine doğru çekti onu.

«Bu baban kanlı katil,» dedi «Canalıcı.»

Yorganı çekmişlerdi başlarına.

«Acıyor mu,» dedi Salih «Çok acıyor mu?»

«Hem de ne acımak aslanım,» dedi Cennet Ana «Acımak ki ne acımak.»

Büsbütün bağrına bastı çocuğu.

O sıra patladı baba.

«Kes mızıldanmayı.»

Salih kulağına uzandı Cennet Ana'nın, «sus» etti.

Bütün gücüyle Salih'e abandı Cennet Ana. İçinde birikmiş ne varsa boşandı sanki, Salih'i sarıp sarmaladı bütün yüreğiyle, bütün gücüyle. Sessizlik keskin bir bıçak gibi saplandı enselerine. Kıpırdamadılar, solumadılar bile. Sonra aç bir sırtlan oldu babasının sözü, çocuğun yüreğine atladı.

«Sokul Anacık sokul.»

Bir yumruk geldi gırtlağına tıkıldı Salih'in; kan bütün kızgınlığıyla Cennet Ana'nın uyluklarına vurdu. Salih'i daha bir bastı bağrına, iki bacağını doladı çocuğun cılız gövdesine; ulu, yüce bir ağacın tepesine ağmak isteyen iki bacaktı bu, iyice sarıp sarmalamıştı çocuk gövdesini.

Yorganın hışırtısı büyüdü sessizlikte.

Cennet Ana'nın uyluklarına vuran kanın basıncı gittikçe yükseliyordu.

«Ellerin buz gibi,» dedi Anacık.

Baba soludu, Anacık mızıldandı duyulur duyulmaz.

Salih terliyordu. Cennet Ana'nın etinin yangınını

duyuyordu teninde; dayanılır gibi değildi. Cılız gövdesi yetmiyordu bu yangını karşılamaya.

Midesi bulanıyordu Salih'in, içi dönüyordu, bilinmedik bir yerlerinde bir yer kanıyordu, bir yer yanıyordu sanki.

«İçim dönüyor Cennet Ana,» dedi «İçim dönüyor.»

Kadın isteksizce gevşetti kollarını, dudaklarını ısırdı kızgınlıkla, Salih'i göğsüne basan kollarını isteksizce gevşetti, sonra bacaklarını tepesine tırmanmaya çalıştığı ulu bir ağaçtan eli boş dönen insanların bıkkınlığıyla boşalttı sımsıkı sarıldığı gövdeden. Salih, Cennet Ana'nın nemli gövdesinden sıyrıldı, karanlıkta alışkanlıkla buldu yolunu, dışarı çıktı.

Testekerlek ayı gördü ilkin, tam karşısında altın bir tepsi gibi parıldayan testekerlek ayı. Bulutsuz gökyüzünün kurşuniliği sonsuzluğa doğru uzanıyordu ayışığında.

Kustu.

İki şakağında iki damar patlayacakmış gibi kabardı o sıra. Yeniden kustu.

Ayışığında belli belirsiz ışıyan, parıldayan kum taneciklerinin üstüne yola kustu. Bir, iki, üç kere öğürdü. Midesi sökülüyormuş gibi oldu yerinden. İçinde ne var ne yoksa boşalttı. Yeniden öğürdü sonra, bomboş mideslyle sancılı sancılı öğürdü. Kusamadı; bir daha öğürdü, midesi ağzından kumlu yola fırlayıverecekmiş gibi geldi, elini korkuyla bastırdı böğrüne, ağrıyan, kabaran yere.

Kalktı. Başı dönüyordu, durmamacasına dönüyordu başı. Bir zaman yumdu gözlerini, bekledi, başının

dönmesinin geçtiğine inanınca açtı gözlerini. Aya baktı, testekerlek, altın bir tepsi gibi parıldayan aya.

Birden Hacer Ana'nın solunda kıpırdandığını gördü. İki adımda sokuldu Hacer Ana'ya.

«Hacer Ana,» dedi «Neyin var Hacer Ana?»

«Hiç.»

Kadın yere çömelmiş, sırtını duvara vermiş duruyordu öylece. Hafif hafif sallanıyordu eş aralıklarla. Salih Hacer Ana'nın elindeki tesbihi gördü o zaman.

Geriye, yatağına dönmek istemiyordu Salih, Cennet Ana'nın cenderesine, odayı dolduran iç çekişlere, solumalara, o karanlığa dönmek istemiyordu. Sırt döndü Hacer Ana'ya, durup dikildi öylece, aya karşı. Aya baktı bir zaman durup dikildiği yerden. Şimdi ay ortasından kesilmiş bir koca karpuzdu; artık altın bir tepsi değildi, koyu damarlı, lezzetli kocaman bir karpuzdu işte.

Midesinin boşluğunu duydu birden.

Elinin tersiyle ağzının çevresini sildi, temizledi, yürümeye koyuldu, dosdoğru gitti kuyudan tarafa, dört adım attı durdu sanki suyun sesini duydu, gecenin sessizliği içinde kuyunun dibindeki su «şırıl şırıl» oynuyormuş gibi. Çıkrığa uzandı, kuyunun başında duran kovayı attı suya, tangur tungur etti indi kova kuyuya, neden sonra suya ulaştı kova. Yarım dolu kovayı ağır ağır çekti kuyudan Salih, elini yüzünü yudu çektiği suyla.

Birden bir kuşku uyandı içinde, erik ağacının tepesinde biri varmış da ona bakıyormuş gibi geldi bir an. Kafasını kaldırıp bakamadı ağaca; ağacın kovadaki suya düşen gölgesini bulmaya çalıştı, karanlıktı

kovanın içi, ağacın aksini yiyip yutmuştu kovanın karanlığı.

Bir zaman öylece kaldı, sonra su doldurdu avuçlarına, yeniden yüzüne çarptı. Suyun serinliği bütün benliğini sardı yavaş yavaş.

Ellerini silkeledi boşlukta, iyice kurutmak için üstüne sildi ıslak ellerini.

Titredi, üşümüştü:

Yatağına dönmek, Anacık'ın boynuna sarılmak, onun varlığıyla ısınmak isteği duydu; dayanılmaz bir istek. Ama olacak iş değildi.

Anacık şimdi Hafız'ın altındaydı, debeleniyordu.

Mustafacık'ı düşündü. Mustafacık'ın anası yoktu; ölmüştü. Mustafacık'ı doğurur doğurmaz ölmüştü hem de; belki daha da kötü, belki Mustafacık ölü bir anadan doğmuştu. Kuşkusuz bundan ötürü. Insan onun yüzüne bakınca ağlamak istiyordu, buruk bir acı vardı Mustafacık'ın yüzünde; ölüm acısı.

Yürüdü.

Eve doğru gidiyordu Ilkten, duraladı sonra. Hacer Ana yerinde yoktu. Tesbihini çekmiş içeri girmişti anlaşılan. Durdu Salih, genişçe bir yay çizip geri döndü.

Mustafacık'ların evinden tarafa yürüdü yeniden. İçinde dayanılmaz bir yalnızlık duygusu vardı, Mustafacık'ı uyandırmak istiyordu, kapısını çalmak, onu uykusundan uyandırmak, onunla konuşmak.

Bir adım daha sokuldu eve, bir adım daha.

Dünyanın üstünde koyu, bulanık, boz renkli bir sis vardı. Hiç bir şey ayan beyan değildi, apaçık değildi.

On adım ötesindeydi Mustafacıkların kapısı. Bir kadındı Mustafacıkların evi yere çömelmiş bir kadındı, başını dizlerine dayamış ağlayan bir kadın...

Ölü bir anaydı Mustafacıkların evi...

İnliyordu, ah ediyordu gecenin içinde...

Bir dizi havaya dikilmiş; başı, kalkık dizine dayalıydı; ev bir kadındı, ağlayan bir ana.

Geri geri gitti, korkmuştu birden. Gözlerini evden ayıramıyordu, gözlerini ölü bir ana olan damevinden ayıramıyordu.

Baktı ölü bir ana olmaktan çıkıyordu ev.

Bir köpek oluyordu ev, boşluğa atılmaya hazır bir kuduz köpek oluyordu. Gözleri alevleniyordu, dişlerini gösteriyordu «hır» ediyordu.

Korku veriyordu Insana.

Ev bir kuduz köpekti; Mustafacıkların evi. Dönse arkasına kendi evleri vardı. Dönmeden biliyordu, o da bir kuduz köpekti. İki arada kalmıştı Salih.

Yüreği hızlı hızlı çarpıyordu çocuğun.

«Plop... Plop» yüreğinin tıpırtısını duydu birden.

Kanı damarlarında zorlukla dolaşıyordu. Başı ağrımaya başladı, yumruk yapıp elini başına vurdu sertçe, ağlamak geldi içinden. Dizüstü çöktü yere, toprağa kapandı, hıçkırıklarla ağlayacaktı nerdeyse, dolu dolu ağlayacaktı. Korkusu tükenene kadar, içinde korku adına ne varsa gözyaşıyla akıp gidene kadar. Bütün korkulardan arınacaktı o zaman, silkinip kalkacaktı o zaman, yakıp yıkacaktı, dünyayı ateşe verecekti. Ağlayamadı, dudağını ısırdı. Direndi, zorlandı kalktı. Her yanı gerilmisti, artık yüreğinin o kabargın tıpırtısı da duyulmaz olmuştu. Titriyordu yalnız.

İlkin alevi gördü o sıra, sonra o alevin içinden çıkan büyüyen silâh sesini duydu. Kendini yere attı.

«Kıpırdanma,» dedi Muammer «Kıpırdanma yakarım!»

Karşılık vermek istedi, sesi boğazından kurtulup boşluğa çıkamıyordu. Küçük diline takılıp kaldı sesi, söylemek istediği bütün sözler orada takılıp kalmıştı; yalnızca bir kuru hırıltı geçebilmişti o küçük et parçasını. Terliyordu. İçinden sövüyordu, dua ediyordu. Allah mallah diyordu bilir bilmez. Ana avrat diyordu bilir bilmez. Silkindi zorlandı da sökebildi takılıp kalan sözleri boğazından:

«Benim Muammer amca, benim ben.»

Sözlerin boğazını tıkayan o küçük et parçasını gerçekten aştığına, aşıp boşluğa döküldüğüne inanamadı bir an. Ta ki Muammer ağız dolusu sövene kadar inanamadı.

Uzakta bir evin kapısı açıldı gürültüyle. Biri bağırdı boşluğa.

«Hey,» dedi «Hey.. Ay mı tutuldu hey...»

Ay tepede pırıl pırıl duruyordu testekerlek.

Hemen ardından bir başka ses yankılandı.

«Vurulan mı var yoksa hey...»

«Kız mı kaçırıyorlar yoksa hey...»

«Müslümanlar cevap verin... Cevap verin heyy...»

«Eşkiya mı bastı köyü yoksa heyyy...»

Salih uzandığı yerden kalkamıyordu; döndü sırtüstü yattı. Aya baktı, ay gene testekerlek, damarlı, lezzetli bir karpuza benziyordu; gene eski yerinde asılmış duruyordu, her şeyden habersiz.

Muammer elinde tüfek dışarı çıktı.

Uzakta köyevlerinden birisinin kapısı daha açıldı, bir ışık parladı bir lâmba yandı.

«Hey.. Ne var orada Kim o tüfek atan?»

Muammer Salih'in yanına sokuldu.

«Vuruldun mu?»

Salih döndü, ellerini yere dayayıp kalktı.

«Cık!»

Muammer'in sesi değişiverdi birden. Bulanık hüzünlü o «vuruldun mu?» yu söyleyen bir başkasıydı sanki.

«Bok mu var lan dürzü gecenin bu saatında.»

«Uykum kaçtı da.»

«Hay uykuna sıçayım senin.»

Uzaktan ışıklar sokuluyordu bir iki. En önde geleni iyice ürkekti, iki adım sokuluyor duruyordu sonra.

«Hey..» dedi lâmbanın arkasında duran adam. «Hey...»

«Ne var?»

Deli Muammer'in soruşu bir zaman yankılanmadı, bir adım geriledi lâmba ışığı.

«Hani,» dedi ardından «Bir silâh sesi duyduk da.»

Bir zaman uzadı karanlığın içinde sessizlik, uzayıp büyüdü. Lâmbayı tutan adam hiç kıpırdanmadı bu kez. Sonra bir ayak sesi geldi durdu lâmbanın yanında, cılız ışıkta yüzleri bile seçilemiyordu adamların.

«Bismillahirrahmanirrahim,» dedi yeni gelen.

Salih sesi tanıdı.

«Babam,» dedi «Babam.»

«İyi bok,» dedi Muammer.

Mustafa o sıra uzandı pencereden:

«Baba...»

«Yat uyu sen,» dedi babası «Yat uyu.»

Lâmba ışığından tarafa yürüdü Salih'in başından uzaklaşıp, lâmba ışığı geri geri çekildi Muammer'in geldiğini görünce.

«Bir şey yok,» dedi. «Bir tüfek patladı diye köylü sokağa dökülmüş, bir şey yok ağalar.»

«Aman olmasın,» dedi mızmız bir ses.

«İyi iyi,» dedi başka bir ses.

«Ben de sandım ki köyü eşkiyalar bastı,» dedi bir kadın.

Salih, olduğu yerden sürünerek yol kıyısına doğru ilerliyor babası kendini görecek diye aklı gidiyordu. Alçak taş duvarı bir sıçrayışta aştı, Muammer'in bahçesine girmişti. Asma kökenleri arasında aceleci ama sakınarak yol alıyordu. Kuru çamın ardından dolaşıp Mursallı'nın bahçesine atladı, o sıra bir şeye takıldı ayağı, tökezledi, düşecek gibi oldu.

«Hay ananın...» dedi.

Koşmasına devam etti, Mursallı'nın bahçesi bir çölovaydı aslında, ne bir ağaç, ne bir asma kökeni.

Dünyayı örten koyu, bulanık, boz renkli sis yavaş yavaş dağılıyordu.

Damevinin arka duvarını görünce sevindi.

Bir koşu gitti duvara kadar, ellerini dayadı toprak sıvaya, başı öne düştü, bir zaman soludu öylece, yere yere tükürdü ardından. Sesler geliyordu uzaktan, anlaşılmaz gürültüler, mırıltılar.

Soluğu düzelince ellerini birbirine sürttü, el ayaları sızlıyordu, o zaman gördü ayalarının yüzüldüğünü. Duvara baktı, ellerinin kanlı izi duvara çıkmıştı. Açıp kapadı avuçlarını, açıp kapadı. Sonra yumdu sıkıca, acıyı tutmak, yakalamak istiyordu sanki. Yürü-

dü evin önüne dolandı, yan duvarı geçerken alışkanlıkla yokladı tavuk yolunu, kapalı mı gibilerden.

Tam kapıda yüzyüze geldi babasıyla, daha sıkı yumdu ellerini.

«Ne o lan dürzü,» dedi babası.

«Hiç.»

«Nerden geliyorsun böyle?..»

«Keneften.»

«Haydi gir içeri, kır boynunu.»

İçeri girmekte olan Salih'in ense köküne indirdi şaplağı.

«Ih.» dedi çocuk.

«Deyyus seni, terbiyesiz köpek. Kenefmiş, ayakyolu desene dürzü.»

Salih gitti uzandı Cennet Ana'yla Hacer Ana'nın arasına; yorganı başına çekiştirirken ocakta yanan ateşi gördü. Kızıl közler karanlıkta parıldıyordu. Güğüm vurulmuştu ateşe, Anacık uzanmıştı güğüme.

«Suyu ver hele,» dedi babası.

Salih başına çekti yorganı; kanayan ellerini apışarasına soktu. Yüzülen deri iyice sızlamaya başlamıştı. Sanırsın birisi boyuna bir taş sürtüyordu yarasına. Yavaş yavaş ters çevirdi avuçlarını, uyluklarına bastırdı; iki el şimdi, içleri uyluklarına yapışmış iki ters kaşık gibi duruyordu bacaklarının arasında. Uyluklarının sıcağı, buz gibi sızlayan ellerinin acısını aldı.

Baba su dökünmeye başladı, tekdüze bir ses dizisi duyuluyordu. Güğümden maşrabaya boşalan su «şar» diye dökülüyordu hemen ardından. Sonra kesildi su sesi, babası «Allahuekber... Allahuekber..» demeğe başladı. Namaza duracaktı.

Anacık:

«Adam,» dedi «Hişt adam, dışarda kıl namazını. Ben daha su dökünmedim.»

Baba konuşmadı, kapıyı açıp çıktı.

Anacık su dökünmeye başladı. Salih yorganın altından çıkardı başını tam küçük pencerenin önünde yıkanmakta olan Anacık'a baktı. Dışarda ağarmaya başlayan göğün bir tutam ışığı pencereden içeri süzülüyordu, bir tutam ışık da ocakta yanan közlerden yankılanıyordu, ayan beyan görünüyordu Anacık. Çıplak tenin su altında ürperdiği belli oluyordu.

Üç defa burnuna su çekti Anacık, üç defa ağzını çalkaladı, işaret parmağı kulaklarına girdi çıktı, iki elinin tersiyle boynunu sıvazladı ıslak ıslak. Başına su vurdu, dudakları kıpırdadı pıtır pıtır. Sonra, kalktı ayağa, Memeleri bir çift armuda benziyordu, sapları iyi koparılmamış bir çift armuda? Hafifçe sarkıyor sonra birden başkaldırıyordu iki meme de. Avcuna su döküp apışarasını yıkadı. Salih'ten tarafa kıçını döndü, yeniden su dökündü, su garip bir hışırtıyla iniyordu derisinden aşağı.

Peştemala sarınıp ocağın karşısına geçti sonra, gövdesini ovalamaya koyuldu, peştemalı belden aşağısına sardı, ateşe sırtını döndü. Koltukaltlarından ocağın kızıl ışığı sızıyor, kadının memesi boyuna oynuyormuş gibi görünüyordu titreşen kızıl ışıklarda. Anacık ne güzel diye geçirdi aklından Salih.

«Anacık be,» dedi «Anacık be.»

Kadın irkildi, sakınmak geçti içinden bir an.

«Örtbaşına yorganı,» dedi sonra «Örtbaşına yorganı, analar yıkanırken bakmak olmaz.»

Salih başına yorganı çekti. Analar yıkanırken niye bakılmayacağını düşündü.

Oysa ne çok seviyordu analar yıkanırken bakmayı...

3/SALİH DÜNYASINI DÜŞÜNÜYOR

DAMIN başında oturmuş dört bir yanına bakıyordu Salih. Aklının erdiği cümle şeyleri bir sıraya koyuyordu; aklının ermediği, içinden çıkamadığı şeyleri bir sıraya koyuyordu; ben kimim diyordu Ilkin, ben Salih'im işte diyordu, bacak kadar bok'um, Anacık'tan doğmuşum. Anacık Ilerde kuyudan su çekiyor. Ha babam ha çeviriyor çıkrığı, su derinde, kovanın ipi uzun, çevir ha çevir, tıngır mıngır ediyor kova kuyuya Inerken, çıkarken sesi soluğu kesiliyor, çıkrığa sarılan ipin gıcırtısı duyuluyor yalnız. Babam işte nah orda, apışarasından pantalonunu çekiştirlyor, kötü bir yerine oturmuş anlaşılan, biraz önce çıktı keneften. Çöktü Anacık'ın önüne, su bekliyor, abdest alacak, abdest alıp namaza duracak. Herkes dağda bayırda şu sıra; sap saman, mal maşat peşinde. Herkes namazını evde dağda kılıyor şu sıra, caminin ipini çeken yok, minarenin müezzin yüzü gördüğü yok şu sıra. Yoksa camiye giderdi babam. Millet çil yavrusu gi-

bi çifte çubuğa dağılmışken minareye çıkıp ezan okumak akıllı işi değil.

İşte Cennet Ana tek göz damevine doluşan üç beş tavuğun peşinde, homurdanarak söyleniyor; tavukları kışkışlıyor. Ayağının tozuyla gelen tavukların peşinde işte. Söylenmesi, patırdanması Anaçık'ın canını sıkmak isteyişinden. Herikliden yeni döndü **kardeş yadigârı Şadiyeceğini** yoklamağa gitmişti Herikliye. **Dur bakalım evinde dirlik var mı, düzenlik var mı** bakmağa gitmişti. Şadiye geçenlerde evlendi, şehirde el kapısında sığıntı olmaktan kurtuldu, Herikli'li Kara Halil'in oğluna gelin gitti. Tavuklar kaçışıyor uzaklara Cennet Ana'nın önünden ama o arkaları sıra sövüp sayıyor hâlâ.

Anacık hiç umursamıyor Cennet Ana'nın yaygarasını; işte suyu çekti Anacık, babamın ellerine döküyor, bismillah ediyor babam iki ellerini yıkıyor üç defa dirsekierine kadar, alışkın acelecl bir uyumlulukla elleri birbirine dolanıyor, sanki bin yıldır biliyor abdest almayı. Yüzünü yıkıyor, üç defa ağzını çalkalıyor, burnuna su çekiyor. Avcunu suyla dolduruyor ellerini yıkıyor, iki işaret parmağını iki kulağına sokuyor, yarım çeviriyor iki ellerini, sonra ellerinin tersiyle ensesini temizliyor ıslak ıslak. İki ayağını yıkıyor uzun uzun. Yürüyor gölgeye doğru **Allahüekber Allahüekber.** Başparmakları kulak memelerinde **Niyet ettim on rekat öğle namazına. Allahüekber.**

İşte bir bodur kerkenez dolanıyor gökte; göbeğlmi kapıp kaçan, dünya ahret kardeşim olan bodur kerkenez; dalıyor, iniyor arada, iyice alçalıyor, yakınıma sokuluyor, kulağıma bir şeyler söyleyecek sanki. Göbeğimi alıp kaçan kerkenez bu kerkenez olmalı,

yemin billah bu olmalı işte. Cennet Ana'nın bok yemesi; onun bok yemesi ama kabak benim başıma patlıyor, artık kerkenezliğe kesilmiş göbeğim, neymiş büyüyünce imam olayımmış, hafız olayımmış, sen kap taze kesilmiş göbeğimi haydi koş camiye; bir kovuk bul sok. Ama daha kovuktan elini çekmeden bodur bir kerkenez dalıp alsın göbeğimi kovuktan. İşte bu gökte dolanıp duran kerkenez o kerkenez değilse iki gözüm aksın. Tuh tuh, bize bundan kurtuluş yok, göbeğimiz kerkenezliğe kesilmiş, Allah sonumuzu hayretsin.

İşte Anacık, işte babam, işte Cennet Ana, işte Hacer Ana; işte evimizin önündeki bahçe, işte evimiz; iki kapılı, önden arkadan tövbe tövbe karı gibi. Bütün köy evleri gibi iki kapılı, önden girersin bir göz ev, arkadan girersin bir göz ahır. Keçimiz orda, eşeğimiz orda, tavuklarımız orda. **Geçinip gidiyoruz şükür. Muhanete muhtaç değiliz şükür.**

İşte Hacer Ana, buraya kadar geliyor nerdeyse kokusu. Teke gibi kokuyor Hacer Ana. Suyun altına girer soyunup dökünüp, yunur yıkanır o sıra bile pis kokar, su gövdesinden süzülüp inerken bile kekre kekre kokar; teke gibi. Üstelik bir de vırvırlanır durur akşama kadar. Ona söylenir, buna söylenir, iğriye sümkürür, doğruya tükürür. Gücü desen tükenmiş, kuvveti desen kalmamış, zebun bir karı işte. Ama vırvıra geldi mi dağ olsa dayanmaz karşısında. İki demez bir demez ipini kopardı mı Enser Nine'ye gider. Enser Nine'de bok var sanki. Babam bu işe hep bozuluyor, ama Hacer Ana'nın kafası lâf almıyor. Bizim evle Enser Nine'nin evi arasında bir tarla var da onu sürüyor sanki, git gel, git gel. Oysa bir kere bile kapı-

mızın ipini çekmemiştir Enser Nine. Deli karıdır Enser Nine. Evinden pek çıktığı yok şu sıra.

Derme çatma tabutunun içinde yatar uyur geceleri, gelinler gibi anlı şanlı götürüleceği günü bekler hep. Kim bilir kaç yaşındadır. Enser Nine, köyün en kocasından daha koca; yine de dimdik durur, adına yakışır biçimde dimdik, adına yakışır biçimde çelikkarası, adına yakışır biçimde kocabaş. Zaten ona bu yüzden Enser demişler, asıl adı kim bilir nedir, kendisi bile unutmuş olmalı asıl adını. Belki de bu yüzden Tanrı onu huzuruna çağıramıyor, böyle köyün en kocasından daha koca olduğu halde yaşayıp gidiyor. Kuşkusuz Tanrı da unutmuştur onun adını, eh koskoca Tanrı bir kulunu huzuruna takma adıyla da çağıramaz ya. İşte gene ona gidiyor Hacer Ana. Karanlık damına girecek nerdeyse. Varıp dizinin dibine oturacak, koltuğunun altında sakladığı yufka dürümünü verecek ona; usulca uzatacak, Enser Nine dürümü alacak, bomboş bakacak Hacer Ana'ya, sonra hırsla ısıracak dürümü çabucak. Hacer Ana başlayacak anlatmaya, yüreğinde kabarıp kabarıp taşan ne varsa hepsini anlatacak, anlatmazsa ölür, boğulur. Kocasının Cennet Ana'yı yine dövdüğünü söyleyecek. Anacık'ın üstüne çıktığını, aylardır yıllardır kendi üstüne çıkanın olmadığını anlatacak. **Düşümde bile** Enser Nine diyecekti **düşümde bile bir üstüme çıkan olmadı aylardır, yıllardır. Bu gece ne gördüm biliyor musun düşümde apışaramda bir kıpırdanma, bir karıncalanma, bir yanma. Düş görüyorum ya, korkuyorum, gözümü acamıyorum, hah diyorum biri üstüme çıkıyor şükür. Ulu Tanrım dualarımı kabul etti şükür. Düş görüyorum ya, gözümü açamıyorum, korkuyorum, biri üstü-**

me çıkarken tam uyanmanın sırası mı diye, apışaramda bir kıpırdanma, bir karıncalanma bir yanma. Ama üstüme çıkan yok, şöyle omuzbaşlarımdan bastıran, kalçalarımı yatağa gömdüren bir ağırlık nerde. Tövbe açacağım gözlerimi ama aylardır, yıllardır ilk kez biri üstüme çıkacakken. Apışaramı ellerimle yokluyorum Enser Nine, gözlerimi açmadan, uyanmadan, tövbe ne olsa beğenirsin, apışıramda erkek âleti, benden çıkıyor ama, hem erkek hem kadınım Enser Nine; diyorum oh şükür, buna da şükür, bin şükür. Zalimin biri gelsin üstüme çıksın diye beklemek yok, yastıkları kemirmek yok, şükür, bin şükür. Hem erkeğim hem kadın. Bakarsın Anacık'ın üstüne de çıkarım ha, bizim adamdan daha zorlu çıkarım hem de, bilirim aç kadın nasıl doyurulur Enser Nine, Tavuk dürten horoz gibi değil. Şükür koca mevlam şükür. Bu bir yeni nimet değilse kadınlığa, bu bir yeni ihsan değilse erkekliğe iki gözüm önüme aksın... Gözlerimi yumuyorum taş gibi, düşünüyorum Enser Nine, diyorum ki yeri göğü yaratan, sonunda en doğruyu buldu erişilmez aklıyla, şükür şükür, bin şükür. Bende deniyor bunu ilk, yediğim ekmek gibi biliyorum, içtiğim su gibi, bende deneyecek ilk; yıllardır üstüne çıkılmamış Hacer Ana'da deneyecek, hem erkek hem dişi yapacak onu. Bu dünyada erkekliğin nasıl en iyi, en güzel, en doğru kullanılacağını kim bilir, ben bilirim elbet Enser Nine. Yıllardır üstüne çıkılmamış olan ben, şuramdan şöyle yapsalar, buramdan böyle tutsalar, oramdan öyle girseler, neremden şöyle çıksalar diye yıllardır düşünüp duran ben bilmeyeceğim de, tavuk dürten horoz gibi Allahın günü Anacık'ın üstüne çıkan herif mi bilecek yâni. Kadınlık nedir kim bilir En-

ser Kadın, yıllardır üstüne çıkılmamış, erkeğe olan kanmazlığı Allahın günü büyümüş olan ben bilirim elbet, yok bir de Anacık bilecekti, Tanrının gecesi üstüne çıkılan, kalçasına ıhılan Anacık mı bilecekti kadınlığı. Tut ki bir yüktür ona kadınlık. Şükür şükür, bin kere şükür Enser Nine. Bu bir yeni nimet değilse kadınlığa, bu bir yeni ihsan değilse erkekliğe iki gözüm önüme aksın... Koca mevlam bende deneyecek ilkin bunu, sonra yerin göğün düzenini değiştirecek, tut ki bana malûm oluyor Enser Nine. Koca mevlam insanı önce erkek yaratacak, sonra aklın erip erkekliğe sahip olduktan bir zaman sonra tutup kadın yapacak seni. Erkeklikte yetişmiş bir kadın olacaksın, eksiğini bileceksin tamamlayacaksın, yanlışını göreceksin düzelteceksin. Tut ki kadın olarak geldin dünyaya, kadınlığını bildin öğrendin, bir zaman sonra seni erkek yapacak mevlam. Kadının ne olduğunu bilen bir erkek; eksiğini fazlasını, yanlışını doğrusunu bilen bir erkek. İki misli artacak kadınlığın zevki, iki misli artacak erkekliğin zevki. Bir adam bir kadının üstüne çıkarken hem bir kadının üstüne çıkıyor olacak Enser Nine hem bir erkeğin altına yatıyor olacak. Kadın için de öyle Enser Nine, hem üstüne bir herif çıkmış olacak, hem altına bir kadın yatmış olacak. Tövbe yüreğime böyle doğuyor işte. Enser Nine yiyip yutacak yufka dürümünü, tabutunu şöyle çekecek ortalık yere, orasını burasını yoklayacak; kefenini karbeyaz kefenini çıkarıp gösterecek Hacer Ana'ya **gelinler gibi** diyecek sonra **gelinler gibi gideceğim bu yakında** diyecek **Koca Allah yakında çağırır beni yanına.** Nerden bilecek adını Tanrının bile unuttuğunu, bu yüzden yıllardır köyün en kocalarından bile daha

koca yaşayıp gittiğini. **Olmaz mı Enser Nine** diyecek Hacer Ana **bir kadın hem kadın hem erkek olsa daha iyi olmaz mı?** Kulunçlarını kıracak Enser Nine onun, deli elleriyle ölçüsüz kıracak kulunçlarını, yüreğinin derinliklerine gizlenen sancı acı olup kulunçlarına saldıracak, kıvranacak Enser Nine'nin elinde, ah edecek, of edecek, yandım Allah yalvaracak, yakaracak... Enser Nine kendi aklı yatana değin sıkacak kulunçlarını. Sağ yanı biraz daha çok ağrıyacak, daha bir yangınlı acıyacak sağ yanı. Başını doğrultmak için, gövdesinin o yana yatkınlığını düzeltmek için sanki sağ yanını daha bir sıkacak Enser Nine. **Her yanım yumuşadı sağ ol Enser Nine.** Enser Nine buğulu bir karanlık arkasındaki geçmişinden bulup çıkaracak aynı sözü, buğulu bir karanlığın arkasında kalanı yapacak o sıra, ellerini çekecek Hacer Ana'nın iki omzundan, açıp kapayacak yorgun ellerini **Bir soğuk şerbet ha gelinim** diyecek. Sonra her şey o buğulu karanlığın arkasında silinip kaybolacak? Bir **gelin** sözü kalacak yalnız **Gelinler gibi gideceğim bu yakında** Hacer Ana kalkacak gidecek.

On rekat namazı bitirdi babam işte. Anacık çoktan ortalıkta görünmüyor, ocakta tencere, tencerede bir şey kaynıyor fokur fokur. Hacer Ana Enser Ninenin kapısında görünüyor, gittiği gibi telâşlı geri dönüyor. **Bizim evle Enser Nine'nin evi arasında bir tarla var da onu sürüyor sanki, git gel; git gel.** Ayni çizgiyi çiziyor işte, burnunun doğrultusuna geliyor eve, yıllardır yanılmaz bir sabırla aynı çizginin üstünde gidip geliyor boyuna.

Dağa doğru çıkıyor duman, kendiliğinden mi yoksa kuşun kanadında mı. Kuş par par uçuyor, duman kalıyor tek başına dağa doğru çıkıyor; demek kuşun kanadına bağlı değilmiş duman. Caminin hemen yanında bir bacadan çıkıyor duman, akduman, sarı pelit odununun karbeyaz dumanı. İs kokusu geliyor üstüme, ocakta tencere kaynıyor fokur fokur, iki gözümde iki damla yaş beliriyor, is kokusundan. Duman göğe ağıyor şimdi de, dağı dolandı geçti. O sıra bir ses yankılanıyor dağda gökte, kaval iniltisi gittikçe yükseliyor.

Etem Uraz üflüyor kavalı; iki armudun arasına yere çökmüş. Kuş kanadı gibi açmış kollarını, gövdesi çıplak, gün ışığı sırtında. Koltukaltları yok Etem Uraz'ın, gecekuşu gibi iki kolunun dirseklerinden bir ince deri, kolu gövdeye bağlıyor. Başı, boyunsuz başı iyice gövdeye yapışık. Kocaman.

Bin yıldır yaptığı bir iş gibi üflüyor kavalı Etem Uraz. Bin yıldır, dünya kuruldu kurulalı o iki armudun arasına oturmuş kaval çalıyor sanki. İlkin bir hayvanın acı iniltisi gibi çıkıyor kavalın sesi; boğuk, ürkünç ve hastalıklı.

Bin yıldır yaptığı bir Iş gibi üflüyor kavalı Etem Uraz. Bin yıldır, dünya kuruldu kurulalı o iki armudun arasına oturmuş kaval çalıyor sankl. İlkin bin yıllık bir hayvanın acı iniltisi gibi çıkıyor kavalın sesi; boğuk, ürkünç ve hastalıklı. Sonra ilkin o hastalıklı inilti kayboluyor, pürüzsüz, tiz bir melodi açıkça kendini duyuruyor; ürkünç yalnızca. Bin yıl uzaktan geliyor ses, masalların arasından, kanlı kıyımların, cinayetlerin arasından, yitik bir ülkeden. Hiç bir zaman çözülemeyecek bir sırrı söylüyor gibi; dağa taşa, kurda, kuşa,

ağaca böceğe yakınıyor Etem Uraz. İnsanların arasından kovulmuş bir yarı insanın, ya da hayvanların arasından kovulmuş bir yarı hayvanın; bin yıllık bir sürgünün yürek parçalayıcı yakınması bu kaval sesi. Tek başına değil sanki, dağdan taştan yankılanıyor ağıdı; dağdan taştan binlerce yankı geliyor sanki; gözün görmediği binlerce yere oturmuş binlerce Etem Uraz aynı anda kaval çalıyorlar, binlerce Etem Uraz höykürüyor sanki.

Kavalın yanık sesi dolduruyor boşluğu, uzak, bilinmez bir dünyadan gelen bir ses bu. Etem Uraz gibi, delice bir sır var kaval sesinde. Dünyamızın bilinen melodilerinden bir tek ses bile yok bu höykürmede; her şey yabancı, her şey ürkünç, her şey esrarlı. Sanki gökyüzüne doğru tırmanıyor, bin bir zorlukla. Yolunu bulup, yitirilmiş bir kapıdan çıktığı bu yabancı dünyadan asıl kendi dünyasına dönmek istiyor bu höykürme. Bu dağlar, bu taşlar, bu kuşlar, bu gökyüzü ona tümden yabancı, bu melodileri buralarda hiç kimse anlayamaz, başsız sonsuz bir uyumsuzlukmuş gibi sürüp gider kaval sesi, kimse anlayamaz bu melodiyi burda. Ayrı, apayrı bir dünyanın sihirli melodisi bu. Tıpkı Etem Uraz'ın kaderi gibi kavalının kaderi. Yabancı, anlaşılmaz, ayrı, bambaşka!

Kuş yeniden ağdı göğe doğru, dumanı yakaladı yeniden. Duman hızlandı, kuşun elinden kurtulmak tek başına olmak, özgür olmak istiyormuşçasına. Kuş dikilmiş geliyordu, akduman ufalandı, lif lif olup ayrıldı, gökyüzünde dört bir yana doğru dağıldı.

Etem Uraz'ın kavalı sustu.

Babam namazını bitirmiş sağa döndü **essalamün-**

aleyküm verahmetullah, sola çevirdi başını **esselamünaleyküm verahmetullah.**

Hacer Ana'nın kekri kokusu Salih'e kadar geldi. Salih kalktı ayağa; silkindi...

4/MUSTAFACIK

SALİH, akşama kadar dağ bayır dolanıp durdu. Yalnızlık, garip bir kudurganlık uyandırıyordu içinde. Ağaçları, koca çitlembikleri, uzun kavakları, ahlatları, çamları yerinden sökmek geçiyordu içinden. Asma kütüklerini yakmak, dağı tepeyi yakmak, evleri yıkmak; yerle bir etmek.

Mustafacık'a bozuluyordu.

Keler çayının kıyısında buluşacaklardı o sabah; kuş vurmaya gideceklerdi.

Mustafacık gelmemişti oysa. Sapanıyla sağa sola gelişi güzel taşlar savurdu Salih; ayaklarını suya sarkıttıktan sonra, suları «çap-çap» dövdü çıplak ayaklarıyla bir zaman, üstü başı ıslandı. «Gelmezse gelmesin deyyusun oğlu,» dedi. Oyun bozanın biri bu Mustafacık diye düşündü, babası da «boktan adam»ın biri. Bir daha onunla konuşursam, selâm verirsem, Allah beni taş etsin...

Kim bilir nereye gitmişti; ne bok yemeye. Belki de cami önündeki düzlüğe inmişti, köyün öteki çocuk-

larıyla mazı oynuyordu. «Hıh» dedi güldü, kendi düşüncesi çok aykırı geldi kendisine. Köy çocukları dünya yıkılsa Mustafacık'la, «Deli Muammer'in dölüyle» mazı oynamazlardı.

Sudan çekti ayaklarını, yeşil çimenler üstünde tepinip dolaştı, ayakları iyice kuruyunca lâstiklerini giydi. Sol teki delinmişti lâstiklerinin, delikten içeri kum doluyordu.

Bir dal kırdı pelitlerden, üstüne bindi. Ata saydı dalı. Koştu bayır yukarı, kaşa çıktı. Baktı Mustafacıkların evi uzakta duruyor. «Deh» etti atına bir koşu dayandı evin kapısına. Sağa baktı sola baktı kimsecikler yoktu ortalıkta.

«Mustafa... Mustafa...»

Ses eden, karşılık veren olmadı, evin çevresini dolandı, kızgınlıkla iki koca kaya attı kapıya, nerdeyse kırılacaktı kapı.

Yalnızlığın sıkıntısı gittikce sıkıştırıyordu yüreğini, içi daralıyordu boyuna. Baktı uzakta bir badem ağacı, bir taş da ona savurdu; pat etti badem ağacına taş, sevindi «avcıyım ha» dedi kendi kendine. Bir taş daha attı tutturamadı. Bir taş daha, bir taş daha. Uzaklaştı attı, sokuldu attı taşları badem ağacına. Vurdu sevindi, vuramadı sövdü saydı ana avrat.

Baktı yolüstünde bir kaplumbağa duruyor. Bir tekme savurdu kaplumbağaya, tekerlendi gitti hayvan; ters dönmüş kaplumbağayı yerden aldı başına koydu. Koşmaya başladı, soluğu kesilene kadar koştu; soluğu kesilince kaplumbağayı yere koyup üstüne oturdu. Biraz da kaplumbağa kendisini taşısın istiyordu, parmağını delikten içeri sokmayı düşündü bir ara; korktu, bakarsın ısırıverir parmağımı diye geçirdi içinden.

Soluklanıp dinlenince gittikçe büyüyen daireler çizmeye başladı kaplumbağanın etrafında. Sonra ters geri etti, gittikçe daralan daireler çizerek hayvana sokulmaya başladı. Başı döndü birden gözlerini kapayıp yere çömeldi. Bir, iki, üç, dört. Bildiği kadar saydı içinden. Gözleri kapalıyken bile fır dönüyordu dünya etrafında. Midesi de kabarıyordu boyuna.

Acı bir su geldi ağzına, gözlerinl açmadan acı suyu toprağa tükürdü. Neden sonra durdu dünyanın dönmesi; ilkin yavaşlayıp sonra durdu dünya. Eliyle yokladı yerleri «dönmüyor» diye kesin bir inanç uyandı içinde, o zaman açtı gözlerini. Ayağa kalktı, kocaman bir taş alıp attı kaplumbağaya «tın» etti taş, bir şey olmadı kaplumbağaya. Tükürdü; yürüdü, söve, saya yürüdü «anasını sattığımın kaplumbağası. Dinine yandığım kaplumbağası. Kahbenin dölünün kaplumbağası. Anasını sattığımın kaplumbağası...» zıp zıp zıplamaya başladı.

Efeler kaşına gelince durdu.

Efeler kaşından dünyaya baktı, yenl görüyormuş, ilk kez görüyormuş gibi. Efeler kaşında bir koca ağaç «Efe ağacı.»

Sırtın hemen arkasında Enginomar; şimdi bu durup baktığı yerden yalnızca yüksek dalları görünüyor uluçınarın.

Üç ayrı yönden üç ayrı toprak gelir Efe ağacının kökünde buluşur. Üç ayrı yönden üç ayrı yol gelir bu ağacın orda buluşur. «Efeler ağacı» ndan ötürü «Efeler kaşı» dır buranın adı.

Dalında yaprak olurdu; çiçek açtığını hiç gören, duyan olmamıştı. Yüz yaşında var mıydı derlerse, vardı. Hemen yanında, gün boyu akıp duran çeşme ol-

madan önce var mıydı derlerse, vardı. Dağdan inen, ince şerit yol olmadan önce var mıydı derlerse vardı. Meyil aşağı dolanıp giden, düze varınca keskin bir dönemeçle karşı dağların sinesine yönelen «koca yol» olmadan önce var mıydı derlerse, vardı. Yüz yaşında var mıydı derlerse, vardı. Bin yaşında var mıydı derlerse vardı. Köy kurulmadan var mıydı derlerse vardı; Enginomar türbesinden önce de var mıydı derlerse vardı, uluçınardan bile eskiydi Efe ağacı.

Ne kadar çok duymuştu bu sözleri Salih, «Belki dünya kurulmadan önce de Efeler ağacı burda duruyordu.» dedi kendi kendine. Boşlukta, kökleri ortada bir ağaçtı dünya kurulmadan önce, belki de ters duruyordu o zaman, kutsal ağaçlar gibi.

Dağdan köye inen, köyden dümdüz gelen yol, tam Efeler ağacının orda doksan derecelik dönemeçle keskin, dik bir iniş halini alırdı. Dümdüz gelen yol o dönemeci alıp, düz yol olmaktan çıkıp dik bir iniş olmaya dönerken sarı, ince killi bir toprak olmaktan da arınırdı. Taşlı bir toprak olurdu, boz bir toprak; pis taşlı bir yol olup çıkardı. İnsan uzaktan bakınca aşağılardan Efe ağacına doğru ağıp geliyor sanırdı. Yol yol olmaktan çıkar isli bir duman şeridi olurdu sanki; döne döne geliyordu, döne döne iniyordu.

Buralarda tek solmaz yeşil Efe ağacının yeşilliydi; on iki ay. Ölmez, bitmez, sararmaz, solmaz yeşilliği Efe ağacının. Bir de aşağılarda üç bodur çam. Yolun o isli duman şeridine benzeyen yolun, bir dirsek dönüp düzovaya ulaştığı köy yolu olmaktan çıkıp «başka bir yol» olduğu yerde dikilip duran üç bodur çam. Ölü, kötü bir yeşildi üç bodur çamın yeşili; sanki o isli duman şeridi, yemiş yutmuştu yeşilin canlı-

lığını, karaya bulamıştı ağaçları, ışığını söndürmüştü gümrah yeşilin. Yeşil demeğe dilin varmaz.

Sonra uzak ova; uzak ovada başka köyler, başka yollar, başka asmalar, başka topraklar, başka insanlar...

Salih, hep düşünürdü karşı dağlara bakıp. Dağın ürküntüsü yüreğine çökerdi o saat. Yollar birbirine benzer mi derdi içinden, kuşlar birbirine benzer mi hep derdi, ağaçlar, kurtlar, kuşlar birbirine benzer mi...

Bildiği yollar işte önünde. Dağdan inen sarı killi yol; taşlı, isli bir duman şeridi olan yol, uzak ovaya uzanan «bir başka yol.»

Uzak ovaya uzanan yol hasır bir şeride benziyordu. Şimdi şu durup baktığı yerden görmüştü bu yolu hep, bu yol hakkında ne biliyorsa, ne düşlüyorsa şimdi şu durup baktığı noktadan bildikleri, kurduklarıydı.

Geyikli tepesinin hemen altından birdenbire başlıyordu şose. Dümdüz gidiyordu bir zaman, sonra keskin bir köşe yapıyor Moramıt dağına doğru dönüyordu. Yeni doğrultusunda üç yumuşak yay çiziyordu; sonra dümdüz dikiyordu kafasını, Moramıt dağının sinesine saplanıyordu dümdüz, kayboluyordu.

Salih için dünya, yolun Moramıt dağının sinesine bir ok gibi saplandığı, saplanıp kaybolduğu yerde bitiyordu. Sağda geyikli tepesi, solda yolun Moramıt dağının sinesine saplandığı yer ve arkasında köy. Bütün dünya bu kadardı işte.

Geyikli tepesinin ordan çıkıveren yol nerden geliyordu? Moramıt dağının sinesine saplanan yol nereye gidiyordu. Geride köyün yaslandığı koca dağın arkasında ne vardı. Hep merak ediyordu bunları.

Başımı alıp bir gitsem diye düşünürdü çoğu zaman; bir gidebilsem. Büyüyüp adam oldu mu gidecekti, yolu yok. Babası arada bir lafını ederdi «taş ahırı buralar» derdi. «Silkinip kalksak da şehre gitsek adam oluruz» derdi. Ama «Baba toprağı yüreğinden bağlardı adamı.» Salih bu «baba toprağı»nın ne olduğunu anlamıyordu bir türlü. Taşlı toprağı biliyordu, killi toprağı biliyordu, kumlu toprağı biliyordu. Bir keresinde sormuştu babasına «baba toprağı» nı. Ensesini kaşımıştı babası «Deyyus» demişti «Büyüdüğünde anlarsın sen de.» Salih büyüdüğünde anlayacaktı o «baba toprağı»nı, anlayacak ve kıçına tekmeyi vuracaktı; babasının bırakamadığı o toprağı bırakacaktı. Geyikler tepesinin oradan çıkan yolun nereden geldiğini, Moramıt dağının sinesinde kaybolan yolun nereye gittiğini, köyün sırtını dayadığı koca dağın arkasında ne olduğunu anlayacaktı. Hem belki oralarda da vardı o şeyden, o «baba toprağı»ndan.

Bir kuş «par» etti uçtu; uçtu gitti başının üstünden; kocaman uçtu gitti. İlkten ürktü Salih, koskocaman bir kuştu, ardından bakakaldı uçan kuşun. Dikilip göğün yücesine çıktı kuş; süzülüp ovanın düzlüğüne indi. Uzak ovaya indi bir solukta, nasıl da şimşek gibi gidiyordu, ne kadar hızlı yol alıyordu. Yolbovu ucmağa başladı uzak ovanın üstünde, yolun o üç kıvrak yayını çizerek uçuyordu. Kuş değil de Salih'in gönlüydü sanki. Üç yumuşak yayı cizip biraz yükseldi göğe doğru, sonra Moramıt dağının sinesine doğru bir ok gibi gitti, gözden kayboldu. Salih'in boyuna düşündüğü, ama bir tek köşesini bile bilmediği dağların arkasındaki «başka dünya»ya daldı gitti.

Salih usulca doğruldu yerinden, başını kaldırıp

baktı Efe ağacına. Ağacın dalları arasında, yukarda bir kuş yuvası gördü. Dayanılmaz bir istek uyandı içinde, kuş yuvasına çıkmak isteği. Ağaca çıkmak kolaydı, her yanında insanın tutunup kendini yukarılara doğru çekebileceği bir girintisi, bir kovuğu bulunurdu ağacın.

Ellerini tükürükledi bir güzel; yukarı doğru ağmağa başladı. Alışkın, yumuşak, gösterişsiz bir tırmanmaydı bu. Ağacın üçlü çatalına ulaşınca durdu. Soluklandı, yorulmuştu; üstelik daha temkinli, daha ağır çıkması gerekirdi bundan sonra. Kuş yuvasıyla uzanan eli arasında bir metrelik bir ara var-yoktu.

Uzandı, dala tutundu. Yuvasından uçtu ana kuş. Salih uzanıp tutunduğu dala doğru çekti kendini, kuş yuvasının içini gördü ayan beyan, üç yavru vardı yuvada, tüylerinin rengi yeni belli olmaya başlamıştı üçünün de. Gülümsedi. Dalarasından baktı aşağıya, düz ovaya, uzak ovaya baktı dalarasından. Kuşları kıskandı, bir haset kıpırdandı yüreğinde. Uçup gideceklerdi bu kuşlar, kanatları, güçlenip tüyleri uzayınca par edip uçacaklardı işte. Yol iz kovalamaları gerekmiyordu, Moramıt dağına doğru giden yolun o üç yumuşak yayını çizmek zorunda da değillerdi. Dümdüz, burunlarının dikine alabildiğine uçup gideceklerdi, Moramıt dağının sinesine doğru, sonra dağların arkasına, bütün dağların arkasındaki «başka dünya»ya doğru.

Uzandı, yumuşak tüylerine dokundu kuş yavrularının, birini yakalayıp aldı yavrulardan, yumuşacıktı yavru kuş, sanki kemiksizdi. Ana kuş tam tepesinde vıyakladı o sıra. Ağacın tepesinde dönüp duruyordu ana kuş hiç durmadan. Salih başını kaldırıp baktı ana

kuşa, sonra elindeki yavru kuşa. Bu da anası gibi olacak, kocaman bir kuş olacaktı kısa zamanda, «par» edip uçacaktı, gökyüzünü dolanacaktı bir baştan öteye. Kanatlarına baktı yavru kuşun, gagasına baktı, tüylerine baktı, kıpkızıl derisi seçiliyordu tüylerinin altından. Yavru kuşu yuvasına bıraktı. Ovaya baktı dalarasından, uzak ovaya. Başı döndü, kusacak gibi kabardı midesi.

Ana kuş ağacın tepesinde dönüp duruyordu vıyaklayarak.

Süzülüp indi ağaçtan.

Ana kuş yuvasına dönmüştü, ama huzursuz, vıyaklaması kesilmemişti bir türlü. Yavrular cık cık ettiler aralıksız. Sonra toprağa bir şey düştü ağaçtan, yavru kuşlardan biri. Çırpındı, can çekişti, öldü.

Salih gitti kuşun yanında durdu. İki ayağının tam arasında, on santim kadar önünde, yerde duruyordu yavru kuşun ölüsü. Sırtüstü, kanatları açık, ölü... Ana kuş onu yuvadan atmıştı, biraz önce uzanıp dokunduğu, avucuna alıp sevdiği kuştu bu. Anası onu insan eli dokunduğu için atmıştı yuvadan, varlığına yabancı bir koku bulaştığı için.

Benim yüzümden öldü yavrucak diye geçirdi aklından. Eğilip yerden almak istiyordu ölü kuşu, ama gerekli gücü bulamıyordu kendinde. İki iri yaş damlası gözlerinden süzülüp indi yanağına, burnunu çekiştirdi, elinin tersiyle gözyaşlarını sildi yanaklarından. Eğildi kuşu aldı yerden. Babasının vurduğu kuşlar geldi o sıra aklına, ölü gördüğü bütün kuşlar.

Harımların arasından ilerliyordu, kuş ölüsünü büyük bir sevgiyle yüreğine bastırıyordu, bir yere çarpıp incitmesin diye. Harımların arasında düzlük, açık-

lık bir yere gelince durdu; kurumuş harım yapraklarını ayağıyla eşeleyip dağıttı sağa sola, ince bir dal kopardı, o dalla toprağı açmaya koyuldu. Bir zaman uğraştı durdu toprakla, bir çukur açtı toprakta. Kuşu, ölü yavru kuşu yerleştirdi çukura; büyük bir özenle. Üstünü örttü ölü kuşun, minnacık bir mezardı bu. Üç kulhuvallahi bir elham okudu, ardından üfledi duaları mezara doğru. Babasının zoruyla öğrendiği bu dualar ilk kez işine yarıyordu. Bir hoş oldu, babasına karşı aşırı bir saygı uyandı yüreğinde, Iyi kI bu duaları öğrenmişim dedi içinden.

Bu kuşlar niye ölüyor, diye sordu kendi kendine. Yalnız kuşlar da değildi ölen. Atlar da ölüyor, keçiler de ölüyordu, öküzler de ölüyordu, minnacık sinekler, kertenkeleler, yılanlar, çıyanlar, akrepler, kurtlar, kuşlar. Hay Allah insanlar ölüyordu en kötüsü. Mustafacık'ın anası ölüyordu. Anacık'ın anası. Dedem varmış ölmüş, onun da dedesi varmış o da ölmüş. Hadi onlar neyse ne! Ne yüzünü görmüşüm, ne sesini duymuşum. Belki gerçekten yaşamamışlardı, bir masaldı onlar. Ama Mucur gerçekten yaşamıştı. Bedir Ali gerçekten yaşamıştı. Kaç kere elma vermişti Salih'e «Bedir Amca». Elleriyle saçını okşamıştı kaç kere; «Yüreği sancılandı da» demişlerdi ardından. Ne kötü şeydi bu yüreği sancılanmak. Ya Mucur «dağ gibi yiğitti» Dağ gibi yiğitler bile ölüyordu. Neden ölüp ölüp gidiyorlardı sanki, ölünecekse neden hep birlikte bütün bir köy, birbirini seveniyle, sevmeyeniyle bütün bir köy hep birden ölmüyordu? Hiç değilse arkada yanıp ağlayan, çaresiz eli böğründe kalan olmazdı. Tövbe, tövbe diye geçirdi içinden. Allahın da bir bildiği var elbet. Ölüm olmasa, anasından her doğan

sonsuz bir yaşamı sürdürse dağ taş adam dolardı. Dağ kalmaz, ova kalmaz her yer insan olurdu, şöyle bir koşamazdın gönlünce, belki sağından soluna dönemezdin. Gökyüzü olmaktan çıkardı her doğan ölümsüz olsa silme kuş olurdu gökyüzü. Güneşi göremezdin kuşlardan, yağmurun damlası inmezdi toprağa. Ne kötü olurdu yerler silme insan, gökler silme kuş. Harım arkasına dolanıp çömelsen bin kişi görürdü götünü. Belki de onun bunun üstüne pislerdi insanlar. Kuşlar ha babam bok yağdırırdı başımıza. Tövbe tövbe koca Allahın bir bildiği var elbet.

Yavaşça kalktı yerinden, bayır yukarı, Efeler kaşına doğru yürümeye başladı. Başı eğikti, gözleri yaşlıydı içi ezikti yavru kuşun ölümü değildi onu tedirgin eden, ölümün biçimiydi. O yavru kuşu bile bile öldürebilirdi, boğazını sıkar öldürürdü tut ki; başını, minicik başını iki parmağı arasında ezer öldürürdü. Tövbe zevk te duyardı bundan, iki parmağım arasında kuşun başını ezebiliyorum diye. Bir şeyleri tutup ezmek, bir şeyleri parçalamak, bir şeyleri yakıp yıkmak dayanılmaz bir arzu gibi uyanırdı içinde kimi zaman... Babasının başına bir taş atmak, ezmek babasının başını. Hele Anacık'ın üstüne ıhtığı zamanlar.

Nasıl da kan sıçrardı basına o zamanlar; babası Anacık'ın üstüne çıktığı zamanlar. Yüreği tıp tıp ederdi avuçlarında, al vur, vur öldür derdi yüreği.

Birden anlardı güçsüzlüğünü, çaresizliğini, ağlardı. Cennet Ana da tuhaf olurdu babası Anacık'ın üstüne çıktığında.

Elleri, gerginleşirdi ilkin Cennet Ana'nın, sonra tir tir titrerdi gergin elleri, bütün gövdesine yayılırdı o titreme, kıvranırdı karanlığın içinde, yay gibi. Elleri

uzanırdı karanlıkta Salih'e. Boynunun iki yanında, iki atar damara gömerdi ellerini, kendine çekerdi çocuğu, koynuna çekerdi, hemen bastırırdı ter kokusu. Cennet Ana'nın gövdesini ter basardı hemen, ter kadının içine sinmiş dayanılmaz bir kokuyu vurur çıkarırdı dışa. Kekre bir buğu vururdu Salih'in yüzüne, ciğerlerine saldırırdı kekre buğu. Boğulacak gibi olurdu Salih, içi dışına çıkacak gibi. Hiç bir şey yapamazdı, çaresiz; hart eder ısırırdı kadının bir yerlerini, kinle, hırsla dişlerdi pörsümüş etini. Ağzına en yakın yer memeleri olurdu kadının, tutar memeleríni dişlerdi, kanatacak gibi, acımasız, kinli.

Sessiz, patırtısız bir kördüğüşü başlardı karanlıkta. Salih boyuna ısırır, dişlerini her an daha derine geçirmeye çalışırdı, Cennet Ana basar da basardı göğsüne onu, sıkar da sıkardı. Kaçıp kurtulunur gibi değildi iki elleri, gergin, titrek; deli kuşun pençesi gibi.

Birden boşanırdı deli kuşun pençesine benzeyen elleri, ölü eli gibi açılıverirdi. Sonra saçlarını okşardı Salih'in boynunun iki yanında iki atar damarda iki yorgun at koşardı boyuna, deli kuş pençesi açılana kadar.

Gücünü zorlukla toparlardı Salih, boynunun iki yanında iki atar damarında koşan yorgun atlara dönerdi o da; yorgun, çatlayacak gibi.

Ayaklanır dışarı çıkardı.

Kusardı hep, içine işleyen o kekre kokuyu boşaltmak için kusardı.

İçi gene kabarıyordu işte.

Başını kaldırıp baktı, tam Efe ağacının dibinde dikilmiş duruyordu Mustafacık.

«Kuş öldü.» dedi.

Mustafacık gene susuyordu. Başını kaldırıp ağaca baktı Salih, ana kuşun vıyaklaması durmuştu. Ölü yavru çoktan çıkıp gitmişti kuşların yaşantısından.

«Niye gelmedin bu sabah,» dedi Mustafacık. «Niye gelmedin?»

Yutkundu Salih:

«Uyanamadım da,» dedi. «Sabah geç kalktım biraz.»

«Ben de,» dedi Mustafacık. «Ben de uyuya kalmışım.»

Yeniden başını kaldırıp yukarı baktı Salih.

«Ağaca çıktım,» dedi. «Kuş yuvasına baktım, yavrulardan birini sevdim.»

Mustafacık ilgilendi:

«Hadi gene çıkalım, birlikte çıkalım hadi!»

«Cık,» dedi Salih, «Ana kuş kızıyor. Benim elledığim yavruyu tutup attı yuvadan... Yavru kuş öldü.»

Salih durdu baktı arkasından.

Mustafacık oturdu bir taşın üstüne, toprağa soktu ellerini. Salih gel etti eliyle, omuz silkti Mustafacık. Çaresiz gitti Salih arkadaşının yanına, elini omuzuna koydu.

«Ne o,» dedi. «Sen bana kızdın mı yoksa.»

«Kızdım ya,» dedi Mustafacık. «Kızdım ya.»

«Ne oldu ki?»

«Herkese kızıyorum.» dedi Mustafacık, «Sana, babana, anana, Allaha bile kızıyorum, Allaha bile.»

«Tövbe de,» dedi Salih. «Tövbe de, nedenmiş o?»

«Bir babam var bu dünyada.» dedi Mustafacık. «Onu da elimden alacaklar.»

«Kim alacak babanı elinden?»

«Gelmedi dün gece.»

«Bu gece gelir.

«Cık,» dedi Mustafacık «Gelmez.»

Bir çocuk değil koca bir adamdı, başından bin türlü belâ geçmiş bir adam.

«Kaçtır söylüyordu,» dedi Mustafa'cık «önümden arkamdan dolaşıyorlar, bana bir iş edecekler diyordu kaçtır.»

Salih sustu, söyleyecek söz bulamadı bir an.

Mustafacık boşluğa baktı.

Muammer diz çökmüştü; yere toprağa. Mustafacık önündeydi babasının, başını yere eğmiş babasının konuşmasını bekliyordu. Babasının elleri uzanmıştı çocuğa. Baba elleriydi bu eller, sert, güven veren. Ana elleriydi bu eller, yumuşak sevecen. İki omuzunu tutuyordu iki eli, iki değil dört eldi sanki. Bir babanın sert, güven veren iki eliyle bir ananın yumuşak sevecen iki eli, dört el birden omuzundaydı Mustafacık'ın. «Bana bir şey olursa Mustafacık;» diyordu baba. Gülümsüyordu, zorlukla da olsa gülümsüyordu, acı da olsa gülümsemesi bir babanın gülümsemesiydi. «Eninde sonunda bir iş olacak nasılsa bana,» diyordu. Gülümsüyordu sanki sözünü ettiği iş, iyi bir işti, mutlu, sevinilecek bir işti. Diz çökmüştü; yere toprağa. Gülen gözlerle bakıyordu oğluna. Oğlunun gözlerinin içine baba gözleriyle bakıyordu; dosdoğru, apaçık. Ana gözleriyle bakıyordu oğlunun gözlerine, yumuşak, ağlamaklı. Bir bayram günüydü bugün, Mu-

ammer diz çökmüştü; yere toprağa. Baba oğul dünyanın ortasında duruyorlardı, yapayalnız. Bir bayram gününde karşı karşıya, çaresizdiler. Ne babanın elini öpmeye gelecek bir yakınları vardı bu dünyada, ne oğlunun elini öpmeye gideceği bir büyükleri. Ana elleri omuzundaydı çocuğun, baba elleri omuzundaydı. Baba gözleri bakıyordu gözbebeklerine, ana gözleri bakıyordu. «Bana bir iş olursa Mustafacık, sen ortada kalırsan. Hiç ağlama oğulcuğum. Hiç gamlanma oğulcuğum. Unut beni, çıkar at kafanın içinden. De ki babam yoktu benim de hiç olmadı babam de. Elini bıçağa uzatma oğulcuğum, silâha uzatma. Biri çıksa anana sövse, gül geç, babamsın de. Bu dünyada bir adam, bin adam, sabahtan akşama insan doğrasa kötülüğün sonunu getiremez. Hayınlığın sonunu getiremez. Ölümsüz olan kötülüktür, oğulcuğum, hayınlıktır. Onun için bak oğulcuğum, Mustafacığım baba lafı küpe olsun kulağına. Bu dünyada kötü ol oğlum, puşt ol oğlum, hayın ol oğlum.»

«Gelir, gelir,» dedi Salih öyle sessiz dikilip durmaktan sıkılmış.

«Cık,» dedi Mustafacık «Hiç umudum yok.»

«Deli olma, bir gün gelmemekle hemen kötü şeyler kurmalı değil. Bak nasıl döner bugün ortalık kararmadan. Bir işi çıkmış, bir yere takılmıştır.»

Sustular. Edecek söz bulamıyorlardı ikisi de. Mustafacık umutsuzluğun dipsiz uçurumlarında yuvarlanıyordu, babasını bir daha hiç göremeyeceğine iyice inanıyordu. Salih de arkadaşını avutacak, onu yuvarlandığı umutsuzluk uçurumundan çekip çıkaracak bir söz bulamıyordu. Bildiği bütün sözleri kullan-

mıştı. «Meraklanma» demişti «gelir gelir» demişti, «babana bir şey olmaz» demişti.

İnce bir rüzgâr esiyordu ovada, gökyüzünde bulutlar rüzgâra kapılmış uçuşuyorlardı.

«Ben Anacık'tan izin alır gelirim bu gece.» dedi Salih. «Babanın dönmesini ikimiz birlikte bekleriz.»

«İstemem.»

«Neden, beni sevmiyor musun yoksa?»

«Ondan değil» dedi Mustafacık. «Babamın dönmediğini kimseye anlatmanı istemiyorum, kimse bilsin istemiyorum.»

«İyi öyleyse,» dedi Salih «İyi öyleyse ben de gizlice kaçar gelirim, herkes yatıp uyuyunca.»

Mustafacık neredeyse boynuna sarılacaktı Salih'in. Kendisini yapayalnız, kimsesiz düşmanlarla kuşatılmış sandığı bir anda böyle bir arkadaşın varlığı ısıtıyordu yüreğini.

«Olur mu?» dedi Salih usulca.

«Olur,» dedi Mustafacık.

Boynuna sarıldı arkadaşının, yutkundu.

«Sağol kardeşim,» dedi «Sağol kardeşim.»

İlk çıkıyordu bu söz ağzından, ilk duyuyordu bu sözü. Sanki yaşayan birisinden öğrenmemişti bu sözü, uykularında kulağına fısıldanmıştı bu söz. Uykularında öğrenmiş ve bir ayıp gibi saklamıştı o ana kadar. Yalnız, yapayalnız, düşmanlarla kuşatılmış bir dünyanın ortasında çaresiz kalacağı ana kadar...

5/ÇOCUKLARIN GECESİ

SALİH kalıp gibi yatıyordu yatağında, gözleri karanlık tavanda. İlkin Hacer Ana başladı horlamaya, arkasından babası. Anacık kesik kesik öksürdü bir zaman hep öksürürdü. Cennet Ana'nin eli gevşedi omuzunda. En son Anacık uyudu; uyur uyanık bir şeyler sayıkladı bir zaman, bır bır bır etti durdu. Salih bütün evin uyuduğuna iyice inanınca usulca kalktı, kapıyı usulca açıp dışarı çıktı; karanlığa. Şimdiye kadar kaç gece böyle kapıyı açıp dışarı çıkmıştı. Çişini etmeğe, büyük su dökmeğe, gökteki aya bakmağa...

Ama bu kez hiçbirine benzemiyordu geceye çıkışı; yüreği çırpınıyordu göğüs kafesinde. Duraladı bir an. Ardı sıra bir kalkan olacak mı diye bekledi, bir seslenen olacak mı diye. Ne kıpırdayan oldu, ne ses eden.

Karanlığa doğru yürüdü.

Gökte ay vardı, yuvarlak, gümüş renkli pırıl pırıl bir ay. Binlerce yıldız vardı; gökte uzak, parıltılı, altın sarısına bulanmış binlerce yıldız. Topraktan bir ses geliyordu: Boğuk ve ürkütücü. Salih topraktan yükse-

len bu seslerin ne olduğunu hiç bir zaman anlamadı, ama hep duydu bu sesleri, topraktan gelen sesleri hep duydu. Uzak, boğuk, ürkütücü. Geceleri belki de ölüler yürüyorlardı toprağın altında. Bir yerden kalkıp başka bir yere gidiyorlardı ölüler, bir çağıran oluyordu onları kendi dilleriyle. Büyük, dayanılmaz bir korku kapladı yüreğini. Gökyüzüne baktı, yuvarlak, gümüş renkli, pırıl pırıl aya baktı. Gökyüzüne baktı, uzak, parıltılı, altın sarısına bulanmış yıldızlara baktı. Ayağı sıcak bir şeye dokundu o sıra. Ölüler ateş yakmışlar toprağın altında diye düşündü, büsbütün büyüdü yüreğini kaplayan korku. Neden sonra anladı evlerinin hemen önündeki ocağın sıcak külüne bastığını, ayakları çıplaktı. Döndü pabuçlarını alıp giydi, evin önünde yerde duran lâstik pabuçlarını. Sessiz bir kuş hafifliğiyle davranıyordu karanlıkta. Yürüdü, yeniden duydu topraktan gelen sesleri. Gökte ay yuvarlak, gümüş renkliydi; yıldızlar uzak, pırıl pırıldı, altın sarısına bulanmışlardı. Tam ölülerin dolaşacağı zaman diye düşündü Salih. Gecenin karanlığında bir köpek uludu uzaktan; daha uzaktan bir başka köpek sesi yankılandı.

Kötülük yolumu kesiyor diye düşündü Salih; beni yolumdan çevirmek istiyor, Mustafacık yapayalnız kalsın korkular içinde istiyor kötülük diye düşündü. Bir dua mırıldandı bilir bilmez, karanlığa boşalttı dualı soluğunu. Mustafacık da duyuyordur bu sesleri diye düşündü, korkmuştur, yapayalnızdır. Gökte ay yusyuvarlak, gümüş renkli; yıldızlar uzakta, pırıl pırıl, altın sarısına bulanmış; ölüler toprağın altında bir yerden ötekine gidiyorlar, bir mezardan çıkıp başka bir mezara.

Dayanılmaz bir korkuyla tıpırdayan yüreğinin sesini duymamak için bir koşu daldı karanlığın içine.

Bir kez dönüp baktı arkasına.

Karanlığa alışmıştı gözleri, ayışığında her şey ayan beyan seçiliyormuş gibi geldi ona. Bir zaman koştuktan sonra kuru, örme taş duvarı atlayıp geçti. Bir çıtırtı duydu, biri çalıların arkasında kıpırdanmış gibi. Kalakaldı yerinde, bir taş gibi kalakaldı.

O sıra yankılandı ses.

Kaval sesi birden yükseldi karanlığın içinde. Bir taş gibi ağır, kıpırdamasız duruyordu yerinde Salih. Dualar okuyordu yeniden. Bütün seslerin üstüne çıktı kaval sesi, yerin altında yürüyen ölülerin sesini bastırdı. Gecenin bu saatında kim çalıyordu bu kavalı. Değil sürülerin, kurtların bile çoktan uykularına çekildikleri bir sıra. Bu bir insan soluğunun üflediği kaval değildi. Bir ölü üflüyordu bu kavalı.

Bin yıl önce ölmüş bir çobanın ruhu.

Salih hiç kıpırdamadan öylece duruyordu çömeldiği yerde.

Kaval sesi dağlardan yankılanıyordu, dört bir yandan yankılanıyordu. Uzak dağlarda çalınıyordu sanki.

Kaval sesi üç adım ötesinde yankılanıyordu, karanlığın içinde, **bin yıl önce ölmüş bir çobanın ruhu üflüyordu** kavalı; soluğu, bin yıl önce ölmüş çobanın kavalı üfleyen soluğu, Salih'in yüzünü yalıyordu. **Bin yıldır gökte gümüş rengi yuvarlak bir ay, uzak yıldızlar pırıl pırıl altın sarısına bulanınca, bin yıl önce ol-**

duğu gibi, bin yıl önce ölmüş bir çoban mezarından çıkıp kavalını üflüyordu hep.

Uzak ovada bir köpek uludu, bin yıldır insan eti yiyen bir köpek.

Usulca doğruldu yerinden Salih, karanlığa seslendi:

«Heyyyy...»

Sesi büyüdü gitti karanlığın içinde; gecenin sessizliği içinde eridi gitti. Bir taş alıp attı boşluğa; taş harımların arasına düştü... Kalktı doğruldu, yürümeye başladı yeniden, temkinliydi, hazırdı, tetikteydi. Ağır ağır ilerliyordu, boşluğa sarkan elinde kocaman bir taş vardı. Arada durup bakınıyordu etrafına. **Bin yıl önce ölmüş çoban** artık kaval çalmıyordu. Binlerce insan vardı karanlığın içinde, binlerce, yüz binlerce el, binlerce ayak, binlerce göz onun üstündeydi. Yolunu kesmeye hazırdılar; üstüne atılmaya hazırdılar; boşluğa sarkan eli taşı daha sıkı kavradı, kolu gerildi yay gibi. Her yanını ter basmıştı.

Duraladı bir an, bir şeyler geçti kafasının içinden; burdan Mustafacıkların kapısına kaç adım kaldığını saydı içinden; yolu bir solukta geçebileceğine aklı yatınca deli gibi atıldı boşluğa.

Kapıyı göğüslediği zaman yüreği çatlayacakmış gibi atıyordu. Eliyle bastırdı yüreğini. Yüreği gözevlerinde tıpırdadı bir zaman, gözevlerinde pat pat attı durdu. Bir iki soluk alıp seslendi.

«Mustafa...»

Mustafacık yetişip açtı kapıyı.

«Geldin mi?»

Salih'in soluk soluğa beklediğini görünce çekil-

di kapının önünden, arkadaşı içeri girer girmez dönüp sürgüledi kapıyı.

Salih kapıya bakıyordu, birinin gelip yüklenmesinden korkar gibiydi.

«Ne o,» dedi Mustafacık «Bir kovalayan mı oldu arkandan?»

«Yüzünü göremedim.» Dedi Salih. «Harımların arasında saklanıyordu.»

«Silâhlı mıydı, tüfeği var mıydı?»

Başını salladı Salih.

«Çiftesi vardı,» dedi ardından.

«Babamın düşmanları onlar işte,»

«Bir kişi, iki kişi de değillerdi, çoktular.»

«Demek doğruymuş.»

«Ne o doğru olan?»

«Babamın düşmanının çok olduğu. Bir kişi, iki kişi başedemez babamla. Bir nişancı ki babam deme gitsin.»

«Üşüyorum,» dedi Salih «Tüylerim ayakta bütün.»

Ocaktaki ateş söndü, sönecekti, Mustafacık bir iki çalı daha attı, ocağa. Salih dizüstü yürüdü ocaktan yana, çömelmiş kalkıp doğrulmağa üşeniyordu. Yeni harlayan ateşe uzattı ellerini yüzüne sürdü; alevler iyice harlayınca biraz çekildi, ateşten geri durdu.

«Gelmedi demek daha ha,» dedi Salih «Ya hiç gelmezse?» dedi ardından.

Mustafacık gitti pencerenin yanına dikildi, soludu, iç geçirdi.

«Nasıl olsa gelir ya,» dedi Salih çabuk çabuk «Nasıl olsa gelir ya.»

«Gelmeyecek.»

Sesi donuk, anlamsızdı.

«Nerden çıkarıyorsun gelmeyeceğini?» Dedi Salih.

«Biri vurmamış olsa, yürüyemeyecek kadar ağır yaralı, ya da ölü olmasa hiç durmaz gelirdi şimdiye. Bilemedin bir haber ederdi.»

Birden hatırladı Salih, yiyecek bir şeyler getirmesi gerekliydi Mustafacık'a, korkuyla unutmuştu.

«Bu benim akılda hiç iş yok be Mustafacık,» dedi.

«Ne oldu gene?»

«Sana dürüm getirecektim, lorlu dürüm. Daldım unuttum.»

«Sağol,» dedi Mustafacık. «Sağol aç değilim ben.»

«Aç olma, getirecektim işte, sabaha yerdin.»

«Yüreğimin üstünde bir taş var. Bir ağırlık. Karnım hiç acıkmıyor. Ben artık bir lokma bile sokmam ağzıma. Hiç yemem yemek memek.»

«Deli!» dedi Salih «Koca Deli.»

Ağız dolusu güldü.

«Baban ölmüş bile olsa,» dedi. «Nasıl olsa bir gün herkesin babası ölecek! Baban ölmüş bile olsa, yemeden olmaz. Bir gün, iki gün; sonra acıkırsın ki afı küfü yutarsın hem. Anacık'ın babası öldüğünde öyle olduydu.»

«Nasıl?»

«Bir gün; bir gündüz bir gece hiç susmamacasına ağladıydı Anacık. Uykusunda ağladı, uyanıklığında ağladı. Mızıl mızıl ağladı bir gün boyu. Üç gün; üç

gündüz üç gece bir lokma koymadı ağzına. Dördüncü günün sabahı, daha gün ağarmadan kalktı, ekmek mendilinin başına çöktü acımdan bayılacaktım herhal' deyip bir başladı yemeğe, üç gün boyu yemediği bütün öğünleri yaladı yuttu bir öğünde.»

«Ben babamı severim, çok severim,» dedi Mustafacık.

«Anacık da severdi babasını, deli olurdu babası için.»

«Ya,» dedi Mustafacık. «Ya senin baban ölse ne yaparsın?»

Salih omuz sllkti.

«Ölsün,» dedi. «Ölürse ölsün bana mı düştü tasası.»

«Baban be,» dedi Mustafacık. «Ne de olsa baban, günaha giriyorsun.»

«Olsun.»

«Hiç sevmiyorsun demek babanı.»

«Hiç sevmiyorum ya.»

«Neden?»

«Anacık'ın üstüne çıkıyor her gün, her gün.»

Mustafacık kendini tutamayıp güldü; iki gündür ilk gülümsemeydi bu yüzünde.

«Evinsiz,» dedi Mustafacık «Delibozuk sen de, Anacık bir sevinir ki o işe.»

«Hiç bile sevinmez.»

«Sevinir oğlum, sevinir, deli olma.»

«Ağlıyor Anacık be, babam üstüne çıkıyor diye ağlıyor.»

«Sen cahil kalmışsın oğlum, karı milleti üstüne ne kadar çok çıkılırsa o kadar çok sevinir herkes de bilir bunu.»

«Yalan, koca yalan.»

«Nerden biliyorsun?»

«Nerden olacak Anacık'tan. Babamı başından savmak için neler yapmıyor. Ama babamın aklı hep onda, Anacık'ın üstüne çıkmazsa ölecek sanki.»

«Ya ötekiler, Cennet Anayla Hacer Ana?»

«Ötekiler benim anam değil!»

«Anan sayılır.»

«Sayılmaz.»

«Benim hiç anam olmadı, biliyor musun, analığım bile olmadı hiç.»

«Biliyorum.»

«Senin üç anan var, ne iyi?»

Salih sustu, karşılık vermedi. Uzun bir sessizlikten sonra Mustafacık sanki susmamış gibi sürdürdü lafı:

«Baban da var senin!»

Salih hemen karşıladı bu sözü:

«Senin de var baban.»

«Yok» dedi Mustafacık.

Koca bir adamın sesiydi Mustafacık'ın sesi. Durdu soludu bir an, yutkundu.

«Babam öldü Salih,» dedi. «Vurdular onu, ya içmenin orda ya da yolda vurup öldürdüler onu. İçtiğim su gibi biliyorum.»

«Uyuyalım hadi,» dedi Salih «İyice geç oldu, nerdeyse gün doğacak.»

«Sen uyu. Benim uykum yok, hiç yok.»

«Benim de yok ya,» dedi Salih «Uyumaya çalışsak iyi olur gene de.»

Olduğu yerde büzüldü, tortop oldu, sustu, ağzını açıp konuşmadı bir daha. Mustafacık anlatıyordu, ba-

basını ne kadar sevdiğini, düşmanlarının çok olduğunu. Duyulmaz oldu sözleri bir zaman sonra, uzaklaştı, yitip gitti. İçi geçmiş, bir an dalmıştı.

«Salih.» dedi Mustafacık duyulur duyulmaz «Salih.»

Karşılık vermedi Salih. Uyumuştu anlaşılan; usulca kalktı yerinden, ocak başına geçti, ateşin karşısına oturdu, yer minderinin üstüne. Eline vuruyordu yanan ateşin kızıllığı, eline, yüzüne, göğsüne. İçindeki ürpermenin son kırıntısı da eridi gitti, ateş bastı her yanını. Sonra birden bir şey gelip tıkandı boğazına, deliboran bir hıçkırık, süzülüp aktı yanaklarından. Kızıl yalazlar yankılandı göz yaşlarında, kan rengine bulandı göz yaşları...

Kızıl kan rengine...

SALİH, sabah gün ışımadan dönemedi yatağına. Babasından bir güzel sopa yedi bu yüzden. Geceyarısından sonra evden kaçıp Mustafacık'larda sabahlamasına cin ifrit olmuştu adam. Bir evin bir çocuğu olmasa «kemikleri kırılacaktı» kuşkusuz. Sanki unutulmuş bir günahının acısını çekiyordu adam, niye böyle olsun benim oğlum diyordu, katil Muammer'in oğluyla düşüp kalksın.

«Dürzünün oğlu seni,» diyor basıyordu sopayı.

Salih gık etmiyordu.

«Deyyusun oğlu, seni» diyor basıyordu sopayı.

Salih susuyordu.

«Pezevengin dölü, seni,» diyordu basıyordu sopayı.

Salih dişlerini sıkıp bekliyordu.

«Orospu çıkardığı seni,» diyordu.

Anacık atılıyordu o zaman.

«Tövbe de adam, tövbe de.»

İki elleri yorulmuştu adamın oğlunu dövmekten.

Urganı koca ağaca attı sonunda, ucuna koca bir kalbur kasnağını bağladı, kalburu Salih'in belinden geçirip urganı çekti, ağacın tepesine kadar yükseldi Salih kalbur kasnağının içinde. İpte yürüyen cambaz gibi dengede duruyordu kıl payı. Ne ayaklarını oynatabiliyordu ne ellerini, kıpırdansa başüstü düşecekmiş gibi bir korku vardı içinde.

«Orda kal akşama kadar da akıllan deyyusun oğlu,» dedi babası.

Salih dört bir yana bakındı ürkek ürkek, başını çevirmekten de korkuyordu. Babası bostanın orasında burasında uğraştı bir zaman, sonra çifteyi omuzlayıp bayır aşağı vurdu gitti Salih babasının iyice uzaklaşmasını bekledi, anasına seslendi:

«Anacık be.»

«Ne var?»

«Hadi indir beni bir Allahın başı için.»

«Sus, koca şaş ne işin vardı Muammer'in damında.»

«Ne olur be Anacık indir beni.»

Anacık güldü:

«Deli olma oğul,» dedi. «İkimizi birden asar baban o zaman.»

«Anacık be,» dedi Salih. «Altıma sıçacağım nerdeyse?»

«Pis,» dedi Anacık «Pis sen de.»

«Kendimi tutamıyorum vallaha.»

«Heriften dayak yemektense senin bokunu temizlemek yeğdir oğul, sağlık olsun.»

«Anacık be, çok korkuyorum.»

«Bir şey olmaz bir şey olmaz, akşama kadar kalacaksın orda.»

«Düşüp öleceğim vallaha.»

«Kıpırdamazsan bir bok olmaz.»

Yürüdü uzaklaştı kadın.

«Anacık... Anacık...» diye bağırdı ardından.

Dönüp baktı kadın:

«Ne var?»

«Tövbe bir daha yaparsam.»

Anacık aldırmadı.

«İki gözüm önüme aksın bak.»

Kadın duraladı, geri dönüp baktı, ağaçtan yana yürüdü sonra.

«Senin bokuna ben de dayağı yiyeceğim ya.»

«Sana dokunmaz Anacık, vallaha dokunmaz.»

Anacık ipi çözdü ağaçtan, yavaş yavaş bıraktı, kalbur kasnağıyla birlikte ağır ağır yere indi Salih.

Bir zaman kıpırdanamadı, eli ayağı tutulmuş öylece kaldı, her yanı karıncalanıyordu. Neden sonra eline, koluna, bacağına kan geldi de yürüdü, gitti atıldı Anacık'ın boynuna, iki yanaklarından öptü, iki ellerinden öptü.

«Sağol Anacak'ım,» dedi «Sağol, Allah ne muradın varsa versin.»

Birden ağlamaya durdu, sinirleri boşanmıştı.

«Anacık be,» dedi ağlarken. «Anacık be.»

«Ne var?»

«Ben seni çok seviyorum Anacık.»

«İyi iyi, her oğul sever anasını, babasını.»

«Ama ben babamı sevmiyorum.»

«Tövbe de,» dedi kadın «tövbe de taş olursun.»

«Taş olursam olayım, sevmiyorum işte.»

Anası tam suratının ortasına vurdu tokadı.

«Tövbe de,» dedi «Tövbe de, başımıza bir mazarat çıkaracaksın.»

Daha dik, daha ağırdan, daha ağız dolusu karşılık verdi çocuk:

«Ben-ba-ba-mı-sev-mi-yo-rum.»

Kadın bir daha vurdu ağzının üstüne. Dişleri kanadı çocuğun.

«O senin baban ulan dürzü,» dedi. «Damarındaki kan onun dölü. Bu dünyada Allah korkusu, ana korkusu, baba korkusu şart. Bir kâfirler korkmaz Allahından, anasından, babasından. Müslümanlıkta ben babamı sevmiyorum demek, ben Allahı sevmiyorum demekle birdir. Tövbe de.»

Salih burnunu çekti, eliyle ağzının kanını sildi.

«Duysa seni keser kıtır kıtır.» dedi Anacık «Hiç acımadan keser hem. Sevaptır da üstelik, bir evlât ben babamı sevmiyorum dedi mi bir babanın boynunun borcudur o evlâdı yatırıp kesmek. Ne kimse karışır buna, ne de hükümet bir ceza verir.»

Salih yutkundu, ağzına biriken kanı yuttu.

«Yalan dedim,» dedi.

Anacık gülümsedi.

«Babamı seviyorum.»

«Ya beni.»

Salih bu soruya karşılık vermedi. Üç el silâh patladı. Peşpeşe. Köy yerinden, nerdeyse camlnin ordan.

«Koş bakalım,» dedi Anacık. «Bak bakalım ne olmuş gene?»

Salih köye doğru koşmaya başladı.

Bu üç el silâh köy yerinde boşuna atılmazdı. Ne zaman bütün köyü ilgilendiren bir iş olsa, kur'a sıra-

sı gelen askerlerin sevk günü olsa, salma salınsa, köye jandarma gelse, tahsildar gelse, bir ölüm olsa üç el silâh atılırdı köy yerinde; üç el silâh atılınca da dağdaki, taştaki, döşekteki, beşikteki herkes bilirdi ki «bir iş oldu.»

Salih kendini bildi bileli «kur'a sevki için» atılmıştı silâhlar üç beş kez; tahsildarlar için atılmıştı üç beş kez bir de Mucur Ali için atılmıştı.

Dağ gibi bir adamdı Mucur Ali; Kelomar da Inadına kuru mu kuru, kara mı kara, gözleri çukurlarında kaybolmuş, avurtları çökmüş, ölü gibi bir şey. Bir de dedikoducu, «vırvırcı dürzü.»

Ne demiş, ne söylemiş, ne yapmış, ne olmuş, ne bitmiş, nasıl olmuş, hiçbirini bilmiyordu Salih. Yalnız Kelomar'ın kanlar içindekl cesedini hatırlıyordu, caminin orda, meydanda ortalık yerde kanlar Içinde yatıyordu Kelomar. Omuzbaşından, koltuk altlarından karnından kan sızıyordu toprağa. Kocaman bir bıçak tam göğsünün ortasına saplanmıştı, Kelomarı yere çakmıştı o bıçak. Başında da Mucur Ali dikilmişti, göğe bakıyordu; Iki elleri iki yanından boşluğa sarkmış, göğe bakıyordu.

Gökte ne vardı bilmiyordu Salih; Mucur Ali biliyordu gökte ne olduğunu, bu yüzden de Iki ellerl yanda başını kaldırmış göğe bakıyordu.

Kelomar'ın ardından bütün köy bir olup «hakettl ya dürzü,» demişti, Iyi hatırlıyordu «hakettl vırvır dürzü.» Mucur Ali için de «yazık ylğlde» demişlerdi. «Yazık kapı gibi yiğide.»

Köye vardığında millet toplanmıştı caminin önünde, silme dolmuştu meydan. Sıyrıldı aralarından süzülüp girdi cami kapısından Içerl.

Bir tahtanın üstüne gelişigüzel uzatmışlardı ölüyü. Yüzü yeşile bulanmıştı, ölü yeşiline; sırtında elbise adına bir şey kalmamış gibi yırtılıp parçalanmış lif lif dağılmıştı. Bütün gövde baştan ayağa yara içindeydi bıçak yarası içinde. Sanırsın binlerce yırtıcı kuş üşüşmüştü başına, gagalanmadık, delinmedik, kanatılmadık yerini bırakmamışlardı. Sinekler konup kalkıyordu ölüye; iri, yeşil, vızıltılı sinekler. Ağzı yarım açıktı, ağzına girdi çıktı bir sinek.

Midesi kabardı, kusacak gibi oldu bir an. Gözlerini yumdu; yere, hemen olduğu yere çömeldi; öylece bekledi bir zaman, hiç kıpırdanmadan, gözünü açmadan; gözünü açsa silkinip kalksa kusacaktı.

Neden sonra yavaştan açtı gözlerini, Mustafacık'ı gördü: Babasının başının ucunda dikilmişti. Göğe bakıyordu. İki elleri iki yanından boşluğa sarkmıştı, başını kaldırmış göğe bakıyordu. Mucur Ali gibi. Ama elleri, daracık omuzundan inip boşluğa sarkan iki elleri Mucur Alinin elleri değildi, yumruk yumruktu. Göğe bakıyordu, elleri yumruk yumruk, dişleri kısılmış, birbirine geçmiş, kinli bakıyordu göğe.

Dizleri üstünde süründü. Salih, büsbütün kalkmaktan korkarak, dizleri üstünde süründü, ölünün yanına sokuldu iyice; midesi kabarmıyordu artık, başı dönmüyordu. Uzandı, iki ellerinden tuttu Mustafacık'ın.

«Kardeşim,» dedi. «Başın sağolsun kardeşim.»

Mustafacık'ın yumrukları açıldı, başı öne düştü, Salih'in elini tuttu sıkıca Mustafacık. Mengene gibi

tutup sıktı Salih'in ellerini, cılız gövdesinden umulmaz bir hırsla sıktı ellerini.

«Sen sağol kardeşim,» dedi «Sen sağol.»

Bıraktı Salihin elini, gene yumruk oldu minicik elleri, başı göğe kalktı yeniden.

«Hadi gidelim,» dedi Salih. «Bize gidelim hadi.»

Duymadı Mustafacık, kıpırdamadı hiç.

«Hadi gidelim, bize gidelim.»

Kalabalıktan biri bağırdı o sıra.

«Hey ağalar, hey beyler şöyle bir toplanalım da bu işi bir karara bağlayalım.»

Ölünün çevresi boşaldı, ağalar beyler çekildi, çocuklar da yürüdü onların ardı sıra. Birkaç kadın, birkaç çocuk kalmıştı çevrelerinde.

Salih uzandı, iki yumruğunu yeniden tuttu Mustafacık'ın, kendine doğru çekti onu, sallandı Mustafacık boşlukta, daha da çekti Salih, dizüstü çöksün istiyordu yere, yanına çöksün istiyordu. Sallandı Mustafacık ama dizüstü çökmedi. Salih kalktı dikildi Mustafacık'ın yanına, iki ellerini bırakmadan, arkadaşının gözlerine baktı.

«Hadi gidelim Mustafacık,» dedi «Hadi gidelim.»

Mustafacık donuk bakıyordu, anlamsız bomboş.

«Çekil git,» dedi. «Çekil git hadi.»

Salih hiç kıpırdamadı.

Kadınlar çekildi bir iki, çocuklar çekildi bir iki.

Ölü tahtanın üstünde uzanmış maviliği seyrediyordu sanki, uçsuz bucaksız maviliği.

Ölünün başında dikilmiş başı öne eğik Mustafacık bir el görüyordu yalnızca, eski tahtanın üzerinde bir el, başparmağı kırık bir el, bir ölü eli.

Uzanıp saçlarını okşuyordu el, ölü eli, başpar-

mağı kırık el; yüzünü okşuyordu, saçlarını okşuyordu, ölü soğukluğu yoktu bu elde; sıcaktı, sımsıcak, baba avuçlarının sıcaklığı vardı bu elde, ana yüreğinin ateşi vardı bu elde, kor gibi, kızıl kor gibi yanıyordu yüzünü okşayan el, **«Bana bir iş olursa oğulcuk»** diyordu bir mırıltı; sanki masmavi gökte, uçsuz bucaksız masmavi gökte dolanıp duran bir top bulut eğilmişti de kulağına söylüyordu, baba sesiyle söylüyordu! **«Bana bir iş olursa Mustafacık, sen ortada kalırsan. Hiç ağlama oğulcuğum. Hiç gamlanma oğulcuğum! Unut beni, çıkar at kafanın içinden. De ki babam yoktu benim de, hiç olmadı babam de. Elini bıçağa uzatma oğulcuğum, silâha uzatma. Biri çıksa anana sövse, gül geç, babamsın de. Bu dünyada bir adam, bin adam, sabahtan akşama adam doğrasa kötülüğün sonunu getiremez. Hayınlığın sonunu getiremez. Ölümsüz olan kötülüktür oğulcuğum, hayınlıktır. Onun için bak oğulcuk, Mustafacık, baba lâfı küpe olsun kulağına. Bu dünyada kötü ol oğulcuk, puşt ol oğulcuk, hayın ol oğulcuk»** Mustafacık başı önünde bakıyordu, bir el görüyordu yalnızca, bir ölü eli, bir baba eli, bir ölü baba eli.

Salih sokuldu yeniden.

«Bak kardeşim,» dedi Salih Mustafacık'ı tutup kollarından sarstı, kendisinden yana çevirdi. «Bak kardeşim, boynumuza düşeni yaparız evelallah.»

İki koca adamdılar sanki.

Suskun, bomboş bakıyordu Mustafacık. Delicesine durgun. Salih'in aklına geldi birden; birisi durgunlaşınca, acıdan, elemden ne yapacağını bilmezleninca, hıçkırığı boğazında düğümlenip kalınca «ona bir

şamar aşketmeli ki ağlasın» dı. Kaç kere duymuştu bunu.

Elemden, acıdan, yürek yangınından ötürü deli bir suskunluğa düşen hemen herkes sağlam bir şamarla toparlanır kendine gelirdi.

«Şak» etti Salihin tokatı Mustafacık'ın suratında, beklenmedik bir anda «şak» etti.

Mustafacık şöyle bir sallandı boşlukta, boşandı arkasından, dizüstü çöktü, ağlamaya başladı ardından, hıçkırıklarla ağlamaya başladı, sarsıla, sarsıla. Kanlı başını tuttu babasının, kanlı alnından öptü.

«Babam,» dedi «Babacığım.»

Salih arkadaşını ölüden koparmaya çalışıyordu, oysa sıkıca sarılmıştı Mustafacık ölüye. Salih tuttu çekti hırsla, Mustafacık ayrıldı ölüden, üç tel saç koparmıştı ölü babasının başından.

Mustafacık ölünün saçları yapışan ellerini toprağa sürttü.

«Öldü,» dedi «Babacık öldü işte.»

«Hepimiz öleceğiz,» dedi Salih «Hepimiz öleceğiz nasıl olsa.»

«Kimsem kalmadı bu dünyada, yalnız kaldım işte, yapayalnız.»

«Ben varım ya,» dedi Salih. «Ben varım ya.»

«Senin ağzına sıçayım,» dedi Mustafacık «Hepinizin ağzına sıçayım.»

Yere kapandı yeniden, yüzünü toprağa gömdü; ağlamaya, hıçkırmaya başladı yeniden. Sonra bir an duraladı, hıçkırığı kesildi, yumruklarını vurdu toprağa, sövdü; uzun uzun sövdü, yere göğe; dağa taşa; kurda kuşa; canlıya cansıza sövüp saydı.

Babasından yana atıldı ardından.

«Babam benim. Yiğit babam. Aslan babam.»

Salih engel olamadı bu kez. Gitti diz çöktü yanına, bir sülümancık dolanıp geçti o sıra Mustafacık'ın yanından, taşlığa doğru hızla ağıp gözden kayboldu. Salih bir an düşündü, koşup sülümancığı yakalamayı. Bir gölge düştü o sıra sülümancığın kaçıp gittiği yere; başını kaldırıp baktı Salih, Kelin Musa'yı gördü. Üç adım ötede dikilmiş duruyordu. Karar verilmişti demek.

«Yeğenim, kaldır şunu hele,» dedi Kelin Musa, Mustafacık'ı gösterip.

Açık bir aşağılama vardı sesinde, buz gibi, acımasız, donuk bir sesti.

Salih ürperdi.

«Mustafacık,» dedi «Mustafacık bak Musa Dayı geldi.»

Mustafacık'ın ağlaması yavaşladı, durdu. Başını kaldırdı topraktan, Kelin Musa'dan tarafa baktı, baktı bekledi.

«Onu alıp götüreceksin yeğen,» dedi Kelin Musa.

«Kimi?»

«Babanı, babanın ölüsünü alıp götüreceksin.»

Mustafacık doğruldu ayağa kalktı şaşkın şaşkın.

«Niye,» dedi. «Niye.»

«Karar,» dedi Kelin Musa. «Niyesi miyesi yok, alıp götüreceksin o kadar.»

«Nereye götüreceğim?»

«Canın nereye isterse oraya, burada bırakma yeter ki.»

«Evimize götürürüm. Bahçemize gömerim.»

«Karar,» dedi Kelin Musa «Babanın ölüsünü bu köye gömemezsin.»

«Sebep?»

«Sebep şu ki onu bu köyde istemiyoruz.»

«Ölüsünü mü?»

«Ölüsünü.»

«Dirisinden korkardınız.»

«Ölüsünden de korkarız be yeğen. Onun için al götür babanın ölüsünü.» Sonra pişman oldu alışkanlıkla «yeğen» dediğine, bir tekme savurdu Mustafacık'a «Dürzü» dedi «Tatlılıkla al götür işte de kafamın tasını attırma.»

Mustafacık yüzünü örttü elleriyle, iki damla yaşı sakladı Kelin Musa'dan; yeniden kapandı babasının ölüsüne.

«Günah,» dedi Salih «Günah be Musa Dayı.»

«Sen karışma bu işe dayım,» dedi Kelin Musa «Bacak kadar boyunla burnunu bu boka sokma emi?»

Mustafacık başını kaldırdı babasının ölüsünün üstünden.

«Tarlamıza gömeceğim,» dedi.

Kelin Musa güldü.

«Kanun var kanun,» dedi. «Öldür allah gömemezsin babanı tarlaya. Ölü dediğin mezarlığa gömülür, kanunda da şeriatta da bu böyledir, mezarlıktan gayri yere ölü gömülmez müslümanlıkta.»

«Yasak mı?»

«Yasak elbet.»

Güldü yeniden bir adım daha attı durdu.

«Bir araba vereceğiz sana,» dedi «Sizinki kırılıp dökülmüş, şöyle sağlamından bir araba vereceğiz; bir de at, koy babanı al götür, göm kasabaya; orda

kim kime dum duma. İstersen iblisi bile gömersin kasaba mezarlığına, ama biz burda köyümüzün mezarlığında şer adam istemiyoruz, cennet mekân dedelerimizin yanında iblis ölüsü istemiyoruz.»

Salih sokuldu arkadaşına, kolundan tuttu, kolundan tutup sıktı; koca bir köye karşı bir cılız çocuk ne yapabilirdi tek başına.

«Yarın olsun da hayrolsun,» dedi.

Kelin Musa bütünlüğüne yürüdü gitti o sıra.

«Hadi gidelim kardeşim,» dedi Salih yeniden.

Mustafacık ölüyü gösterdi eliyle.

«Ya o,» dedi «Burada mı kalacak?»

Birbirlerine baktılar iki çocuk. Koskoca bir dünyanın ortasında yapayalnız, çaresizdirler bir an.

Mustafacık uzandı, ölünün koltuk altlarına soktu ellerini, tutup kaldırmak istedi babasını. Ama gücü yetmedi buna. Salih ne yapması gerektiğini kestiremiyordu; birden merdiveni gördü, cami duvarına dayalı iğreti merdiveni. Gidip getirdi merdiveni, getirip ölünün yanına yere yatırdı. Mustafacıkla Ikisi yavaş yavaş Muammerin her tarafı delik deşik ölüsünü merdivenin üstüne aktardılar. Ölünün ayakları sarkıyordu merdivenin aralığından; ayakları elleri ve sol omzu.

«Haydi Bismillah.» dedi Salih.

Yüzyüze duruyorlardı merdivenin iki başında, karşılıklı.

Tutup kaldırdılar merdiveni.

«Bırak,» dedi Salih «bırak, yanlış tuttuk.»

Merdiveni bıraktılar yere.

«Sen ters dön.» dedi Salih arkadaşına.

Mustafacık ters döndü. Yeniden «Haydi Bismil-

lah» dediler, yeniden kaldırdılar merdiveni yerden, yola koyuldular.

Köy yolunun ikl yanı seyrek insandı, kadınlar, çocuklar, kocamışlar.

Koyunlar, inekler, köpekler.

Bir köpek hırladı geçerken.

Bir çocuk dilini çıkardı ölüye.

Bir kocamış «fesupanallah» dedi.

Bir köpek hır etti, ölünün sarkan ayağına doğru sokuldu.

«Hoşt» dedi Salih.

Köpek hırladı kaçtı.

Bir kadın yanındakine «Etme bulma dünyası bu dünya,» dedi.

Sakalını sıvalayan bir kocamış «lâhavle» çekti.

Salih duraklayan Mustafacık'ı iteledi merdivenle. Yürüdüler.

Kolları kopacakmış gibi ağrıyordu, gittikçe ağırlaşıyordu taşıdıkları yük.

«Yoruldun mu?» diye sordu Salih.

Mustafacık durdu, yoruldum der gibi.

«Ha gayret,» dedi Salih. «Az kaldı, maraz kaldı, ha gayret.»

Yürüdüler. Gittikçe daha ağırlaşarak ilerlediler, damevinin önüne gelip ölüyü yere indirdiklerinde ikisi de bitkindi yorgunluktan. Ter içinde kalmış her yanları, bir al vurmuştu yüzlerine, durup soluklandılar oldukları yerde.

Mustafacık:

«Sağol kardeşim,» dedi neden sonra.

Salih gitti boynuna sarıldı Mustafacık'ın.

«Bir insan sen varmışsın koca köyde,» dedi Mustafacık. «Bir insan senmişsin.»

Salih susuyordu, ne diyeceğini bilemediğinden, söyleyecek bir söz bulamadığından susuyordu. Köylülerin Mustafacık'a Mustafacık'ın ölü babasına karşı takındıkları tavrı çözemiyordu, neden böyle yapıldığını çıkaramıyordu? Aydınlık açık bir tek şey vardı kafasının içinde, köylüler iyi etmemişlerdi, Mustafacık haklıydı.

İşte damevinin önünde yatıyordu Muammer; ölü baba.

Bir ölüyü kovuyorlardı köylüler; oysa hiç bilmiyorlardı ölüler geceleri kalkar dolaşırlardı yerin altında, gökte uçan kuş gibi kanatlanıp uçarlardı toprağın altında...

7/ÖLÜ BABANIN GECESİ

İLKİN alacakaranlık indi ölünün üstüne; ardından ince bir yel çıktı, dağlardan ovalara doğru esen ince bir yel. Dağlardan ovalara giden yel, bir tutam toz getirip serpti ölünün üstüne, iki kuru yaprak, ve bir tutam toz. Ölünün mintanından içeri girdi yel, mintanın bütün deliklerinden içeri doluverdi bir anda; mintan indi çıktı, kabardı söndü bir iki; ölü soluk alıyormuş gibi. Sonra ölünün saçlarını aldı uçurdu yel, tel tel uçtu ölünün saçları ince yelle birlik, yapış yapış kana bulanmış tarazlanmış saçları, tel tel olup uçtu sanki rüzgârda.

Ardından dindi, söndü gitti yel. Ardından koyu karanlık indi ölünün üstüne, ilkin bir tek sinek vınlayıp geçti karanlığı, ardından beş sinek, on sinek, bin sinek; vın vın etti uçtu sinekler. Mustafacık el etti sinekleri kovalamak için, sinekler kaçıştı karanlıkta, sonra yine dönüp geldiler.

Mustafacık çaresiz kalakaldı ölünün önünde; gitti bir tülbent getirdi içerden, ölü babasının yüzünü

örttü tülbentle. Ellerini sardı çaputlara, ayaklarını sardı çaputlara, ölünün üstünü örttü tek yorganıyla. Sinekler gecenin karanlığında vın vın dolandılar bir zaman, baktılar her yanı örtülü yatıyor ölü baba, gecenin karanlığında kayboldular, başka ölüler aramaya.

Uzak ovada bir köpek uludu; bin yıldır insan etl yiyen bir köpek.

Mustafacık diz çöküp oturdu babasının başına, baktı kandilin sönük ışığında yatan ölüye, ışık ölü babanın yüzünde kıpır kıpır oynuyordu durmadan. Uyur gibiydi ölü baba, nerdeyse sağından soluna dönecekti; ellerine dolanan çaputları çözecekti, ayaklarına dolanan çaputları çözecekti. yüzünü örten tülbenti çekip atacaktı. «Mustafacık be,» diyecekti «Bu ne maskaralık be oğulcuk böyle.» Sevinçten uçacaktı Mustafacık, şöyle bir silkinecekti topraktan, silkinip ayağa kalkacaktı, öyle bir kalkacaktı ki başı göğe değecek gibi. Hilâfsız göğe değecekti başı sllkinip kalkınca. Sarılsarman, sarmaş dolaş olacaklardı. Dağı taşı ateşe veririm o zaman diye düşündü Mustafacık, bu köyü tepeden tırnağa yakarım bir, hiç komam yakarım bu köyü; dağıyla, taşıyla, kurduyla, kuşuyla, erkeğiyle, kadınıyla bu köyü yakarım bir; her şeyi, gözün gördüğü her şeyi ateşe veririm bir; öyle bir ateş ki dünyanın görüp göreceği en büyük yangın olsun. Dünyanın en büyük ateşinin nuru, yalazı vursun babacığımın yüzüne, o koca ateşin ak alevi vursun gül yüzüne, dünyanın en büyük ateşinin nuru yalasın babacığımın yüzünü. O koca ateşin ak alevi vursun yüzüne, öyle bir aydınlatsın, öyle bir ışıtsın ki yedl günlük yoldan bakan biri bile görsün babacığımı, görsün de desin ki «Bre bu Muammer ne Muammermiş, bir dünya er-

mişi, bir ulu kişi. Tövbe dünyamız onun duası sayesinde durur ayakta.» Yürekleri tıpırdasın da şefaat dilensinler babacığımdan. Yanar korun kızıllığı vursun yüzüne, o gül yüzüne vursun yanar korun kanlı kızıllığı. Yedi günlük yoldan görsün bakanlar, görsünler de desinler ki «Bre pes, bu Muammer ne yaman yiğitmiş, bre pes, tut ki Hazreti Ali efendimiz, iki gözü Ikl kızıl kor olmuş yanar, tövbe Hazreti Ali efendimiz gibi.»

Al küheylanlara biner dolanırız cihanı alemi diye geçirdi içinden. Bir al küheylana ben binerim, bir al küheylana babacığım. Deh ettik mi rüzgâr olur uçar atlarımız, nal vurdu mu şimşek olur çakar nallarının sesi.

Uyumustu.

Yeri göğü yalazlayan bir ak alev ormanının üstünden ucar atlarla geçiyorlardı dolu dizgin, uçar atlarının gemleri gümüş kakmalıydı, üzengileri som altındandı, eğerleri kadifeden, yumuşak al kadifeden. Aşağılarda köy yanıyordu, kızıl kor olmuştu bütün evler, ormanlar ak alev yanıyordu. Kelin Musa bağırıyordu alevlerin içinden «Kurtarın beni... Kurtarın beni...» Yarı beline kadar yanıp bitmişti oysa; bir incecik rüzgâr çıkıyordu tam o sıra, Kelin Musa'yı saran alev daha da harlanıyordu rüzgârla. rüzgâr hızlanıyordu birden, cıt edip bölünüyordu Kelin Musa tam belinin ortasından. Yarı beline kadar yanan yerleri kızıl kor olmaktan çıkıyor kara kömür oluyordu. Devrilip yere düşen belden yukarısı ak alevlerin içinde kayboluyordu bir an, sonra yeniden çıkıyordu ortaya, gözleri yuvalarından fırlamış yuvarlanıp duruyordu ateşlerin içinde, sanki kaçıp kurtulmak istiyordu, ellerini uza-

tıyordu onlara, ağzını açıyordu, ama bir soluk bile çıkmıyordu ağzından, kara bir alev uzanıyordu ağzından boşluğa, kapkara bir alev, yağlı bir is, kapkara bir alev, görülmemiş, işitilmemiş bir alev, yağlı bir duman, pis bir duman, yoğun bir iğrençlik bulutu. Bodur yüreğinin görülmemiş karası bu işte diye düşündü Mustafacık. Eh, dedi kıyamet kopmuş ruzumahşer olmuş demek. Bu işte o cehennem dedikleridir benim bildiğim. Kelin Musa yanıyor işte bir güzel; biz cennete gidiyoruz işte baba oğul. Al küheylanlara binmisiz uçuyoruz, nah işte orda yeşil, yemyeşil alabildiğine yeşil ormanlar, nah iste orda mor, mosmor, alabildiğine mor dağlar, nah işte orda buz gibi soğuk pınarlar, coşkun akan pınarlar, nah işte orda cennet, al işte cennete gidiyoruz baba oğul. Cehennemin yangını sönüyor oralarda, göğe ağan alevler silinip gidiyor bir bir. İki al küheylan uçuyor gökte yalnızca. kus gibi hafif, ok gibi hızlı, bulutların üstünde dörtnala gidiyor al küheylanlar. Bir tek nal bile tıkırdamıyor, cennete doğru uçuyoruz, altımızda, cehennemin yağını, köv yanıyor alev alev, ak alevle harlıyor her yan, kızıl korla yanıyor için icin.

Bir köpek uzak ovada bir köpek uludu; bin yıldır insan eti yiyen bir köpek.

Silkinip uyandı Mustafacık uykusundan. Baktı ölü baba duruyordu önünde, öylece yatıvordu kalıp gibi.

Elleri çaputlarla sarılmıs, yüzü tülbentle örtülü.

Yağ kandili nerdeyse sönüyordu, alevleri pır pır titrivordu boşlukta. Yorganını düzeltti ölünün, yağ koydu kandile, kandilin alevi harladı, büyüdü.

Karanlığa doğru yürüdü Mustafacık. basını kaldırdı göğe baktı gökte bir tek yıldız görünmüyordu;

baştanbaşa kara bulutlar kaplamıştı gökyüzünü. Doğuya dönüp baktı, güneşin muştucusu bir çiçek tomurcuklanıyordu doğuda.

Ölü babasının başucunda yanan kandili söndürdü, nerdeyse sabah olacak diye geçirdi içinden; yere, toprağa kıvrılıp uzandı, bir ağırlık vardı üstünde bir solukluk uyusam, dedi kendi kendine, gözlerini yumdu, uyku birden bastırdı. Gene al küheylanlar görmek istiyordu düşünde, gene dünyayı yakan ateşler görmek istiyordu, gene Kelin Musa yarıbeline kadar yanmış sağa sola koşuşsun dursun istiyordu, hoh deyince soluk yerine yoğun bir iğrençlik bulutu boşansın istiyordu ciğerlerinden.

«Çüşşş.»

Uyuz bir atın çektiği araba damevinin önünde durdu.

Uyuz atın ardından kalabalık sökün etti. Kadınlar, erkekler, çocuklar.

Kelin Musa en öndeydi.

Mustafacık silkindi ama uyanamadı al küheylanlı uykusundan. Silkindi, bir al küheylan soludu o sıra, bir ses yankılandı uzaktan uzağa, bilinmedik bir yerden bir ses yankılandı, «Çüşşş» diye. Dinine, imanına yandığımın diye sövdü içinden Mustafacık «Al küheylanlarıma çüş diyenin anasını avradını, dinini kitabını...» Tövbe dedi ardından tam uyanırken, tövbe. Cennet yolunda al küheylana binmiş gidiyorsun bre dürzü, dedi. Dine, imana, kitaba sövmenin ne gereği var. İşte mevlam tövbe günah yazdı, işte çeviriyor bizi cennet yolundan.

Uyandı.

Uyanamadı.

8/ÖLÜ BABANIN KOVULUŞU

BİR ağrı cızetti yüreğinin başında, bütün gövdesi sarsıldı, bir titremedir aldı gövdesini, bir korkudur düştü yüreğine, bir pişmanlıktır uyandı içinde. Sindi pustu iyiden iyi, açmadı gözlerini, yumdu; sıkıca yumdu.

«Ya allah, ya bismillah...» dedi Kelin Musa.

Neden sonra uyandı Mustafacık; uyandı, dünyayı anladı yeniden.

«Ya allah... Ya settar...» dedi Kelin Musa. Yürüdü öne çıktı.

«Ey millet,» dedi «Ey millet. Yukarda allah var. Adalet üzre hareket etmemiz iktiza eder.»

«Amin,» dedi kalabalıktan bir ses.

«Amin... Amin...»

Kelin Musa öksürdü.

«İyi bir iş işlesek, rabbim muhtaç değil iyiliğimize; sevap yazar defterimize. Kârı bizdedir millet. Kötü bir iş işlesek, rabbim korkmaz kulun kötülüğünden

haşa. Günah yazar defterimize. Ey millet iyiliğin de bize dokunur ucu, kötülüğün de.»

«Şükür allahıma.» dedi biri.

«Çok şükür bin şükür... Şükür... Şükür.»

«Millet, ey millet... Simdi bu tarla bu ev satılığa çıksa kaç para eder?»

Karşılık veren olmadı.

«Elinizi vicdanınıza koyun da söyleyin.»

Sessizlik bozulmadı gene; gene susup bekledl kalabalık.

«Muhtar, ey muhtar.»

«Buyur ağa?»

«De bakalım hele, kaç para eder bu ev bu tarla.»

«Helâlinden ikiyüz gayme.»

«Baş göz üstüne,» dedi Kelin Musa «Baş göz üstüne. De sen ona ikiyüzelli..»

Sustu muhtar.

«Dedin mi?» dedi Kelin Musa «İkiyüzelli dedin mi?»

«Dedim.»

«Duy oğlum duy,» dedi şaşkın bakan Mustafacıktan yana dönüp «Duy millet duy.» dedi kalabalıktan yana dönerek.

Şöyle bir tarlaya baktı alıcı gözüyle, şöyle bir eve baktı kârlı bir iş yapıyoruz gene diye düşündü. Muhtara döndü ardından.

«Muhtar...»

«Buyur ağa...»

«Hele bir de atıma bak şimdi, küheylanıma bak hele küheylanıma.»

Muhtar arabaya koşulu uyuz beygire baktı.

«Baktın mı?»

«Baktım.»

«Namusuna, imanına dosdoğru söyle bu benim küheylanım şimdi satalım desek kaç para eder?»

Muhtar düşündü, sırtını döndü ata.

«Helalinden, helalinden ha,» dedi Kelin Musa.

«Yüz gayme eder canım.»

«Höst..» Dedi kalabalıktan bir ses.

Kelin Musa sanki kimse «höst» dememişe getirdi, duymazlandı.

«Demek yüz lira helalinden ha?»

«Az mı dedik yoksa ağam?»

«Bir de arabaya bak muhtar. Hey gözünü sevdiğim arabasına bak.»

Başını bile çevirmedi muhtar.

«Baktım, baktım,» dedi yalnızca.

«Ona da bir paha biç helalinden.»

«Helalinden ha...» dedi kalabalıktan biri.

Bu defa duydu Kelin Musa.

«Lâfı taşaklamayın da,» dedi «Şurda köy hayrına bir iş görüyoruz. Tövbe..»

Muhtar lâfı değiştirdi.

«Bir yüzlük de o eder helalinden,» dedi «Bir yüzlük de o eder vallahi.»

Kelin Musa baktı kalabalığa, dik dik, uzun uzun, bir bir.

«Duy oğlum duy,» dedi ardından Mustafacık'a dönüp. «Duy millet duy.» dedi kalabalığa dönüp. «Duy oğlum duy. İkiyüz lira biçtiler evine bağına, dedim ki allah bir hakkı için elli lira da benden.» Muhtara döndü. «Ne dedindi bu ev bu tarla için?»

«İki yüz dedimdi,» dedi muhtar.

«Ben ne dedim?»

«İki yüz elli dedin ağam, allah ömrünü artırsın.»

«Şimdi biz bu evi, bu bağı iki yüz elli liraya alsak yetim hakkı yemiş olur muyuz?»

«Tövbe estağfurullah ağam,» dedi muhtar «O ne biçim söz öyle?»

«Bu ata ne dedindi bu ata?»

«Yüz lira dedimdi.»

«Ya bu arabaya ne dedindi?»

«Yüz lira da ona dedimdi.»

«Yüz, yüz daha?»

«Eder iki yüz.»

«Biz bu atı bu arabayı, bu yetlm Mustafacık'a Iki yüz liraya satsak allah indinde kötü bir iş yapmış olur muyuz?»

«Haşa ağam haşa, o ne biçim söz.»

Kelin Musa Mustafacık'a baktı «Duy oğlum duy,» dedi; döndü kalabalığa baktı «Duy millet duy.» dedi.

«Bu atı bu arabayı versek, bu evi alsak, bir de elli lira helâlinden ha?»

«Mevlâm tuttuğunu altın etsin ağam,» dedi. Muhtar.

«Adalet üzre bir iş midir?

«Hazreti Ömer adaleti gibi hem de,» dedi muhtar.

«Senedi sepeti...»

«Hiç meraklanmayın derhal yaparım.»

«Şahidi ispatı?»

«Bir ben imzalayacağım,» dedi muhtar «Bir Durdunun Ali parmaklayacak, bir Şeker Musta parmaklayacak, al sana kapu gibi satış senedi. Ne zaman canın çekerse kasabaya git, tapucunun kapısının ipinl çek, tapuyu üstüne çevirt.»

«Pes muhtar pes,» dedi Kelin Musa «Bu muhtarlıkta üstüne varsa domine.»

Döndü yürüdü birden aklına gelmiş gibi ters geri döndü. Elini attı koynuna, cüzdanını çıkardı, beş tane onluk çekti cüzdanından, muhtara uzattı:

«Bunu da sen ver çocuğa,» dedi. «Benden bu kadar.»

Muhtar beş tane on liralığı götürdü Mustafacık'a uzattı, Mustafacık şaşkın aldı paraları, aldı koynuna soktu. Muhtar telâşlı telâşlı seyirtti Kelin Musa'nın ardından, onu Durdunun Ali izledi, Durdunun Ali'yi Şeker Musta, Şeker Musta'yı bütün kalabalık, Uyuz at bile dönüp baktı arkalarından neden sonra, başını iki yana sallayıp hapşırdı hem de.

Mustafacık'la Salih yapayalnız kaldılar damevinin önünde. Bir zaman hiç kıpırdamadan durdular öyle, hiç konuşmadılar.

Neden sonra konuştu Mustafacık:

«Hele,» dedi «Hele yardım et de babamı yükleyelim arabaya.»

Ölüyü merdivenin üstünden alıp arabaya yerleştirdiler sakına sakına, belli belirsiz bir koku yükseliyordu ölüden.

Mustafacık bir yutkundu, sağına baktı, soluna baktı, arabaya tırmandı.

«Hakkını helâl et,» dedi Salih'e «Benden yanı helâl olsun.»

Salih sustu, karşılık vermedi.

Mustafacık ikiledi:

«Hakkını helâl et kardeşlik.»

Salih duymazlandı, atın başına uzandı, dizgini tu-

tup çekti, at yürüdü, araba tekerlekleri gıcırdadı döndü.

Killi, sarı topraklı yola çıktılar; ince toprakta arabanın tekerlekleri zor dönüyor, atın ayakları toprağa gömülüyordu.

Efe kaşının orda durdu araba; Salih dönüp baktı arkasına.

«Niye durdurdun,» dedi Mustafacık'a.

«Ayrılalım burda,» dedi Mustafacık. «Bundan sonrası benim yolum, tek başıma gideceğim.»

Arabadan indi Salih'e doğru yürüdü.

«Hellallaşalım hadi.»

«Ben de geliyorum,» dedi Şalih. «Seninle geliyorum ben de, hadi deh de atına.»

«Kasabaya kadar mı?»

«Evet, kasabaya kadar.»

«Nasıl dönersin geri, yayan yapıldak.»

«Dönmem, kalırım orda; ikimiz.»

«Baban gebertir seni, kafanı patlatır vallahi.»

Salih omuz silkti; baş salladı.

«Sen burdan sür arabayı,» dedi «Ben harımların arasından inerim şoseye. Bekle beni ha.»

«Eh,» dedi Mustafacık. «Sen bilirsin.»

Arabaya yeniden tırmanıp «deh» ettiğinde Salih çoktan Efe ağacının ordan bayır aşağı koşmaya başlamıştı, nerdeyse sık harımların arasına girecekti.

Araba sarsılarak ilerliyordu taşlı yolda. Mustafacık dönüp baktı arkasına, babası oynuyor, kıpırdanıyor gibi geldi bir an; yüreği kabardı, dizgini çekti hemen: ama arabanın olanca ağırlığı yokuş aşağı yüklenivordu atın üstüne, durmak ne mümkün. Yokuşun sonunda durabildi, çam ağaçlarının orda, dönüp baktı

arkasına, ölü ölüydü işte, kalıp gibi yatıyordu arabanın içinde, ne kıpırdandığı vardı ne oynadığı.

«Deh,» dedi başını çevirirken. «Dehh.»

«Dur hele,» dedi bir ses.

Baktı Salih'in babası dikilmiş duruyordu karşısında.

«Nerde Salih?»

Mustafacık Efe kaşına dönüp baktı:

«Yukarda kaldı,» dedi. «Efe ağacının orda ayrıldı benden.»

Adam silâhını omuzuna vurdu.

«Has'siktir git,» dedi. «Has'siktir git.»

At arabası tozlu yolu dolanıp şoseye çıktı, döndü baktı Mustafacık arkasına, Efe ağacını gördü, ağacın altında dikilmiş duran adamı gördü, Salih'in babasını. O sıra çıktı Salih harımların arasından, iki büklüm. Birden bir şey kabardı Mustafacık'ın yüreğinde, elindeki kamçıyı «şak» etti, atın sağrısına vurdu. At bir debelendi tırısa kalktı, «şak» etti bir daha vurdu. At, uyuz beygir dörtnala kalktı tıngır mıngır, tangur tungur sürüdü arabayı. İki büklüm gölgesi bir zaman koştu Salih'in. Sonra soluğu kesildi, dalağı şişti, ellerini bastırdı böğrüne. Birden öksürmeğe başladı ardından; yüreği sökülüyormuşcasına «küm, küm» öksürdü, deli bir öksürük.

Ağzının salyasını akıttı tozlu yola, ciğerinin balgamını akıttı, içinde ne varsa dökülsün yola istiyordu, toza bulansın istiyordu, sövüyordu, ağzına geleni söylüyordu. Mustafacık'a sövüyordu en çok, işte tam çıkıp kurtulacaktı köyden, Moramıt dağının sinesine ok gibi saplanan yolun gittiği «başka dünya»yı öğrenecekti tam. Hay anasını avradını.

Baktı uzaklaşan arabanın arkasından, bir taş alıp attı.

Hay anasını avradını...

Yolun iki dağın arasına ok gibi sapladığı noktaya gelince durdu at. Başını kaldırdı dümdüz baktı yokuş yukarı.

«Deh,» dedi Mustafacık.

At başını göğe kaldırdı; Mustafacık da kaldırdı başını göğe.

At kişnedi.

Mustafacık kara bulutları gördü gökte.

At ayağını yere vurdu, eşindi, ardından kişnedi.

Mustafacık döndü baktı arkasına, ölü baba öylece yatıyordu; elleri iki elleri çaputlara sarılıydı gene, iki ayakları çaputlara sarılıydı, yüzünü örten tülbent çoktan uçup gitmişti rüzgârda.

«Babacık,» dedi «Hadi kalk babacık.»

At, kendiliğinden vurdu yokuş yukarı, ağır ağır çekmeye başladı arabayı.

«Babacık,» dedi yeniden «Hadi kalk canım babacık.»

Araba sarsılıyordu, biteviye sarsılıyordu.

Birden durdu araba.

Mustafacık silkindi, sağına baktı, soluna baktı, önüne baktı, arkasına baktı.

Gökyüzüne baktı.

Kapkara bulutlara.

At eşindi toprağa vurdu ayaklarını.

Başını kaldırıp kişnedi duyulur duyulmaz.

«Deh,» dedi Mustafacık, kamçısını «şak» etti vurdu atın sağrısına.

At yokuş yukarı baktı.

Mustafacık gökyüzüne baktı, kapkara bulutlarla kaplı gökyüzüne.

Bir köpek, uzak ovada bir köpek uludu.

İki yanı iki koca dağdı, Mustafacık'ın yüreğinde yepyeni bir duygu kıpırdanıyordu. Hiç bilinmedik bir duygu yüreğini delip çıkmaya uğraşıyordu.

«Deh,» dedi Mustafacık yeniden.

Kamçısını kaldırdı, gökyüzüne takıldı kaldı kamçısı sanki.

Güneşi gördü kapkara bulutların arkasında.

At yürüdü yokuş yukarı.

GÖKYÜZÜ karardıkça karardı; ne çabuk da akşam oldu diye geçirdi içinden Mustafacık. Başını kaldırdı gökyüzüne baktı, ürkünç bir karabulut ormanıydı gökyüzü. Bir yerinden, karabulutların bir yerinden, mayal meyal görünüyordu güneş; görünmüyor da varlığı anlaşılıyordu bulutların arkasında. Güneşin görünür görünmez işte ben burdayım dediği noktaya baktı Mustafacık, başını indirdi batı ufkuna ardından. İki adam boyu yolu kalmıştı güneşin, her zamanki hızıyla çekilse yuvasına en az bir saat çekerdi bu yol; Mustafacık dedi ki içinden **kara bulutlar korkutup kaçıracak güneşi;** yağmur inecek diye düşündü ardından.

At, uyuz beygir, zorlukla çekiyordu arabayı yokuş yukarı. İki durup bir durup bakınıyordu bir sağa bir sola. Çocuğun sıkıca sarıldığı dizginler olmasa deh edip dönecekti tersgeri, yokuş yukarı değil de iniş aşağı yol alacaktı.

Zorlukla çekiyordu at arabayı.

Babacık arabanın içinde gittikçe daha çok aşağıya doğru kayıyordu, atın dizginini hırsla tarttı Mustafacık; gemin yalabuk demiri üç kez damağına vurdu atın, at başını üç kez uzattı boşluğa hırsla; hızlandı.

Mustafacık döndü babasını yakaladı yakasından, tutup çekti, arabanın içinde eski yerine getirdi ölüyü.

İki elleri iki yana açıktı ölünün, ölçülmüş biçilmiş gibi; sağ eli sağ kalçasının bir karış açığında duruyordu; sol eli, sol kalçasının bir karış uzağında. Çaputlara sarılmış iki eli iki yanındaydı ölünün.

Gökyüzü daha da kararda, başını kaldırıp baktı Mustafacık gökyüzüne. Ürküng bir karabulut ormanıydı gökyüzü. Güneş batı ufkunda erimek üzereydi.

Yağmur nerdeyse boşanacak diye düşündü Mustafacık.

Dünyaya bakındı.

Yokuşun sonunda tek başına duran koca ağacı gördü, bir uluçınardır diye düşündü. Oraya varınca durup dinleniriz biraz diye düşündü. At yoruldu öldü, dedi içinden; ben yoruldum öldüm, babacık yoruldu öldü, bir ağacın altında beklerken yalar geçer yağmur hem, uluçınar korur bizi yağmurdan, afat yağacak değil ya.

Yeniden tarttı dizginleri; gemin yalabuk demiri üç kez damağına vurdu atın, at başını üç kez uzattı boşluğa hırsla; hızlandı.

Tık tık etti atın nalı taşlı toprakta, hızlı hızlı tıkırdadı, sonra tekerlekler bir yere takılmış gibi çakıldı kaldı araba.

Yeniden tarttı dizgini Mustafacık gemin yalabuk demiri üç kez damağına vurdu atın, yeniden; at başı-

nı boşluğa uzattı üç kez hırsla, yeniden; Tekerlek taşın toprağın içinde «gırç gırç» etti dönmedi, kalakaldı araba yerinde.

Mustafacık gökyüzüne baktı. Karabulut ormanı dünyanın üstüne doğru yürüyordu hışımla.

Döndü babasına baktı.

Öylece yatıyordu arabanın içinde.

Yeniden tarttı dizgini Mustafacık, gemin yalabuk demiri üç kez damağına vurdu atın, at başını boşluğa uzattı dikildi, çekti çıkardı tekerleği taşın toprağın içinden.

İlk damla beklenmedik bir gürültüyle düştü gökyüzünden.

Bir şimşek, çelik parıltılı kılıcıyla karanlığı yardı bir an; karanlık ürkünç bir homurdanmayla karşıladı şimşeği, ilk damla beklenmedik bir gürültüyle indi gökyüzünden.

Ölünün alnına düştü ilk damla.

Düşen ilk damlayı gökyüzünde görmüştü Mustafacık. Sanki çelik parıltılı kılıcıyla karanlığın üstüne yürüyen şimşeğin ışığını emmişti bu ilk damla. Pırıl pırıl bir damlaydı.

Sonra birden boşandı gökyüzü; bir değil bin damla birden indi Mustafacık'ın yüzüne.

Atın sağrısına indi birden bin damla, atın sağrısı ışıdı birden.

Bir bereketli yağmur, bir ulu yağmur ki bu yağan diye düşündü Mustafacık.

Işık içinde, pırıl pırıl.

Gökyüzünün olanca bereketi toprağa iniyor.

Gökyüzünün olanca nuru toprağa iniyor.

Gökyüzünün ölümsüzlüğü toprağa iniyor.

Dizginleri yeniden tarttı, gemin yalabuk demiri vurdu atın damağına. At başını dikmiş gidiyordu yokuş yukarı; dümdüz, burnunun doğrultusuna.

Atın nalı «foş» etti bir su birikintisine girdi.

Araba gittikçe daha hızlandı.

Mustafacık dünyayı göremiyordu delice yağan yağmur yüzünden. Ulu ağacın karaltısını belli belirsiz farketti birden.

Dizgini çekti bütün gücüyle, gemin yalabuk demiri oturdu atın damağına, at başını kastı, durdu.

«Buuiis.»

Araba ulu ağacın altındaydı.

Yağmur gittikçe hızlanıyordu, atın sağrısından süzülüp inen suya baktı Mustafacık, kendisinin de ıslanmadık yerinin kalmadığını anladı birden. Döndü ölü Babacık'a baktı, adeta suyun içinde yüzüyordu ölü.

Koca ağaç yağmuru kesiyordu biraz, artık eskisi kadar çok ıslanmıyorlardı; şimşek çelik parıltılı kılıcıyla peşpeşe üç hamle yaptı karanlığın üstüne. Karanlık dağı taşı inleten üç gümbürtüyle karşılık verdi. Şimşek karanlığı yüreğinden yaralamıştı anlaşılan çelik parıltılı kılıcıyla. Mustafacık peşpeşe çakan şimşek ışığında bütün dünyayı gördü kesik kesik üç kısa anda.

Köy iyice gerilerde kalmıştı; karşı dağların başladığı yerde belli belirsizdi, koca bir ova vardı aralarında.

Arabanın altına saklanmak geçti aklından, arabanın altında yağmurdan iyice korunabilirdi. Yeniden

çaktı şimşek, boşlukta milyonlarca su damlasında ışıdı şimşeğin ışığı.

Bu yağmur dinici yağmur değil diye düşündü Mustafacık. Belki bundan böyle hiç durmadan yağacak bir yağmur bu diye düşündü. Belki de **Nuh Nebi'nin Tufanı** böyle başlamıştı. Belki de yeni bir tufan olacaktı; yukarda Allah vardı, görmüştü Babacık'a yapılanı, görmüştü Mustafacık'a yapılanı. Görmüş bu kullarım bana lâyık değil demişti, yeni bir tufan gönderiyordu dünyaya. Yeri göğü suya boğacaktı, ne var ne yok hepsini silip götürecekti bir ulu yağmur; bu yağmur, yağmur değil **afat**'tı düpedüz.

Ulu Tanrı onları bu atlı arabayla kurtarabilirdi tufandan isterse, bir kayık gibi yüzerdi araba suda, bir o kalırdı sular çekilince dünyada, bir ölü Babacık, bir de at.

Niçin ölü Babacık?
Her şeyi bilen Tanrı...
Her şeyi gören Tanrı...

Şimşek yeniden yürüdü karanlığın üstüne çelik parıltılı kılıcıyla. Bir daha, bir daha, bir daha.

Peşpeşe üç kez gökten yere inen milyonlarca su damlasında parıldadı şimşeğin bir anlık ışığı.

Bir bereketli, bir ulu yağmur ki bu diye düşündü Mustafacık. Işık içinde, pırıltılı bir yağmur, gökyüzünün olanca bereketi toprağa iniyor. Gökyüzünün olanca uğuru toprağa iniyor. Gökyüzünün ölümsüzlüğü...

Şimşek o sıra yeniden çelik parıltılı kılıcıyla sal-

dırdı karanlığın üstüne, bir değil, iki değil, bin kere yankılandı şimşek su damlacıklarında, milyon kere yankılandı.

İşte bu diye düşündü Mustafacık, gökyüzünün ölümsüzlüğü bu.

Yağmur hiç azalmayan bir hızla yağıyordu dünyaya.

At boşluğa doğru başını kaldırıp kişnedi.

Uzak ovada bir köpek uludu; bin yıldır insan eti yiyen bir köpek.

Bir dal çatırdadı yukarda.

Bir baykuş öttü.

Bir yılan tısladı başını topraktan çıkarıp.

Ölüler mezarlarında soldan sağa döndüler hep birden.

Hayırlı bir iş oluyordu evrende.

Gökyüzünün ölümsüzlüğü üç damla su olmuş toprağa iniyordu.

Mustafacık durup bekledi. Yediği ekmek gibi biliyordu bunu, içtiği su gibi biliyordu, içine çektiği hava gibi, adı gibi; gökyüzünün ölümsüzlüğü üç damla su olmuş toprağa iniyordu.

Bir kuş yakalarsa o üç damlayı, isterse cılız, kuru bir kerkenez olsun o saat sıyrılırdı biçimsiz gövdesinden, koca bir kuş olurdu, bir masal kuşu olurdu, zümrüdüanka.

Toprağa düşerse o üç damla, toprak bire bin ve-

rirdi kırk yıl, o yöre kıtlık nedir bilmezdi kırk yıl boyu. Sopa eksen yeşerirdi toprakta.

Bir ölünün mezarına düşse o üç damla ölü silkinir uyanırdı bitmez tükenmez uykusundan. Bin yıl yaşardı sonra, bir gezgin derviş gibi dünyayı dolanır, bin yıl yaşardı da bir yerden ötekine iyilik götürürdü, kardeşlik götürürdü, dostluk götürürdü.

Şimşek yeniden çaktı.

Mustafacık boşluğa fırladı aynı anda.

İşte ilk damla iniyordu.

Gökyüzünden ölümsüzlüğün ilk damlası toprağa iniyordu işte.

Ölümsüzlüğün şavkıyla ışıyan yağmur damlasını yukarda belki binlerce metre uzakta gördü bir an. Nasıl da süzülerek iniyordu toprağa, tanrının, yüce tanrının ruhu vardı bu damlada, Mustafacık'ın üstüne doğru geliyordu ölümsüzlüğün şavkıyla ışıyan damla.

Boşluğa ağzını açıp bekledi.

Sanki bin yıl durup bekledi öyle.

Boşlukta süzülüp gelen damla, tanrının soluğunu toprağa taşıyan damla gelip buldu Mustafacık'ın gökyüzüne açık duran ağzını.

Mustafacık gözleri kapalı koştu arabadan yana ölü Babacık'ın ağzına yumuşak bir ana öpücüğüyle aktardı su damlasını.

Sindi bekledi yeniden.

Şimşek yeniden çaktı, yeniden atıldı Mustafacık boşluğa, başını gökyüzüne kaldırdı yeniden, yeniden

gördü gökyüzünden yeryüzüne ölümsüzlüğü taşıyan damlayı, yukarda, binlerce metre uzakta.

Bekledi ağzı açık, gözleri kapalı.

Sanki bin yıl.

Boşluktan süzülüp gelen damla, tanrının soluğunu toprağa taşıyan damla gelip buldu Mustafacık'ın gökyüzüne açık duran ağzını.

Mustafacık koştu arabadan yana. Bir kardeş öpücüğüyle aktardı su damlasını ölü Babacık'ın ağzına.

Sindi bekledi.

Şimşek yeniden çaktı.

Boşluğa atıldı Mustafacık.

Ağzı açık durup dikildi.

Binlerce metre uzaktan süzülüp gelen damlayı gördü.

Tanrının soluğunu dünyaya taşıyan damlayı.

Bekledi ağzı açık.

Boşluktan süzülüp gelen damla, Tanrının soluğunu dünyaya taşıyan damla gelip buldu Mustafacık'ın gökyüzüne açık duran ağzını.

Mustafacık koştu arabadan yana.

Bir sevgili öpücüğüyle su damlasını aktardı ölü Babacık'ın ağzına.

Şimşek çelik parıltılı yalın kılıcıyla aralıksız saldırdı karanlığın üstüne, belki on şimşek boyu bir zaman.

Yağmur büsbütün hızlandı.

At, başını kaldırıp kişnedi boşluğa doğru.

Bir köpek, bin yıldır ölü eti yiyen bir köpek uludu uzak ovada.

Bir baykuş öttü.

Bir yılan tısladı, ardından başını toprağa soktu.

Bir dal çatırdadı yukarıda.

Ölüler, mezarlarında sağdan sola döndüler.

«Hadi uyan Babacık,» dedi Mustafacık.

Ölü Babacık suyun içinde yatıyordu öylece.

«Hadi uyan Babacık, hadi uyan.»

Tuttu sarstı babasını kollarından, kaldırmaya davrandı, silkip uyandırmaya davrandı, ölünün başı iki yana sallandı sanki yok yok, diyordu, olmaz olmaz diyordu.

«Hadi uyan Babacık, abıhayatı gökten indiren bir allahın hışmına uğrarız sonra, siler bizi kulluk defterinden. Tövbe cehennemlik oluruz.»

Şimşek çelik parıltılı yalın kılıcıyla yeniden saldırdı karanlığın üstüne, bin şimşek boyu bir zaman.

Karanlık öldürücü yara almış bir dev gibi böğürdü uzun uzun.

Mustafacık yeniden sarstı babasını, yalvar yakar oldu.

«Hadi be Babacık. Hadi kalk allah bir hakkı için; bak şu Mustafacık'ın haline, yol bilmez, iz bilmez; deh der atı gitmez. Hadi Babacık, hadi uyan, Allah bir hakkı için, Muhammet Mustafa başı için, Fatma Anamız yüzü suyu hürmetine be Babacık. Yediler, kırklar aşkına be babacık.» Çaputlara sarılı ellerini öptü babasının, bir durup bekledi kalkıp uyanıyor mu gibilerden, yüzüne baktı bir zaman, gözlerine baktı, açıldı açılacak merakla baktı gözlerine; yüreği ağzında. Şöyle bir yüzüne dokunsam diye geçti içinden, yüzüne dokunsa, uyanırdı Babacık. «Bismillah» dedi uzandı, ölü Babacık'ın yüzüne dokundu, buz gibi yüzüne. Yeniden yalvar yakar oldu «Hadi Babacık,» dedi. «Hadi kalk davran, deh et gitsin atımız, yol bilmez iz bilmez bir Mustafacık ne bok yesin dağda taşta. Hadi uyan Babacık, hadi kalk, ele güne rezil etme bir oğulcuğunu, anadan yetim oğulcuğunu bir de babadan öksüz koyma. De hadi davran babalar babası, de hadi uyan babalar hası, bir olalım davranalım, kalkalım silkinellm, düz ovaysa muradın vuralım yolumuzu düz ovaya; başı dumanlı karlı dağlarsa muradın vuralım çıkalım başı dumanlı karlı dağlara; yıkmaksa yıkalım Babacık; yakmaksa yakalım; hadi uyan, hadi tut ellerimden; babam deyip iki ellerinden öpeyim; oğlum de iki yanaklarımdan öp beni, canım Mustafacığım de bağrına bas, davran hadi, babam deyip iki ellerinden öpeyim; düşmanlarımız çat desin çatlasın hasedinden dostlarımız bayram etsin. Tuh içine sıçtığımın dünya-

sı tuh, sanki bir dostumuz varmış gibi. Hadi davran düşmanlarımız çatlasın kahrından, ölsün gebersin hasedinden düşmanlarımız, isterse yeri göğü tutmuş olsun düşmanlarımız, yeri göğü, dağı taşı tutmuş olsun, vız gelir Babacık bize, vız gelir; vız gelir tırıs gider Babacık; yeter ki kaldır başını da bak; kaldır başını da Mustafacık'ım de bağrına bas bir oğulcuğunu; lanet düşmanlarımıza de kaldır başını da, şükür mevlâmıza de kaldır başını da; sürelim çıkaralım topunu köyden kentten, birse birini; binse binini; binden ileriyse binden ilerisini, sürelim çıkaralım evleri yıkmaksa muradın omuz verip yıkalım cümle evleri, yerle bir edelim; yakmaksa muradın cehennem ateşlerine bulayalım her yanı yansın köpeğin köyü, yansın itin uğursuzun tarlası, yansın deyyusun pezevengin ağacı; yansın kavrulsun düz ova, yansın kavrulsun dağ taş, cayır cayır yansın hem de, cehennem ateşleriyle; köyse köyünü, şehirse şehirini, yurtsa yurdunu yakalım Babacık; yok bir koca dünyaysa çek kuyruğunu gitsin; yakmayan puşttur kendi payına: ölmüşlerin başı için, anacığım başı için... Hadi Babacık, hadi uyan...»

Kılı kıpırdamıyordu ölünün.

Deli gözlerle bakıyordu Mustafacık, tek bir noktaya bakıyordu dümdüz bakıyordu.

Tuttu sarstı yeniden babasını. Bana mısın demedi Babacık.

«Hadi be kalk işte!...»

Ölünün çaputlu sağ eli arabadan boşluğa sarktı.

«Sineğini bari kov lan dürzü!...»

Şimşek çelik parıltılı yalın kılıcıyla yürüdü karanlığın üstüne.

«Yuh olsun sana be...»

Karanlık yaralı bir dev gibi böğürdü.

«Babacıkkk... Lan Babacık...»

Yağmur büsbütün hızlandı.

«Deyyus Babacık... Orospu çocuğu Babacıkkk...»

Şimşek, çelik parıltılı yalın kılıcıyla saldırdı karanlığın üstüne, belki bin şimşek boyu bir zaman.

Dünyanın tepesinde bin yıl sönmeyecekmiş gibi gözalıcı bir parıltı asılı kaldı bir zaman.

Karanlık korkunç bir boğuklukla gürledi peşinden.

Bir köpek, bin yıldır ölü eti yiyen bir köpek uludu uzak ovada.

Mustafacık kalktı dikildi. Dönüp bakmadı ölü Babacık'a.

Başını kaldırdı göğe baktı, Tanrının soluğu da yetmiyor artık diye düşündü.

Yağmurun içine yürüdü.

Yağmurun ve karanlığın içinde eridi gitti...

10/ÖLÜ BABA'NIN DÖNÜŞÜ

AY kara bulutları yarıp ışıdı gökyüzünde; ayışığı dağa vurdu, ıslak pırıl pırıl ışıdı dağ; ova ışıdı pırıl pırıl; ince bir rüzgâr, bulutları uysal bir sürü gibi önüne katıp götürdü. Gökyüzü lâcivert, kadife gibi ışıdı ayışığında.

Gözün gördüğü her şeyde bir tutam ışık vardı, ağaçta, taşta, duvarda, yolda; uluyan köpeğin dişinde bile bir tutam ışık vardı.

«Korkuyorum, korkudan geberip gideceğim, allahını seversen yapma!» dedi Salih babasına.

«Dürzü.» dedi babası karşılık olarak «Eşek herif seni.»

Kasnağı geçirdi Salih'in başından, urganı beline dolayıp çekti; Salih yükseldi aya doğru, koca ağacın tepesine çıktı.

Sessizce ağladı Salih.

Babası urganın ucunu ağacın köküne doladı.

«Ödü bokuna karışır adam» dedi Anacık damevinden çıkıp. Ayışığı yüzünde yankılandı, ışıdı yüzü.

«Aklı başına gelir o zaman,» dedi babası «Akıllanır eşek herif ödü bokuna karışırsa.»

«Bacak kadar çocuk,» dedi Anacık.

«Dırlanma.»

Anacık sustu. Baba yürüdü girdi damevine; Anacık kaldı arkada bir zaman, kocasının ardı sıra yürüyüp eve mi girsin, olduğu yerde durup çocuğuna mı baksın kestiremedi. Çocuğa baktı, aya baktı; allaha baktı, ellerini açtı göğe, hiç kimsenin duymayacağı bir sesle «tövbe» dedi.

Kıpırdanamadı yerinden, öylece çakıldı kaldı evin önünde.

Neden sonra baba kapıyı açtı:

«Gel,» dedi «Hadi gel yat.»

«Adam,» dedi Anacık «Adam indir şu çocuğu.»

«Çocuğuna da sana da...»

«Tövbe,» dedi kadın. «Tövbeler tövbesi...»

Kapıdaki baba duydu «Tövbe»yi, ağaçta asılı çocuk duydu.

«Gel diyorum sana.» dedi baba «Bir de seninle mi uğraşayım şimdi.»

Kadın ağaçta asılı oğluna baktı, ayışığı vurmuştu çocuğa, ayışığı gözlerinden süzülüp inen yaşlarda ışıyordu; ya da Anacık'a öyle geldi.

Yutkundu.

Açık kapıdan içeri girdi. Adam kapıyı kapattı kadın içeri girince.

«İnsaf,» dedi kadın «Merhamet...»

«Sus,» dedi adam «Sus.»

«Ana yüreği bu,» dedi kadın «Taş değil.»

Adam, kadının başına vurdu yumruğunu.

«Elin kırılsın.»

«Tövbe de.»

Islık gibi karşılık verdi kadın; ince, bıçak gibi keskin.

«Elin kırılsın.»

Karanlıkta tepindi adam, orasına burasına tekmeler savurdu kadının.

Kadın ilendi durmadan «Boyun devrilsin.», «Kanın kurusun.», «Ölme de sürün işallah,» dedi.

Adam vurdukça vurdu, kadın söylendikçe vurdu. Yüreği kabardı, kini uyandı. Omuzlarından tutup kadını yatağa sürükledi.

«Su koydun mu ocağa?» dedi o arada.

«İşallah teneşir suyun olsun.»

Telaşla, inanılmaz bir çabuklukla soyundu adam, çırılçıplak kaldı.

«Soyun!» dedi Anacık'a.

Anacık silkindi kaçtı altından, bir solukta kapıya ulaştı, kapıyı açtı ayışığına adımını atarken, döndü.

«Eşşeğin altına yatarım daha iyi» dedi «Senin altına yatacağıma.»

Adam kuduz köpek gibi saldırdı kapıya. Çıkamadı, çırılçıplaktı, dışarda ayışığı vardı, ayan beyan görünüyordu her şey.

Cennet Ana soludu karanlıkta:

«Gel adam gel...»

Adam gitti, Cennet Ana'nın üstüne çöktü, kadın da çırılçıplaktı; adam birden kendini bir tuzağa düşmüş gibi hissetti, kalkmak istedi, ama kalkamadı, Cennet Ana adamı kuşatmıştı, kıskaca almıştı.

İyice yabancısı olduğu sığınağa bıraktı kendini adam.

Cennet Ana adamın çıplak omuzlarına gömdü hırsla dişlerini...

Hacer Ana tesbihini alıp fırladı ayışığına, boyuna kıvrık tuttuğu sol ayağının üstünde sekindi, sağa yatık başını kaldırmağa davrandı bir; sonra yürüdü çıktı ayışığına karşı.

Anacık evin önüne oturmuş ağlıyordu. Hacer Ana gelip yanına oturdu. Elini koydu Anacık'ın omuzuna. Anacık döndü baktı.

«Canımdan bıktım,» dedi «Canımdan bıktım vallahi.»

Hacer Ana konuşmadı, karşılık vermedi, tesbihini çekmeğe koyuldu dudaklarını oynatarak.

«Çözüp indirsem mi?» diye sordu Anacık Hacer Ana'ya dönüp.

Hacer Ana söyleneni duymamış gibi sürdürdü tesbih çekmeyi.

Anacık kalktı ağaçtan tarafa yürüdü. Salih'in tam altına gelince durdu.

«Salih,» dedi.

Bir zaman karşılık vermedi çocuk.

«Buyur Anacık,» dedi neden sonra.

«Korkuyor musun?»

«Cık,» dedi Salih «Korkmuyorum.»

«İndireyim mi?»

«Babam kızar» dedi çocuk «Babam kızar, döver seni.»

Damevinin kapısı açıldı o sıra, baba, çıplak gövdesini ayışığından sakınarak seslendi.

«Hey Anacık,» dedi «Gir içeri yat elimden bir kaza çıkacak.»

«Anacık git,» dedi Salih «Bir allahın aşkına.»

«Tövbe,» dedi kadın. «Tövbeler tövbesi.»

Yürüdü damevinden yana, Hacer Ana ondan önce davrandı girdi kapıdan. Kapı kapandı.

Salih dünyaya baktı, ayışığı altında pırıl pırıl ışıyan dağlara, ovaya, köye baktı. Gecenin ince serinliği işliyordu içine, üşüyor, ürperiyordu. Ayışığı dünyayı ışıktan bir örtüyle değil kalın bir sessizlikle doldurmuş gibiydi. Sanki bir an kuyunun dibindeki suyun şırıltısını duydu Salih. Kulak kesildi, kuşkunun kulağıyla dinledi geceyi, toprağın derininden ağacın yüreğine doğru yürüyen suyun sesini duydu; yerin altında esen rüzgârın dalgalandırdığı kuyu suyunun şırıltısını duydu, koca kayaların içinde gezinen ince suyun şırıltısını duydu.

Düz ovadan yankılandı bir at kişnemesi, diye geçirdi aklından; güçlükle soluduğunu duydu atın.

Mevlam hayra yorsun, rüya görüyorum her halde diye geçirdi içinden.

Kulak kesildi, kuşkunun keskin kulağıyla dinledi geceyi.

Bir at, bir arabayı sürükleyerek geliyordu. Düz ovayı bitirmiş dağa tırmanıyordu, durup soluklanıyordu at, incecik kişniyor yeniden yola koyuluyordu. Bir zaman sonra iyice inandırıcı olmaya başladı duyduğu sesler.

Kuşkunun keskin kulağıyla değil, kendi kulağıyla da duyuyordu şimdi.

Bir at, bir arabayı sürükleyerek geliyordu. Efeler kaşına ulaşmıştı bile.

Birden hatırladı, ölüler ay gökte testekerlek olunca mezarlarından çıkıp dolaşırlardı.

Bir köpek, uzak ovada bir köpek uludu, bin yıldır insan eti yiyen bir köpek.

Ayışığı altında ışıyordu dünya, gözün gördüğü her yerde bir tutam ışık vardı, ağaçta, taşta, duvarda, yolda; bir atın sürükleyip getirdiği arabada yatan ölünün gözleri karanlıktı yalnız. Hiç bir ışık delip geçemezdi o karanlığı, artık hiç bir ışık o iki gözde ışıyamazdı.

Ağır ağır çekiyordu at arabayı, Salih gözlerini dikip baktı; atı tanıdı, ölüyü tanıdı. Muammer'in ölüsü köye dönüyor, diye düşündü «Hoş geldi sefa geldi» dedi içinden.

At, arabayı Kelin Musa'nın evinden tarafa çekiyordu.

Salih her şeyi unutmuştu, yüreğinde kabaran korkuyu bile, iki göz olmuş arabaya bakıyordu. Ürkütücü bir gıcırtı çıkıyordu arabanın tekerleklerinden; dünyada yalnız o ses vardı şimdi; başkaca bir soluk bile duyulmuyordu.

At, Kelin Musa'nın evinin önünde durdu, başını kaldırdı eve doğru kişnedi.

Salih, soluğunu tutup bekledi. Dünya yeniden ölü bir sessizliğe büründü, hiç bir canlı solumadı, hiç bir hasta inlemedi, hiç bir köpek ulumadı; bir an.

Sonra yeri göğü kapladı Kelin Zehra'nın haykırışı.

Köy bir anda uyandı uykusundan.

Babası elinde çiftesiyle fırladı evden, ardından Anacık, ardından Cennet Ana, ardından Hacer Ana.

Anacık geldi urganı çözdü ağaçtan, Salih'i indirdi ağacın tepesinden.

Salih yerde yattı bir zaman, ell kolu karıncalandı.

«Ne oldu?» dedi Anacık.

«Ölü köye döndü,» dedi Salih «Mustafacık'ın ölü babası köye döndü.»

«Sus..» dedi kadın.

Kelin Zehra'nın haykırışı yeniden kapladı yeri göğü:

«Yetişiiinnnn, hortlakkk... Yetişiiinnnn...»

11/İNSAN SURETİNDE BİR GECEKUŞU

BİR solukta bütün köy toplanıverdi Kelin Musa'nın evinin önünde. Bütün o koşup gelen kalabalık arabayı görünce bir an duraladı; arabanın içinde boylu boyunca uzanmış yatan Muammer silkinip kalkacak, üstlerine yürüyecek «ulan dürzüler..» diye başlayacakmış gibi bir ürküntü içinde kaldılar hepsi de.

Sanki ay, herkes her şeyi ayan beyan görebilsin diye biraz daha sokuldu dünyamıza.

«Çekin alın şu arabayı evimin önünden,» diye bağırdı Kelin Musa.

Kelin Zehra'nın hıçkırıkları duyuluyordu içerden.

«Çekin alın bu arabayı,» diye ikiledi Kelin Musa.

Kalabalık arabadan uzak duruyordu öylece.

«Muhtar,» diye bağırdı Kelin Musa.

Muhtar ayışığında bir evin gölgesine sığındı. Duymamış gibi yaptı, karanlığa oturdu.

«Mustafa ne oldu ki?» dedi kalabalıktan biri.

«Başına bir iş gelmiş olmalı.»

Kelin Zehra höykürdü içerden, uzun uzun höykürdü.

«Kapımıza ölüler dayanıyor... Ulu Tanrım koru bizi... Büyü yapıyorlar büyü, iki gözleri aksın düşmanların... Kapımıza ölü yollayanların soyu sopu kurusun.»

«Yahu şu ölüyü çekin götürün kapımdan,» diye bağırdı Kelin Musa yeniden.

Etem Uraz çıkıp geldi kalabalıktan sokuldu ölüye, uzun uzun baktı. Anlamamış, bir sır gizliymiş gibi baktı orasına burasına.

«Etem, Etem,» dedi Kelin Musa.

Etem Uraz başını kaldırdı baktı.

«Al götür şu arabayı,» dedi Kelin Musa «Al götür kapımdan da nereye olursa çek götür.»

Etem güldü, iki kollarını açtı kapadı boşlukta, yarasa gibi iki ince deriyle gövdesine yapışan iki kollarını açtı kapadı. Güldü, anlaşılmaz deli gülüşüyle. Bir tek o ses yankılandı meydanda, Etem Uraz'ın deli gülüşü. Ardından Kelin Zehra höykürdü. Etem Uraz'ın gülüşünü yankılar gibi.

«Delileri üstümüze güldürüyorlar... Kapımıza ölüleri yolluyorlar... Büyü yapıyorlar büyü... İki gözleri önlerine aksın inşallah...»

Etem Uraz daha da güldü... Tek bir ses, aşılmaz, susturulmaz tek bir ses gibi doldurdu geceyi Etem Uraz'ın deli gülüşü.

«Siktir git lan,» dedi Kelin Musa.

Kelin Zehra dikildi çıktı pencereye.

«Allahını seven alsın götürsün,» dedi «Allahını seven alsın götürsün şu deliyi.»

Etem Uraz daha üst perdeden güldü.

Muhtar sığındığı karanlıkta ufaldı iyice.

Enser Nine geldi, kalabalığı aşıp Etem Uraz'ın yanına sokuldu.

«Gel,» dedi «Hadi gel.»

Etem Uraz sustu.

Enser Nine, kolundan tutup çekti Etem Uraz'ı. İkisi kalabalığı yarıp yürüdüler, Enser Nine Etem Uraz'ı peşinden sürüklüyordu âdeta; kalabalık hiç ilgilenmedi onlarla, herkesin gözü, ölünün upuzun yattığı arabadaydı.

«Ulen,» dedi Kelin Musa «Koca köyde şu arabayı bizim evin önünden çekip götürecek bir akıllı adam yok mu?»

«Nereye çekip götürelim ağa,» dedi kalabalıktan biri «Ölü işte, ha burda yatmış ha kırk adım ötede. ne farkeder ki?»

«Farkeder, farkeder,» dedi Kelin Musa. «Hele sen çek götür.»

Adam sokuldu, ayışığında herkes gördü yüzünü Şeker Musta'ydı bu, tuttu atın başını çevirdi; çekti atı, at başını salladı huysuzlandı, gitmek istemiyordu.

«Bu at yorgunluktan ölecek, açlıktan ölecek nerdeyse,» dedi Şeker Musta başını kaldırdı Kelin Musa'ya baktı «Öldür Allah kıpırdamaz yerinden bu.»

Sanki at Şeker Musta'nın konuşmasını bekliyordu, kendini attı yere, boylu boyunca uzandı.

«Kaldır şunu, defet» dedi Kelin Musa «Sürü götür.»

«Söylemesi kolay,» dedi Şeker Musta «Bu at burdan kalkarsa ben de anamla zina etmiş olayım. Bu at yorgunluğunu almayınca, karnı bir güzel doymayınca bir adım bile oynamaz burdan.»

Bir yandan da koşumlarını boşaltıyordu atın. At arabadan kurtulunca büsbütün yayıldı yere.

«Hay senin yapacağın işin içine sıçayım,» dedi Kelin Musa «Ölüyü başımıza doladın büsbütün. Tüh senin bok canına.»

Şeker Musta:

«Sabır ağam, sabır.» dedi.

Attan boşalan yere girdi, arabanın iki kolunu sıkıca yakaladı, bir hamle etti sökemedi arabayı, bir hamle daha etti, gene sökemedi.

«Millet, hey milllet bir el verin hele şuna.»

Kalabalıktan bir iki kişi kıpırdandı, arabayı iteledi-ler. Araba kıpırdadı, çekti götürdü yolun sonuna doğru Şeker Musta arabayı.

«Şükür,» dedi Kelin Musa «Şükür...»

At debelendi yattığı yerde.

«Yorgunluktan ölecek hayvan,» dedi Dudu'nun Ali «Hem aç hem yorgun.»

«Solugan olmuş yorgunluktan,» dedi başka biri.

«Ağa be,» dedi Dudu'nun Ali «İzin ver de şuna biraz arpa saman verelim. Acından ölecek.»

«Ölsün,» dedi Kelin Musa «Kapıma ölü sürükleyip getirmekten başka boka yaramayan ata ben arpa marpa veremem.»

«Tövbe,» dedi kalabalıktan biri.

Hısım Ali öksürdü pencereden bakıp, her şeyi yeni görüyormuş gibi bakındı sonra sağına soluna, Kelin Musa'ya döndü:

«Hayrola komşum,» dedi «Gecenin bu vaktinde ne mazarat çıktı ki böyle?»

«Ölü döndü komşum, ölü döndü,» dedi Kelin Musa.

«Ne ölüsü?»

«Muammer'in ölüsü.»

«Çocuk yok, başına bir iş geldi her halde.»

Kalabalık iki bölük olmuştu evin önünde; bir bölüğü atın çevresini kuşattı ağırdan; bir bölüğü ölünün içinde yattığı arabadan tarafa gitti.

«Millet, ya şuna bir avuç arpa verin,» dedi Saçaklı Kel ensesini kaşıyıp «Ya da bir tabanca verin de vurayım öldüreyim zavallıyı.»

«Babadan süvarisin Saçaklı ağa,» dedi Şerikli.

«Bir yanlış laf mı söyledik?» dedi Saçaklı Kel.

«Bir olsa yanlışın, cümle lafın batıl tepeden tırnağa.»

Saçaklı, Kelin Musa'ya sığındı:

«Ne demeli ağam,» dedi «Yani şimdi bu atı vurmalı değil mi?»

«Benim olsa o saat vururum,» dedi Kelin Musa.

«Hay Allah unuttum,» dedi Saçaklı «Yahu essah bu at şimdi sahipsiz değil mi?»

«Yalnız at olsa sahipsiz,» dedi Şerikli «Ölü de sahipsiz, araba da.»

«Hay anasını avradını.»

«Komşu,» dedi Hısım Ali o sıra.

«Buyur,» dedi Kelin Musa.

«Bana sorarsan ölüyü camiye götürmeli.»

«Olmaz,» dedi Kelin Musa «Tövbe olmaz.»

Hısım Ali duymazdan geldi:

«Ata da saman vermeli, arpa vermeli.»

Ona da Şerikli karşı çıktı.

«Olmaz,» dedi «Katiyen olmaz.»

«Hay anasını,» dedi Hısım «Ulen yeğen, olmaz dinlinin köyüne düştük her halde.»

«Nedenmiş,» dedi Kelin Musa.

«Yahu komşum baksana ağzımdan lafı çıkartmıyorsunuz daha, laf diyecek oluyorum ümüğümü sıkıyorsun 'olmaz olmaz' diyerekten; dönüp bir başka laf edecek oluyorum Şerikli deyyusu sarılıyor boğazıma 'olmaz olmaz!' Pes be millet benden yana da tövbe işinize karışırsam.»

«Darılma da ağam,» dedi Şerikli «Lafın sonunu getireyim.»

«Hay lafına da sıçayım, sonuna da.»

«Sıç, sıç da gül bitsin ağam; gene de dinle lafın sonunu. Demem şu ki aç atı beslemek bildiğin gibi kolay iş değildir. Hart der arpa verirsin, hurt der yer, curt der su içer, cart der gider.»

«Demek yeğen senin cambazlığın da var.»

«Ne cambazlığı ağam, ne cambazlığı ata sözüdür bu.»

«Yani ne yapmalı?»

«Yoluyla yordamıyla beslemeli, doyasıya vermemeli arpasını, kanasıya içirmemeli suyunu.»

«Ulen dürzü bu kadar aklın var da ne demeye duruyorsun ortada.»

«Aklım var, var olmasına ama arpam yok ağam, arpam.»

«Malımızın zekâtıdır,» dedi Hısım Ali «Dal bizim ordan al.»

Şerikli hemen daldı Hısım Ali'nin kapısından.

«Ben,» dedi Kelin Musa'ya dönen Hısım Ali «Çocuğu merak ediyorum çocuğu.»

«Sabah olsun hayrolsun,» dedi Kelin Musa «Sabah olsun hayrolsun.»

Çekildi pencereden.

Hısım Ali başını salladı, Şerikli çıkana kadar ayrılmadı pencereden.

O sıra Salih koptu geldi yolun sonundan, geldi atın başına dikildi. Sağa baktı sola baktı, çaresiz kalıp sordu sonunda.

«Mustafa nerde ki?»

«Kayıp,» dedi Şerikli ata arpa verirken. «At ölüyü bir başına çekip getirmiş.»

Salih duraladı biraz, Kelin Musa'nın evine baktı, gökyüzüne aya baktı, yerde yorgun uzanmış yatan ata baktı. Şerikli yem torbasını geçirdi atın başına, at hart hurt yemeğe başladı yemi. Salih yeniden baktı gökteki aya, sonra başı önde tersyüz döndü yürümeğe başladı.

Ölünün uzanıp yattığı arabanın üstünü kalın bir hasırla örtmüşlerdi. Enser Nine'nin evinin on adım önünde duruyordu araba, kalabalık birer ikişer çekiliyordu yavaş yavaş. Salih Enser Nine'nin duvarına dayandı, yere çömeldi, içi ürperiyordu, «hoh» etti ellerini ısıtmaya çalıştı bir zaman. Anlaşılmaz mırıltılar geliyordu kulağına. Dikildi, kulak verdi dört bir yanına: Enser Nine'nin evinden geliyordu sesler. Duvarı boydan boya yokladı Salih; bir delik aradı, bir kovuk aradı, iğreti kapanmış kapıya vardı dayandı sonunda; kapıyı itti usulca, içeri süzüldü. Daha açık seçikti gürültüler ama gene de anlaşılır sesler değildi, ürktü durup bekledi olduğu yerde, yüreği tıpırdadı. Etem Uraz homurdanıyordu, anlaşılmaz, ürkünç bir sesle homurdanıyordu. Enser Nine «Gelihler gibi» diyordu «Gel gel» diyordu. Salih dönsem mi diye düşündü

bir, dama yürüsem mi diye düşündü bir, durup beklesem mi diye düşündü bir, Etem Uraz homurdanıyordu, Enser Nine «Gel gel» diyordu. Yürüdü Salih, ayışığının pencereden serptiği altın sarısı ışıkta Etem Uraz'ı gördü. Çırılçıplaktı; **çıplak insan suretinde bir gecekuşu.** İki kollarını açamıyordu, iki kol iki kol olmaktan çıkıp bir yarasa kanadı oluyordu, nerdeyse uçup gidecek açık pencereden geceye diye düşündü Salih. «Gel gel» dedi Enser Nine. Salih sesin geldiği yöne baktı. Enser Nine'yi göremedi, bir el gördü yalnızca «Gelinler gibi» dedi Enser Nine bu kez; Salih'in gördüğü el çırpındı. Etem Uraz kollarını açtı, nerdeyse uçup gidecekti açık pencereden geceye. «Gel gel» dedi Enser Nine yeniden, kapağı açık tabutunun içine uzanmıştı çırılçıplak; sanki bir ölü, mezarından uzanmış vampir sevgilisini çağırıyordu ayışığından gizlemek için. Etem Uraz yürüdü tabuta doğru, Salih aletini gördü Etem Uraz'ın; güdük elleri aletindeydi; sanki koca bir sopa gibi, kadının başına vurmaya hazır bir sopa gibi tutuyordu; Allaha şükür kolları kanat diye düşündü Salih. İlk kez uyanmış bir alet görüyordu hayatında, kendi aleti sızladı ince ince. Etem Uraz kapandı açık tabutun üstüne, «Gel gel» dedi Enser Nine yeniden «Gelinler gibi» dedi. **Bir köpek, uzak ovada bir köpek uludu, bin yıldır insan eti yiyen bir köpek.**

Birden ter bastı her yanını Salih'in, geri dönecek gücü bulamadı kendinde, dikilip duracak gücü bulamadı. Dizüstü düştü yere, ellerini dayadı yere. Hiç kıpırdamadan öylece baktı tabuta.

Ayışığı tabutun üstüne vuruyordu, **çıplak insan**

suretinde bir gecekuşu açık unutulmuş mezarda bir müslüman ölüsüyle zina ediyordu.

Etem Uraz, ayın şavkında çıkıp gelen arabayı gördüğünde göğe bakıyordu; kavalı elindeydi, ayışığına karşı bir üflesem mi acaba diye düşünüyordu. Canı hiç çekmedi kaval üflemeyi; kanat çırpıp uçmak istiyordu canı. **İnsan suretinde bir gecekuşu** nasıl olsa uçabilirdi ayışığında.

Uçmak; gecenin koyu karanlığında olsa korkardı uçmaktan, gündüzün çığ ışığında da korkardı; ama ayışığında uçabilirdi ne güzel. Gene de bir eksiklik vardı uçmasını engelleyen. Kaç kez denemişti kanat çırpıp yükselmeyi; herkes uykudayken, **dağın doruğunda** ya da kuytularda, uzaklarda.

Kuytularda uzaklarda bir yer biliyordu; iyice uzak, iyice bulanık, iyice yabancı.

Dağın tepesinde bir kıl çadır biliyordu; iyice uzak iyice bulanık, iyice yabancı.

Başka bir dil konuşuyorlardı aralarında. Belki de aynı dildi, şimdi bu bulunduğu köydeki insanların konuştuğu dil.

Dil, ne kadar anlaşılmaz, ne kadar bulanık, ne kadar yabancı bir şey.

Biliyordu; yalnızca bir tek sözü, «kırmızı» bir de adını: «Etem.»

Etem olmadığını, Etem Uraz olduğunu, adamlar kendisini alıp götürdüğünde öğrendi. Daha büyük bir köyde; bir, iki, ikiden çok, ama oldukça çok köyü bir araya getirin işte o kadar büyük bir köyde.

«Adın ne?» dediler «Etem» dedi; «Soyadın ne?» dediler «Etem.» dedi. Dövdüler.

İki defa Etem deyince dövüyorlar insanı diye düşündü.

«Adın ne?» dediler «Etem.» dedi, «soyadın ne?» dediler, sustu, dövmesinler diye. Gene dövdüler.

Bu kez niye dövdüklerini bulamadı.

«Adın ne?» dediler. «Etem.» dedi, «Soyadın ne?» dediler sustu; biri üstüne yürüdü, gene dövecekler diye düşündü; «Uraz.. Uraz.. Uraz, Uraz» diye bağırdı adam. «Uraz.. Uraz.. Uraz, Uraz» diye yankıladı Etem. «Hah şöyle» dedi adam.

«Adın ne?» dediler «Etem.» dedi, «soyadın ne?» dediler. «Uraz.. Uraz.. Uraz, Uraz.» dedi; gene dövdüler.

Etem üstlerine yürüdü; ne desen dövüyorlar, ne yapsan dövüyorlar en iyisi ben de onları döveyim diye düşündü. Fena dövdüler Etem'i, döve döve anlattılar ona «Etem» olmadığını «Etem Uraz» olduğunu.

O güne kadar yirmi beş yıl yaşamıştı, iki şey öğrenmişti «Kırmızı» ve «Etem.» Oysa bir günde öğreniverdi «Uraz»ı.

Ama sonra hiç bir şey öğretemediler.

«Babanın adı?»

«Etem Uraz.»

Babasına sövdüler.

«Ananın adı,»

«Etem Uraz.»

Anasına sövdüler.

«Nerelisin?»

«Etem Uraz.»

Memleketine sıçtılar.

«Yaşın kaç?»

«Etem Uraz.»

Güldüler.

Etem Uraz da güldü.

Sonra binlerce kez aynı şeyler geçti başından «Etem Uraz» sözü silinmesi imkânsız bir şekilde çizildi kafasına. Gece düşlerine girdi, sayıkladı «Etem Uraz... Etem Uraz...» Gündüz boyuna söylendi durdu kendi kendine «Etem Uraz.. Etem Uraz...» Adı dünyasıyla özdeşleşti.

Sırtına elbise giydirdiler, talime çıkardılar günler boyu, sövdüler, dövdüler, karavana koydular önüne; hiç bir şey, yaşayıp geçtiği hiç bir çile, hiç bir elem, hiç bir an, geride iz bırakmıyordu; her şey yağ gibi yumuşacık akıp gidiyordu etrafında. Bir gün karanavasında «helva» yı gördü ilk kez, hiç alışılmadık biçimde bulandı kafası, yıllardır kafasının içinde yatıp uyuyan bir tembel dev ilk defa kıpırdadı yerinden, dilinin ucuna geldi, «helva» nın tadını ezberledl unutmamacasına, ama adını ezberlemeyi unuttu. Günlerce aradı «Etem Uraz» çılgınlar gibi. Ama belleğinde yer etmiş üç söz yetmiyordu aradığını bulmağa «Kırmızı» diyordu, gülüyorlardı hep, çılgınca gülüyorlardı. «Etem Uraz» diyordu gene gülüyorlardı. Biliyordu, bir başka söz daha vardı. Kafasının içinde yıllarca uyuklayan tembel devin bir gün uyanıp dilinin ucuna geldiğinde tadını ezberlediği şeyin adı. Karavanasına yeniden «helva» konması için aylar geçti. «Helva» yı görünce silkindi, birden uyandı kafasının içinde yıllarca uyuklayan dev, parmağının ucuna geldi, «helva» yı gösterdi. Sevinçle güldü «Etem Uraz», bir delinin sevinciyle değil, bir çocuğun sevinciyle güldü. Parmağını uzattı «helva» ya, herkes anladı «Bu ne?» demek istediğini «helva» dediler, durup bekle-

di sonra inanılmaz bir şey oldu «halva» dedi Etem Uraz. Kafasının içinde yıllarca tembel tembel uyuyan dev'in bir gün dilinin ucuna gelip tadını ezberlediği şeyin adını da ezberledi sonunda: «halva.»

Herkese «halva» diyordu, «halva» koyuyorlardı önüne, inanılmaz bir açlıkla yiyip yutuyordu önüne konan «halva» yı. Bir koca topak atıyorlardı ilkin, yiyip yutuyordu hemen, arkasından bir topak daha, onu da yiyip yutuyordu. Hep kalabalık oluyordu çevresi, kuşatıyorlardı dört bir yanını, üçüncü topağı atıyorlardı, onu da yutuyordu Etem Uraz. «Halva» içine kocaman bir yılan gibi çörekleniyor, gittikçe ağırlaşıyor, büyüyordu. Kalabalık dördüncü topakta coşuyordu; biri çıkıp engellemese beşinci topak da gelecekti arkasından, altıncı topak da, ta ki içine çöreklenen yılan onu boğup öldürene kadar. Biri çıkıyordu «yeter» diyordu «deli işte» diyordu, «ne verseniz yiyecek, ama katili siz olursunuz» Beşinci topak gelmiyordu. Etem Uraz kızıyordu içinden beşinci topak'ın gelmesini engelleyene.

Sonra yollara düştü yeniden, dünyanın neresinde olduğunu bilmiyordu; dünyanın neresine gittiğini de bilmiyordu.

Bir gün sırtındaki elbiseleri aldılar, ayağındaki pabuçları aldılar, sokak ortasına bıraktılar «Etem Uraz»ı.

Her şey yağ gibi yumuşacık akıp gitmişti çevresinden; geçmiş yalnızca dört kelimeydi onun için «Kırmızı». Bunu nerden, nasıl öğrendiğini bilmiyordu. «Etem.» bu adıydı çok eskiden öğrenmişti. «Uraz» bunu öğrenmese hep döveceklerdi ve «halva.»

«Halva»yı hatırlayınca bütün benliğini dayanıl-

maz bir sevinç kaplıyordu. Kanı hızlanıyordu «halva»yı hatırlayınca, uyluklarına vuruyordu kanı. Başka bir şey uyanıyordu içinde. Büyüyordu sanki, patlamağa hazır bir güç kabarıyordu varlığında.

Sonra kendisini birden burada buldu, bu iki armut ağacının arasında. Nasıl gelmişti, nerden gelmişti kimse bilmiyordu; kendisi de bilmiyordu.

Ayın şavkında çıkıp gelen arabayı gördüğünde göğe bakıyordu, kavalı elindeydi, ayışığına karşı acaba üflesem mi diye düşünüyordu. Araba cehennemden çıkıp gelmiş, sürücüsüz, bir lanetli atın peşinde sürükleniyor ve mezarsız kalmış bir ölüyü taşıyordu.

Kavalını ayışığına karşı kaldırıp üfledi. Birden hatırlamaya başladı geçmişini, bulanık uzak geçmişini. Kaval çalıyordu hep, başı sonu olmayan bir zamanın ortasında oturmuş kaval çalıyordu.

Ama çok sürmedi kaval çalması, Enser Nine dikildi başına, uzanıp aldı kavalı elinden.

«Gel gel» dedi onu çağırdı; «gel, gel» dedi peşi sıra geleceğinden emin yürüdü girdi evinin karanlığına. Etem Uraz ilk defa Enser Nine'nin ardı sıra gitmedi, arabadan tarafa yürüdü, cehennemden çıkıp gelmiş lanetli atın sürüyüp getirdiği arabadan tarafa yürüdü. Ölüye baktı uzun uzun; inceden inceye her yanına baktı, birisi bir şey söyledi, başını kaldırdı baktı. İlkten bir ürküntü doldu yüreğine; sonra durdu herkesin yüzüne baktı, hepsinin yüzü aynıydı, cehennemden kovulmuş atın yüzü gibi anlamsız, uzun ve lanetli. Oysa kendisi bambaşkaydı, **insan suretinde bir gecekuşuydu** kendisi, kanat çırpıp uçabilirdi. Güldü, bütün hayatınca gülmediği kadar, coşkun, yürekten; kanat çırptı, tanrım diye düşündü hadi artık uçur

beni uçur beni de büsbütün sıyrılayım şu **insan suretinden**, büsbütün bir **gecekuşu** olayım, beni ayrı tut yağdırdığın lanetten. Nerdeyse tanrının gücü yürüyecekti kanatlarına; ama lanetlenmiş bir kadının sesi büyüyü bozdu, onu **insan suretinden** kurtaracak olan Tanrının yüzüne karşı höykürdü: Tanrının aklını **karıştırdı** apaçık. Sonra bir başka lanetlenmiş kadın gelip yakaladı kolundan. Artık uçamazdı, **insan suretinden** arınıp, büsbütün, tastamam bir **gecekuşu** olamazdı. Lanetlenmiş kadınlar ruhunu pisliğe, irine ve kana bulamışlardı yeniden; derinde nerdeyse kuruyacak bir lanetli kaynağın suyu uyanıyordu, **insan suretine** yakışan lanetli sıvı kıpırdanıyordu yüreğinde yavaş yavaş.

Kadının ardı sıra yürüdü, evin karanlığına daldı; oysa ayışığı yeniden çıktı yoluna, işte Tanrı her şeyi apaçık, ayan beyan görebilsin diye ayışığını yeniden yoluna döküyordu.

Soyundu, **insan suretine** yakışan ne varsa çıkardı üstünden. Lanetlenmiş kadın da soyundu «gel» dedi ona «gel, gel!»

Açık tabuttan uzatıyordu ellerini, elleriyle bir şey sunuyordu ona, **insan suretinden** arınmasını sağlayacak kutsal şey'i, Tanrı katına ulaşması için gerekli gücü kanatlarına verecek şey'i.

Yürüdü; **açık unutulmuş mezarda bir müslüman ölüsüyle zina ediyordu.** Bu Tanrının buyruğuydu; değişmez ve karşı konulmaz buyruğuydu Tanrının. **İnsan suretinden** arınması için iyice lanetlenmesi gerekiyordu, bağışlanmayacak kadar lanetli; kana, irine ve pisliğe bulanmalıydı iyice.

Kadının uzattığı kutsal şey'i yedi. Bütün benliği-

ni saran lanetlenmiş sıvıyı boşalttı. Tükenene kadar, içinde bir tek damlası bile kalmayana kadar.

Kadın tabutunun karanlığına çekildi yavaş yavaş; durgun, kıpırtısız karanlığa çekildi.

Gitti, açık pencereden aya baktı Etem Uraz, yüreğinde birden uyanan umutla kollarını kaldırdı, çırpındı; **insan suret**inden sıyrılıp büsbütün, tastamam **bir gecekuşu** oluyordu işte; kanat çırptı, uçamadı.

İçimde o lanetli sıvıdan daha var, diye düşündü; büsbütün boşalmadan büsbütün, eksiksiz arınmadan uçamazdı. Lanetlenmiş her şey uçmasını engelleyen bir ağırlıktı. Tabuta doğru yürüdü yeniden, abandı; hayır kadın yaşamıyordu. Lanetli sıvıyı emecek, onu **insan suret**inin kirlerinden kurtaracak ağzı ölüm mühürlemişti.

Ay, kimse olup biteni ayan beyan görmesin diye sessizce uzaklaştı dünyadan.

Kavalını alıp açık pencereden atladı boşluğa; gitti her zamanki yerine iki armut ağacının arasına çömeldi, çırılçıplak.

Kavalını üfledi.

Kendisinin bile ilk kez duyduğu bir hava yankılandı boşlukta. Yakarı değil, isyandı bu; istiğfar değil, inkârdı bu. Aralıksız üflüyordu kavalını, Tanrı'nın düğümlediği bir büyüyü ancak şeytanın bozabileceğini biliyordu. Şeytanca üflüyordu kavalını; lanetli ve ürkünç...

Fırtına, bu sesi kimse duymasın diye kopup geldi dağların arkasından.

Bulutsuz gökte uzak bir şimşek yankılandı.

Tastamam lanetlendim diye düşündü Etem Uraz. İnsanların arasından kovulacağım, **insan suret**inden arınıp **bir gecekuşu** olacağım...

12/SALİH DÜNYASINI DÜŞÜNÜYOR.

BABAM yıkadı Muammer'in ölüsünü; işte mezarlığın en sonunda apayrı, upuzak yatıyor öteki ölülerden. Musa Dayı buna razı oldu sonunda; Muammer'in ölüsü herkesin ölüsünden uzağa, hiç bir zaman kimsenin gömülmeyeceği bir köşesine atıldı köy mezarlığının.

Buradan bakınca her şeyi birden görüyorum, bizim evi, minareyi, mezarlığı, Efe ağacını, dağları, Enginomar türbesini, kocaçınarı ve düz ovayı.

Etem Uraz üç gündür hemen hiç durmadan çalıyor kavalını; büsbütün çıldırmış diyorlar onun için, yemek yok, içmek yok, dur yok, durak yok; arada bir soluklanıyor bir anlığına, ardından kaldığı yerden başlıyor kavalını çalmağa.

Hacer Ana, üç gündür hasta; yataklara düştü. Üç gündür sövüyor babam ona sabah akşam. Bu sabah biraz toparlandı, ayaklanıp kalkarsam düzelirim nasıl olsa dedi, bir gayretle çıktı yatağından. Eli belinde ağır ağır geziniyor damevinin önünde; biraz daha doğ-

rulursa beli Enser Nine'yi yoklamaya gider. Üç gün dayanamaz onu görmeden, belki de yalnızca bu yüzden silkinip kalkmıştır yataktan.

Güneş tam tepede dikilmiş duruyor. Sanki yarım saattır hiç kıpırdamadı olduğu yerden. Sanırsın ki birini gözlüyor, bir şeyin apaçık ortaya çıkmasını bekliyor. Ensemi yakıyor güneşin sıcaklığı, derimden sızıp gövdeme girdiğini duyuyorum güneşin; derimin altında dört bir yana yayılıyor o tatlı sıcaklık. Neden sonra baygın bir ağrı gibi yüreğime vuruyor güneş, yekinip kalksam gölge iki adım ötemde; ama yerimden kıpırdamaya niyetli değilim hiç.

Etem Uraz kısa bir ara verdi kavalına; uzun bir zamandır çalıyordu aralıksız. Her şeyin, bildik bilmedik her şeyin kıpırdandığını gördüm. Etem Uraz'ın kavalı susunca durup dikildiğim bu yerden ne görüyorsam şöyle bir silkindi, ne oluyor gibilerden, sanki vazgeçilmez bir şeyin yitip gitmesinden korkuyormuş gibi. Bir olağanüstülük herkesin içini ürpertti bir an. Sadece bir an; sonra dikilip baktığım bu yerden gördüğüm her şey, yeniden olağan haline döndü; nasıl olsa birazdan gene üflemeğe başlar kavalını Etem Uraz. Sonra yeniden başladı kavalını üflemeğe. Büsbütün aykırı, büsbütün ürkünç bir hava olup çıkıyordu kavaldan soluğu, gördüğüm her şey yeniden tedirginlendi, kısa sürmedi bu kez tedirginlikleri. Durup kaldılar öyle. Etem Uraz ne biçim bir hava çalıyordu böyle, tövbe dünyanın sonu gelmiş gibi.

Artık köyün üstünde kıpkızıl bir güneş vardı; bir de kaval sesi. Boşluk her zamanki alışkanlığıyla yiyip yutamıyordu kaval sesini; yoğun, gür ve başkaydı kaval sesi; sanki boşluğu dolduruyordu boyuna; doldu-

ruyor, boşlukta yer almış bütün eşyayı kendinden uzaklaşmaya, uzak bir köşeye çekilmeye zorluyordu; gökyüzünde asılı duran güneşle birlikte evrene egemendi kaval sesi.

Her şeye siniyordu yavaş yavaş; her şeyin yerini alıyordu. Ocakta kaynayan aşa siniyordu; sanki ağuluyordu ocakta kaynayan aşı, memeden sızıp bebenin ağzına akan ana sütüne siniyordu; sanki ağuluyordu ana sütünü, gökte uçan kuşun gagasından içeri sızıyordu; sanki ağuluyordu gökte uçan kuşu.

Hacer Ana, dikildi baktı önündeki boşluğa, koltuğunun altında her zamanki ekmek dürümü Enser Ninenin evinden yana yürüdü. İki adım attı atmadı durdu, boşluğa salladı sol ayağını, hep kıvrık tuttuğu ayağını silkeledi şöyle bir. Başı gene öne sarkıyordu sağ omuzundan, düşüp yuvarlanıverecek bir top gibi, elleri açıktı boşluğa, o düştü düşecek topu tutmağa hazır, Babam başını kaldırıp baktı, sövüp saymaya niyetlendi, ama sustu. Kaval sesi olmasa sövüp sayacaktı kuşkusuz. Hacer Ana yürüdü gitti Enser Nine'nin evinden yana. Pıt pıt pıt, aceleci adımlarla gidiyordu, kuş gibi sekiyordu âdeta. İki armudun oraya varınca durdu, Etem Uraz'a baktı başını iki yana salladı; çıplak, çırılçıplak oturmuştu Etem Uraz üç gece önceki gibi anadan üryan kaval çalıyordu.

«Tövbe tövbe,» dedi Hacer Ana «Gökten taş yağacak. Sen bizi koru Allahım.»

Kapıyı itti içeri girdi.

Kaval sesi daha da yükseldi; boşluğu dolduran binlerce eş soluğa çarpıp yankılandı; bir an gücünün doruğuna varacak gibi oldu, gücünün doruğuna varıp ölecek gibi.

Ölümün çürük kokusu çarptı yüzüne Hacer Ana'nın, yüreği kabardı, midesi bulandı, tüyleri diken diken oldu. Kuşkulanıp kalakaldı olduğu yerde.

«Enser Nine... Enser Nine...»

Hiç bir karşılık gelmedi haykırışına.

Pencereden bir tutam ışık giriyordu içeri; döndü kapıyı açtı, taş koydu kapının önüne kapanmasını engellemek için; ortalık iyice aydınlanmıştı, kapağı açık tabutu gördü, her şeyi anladı birden, tersyüz döndü, soluk soluğa evden dışarı uğradı.

«Komşular... Komşular...»

Kaval sesini baştırdı haykırışı, birer ikişer başlar uzandı kapı arkalarından, pencerelerden.

«Hayrolsun,» dedi biri. «Hayrolsun Hacer Ana?»

«Enser Nine ölmüş!»

«Allah rahmet eylesin.» dedi biri.

«Kurtuldu fukaracık.»

«Mekânı cennet olsun.»

Hacer Ana iki ellerini vurdu dizlerine.

«Uy garip uy,» dedi «Kimsiz kimsesiz, yok yoksul Enser Ninecik... Boynu bükük yatıyor tabutunun içinde... Kokmuş, kokmuş kaç gündür..»

«Hep kokardı rahmetli,» dedi biri.

«Ben kuşkulandımdı ya,» dedi başka biri.

Etem Uraz hâlâ üflüyordu kavalını. Hacer Ana bir koşu gitti ondan yana, çekip aldı ağzından kavalını, sessizlik yadırgatıcı ağırlığıyla doldurdu ortalığı. Etem Uraz'ın elleri bir zaman durdu kaval çalar gibi, sonra birden anladı olup biteni; ellerine, boş ellerine baktı, toprağa kapandı ağlamaya başladı.

«Şu deliyi örtün,» dedi biri.

«Götü başı görünüyor,» dedi başka biri.

Hacer Ana yıkadı Enser Nine'nin ölüsünü. İki armut ağacının arasında ateş yaktılar, koca kazanı vurdular ateşe, bir zaman fokurdayıp kaynadı kazanda su, Hacer Ana soğuk suyla ılıttı kaynar suyu, ağzını burnunu «battal yağlık» la bağladı bir güzel; Enser Nine'nin evine girdi dudaklarında bir dua.

Her şeyi kaç yıldır hazırdı Enser Nine'nin: zemzem suyu, bohçasında sabunu, lifleri, kefeni, yeşil yazması.

Hacer Ana, ölüyü tabutun içinden çekip çıkardı, iki elleri de helva bulaşığı içindeydi; nerden gelmişti bunlar ellerine, ölürken iki elleriyle helvaya sarılmış olmasının nedenini bulamadı. Tahtanın üzerine uzattı ölüyü, çırılçıplaktı ölü. Yıkamağa başladı; ölünün çıplak gövdesinin yıkanmadık yerini bırakmadı. Her şeyi anladı gövdesinde ayıp tanımaz bir özgürlükle gezinen elleriyle. Birden Etem Uraz'ın çıplaklığını da anladı, ellerine bulaşan yapışkan sıvıyı uzun uzun yıkadı; kendi kendine söyleniyordu. «Zavallı Enser Ninecik, bu yaştan sonra insan yüreği dayanmaz böyle şeye.» Sanki gülüyordu Enser Nine düşündüklerine, alay eder gibi gülüyordu; dişsiz ölü ağzının olanca iğrençliğiyle. Birden Enser Nine ölü değilmiş gibi geldi Hacer Anaya, ölü etini çimdikledi kadının; ölü olduğuna inandı. «keyfiyle ölmüş koca orospu» diye düşündü «nasıl da gülüyor bak hele.»

Kefenine sardı ölüyü, tabutunun içine yatırdı sonra, tabutu çeke çeke pencerenin yanına götürdü. Peştemalı çözdü belinden, kapıdan tarafa yürüdü.

«Cennetlik bu karı Allah sizi inandırsın,» dedi kalabalığa. «Bir gülücük var ki yüzünde bebe gülücü-

ğü, iki gözüm önüme aksın bu karı cennetlik. Girin hadi girin görün... Sevaptır.»

Bütün köy, kadını, erkeği, çoluğu, çocuğu, genci, ihtiyarı birer birer girip baktılar tabutunun içinde yatan ölüye. Hepsi de Hacer Ana'ya hakverdiler.

«Cennetlik bu karı iki gözüm önüme aksın.» dediler.

Devrisi gün öğleyin gömdüler **Enser Nine'yi.**

Buradan bakınca herşeyi birden görüyorum, bizim evi, minareyi, mezarlığı. Muammer'in yattığı köşeyi görüyorum ilk, ulaşılmaz uzak bir köşesi mezarlığın, Enser Nine'nin yattığı yeri görüyorum, Kel Hacı'nın hemen yanında yatıyor; dün gömdüler onu oraya, belki hâlâ gülüyordur toprağın altında. Muammer'in gömülüşünün dördüncü günü girdi Enser Nine toprağın altına.

Artık kaval çalmıyor Etem Uraz; daha doğrusu çalamıyor. Kavalı elinden alınmış, Hacer Ana almış elinden kavalı. Etem Uraz biliyor kavalının Hacer Ana'da olduğunu; ne zaman aldılar kavalını elinden, bilmiyor, neden aldılar; bilmiyor. Önünde arkasında dolanıyor Hacer Ana'nın, gülüyor ona; kavalını istiyor, bakışlarıyla elleriyle, gülüşüyle kavalını istiyor hep. Hacer Ana da anlıyor bunu ama anlamamışa getiriyor hep, çıkarıp vermiyor kavalını Etem Uraz'ın.

Anacık'la Cennet Ana hamur tutuyorlar; kalın odunlardan korlu bir ateş çıkarmaya çalışıyor Cennet Ana, Anacık'ın elleri tahta teknede boyuna yuğuruyor hamuru. Cennet Ana sacı koyuyor ateşe. Anacık bıçağın tersiyle ellerinden kazıyor yapışkan hamuru;

yufka açıyor birer birer, oklavaya sarıyor açılmış yufkayı, Cennet Ana'ya uzatıyor, Cennet Ana oklavaya sarılı yufkayı saca boşaltıyor, oklavayı geri çeviriyor Anacık'a veriyor.

Buradan bakınca her şeyi görüyorum; bizim evi, minareyi, mezarlığı. Hacer Ana gene patırdıyor ortalıkta, ilerde yirmi adım ötesinde Etem Uraz; gözü Hacer Ana'da, Hacer Ana pıtır da pıtır dolanıyor; Enser Nine'ye gidecekmiş gibi, sanki Enser Nine sağmış gibi geliyor bir an bana Enser Nine sağmış da Hacer Ana kalkıp ona gidecekmiş gibi geliyor, kendi kendime gülüyorum.

Birden anlıyorum yanılmadığımı, Hacer Ana yürüyüp gidiyor Enser Nine'nin evinden tarafa, bir doğrultuda gidip gelen, çift süren öküzün alışkanlığı gibi diyorum kendi kendime; **bizim evle Enser Nine'nin evi arasında bir tarla var da onu sürüyor sanki, git gel, git gel,** diyorum.

Etem Uraz da kalkıyor yerinden, alat adım seğirtiyor Hacer Ana'nın peşinden. Hacer Ana eski günlerdeki gibi burnunun doğrultusuna gidiyor Enser Nine'nin evinden yana; delirmiş olmalı, anlaşılan eksinledi bu Hacer Ana, aklı ağrıyor anlaşılan.

Kapıyı itip giriyor içeri; hemen arkasından Etem Uraz. Kimse farkında değil olup bitenin; babam damevinin önünde namaza durmuş, kaza namazı kılıyor gene; Anacık'la Cennet Ana yufka açıyorlar.

Şimdi tersgeri dönüp çıkacak diyorum, anlayacak yediği boku. Ayaklarım karıncalanıyor, şeytan yüreğimi dürtüyor, hadi kalk, git bak. Ne gereği var diyorum şimdi tersgeri çıkacak evden. Hadi kalk git bak, bir bokluk var bu işte diyor şeytan, ayaklarım ka-

rıncalanıyor, kalkıyorum, bir solukta varıyorum Enser Nine'nin evine.

Hacer Ana kerevete oturmuş, elinde kaval; Etem Uraz tam karşısında ürkek duruyor ayakta. Gülüyor Hacer Ana «Al al,» diyor. «Gel al.» Etem Uraz gülüyor «halva» diyor.

«Kaval, kaval,» diyor Hacer Ana «Halva'yı da nereden çıkardın, al işte kaval sana.»

«Halva,» diyor Etem Uraz kendi bildiğince.

«Al, al,» diyor Hacer Ana.

Etem Uraz bir adım atıyor.

Hacer Ana kereveti gösteriyor Etem Uraz'a:

«Gel,» diyor «Gel gel, otur yanıma.»

Etem Uraz durakliyor.

«Halva,» diyor «Halva.»

Hacer Ana anlamıyor ne olup bittiğini, kaval elinde boşluğa uzanmış öylece bekliyor; bir adım daha atıyor Etem Uraz, iki karış açıklık var aralarında, hiç kıpırdamıyor Hacer Ana'nın boşluğa uzanan eli; Etem Uraz ürkek, bir kadına bakıyor bir kavala.

«Gel, al kavalını; al kavalını da otur yanıma.»

Umulmadık bir hızla atılıp kapıyor kavalı Etem Uraz Hacer Ana'nın elinden; kavalını kapıp kurşun gibi atılıyor evden sokağa.

Hacer Ana sövüyor ardı sıra adlı adınca.

«Hay senin ağzına sıçayım deli dürzü...»

Bir zaman koşuyor dağlara doğru, anlaşılan ardından gelip kavalını yeniden alacaklarından kuşkulu.

Hacer Ana çıkıyor ardından.

«Ne o,» diyor «Ne arıyorsun buralarda Salih oğlumuz?»

«Hiç.»

«Deliyi gördün mü deliyi?»

«Gördüm.»

«Ne yana gitti?»

«Dağa doğru çırpındı kaçtı.»

«Deli işte ne olacak.»

Yürüyor, hem yürüyor hem yanşanıyor, ne dediği, ne patırdadığı anlaşılmıyor.

Hacer Ana daha bizim eve varmadan Etem Uraz'ın kavalı yankılanıyor dağın doruğundan; nasıl ağdı bir solukta dağın doruğuna, hani bir beygiri çatlatacak kadar yüreği vardır delilerin demişler, ne zaman soluklanıp kavala vurdu kendini.

Lanet yağdırıyor gibi üstümüze; kaval çalmıyor da ileniyor gibi...

Of, of, of... Mustafacık'ı da sürüyüp getirdiler sonunda. Koca bir çam dalına bağlamışlar ölüsünü; çılız bir eşek çekiyor çam dalını, Şerikli'nin uyuz eşeği.

Gün doğmadan eşeğiyle kuzukulağı aramaya çıkmıştı bu sabah.

Gürler yağmaz, deliboran bir adamdır Şerikli. Dağı taşı dolanmış bütün, ilâç için bir tutam kuzukulağı bulamamış, nereye elatsa kanyaşı otları çıkmış hep. Allahtan eşeği var altında.

Vurmuş karşı dağ yoluna, gezmiş dolanmış, bakmış ilerde kuzgunlar döner durur uçurumun başında, ya Allah ya kısmet demiş yönelmiş; içinde bir his. Aklı bir yandan 'yahu oğlum Şerikli' diyesiymiş 'dolanırsa kuzgunlar dolansın, sana ne; niye dolanır kuzgun kısmı, leşe dolanır. Bir at ölmüştür, bir eşek öl-

müştür, bir çakal bir çakalı boğup bırakmıştır'. Varmış uçurumun dibine bakmış Mustafa'cık yatar; ölü.

Bir çam dalı koparmış, kuşağıyla bağlamış Mustafacık'ı çam dalına, çam dalını da bağlamış eşeğine; deh demiş gelmiş köye.

Babam yıkadı ölüsünü Mustafacık'ın.

«Yalnızca su döktüm,» dedi «Bol bol su döktüm; bacak kadar bok cenabet olacak değil ya, yalnızca su döktüm bol bol; el vurulacak gibi değil, neresine el vursan elinde kalıyor, çürümüş eti fukaranın.»

Durmuş burdan bakıyorum ya, her şeyi görüyorum; her şeyi. Bizim evi, minareyl, dağı, düz ovayı, mezarlığı.

Babasının hemen yanında yatıyor Mustafacık, dizinin dibinde işte...

İKİNCİ BÖLÜM

SALİH, mezarın başında dikilmiş duruyor; ne zamandır, bir çapa vuran yok şu mezarın üstüne ondan başka; gelip başucunda bir fatiha okuyan yok; bir bakraç su getirip döken yok topraklarına. Bayram, seyran, kurban, ramazan yalnız Salih yokluyor baba-oğul ölüleri, hiç boş bırakmıyor.

Başını kaldırıp köyün öteki ölülerine bakıyor; üç adımlık yer kaldı baba-oğul ölülerin bağışlanmasına diye düşünüyor, üç adımlık yer; yanyana beş ölü yattı mı köyün öteki ölülerine karışıp gidecek onlar da; bağışlanacaklar.

En yakın komşuları Musa Dayı; Kelin Musa. Geçen hafta getirip gömdüler onu; üç yıl geçti aradan, ama dün gibi hatırlıyor Salih, Kelin Musa'nın başlarına dikilip Mustafacık'a al götür babanın ölüsünü dediğini, biz köyümüzde şer adam ölüsü istemiyoruz, dediğini. Oysa sonunda onu da Muammer'in üç adım ötesine gömdüler işte. Yerin altında buluştular sonunda diye düşündü Salih; ister misin Muammer ay

gökte yusyuvarlak, uzak yıldızlar altın sarısı olduğunda kalkıp gitsin Musa Dayı'yı yoklamaya, hoş gelmişin safalar getirmişsin Musa Dayı, desin; bak ne boka vardı işin sonu Musa Dayı, desin; onun hakkını ye, bunun ırzına saldır, berikinin rızkını aşır, yetim malı de ye, devlet malı de ye, desin; al bakalım şimdi de işte taşlı toprağı ye, desin; al bakalım kurtar götünü şimdi kurtlardan çıyanlardan, desin.

«Tövbe, tövbe!» dedi silkindi, ardından okumağa başladı.

«Bismillahirrahmanirrahim. Elhamdülillâhi rabbülalemin, errahmanirrahim maliki yevmiddin. İyya kenabûdü ve iyya kenasdain ihtinassıratel mustakime, sıratellezine elhamte aleyhüm gayril magdubi aleyhim veladdalin. Amin.»

Bir uzun soluk koyverdi iki mezarın üstüne.

Yürüdü ardından; yolda Muammer'i hatırlamağa çalıştı, Mustafacık'ı hatırlamağa çalıştı. Kafasındaki bütün resimler bulandı birden. anladı ki şimdi Mustafacık mezarından çıkıp karşısına dikilse onu tanımakta zorluk çekecekti. Saçı ne renkti diye düşündü ilkin; kumral, düz, pırıl pırıldı saçları; yeni tımar edilmiş cins atların kılları gibi pırıl pırıl; bol tüylü sarman kedilerin tüyleri gibi yumuşacık. Alnı sivri, iki yandan iyice basılmış, öne fırlak, burnu ince uzun, kıvrık dar alnından bir kerkenez gagası gibi iniyor; gözleri de kerkenez gözü gibi, derinde, ufacık...

Mustafacık değildi bu gözlerinin önünde canlanan, üç aşağı beş yukarı kendisiydi. Elini saçlarına götürdü; evet evet, tüylü sarman kedilerin tüyleri gibi yumuşak. Sanki bir an karşısına geçip kendi kendisini gördü; Mustafacık diye kurduğu kendisiydi iş-

te. Ne varsa belleğinde Mustafacık'tan kalan silinip gitmişti, kendi saçları, kendi alnı, kendi burnu, kendi gözleri kalmıştı geride.

Bir köpek sokuldu yanına, dili dışarda solugan bir köpek. Hiç farkında olmadan sevdi köpeği, başını okşadı; köpek ellerini yaladı başını çevirip, dostça hırıldadı; Hısım Ali'nin köpeğiydi bu, anlaşılan buralarda Hısım Ali diye geçirdi aklından; birden bir şey ışıdı kafasında, nasıl oluyor da bu köpeği tanıyorum diye düşündü nasıl oluyor da bu köpek beni tanıyor? Bak işte aklından çıkıp gitmişti Mustafacık'ın yüzü, ne kadar altüst etse belleğini bir iz bulamıyordu ondan; bir bulutun arkasında bir çocuk vardı yalnızca, babasının ölüsüne kapanmış bir çocuk. Kaşı, gözü, ağzı, burnu, kulağı: Yok, yok, kesin aydınlık hiç bir iz kalmamıştı geride, hele Muammer'den! İnsan ölünce yaşayan bir köpekten bile âciz oluyor dedi kendi kendine. Hay Allah, Hısım Ali'nin koca itini bir görüşte tanıyayım da hayatta en sevdiğim Mustafacık'ın yüzü üç yılda silinip gitsin aklımdan...

Hırsla itekledi köpeği. Köpek kuyruğunu apışarasına kıstırıp acıklı sesler çıkararak yan yan kaçtı, yokuş yukarı dağ yoluna doğru uzaklaştı. Başını daha da kaldırıp baktı Salih, dağ yolundan aşağı birileri geliyordu. Herikli'den bizim köye bir inen var, hayrolsun dedi kendi kendine. Ama geleni ince uzun düşünmeden edemedi. Kim olabilirdi, neden geliyor olabilirdi, bulmaya çalıştı. İlkin belki bir ölen olmuştur diye geçirdi içinden, Herikli'nin ölü gömecek hocası bile yoktu; bir ölen olmuşsa gidip yıkamak babama düşer diye düşündü. Yok olamazdı, iki kişiydi gelen, biri eşekte biri yaya. Misafir geliyorlar her halde diye

geçirdi sonra aklından. Nasıl olsa bize değildir dedi kendi kendine.

İyice yaklaştı dağ yolundan inenler, 'hay Allah hiç aklıma bu gelmemişti' diye düşündü 'bu benim akılda hiç iş yok.'

Şadiye'yle kocasıydı gelen; koştu seğirtti.

«Hoş gelmişsiniz.» dedi. «Hayrolsun hoş gelmişsiniz.»

«Hoş bulduk,» dedi Şadiye «Teyzem iyi mi?»

Mehmet eşeğin yularını çekiştiriyordu sinirli sinirli. Şadiye atladı indi eşekten.

«Bir iş mi var yoksa?» dedi Salih. «Mehmet enişte tasalı görünüyor.»

«Yol göründü de yeğenim,» dedi bu kez Mehmet.

«Askerliği çıktı,» dedi Şadiye «Celp geldi.»

«Sağlık olsun,» dedi Salih «Askerlik hepimizin boynunun borcu, kaçmakla kurtulmak olmuyor, sırası gelen gidecek.»

«Tövbe,» dedi Mehmet «Ölüm gibi ha.»

«Lafın gelişi işte canım,» dedi Şadiye «Eski adamlardan duyduğunu söylüyor.»

«Eski adamlardan duyduğumu söylüyorum.» dedi Salih.

«Teyzem iyi demek ha.» dedi Şadiye.

«Arslan gibi maşallah,» karşılığını verdi Salih, sonra birden aklına geldi «Enişte gidince, sen bizimle mi kalacaksın.»

«Yok, yok,» diye atıldı Mehmet. «Anam var babam var.»

«Bırakmıyor,» dedi Şadiye «Bana kalsa bir baş, nasıl olsa sığarım sizin damın altına.»

«Elbette. Kendi evin sayılır.»

«Sağol.»

Mehmet eşeği çekiştirdi.

«Hadi,» dedi «Hadi yürüyün de gidelim, yol ortasında dikilip gevezelenmenin faydası yok.»

Susup yürüdüler. Bir zaman kimse ağzını açmadı, sonra Şadiye Salih'in saçlarını okşadı.

«Koca adam olmuşsun maşallah,» dedi «Ne zamandır görmüyorum seni ben?»

«Geçen,» dedi Salih «Geçen yıl bayramda gelmiştin.»

«Maşallah, maşallah..»

Yeniden sustular. Damevi uzakta görünmüştü, babası bostanın içinde dolaşıyordu; Anacık kuyudan su çekiyordu; bu Anacık da hep su çeker kuyudan diye düşündü Salih bir an; Cennet Ana damevinin önündeydi tam; elini alnına, gözlerine siper edip baktı gelenlere. Koşmağa başladı, kendinden umulmayacak bir çabuklukla koşuyordu, yetişti yollarını kesti, kucak açtı Şadiye'ye.

«Gel anam,» dedi «Gel benim bir tanecik yadigârım.»

Sarıldılar birbirlerine: Şadiye ayrıldı, eğilip iki ellerini öptü Cennet Ana'nın.

Baba, başını kaldırıp baktı işinden, elindeki çapayı bostanın içine fırlatıp attı, iki yanına sildi iki ellerini.

Anacık dolu kovayı arka döktü, kovayı kenara koydu.

«Hayrolsun,» dedi Cennet Ana.

«Hayır hayır» dedi Şadiye.

«Bir yaramazlık, bir hastalık yok, ya?»

«Yok çok şükür!»

«El öpmeğe, Allahaısmarladık demeye geldi Mehmet,» dedi Şadiye.

«Hayrolsun?»

«Celp çıktı da, askere gidiyor.»

«Şükür bu günleri gösterene kızım. Bugün gider yarın gelir, askerlik göz açıp kapayana geçer.»

«Dile kolay.» dedi Mehmet.

«Elbette oğulcuğum çekmeyene kolay. Bir sana zor bir de Şadiye'me.»

Şadiye başını salladı.

«Bizde mi kalacaksın o askerdeyken.»

İkisine de baktı uzun uzun.

«Başımızın üstünde yerin var.»

«Yok, yok,» dedi Mehmet gene. «El öpmeğe geldik. Anam var babam var.»

«Mehmedlm oğlum,» dedi Cennet Ana «Sana anan yok, baban yok diyenimiz mi oldu. Benim ki sormak, boynumun borcu; kızımdır Şadiye, bir kardeşimin yadigârı, eh sen askerdeyken gönlüm ister benim dizimin dibinde olsun.»

«Doğru dersin Cennet Ana,» dedi Mehmet «Ellni öpeyim ver önce,» dedi ardından «laf arasında unuttum.»

Cennet Ana'nın Ikl ellerini öptü.

«Doğru derim ya,» dedi Cennet Ana «Hele senin dediğini de duyalım?»

«Anam hasta, babam kocamış.»

«Sus sus,» dedi Şadiye «Yukarda Allah var gücüne gider.»

«Gider elbette,» dedi Cennet Ana.

«Anam hasta dediğini Herikli'de bir duyan olsa

tefe koyar çalar seni. Babam kocamış dediğini bir duyan olsa adın yalancıya çıkar, tövbe de.»

«Hasta hasta,» dedi Mehmet.

«Oğulcuğum,» dedi Cennet Ana «Müslümana yakışan doğru lâftır. De ki karımdır anamın babamın yanında kalsın istiyorum, onlara hizmet etsin istiyorum de. Kim zor eder de karını çeker alır elinden.»

«Alamaz haşa,» dedi Mehmet «Kimse alamaz.»

Anacık sokuldu geldi.

«Hoş gelmişsiniz?» dedi.

Önden Şadiye, arkadan Mehmet iki ellerini öptüler Anacık'ın.

«El öpenleriniz çok olsun,» dedi Anacık «Allah sizden razı olsun.»

Mehmet koştu seğirtti Hafız'ın elini öptü, ardından Şadiye seğirtti. İkisinin de sırtını sıvazladı adam, hayır dua etti.

«Kalıcı mısınız?»

«İşimiz çok,» dedi Mehmet. «Hakkınızı helâl edin demeye geldim; gitmek var gelmemek var.»

«Gelip de bulamamak var,» diye lafı tamamladı Anacık. «Benden yanı helâl olsun.»

«Benden yanı da.»

«Anamın ak sütü gibi.»

«Yolculuk ne zaman?» dedi Hafız.

«Çarşambaya.»

«Habersiz oldu da,» dedi «ondan sordum; böyle selamünaleyküm aleykümselam geliverince bir hazırlığımız yoktu da.»

«Sağolun,» dedi Mehmet «Ne hazırlığınız olsundu.»

«Askere gideni boş göndermek olmaz... Demek çarşambaya ha?»

«Çarşambaya.»

«Senin yolun burdan geçmez, olursa deh der ben gelirim, gelemezsem Salih çıkar gelir size.»

«Koca adam olmuş maşallah.» dedi Şadiye.

«Allah size de versin hayırlısıyla inşallah.»

Şadiye önüne baktı, utanmış gibi; Mehmet de.

«Anladım,» dedi Cennet Ana, Şadiye'nin kulağına iğildi. «Yüklüsün demek?»

Başıyla doğruladı Şadiye soruyu.

Cennet Ana sırtını sıvazladı, karnına baktı.

«Yeni olmalı,» dedi «Ne kadar.»

«İki aydır temizim,» dedi Şadiye.

«Üç aydan eksik, iki aydan fazla demek.»

Anacık lâfa karıştı.

«Dikilip durmayın böyle de,» dedi «Girin oturun ev önüne, bir soğuk su vereyim için. İki sokum bir şeyler yiyin.»

Mehmet göğe baktı.

«Burdan,» dedi «Burdan Derekırı'na gideceğiz, koca dayım var orda.»

«Bilirim,» dedi Hafız uzaktan. «Yaman adamdır, biraz kocamış diyorlar ya?»

«Kocadı, kocadı» dedi Mehmet «Sekseni geçti çoktan.»

«Maşallah, Allah uzun ömür versin.»

«Onun da elini öpmell, ordan dolanıp akşama köye dönmemiz gerek.»

«Oğlum,» dedi Cennet Ana «Gün dediğin çuvala mı girdi, bu gece burda kalırsınız, yarın sabah erkenden yola düşersiniz. Usulü böyle olmak gerekir.»

«Sağol Cennet Anacığım,» dedi Mehmet «Yolcu yolunda gerek.»

«Bari Şadiye'mi bırak.»

«Yok, yok,» dedi Mehmet aceleyle «Koca dayım bir de onu görsün istiyorum, nefesi kuvvetlidir, bir iki dua eder de hayırlı bir evlât sahibi oluruz inşaallah.»

«Bak buna lafım yok,» dedi Cennet Ana «Bu laf doğru laf işte.»

«Eh,» dedi Mehmet «Hadi bize müsaade.» Durdu birden hatırlamıştı. Etrafına bakındı «Hacer Ana'nın elini de öpseydik.»

Hepsi bakındılar dört bir yanlarına.

Cennet Ana, Anacık'a baktı.

«Görmedin mi?»

Hayır anlamında başını salladı Anacık.

«Oturun bekleyin, çıkar gelir nerdeyse.»

«Selâm söyleyin benden yana helâl olsun, helâllik dilenmeye geldiğimi söyleyin,» dedi Mehmet, Salih'e döndü devam etti «İki ellerinden öp Hacer Ana'nın,» dedi «Benim için öp iki ellerinden.»

Yürüdüler gittiler.

Ötekiler de arkalarından bakakaldılar.

«Bu Hacer de ikide bir kayboluyor ortalıktan,» dedi Baba neden sonra «Orayı burayı bir dolan da bak bakalım nereye girmiş gene?» dedi Salih'e dönüp.

Birden hatırladı Salih.

«Erkenden mezarlığın orda gördümdü,» dedi «Enser Nine'nin mezarı başında dua ediyordu.»

«Hay Enser Nine'nin,» dedi Baba. «Tövbe tövbe, ölünün arkasından sövdürüyor bu deli karı beni. Dirisinin götünden ayrılma ölüsünün götünden ayrılma, ne var bu Enser Nine'de.»

«Günaha girme adam,» dedi Cennet Ana.

«Hadi bir git bak,» dedi Baba Salih'e yeniden.

Salih alat adım yürüdü gitti mezarlıktan yana.

Hacer Ana'nın mezarlıkta olmadığını iyice biliyordu nasılsa; gördüm dediği doğruydu da, mezarlıkta dediği yalandı Salih'in. Mezarlığın önünden geçip gitmişti Hacer Ana. Şöyle bir görmüştü Salih gözucuyla; görmüş Enginomar'a gidiyor her halde diye düşünmüştü.

Enginomar köyün yatırıydı; köyün epey dışında, sık pelitlerin arasından geçilerek gidilirdi. Pelit ormanının sonunda bir uluağaçtı ilk görünen, çukurda, avuç içi kadar bir düzlükte bir uluağaç. Kocaçınar, dallarını yere kadar eğip iyice gizlerdi yatırı. Çınarın dört yanı kuru duvar örülmüştü; taş duvarın bir yerinde dar bir gedik vardı, ordan girilirdi yatırın yanına. Bodur bir damevi gibiydi türbesi, küçücük kapılı, tek pencereli.

Enginomar aklına takılınca pelitlerin arasına daldı Salih; içinden Hacer Ana'yı orada eliyle koymuş gibi bulacağına inanıyordu. Çocuğu olmayan kadınlar giderlerdi Enginomar'a; çaput bağlarlardı. Gözü görmezler, eli tutmazlar giderlerdi; bir derdi olanlar giderlerdi çaput bağlarlardı.

Hacer Ana'nın Enginomar'a gitmesi için hiç bir sebep yoktu; gene de onu orada eliyle koymuş gibi bulacağına inanıyordu.

İşte, dedi Salih, Enginomar tam karşımda.

Pelit ormanının sonunda duruyordu uluağaç; hafif bir rüzgârla ince ince sallanıyordu sağa sola, yere çömelmiş de dua ediyormuş gibi; namazdan son-

ra gözleri kapalı iki yana sallanıp dua okuyan ihtiyarlar gibi.

Hızlandı; uluağacın yanına gelince duraladı, Efe ağacından büyükmüş gibi geldi çınar ona; durup onu ölçtü biçti içinden. Ama karar veremedi hangisinin daha büyük olduğuna, iki uluağaç işte dedi kendi kendine, her halde ikisi de bir boydadır.

Hacer Ana'nın sesini duydu o sıra.

«Gel işte gel,» diyordu birisine.

Uluağacın koyu gölgesinde bir bakışta göremedi Hacer Ana'yı, koşarken acaba bana mı gel ediyor diye düşündü, uluağacın altına daldı.

İlkin Etem Uraz'ı gördü; bağdaş kurup oturmuş, sonra Hacer Ana'yı.

Hacer Ana Etem Uraz'a uzanan elini boşluktan alamadı bir an, sustu, yutkundu, şaşırdı.

«Hayrolsun.» dedi sonunda.

«Seni aramağa yolladılar.»

«Ne varmış beni arayacak?»

«Şadiye geldiydi de, kocasıyla, Allahaısmarladık demeye Mehmet enişte askere gidiyor da.»

«Güle güle gitsin, güle güle gelsin.»

«Babam o zaman farketti senin olmadığını.»

Etem Uraz'dan yana baktı bir Hacer Ana, döndü bir de Salih'e baktı.

«Ne yapıyorsunuz burda siz?» dedi Salih.

«Hiç.»

Salih güldü.

«Hiçmiş,» dedi «Bir duyan olsa.»

Etem Uraz çevresinde olup bitenle ilgilenmiyordu, yere öylece bağdaş kurup oturmuştu. Kaval kucağındaydı.

«Sus, sus!» dedi Hacer Ana.

«Ne yapıyordunuz?»

«Hiç,» dedi Hacer Ana gene.

«Babama söyleyeyim mi?»

Hacer Ana sekindi tuttu Salih'i, bağrına bastı.

«Tövbe de aslan oğlum tövbe de.»

Salih karşılık vermedi.

«Rezil oluruz millete oğulcuğum, evimiz barkımız yıkılır; kanlı katil olur vurur öldürür beni, çekerler ipe onu da, Anacık'ın başsız kalır, Cennet Ana'n başsız kalır, sen başsız kalırsın... Hem tövbe bir iş etmişliğimiz de yok, yarın ruzumahşerde Cenabıhakkın huzuruna çıkacağız hepimiz, tövbe iki elim yakandadır yarın ruzumahşerde, bir Allahın birliğine söylüyorum bir iş etmişliğimlz yok şeytana uydum bir işe niyetlendim; yüzünü gözünü öpeyim, Allah yolladı seni, Allah içine malûm etti de geldin, seni sevdiğinden yolladı oğulcuğum, Hacer kulunu sevdiğinden; şükür Allahıma şükür; cehennemin kapısından döndüm geldim; şükür Allah ne muradın varsa versin Salih'ciğim, gel yüzünü gözünü öpeyim; iki cihanda aziz ol bir evlâtcığım.»

Salih ne dlyeceğini şaşırmış öylece bakıyordu Hacer Ana'ya.

«Hadi gidelim aslan oğlum,» dedi Hacer Ana.

Yola koyuldular, bir zaman ikisi de susoldu, ağzını açmadı; tam pelitlerin sonuna gelince Hacer Ana Salih'i tuttu kolundan.

«Sorarlarsa ne diyeceksin?»

«Enser Nine'nln mezarı başında buldum diyeceğim.»

«Hay yaşa,» dedi Hacer Ana «Hay yüzünü gözünü öpeyim.»

Salih yürüdü gitti önden.

Üç gün yerinden kıpırdamadı Hacer Ana, damevlnin önüne oturup dünyaya baktı yalnız; ağaçlara, dağlara, taşlara, uçan kuşlara baktı. Bir de Etem Uraz'a, uzaktan uzağa baktı hep; Etem Uraz gün uyanınca kalkıp yola düşüyordu, Enginomar'dan tarafa gidiyordu. Hacer Ana öyle kalıp gibi duruyordu damevinin önünde, kuş olup uçmak istiyordu; sureti burda damevinin önünde kalsın, gövdesi kuş olup gitsin Enginomar'a Istiyordu. Gözü Salih'teydi hep, biliyordu ileri geri kendisini kolladığını.

Salih bir Hacer Ana'ya bakıyordu bir de pelitlerin ordan Enginomar'dan tarafa akıp giden Etem Uraz'a; Hacer Ana'nın gönlünün kabardığını biliyordu, kendisi olmasa kuş olup uçacaktı Etem Uraz'ın ardı sıra. Kuş olup uçacak «gel hadi gel» diyecekti elinden tutup, nereye çekiştirecek, nereye götürecek, ne yapacaktı?

Bayağı merak edlyordu.

Dördüncü gün Salih gün uyanınca sindi ufaldı uzak bir ağacın altına. Gözlerini açıp Hacer Ana'yı kollamağa başladı. Etem Uraz göründü ilkten, Hacer Ana sağına soluna bakındı, Salih'i arandı dört yanında. Baktı Salih yok, dikildi seslendi.

«Salih... Salih...»

Anacık başını kaldırıp baktı ünlemesine.

Baba başını kaldırıp baktı.

Hacer Ana kendini yola vurdu ardından; Hacer Ana'nın yürüyüşü, Salih'i aramağa gidiyor gibi.

Etem Uraz'la arayı açık tutuyor, arkasından seğirtip yetişmiyordu. Salih iyice sindi ufaldı ağacın altında.

Kerkenez gözü var bende diye düşündü, olmuş olacak bütün felâketleri görüyorum bir bakışta.

Hacer Ana uluağacın orda gözden kaybolunca usulca kalktı yerinden, bir koşu daldı pelit ormanının içine; iki büklüm olmuş emekliyordu pelitlerin arasında.

Pelitlerin sonunda çınar ağacıyla pelit ormanı arasında bir açıklık vardı, o açıklığı bir solukta görünmeden fırlayıp geçse kolaydı, taşduvarın arkasında saklanırdı hemen. Ama tetikteydi her halde Hacer Ana, pelitlerin arasından sıyrılır sıyrılmaz görürdü onu.

Oysa görünmek istemiyordu Salih.

Görmek istiyordu.

Yüreği tıpırdamağa başlamıştı yeniden, iki şakaklarına vuruyordu yüreğinin tıpırtısı, uyluklarına vuruyordu.

Her şeyi göze alıp fırlayacaktı tam, o sıra sıyrılıp çıktı koyu gölgeden Etem Uraz, burnunun doğrultusuna. Hemen ardından Hacer Ana göründü.

«Gel işte,» diyordu «Gel gel işte.»

Etem Uraz başını alıp yürüdü dağlardan tarafa.

Salih kendi kendine sövdü, hay anasını avradını, dedi. Kursağında kalmıştı gene...

KAÇ gündür hep aynı damar karıncalanıyor uyluklarında; kan vuruyor her yanına, sanki durmaksızın bir şey büyüyor içinde; şişiyor: Hayal meyal hatırladığı bir sızı yeniden kıpırdıyor içinde.

Kafasının içi darmaduman.

Geceleri ak bir ceylan giriyor düşlerine; dağlara doğru tırmanıp kaçıyor önü sıra, ak ceylanı dağın doruğuna kadar kovalıyor, başını uzatıyor ak ceylan; dağın tepesindeki buz gibi pınarın suyuna; su içeçek gibi; tam içecekken başını kaldırıyor sudan, Salih'e bakıyor başını çevirip. Salih seğirtiyor bir koşu, yalaktan değil de akardan dolduruyor avuçlarını, ceylan avuçlarından içiyor soğuk suyu. Sıcacık burnu değiyor Salih'in avucuna, hemen bir kadın oluveriyor ak ceylan.

Gözleri kızıl korlar gibi parıldıyor kadının; saçları simsiyah, topuklarında; anadan üryan.

Salih uzanıyor çıplak göğüslerini tutmak için;

Dudu Gelin'in göğüsleri bunlar tastamam diye düşünüyor.

Uzanıp tutuyor göğüslerini, bılgın memeleri sımsıcak dolduruyor avuçlarını, ağzını uzatıyor, ağzını dayayıp emiyor; iki damla süt geliyor ağzına kadının memelerinden; kadın kapkara bir yılan oluveriyor o an.

Zehirli bir kara yılan, kocaman.

Yılanın çatal dili Salih'in ağzının içinde dönüyor; kara yılan ağuluyor Salih'i, aletinden ısırıyor sonra, kan akıyor ısırdığı yerden, kızıl kor oluyor akan kan, her yanını yakıyor Salih'in; kanı boşaldıkça, boşalıp kor oldukça Salih'in gövdesi soğuyor, buza kesiyor her yanı, ter içinde uyanıyor, terinin soğukluğuyla içi ürperiyor.

Kaç gecedir gözlerini yumup uyudu mu, hemen başlıyor aynı düş.

Aynı düşten ter içinde uyanıyor hep.

Kafasının Içi darmaduman.

Avuçlarının içi karıncalanıyor hep; Insan teninin sıcaklığını özlüyor ayaları. Yalabuk, gergin, sıcacık, bılgın insan teninin ateşini muştuluyor uyluklarına vuran kan.

Kadın teninin ateşini.

Ak ateşini.

Tenin yangınını.

Soyunup dökünüp suya giriyor hep, kendini çıplak görmekten hoşlanıyor; çıplaklığını, kendi çıplaklığını görmek başını döndürüyor, çıplak uyluklarına dokunmak dayanılmaz bir arzu gibi kıpırdıyor içinde hep.

Dudu Gelin'in ak gövdesini düşlüyor hep; gün yüzü görmemiş etini düşlüyor Dudu Gelin'in; yalabuk,

sıcacık tenini düşlüyor. Sonra hemen Etem Uraz beliriyor gözlerinin önünde, iki elleriyle aletini tutmuş. Yüreği daralıyor, soğuk suya atıyor kendini; çırılçıplak.

Bir zaman Etem Uraz yönetiyor düşlerini. Dudu Gelin'e saldırıyor Etem Uraz düşlerinde, aleti bir mızrak gibi uzun elinde; Dudu Gelin kaçıyor, dağın doruğuna doğru, pınara doğru, Etem Uraz yetişiyor arkasından, mızrağını sallıyor Dudu Gelin'e; kadınlığına değil; yüreğine; bir yılan oluyor Dudu Gelin kocaman bir yılan, kapkara bir yılan, Etem Uraz'ı yutuyor koca yılan, sonra uzanıyor pınara; o zaman seğirtiyor Salih, yalaktan değil akardan dolduruyor avuçlarını, yılana sunuyor avuçlarından buz gibi suyu, yılan suya uzatıyor çatal dilini, çatal dilin soğukluğunu avucunda duyuyor Salih; sonra bılgın, yalabuk, sımsıcak bir kadın memesi oluyor yılanın başı, gergin, taptaze reddedilmez sıcaklığını duyuyor Salih kadın teninin. Uzanıyor, emiyor memeyi, iki damla süt geliyor memeden ağzına, yeniden bir kara yılan oluyor kadın, çatal dili Salih'in ağzının içinde, Salih'i ağuluyor yılan, aletinden ısırıyor, kanı akıyor akan kan kor olup yakıyor her yanını; kanı akıp boşaldıkça, boşalan kan kızıl kor oldukça soğuyor gövdesi buza kesiyor.

Ter içinde uyanıyor Salih.

Bakıyor babası Anacık'ın üstünde gene; solugan, homurtulu, iğrenç.

Gözleri karanlığa alışmış, babasına bakıyor, bir kuzgunun leş gagalaması gibi gagalıyor babam anamı diye düşünüyor, bir kuzgunun leş gagalaması gi-

bi; birden hızı sönüyor adamın, yorgun ve tükenmiş yığılıyor kadının üstüne, toprağa düşen ölü bir kuş gibi tükeniyor adam, çırpıntısız.

Salih kalkıp geceye çıkıyor; evin karanlığından gecenin aydınlığına. Diz çöküyor toprağa, çişini ediyor.

Kan vuruyor uyluklarına, şişiyor, kabarıyor.

Dudu Gelin'i düşlüyor yeniden; yalabuk, gergin sıcacık tenini. Köye bakıyor başını kaldırıp, üç ışık görüyor köyde, ikisine boş veriyor; birine takılıp kalıyor gözleri, Dudu Gelin'lerin evinde yanan ışığa. Uyanık demek diye düşünüyor, soyunmuş dökünmüş su dökünüyordur belki diye düşünüyor.

Dayanılmaz bir ağrı saplanıyor gözüne. Başını kaldırıp göğe bakıyor, kuş da yok diyor; gecenin bu zamanında kuş da yok ortalıkta. Gene de dayanılmaz bir ağrı gözünde, Dudu Gelin'e giderim diyor, yıllarca önce olduğu gibi, iki damla süt damlatır memesinden gözüme; uzanır ellerim memelerini ben de, yalabuk, sıcak, gergin bılgın memelerini ellerim.

Koşuyor; karanlığın içinde delişmen bir arap atı gibi koşuyor.

Varıp dayanıyor Dudu Gelin'lerin kapısına; düşlerinden uyanıyor hemen. Yıllar önceydi o diyor, Dudu Gelin'in bebeği vardı emzikli, memesinde sütü vardı; ben çocuktum diyor, vakit gündüzdü. Gözü çıkacakmış gibi ağrıyor birden.

Bir ayak tıpırdıyor Dudu Gelinlerin evinde, yukarda yüksek pencerede yer değiştiriyor lâmbanın ışığı; biri bir yerden kalkıp bir yere gidiyor evin içinde. Uzanıyor pencereye, insan boyundan yüksek. Bir taş alıyor ayağının altına, yine insan boyundan yüksek

pencere, ancak elleri yetişiyor; tutup çekiyor kendini yukarıya, bir an görüyor Dudu Gelin'i, belden aşağısı üryan, bir teknenin önüne oturmuş. O kadar görebiliyor, gücü tükeniyor, yeniden uzanıyor pencereye. Dudu Gelin gene teknenin başında, belden aşağısı üryan, kıçıyla oynuyor.

Yeniden gücü kuvveti kesiliyor Salih'in, taşa basıyor, bir daha kendini yukarı çekecek mecali yok, her yanı titriyor, karanlığa bakıyor, tek bir noktaya; Dudu Gelin'i görüyor baktığı yerde, demin baktığı gibi tıpkı, teknenin başına oturmuş, büsbütün üryan, kıçıyla oynuyor. Bir örtüyor elleri kadınlığını, bir ortaya koyuyor. Uzun uzun soluyor Salih, sık sık soluyor, diz çöküyor yere, her yanı titriyor; boşluğa, Dudu Gelin'in bulunduğu noktaya doğru fırlatıp atacağı bir yayı kuruyor sanki; tekdüze bir sallantıyla sarsılıyor dizüstü.

Boşalıyor.

Dudu Gelin'in karanlıkta silindiğini görüyor.

Ama o resim, teknenin başına oturmuş anadan üryan Dudu Gelin resmi hiç silinmemecesine kazınıyor belleğine. Gözlerini yumunca hemen Dudu Gelin'i görüyor ayan beyan.

Teknenin başına öyle oturmuş ne yapıyordu acaba diye düşünüyor. Belleğine hiç silinmemecesine kazınan o resmi açıklayacak sözü bulamıyor bir türlü, boş, anlamsız ve eksik bir resim sanki bu; bir ad, bir anlam gerek bu resme. O resmi, teknenin başına oturmuş, üryan, kıçıyla oynayan kadın resmini silmeye çalışıyor belleğinden; ayakta olsun istiyor Dudu Gelin, su dökünüyor olsun istiyor, suyun yalabuk, sıcak, bılgın derisinin üstünde tomurcuklanıp yuvarlan-

dığı görülsün istiyor. Büsbütün belirginleşiyor teknenin başına oturmuş üryan kadın, kıçıyla oynayan kadın. Sanki bir terslik var bu resimde, bu utanç, bir ayıp, bir büyü.

Işık yeniden oynuyor pencerede, biri bir yerden kalkıp başka bir yere gidiyor evin içinde.

Sanki burnunun ucunda konuşuyormuş gibi yankılanıyor Dudu Gelin'in sesi.

«Herif herif,» diyor «Her yanımı kurtlar sardı; hilâfsız yiyip bitirecekler beni.»

«Eh,» diyor uykulu bir erkek sesi.

Işık sönüyor.

Gecenin karanlığında koşuyor Salih yeniden.

Bin yıldır koşan bir arap atı gibi; nerdeyse çatlayacak.

Sabahı uzak bir horoz ötüşünde duyuyor belli belirsiz. Yorgun yatağında sağdan sola dönüyor ilkin; sonra tersgeri soldan sağa.

Uyanıyor; uyanır uyanmaz yorganı çekiyor başına, bir korku sarıyor her yanını, bir utanç sıkıyor yüreğini.

«Hadi kalk,» diyor Anacık «Gün öğleyi buldu nerdeyse?»

«Hastayım,» diyor yorganın altından.

«Ne hastası?»

«Yüreğim daralıyor, her yanım yanıyor.»

«Hadi kalk,» diyor Anacık «Koca tembel, hepimiz hastayız o dediğin kadar.»

Bir zaman mızıldanıyor yatağın içinde. Anacık çekip alıyor üstünden yorganı, hiç beklemediği bir an-

da çaresiz kalıyor yatağın içinde, ilkten bir büzülüyor. Birden silkinip kalkıyor, anasıyla gözgöze gelmemek için kaçıyor damevinden.

«Deli dürzü,» diyor Anacık arkasından «Deli dürzü, uslanıp akıllanacağına delileniyor büyüdükçe.»

Yüzüne su çarpıyor Salih.

Yıkanması gerektiğini biliyor, gecenin kirinden yıkanmadan arınması mümkün değil.

«Hadi gel de karnını doyur.» diyor Anacık ardı sıra kapıya çıkıp. «Ne yani bütün gün ardından mı dolanıp duracağım senin?»

Midesi bomboş, gene de;

«Canım Istemiyor,» diyor «Yemek yiyecek halim yok.»

Gecenin kirinden arınmadan bir lokma yese bin yıl dolanacak içinde o «mekruh yemek.» Lânet olup kanına sızacak. Bunu kitap böyle yazar.

Biliyor Tanrı, yukardan onu gözlüyor, gecenin lanetinden arınmadan anasıyla konuştuğu için günah yazıyor, babasından tarafa baktığı için günah yazıyor, durup yüzünü yıkadığı için günah yazıyor, ağzına yemek lafını aldığı için günah yazıyor. Tanrı korkusu büyüyor yüreğinde, boğulacak gibi oluyor.

Koşarak uzaklaşıyor evden; suya girecek, gecenin lanetinden arınacak soğuk suda.

Göğe bakıyor suyun başında, soyunmuş, çırılçıplak göğe bakıyor.

«Sen benim günahlarımı bağışla Allahım.» diyor «Niyet ettim cünupluktan taharete.» Suya atıyor kendini; su da bir soğuk, çeneleri birbirine vuruyor. Üç defa girmeliyim suya diye düşünüyor; sudan çıkıyor, içine girdiği kadar suyun akıp gitmesini bekliyor bir

zaman, o su da cenabet olmuştur diye düşünüyor, yeniden dalıyor suya bir zaman sonra. Üçüncü defa girdiğinde iyice üşüyor, aceleyle giyiyor elbiselerini, ıslak ıslak, gidip güneşte duruyor, aşağı yukarı koşuyor ısınmak için.

Tövbe, diyor kendi kendine, tövbe bir daha düşünürsem Dudu Gelin'i. Dudu Gelin yere çömeliyor hemen, teknenin başına, üryan, kıçıyla oynuyor.

«Hay anasını avradını,» diyor Salih «Hay senin Dudu Gelin gibi...»

Koşuyor aşağı yukarı, güneşin altında gidip geliyor boyuna. Yorgun düşüyor sonunda, bir ağacın altına uzanıyor, uyuyor.

Etem Uraz'ı görüyor düşünde; dağın doruğuna oturmuş, çırılçıplak. Kavalını çalıyor durmadan; kavalını çaldıkça aleti uyanıyor, büyüyor şişiyor, kocaman bir mızrak oluyor, iki elleriyle aletini tutuyor koşmaya başlıyor, bakıyor yolun sonunda Dudu Gelin; teknenin başına oturmuş, üryan, kıçıyla oynuyor. Sanki Etem Uraz'ı görmüyor Dudu Gelin, ya da görüyor da görmezleniyor; gizliden onu bekliyor sanki. Etem Uraz mızrağını hırsla uzatıyor Dudu Gelin'e, **yüreğine değil kadınlığına.** Etem Uraz bir an bütün gövdesiyle değiyor Dudu Gelin'e, **insan suretinde bir gecekuşu** gibi kanatlarıyla sarıyor Dudu Gelin'i, çıplaklığını örtüyor; bir an sürüyor bu, birden acılar içinde kıvranarak geri çekiliyor; inanılmaz şeyi görüyor Salih, Etem Uraz'ın aletini binlerce kurt yiyip bitiriyor gözlerinin önünde, Etem Uraz kıvranıyor, yerden yere atıyor kendini; Dudu Gelin dönüyor, şeytanca gülüyor, dağı taşı inleten bir gülüş.

Silkinerek uyanıyor Salih.

Kurtlar sanki kendi erkekliğinde.

Dehşetle fırlıyor yattığı yerden, her yanını yokluyor bir bir, neden sonra rahatlıyor yüreği.

Belleğine hiç silinmemecesine kazılan resmin yanına bir de Etem Uraz ekleniyor, binlerce minicik kurdun adamı yiyip bitirişini şeytan binlerce defa geçiriyor gözlerinin önünden.

Dağ taş Etem Uraz oluyor, Etem Uraz'ın erkekliği; dağ taş Dudu Gelin oluyor, Dudu Gelin'in kadınlığı; milyonlarca kurt kusuyor Dudu Gelinin kadınlığı, milyonlarca kurt yiyip bitiriyor Etem Urazı...

BİR sabah Şadiye ağlayarak geldi.

Sarsılıyor, dişleri kenetleniyordu birbirine, elleri gergin, kaskın duruyordu bir zaman boşluğa bakıp.

Hafız uzun uzun okudu, yüksek sesle; cinleri perileri kovdu.

Titremeğe başladı Şadiye.

Bir yatağa yatırdılar hemen; üstünü örttüler kalın yorganla. Yorganın altına sığındı, ağladı uzun uzun. İnledi, ağladı; ağladı, inledi.

Sonra kıvranmağa başladı.

Cennet Ana, Salih'le babasına dönüp:

«Siz çıkın hele,» dedi «Dağ bayır dolanın azıcık»

Salih çıktı; ardından babası da.

Adam yürüdü gitti köye doğru. Salih kapının önünde kaldı öylece, yere çömeldi.

Şadiye'nin altından birden kan boşandı, bez, leğen hiç bir şey yetiştiremediler.

«Çocuğunu kaybediyor,» dedi Anacık «Korkmuş olmalı.»

«Şadiyeciğim, bir tanecik yadigârım» dedi Cennet Ana. «De hele ne oldu sana böyle?»

«Bu böyle giderse bütün kanı boşanır,» dedi Anacık.

«Pelin kaynatalım pelin,» dedi Cennet Ana, ardından devam etti «De kızım hadi, kimden ne kötülük gördün, kimden korktun da böyle oldu?»

Yeniden kenetlendi dişleri Şadiye'nin, elleri gergin kaskın uzandı.

«Bırak şimdi bunları.» dedi Anacık «Sorgu sual sırası değil. Korkmuş işte.»

Eski püskü çaputları sardılar Şadiyenin altına. Anacık sağda solda pelin otu kurusu arandı durdu, neden sonra sarı kirli bir torbanın içinde buldu aradığını, bir çanağın içinde kaynatmak için dışarı çıktı.

Kapının önüne, yere çömelmiş Salih'i gördü.

«Gitmedin mi?» dedi.

«Gitmedim,» dedi Salih «İyileşecek mi?»

«Elbette iyileşecek.»

«İnşallah.»

Yürüdü, çalı çırpı yaktı açık ocakta, sacayağı vurdu ateşin üstüne; pelini kaynatmağa koyuldu.

«Gel dur şunun başında,» dedi Salih'e «Aç gözünü de taşmasın.»

Salih koşup gitti ocaktan tarafa, harlı ateşte duran çanağa dikti gözlerini. Anacık yürüdü damevine döndü.

Çanaktaki su fokurdamağa başlayınca seslendi Salih:

«Anacık.»

Anacık onu bekletmedi hemen göründü kapıda.

«Kaynadı bu.»

«Geldim,» dedi Anacık, damevine girip bir tutacakla birlikte göründü yeniden, geldi harlı ateşten çekip aldı çanağı. Kuyudan tarafa seğirtti, su dolu kovanın içine oturttu çanağı, bir an önce soğusun diye. Bir zaman bekledi, küçük parmağını sokup yokladı sıcaklığını başını salladı, kalktı.

Salih oturduğu yerden, harlı ateşin karşısından kalkacak dermanı bulamıyordu kendinde; ateşin harı yüzüne vuruyor, sanki derisini dağlıyordu. Yüzünün derisi çatlayacakmış gibi gerildi kıpkızıl oldu.

Birden aklına Hacer Ana geldi. Telâştan unutmuştu ortalıktan kaybolduğunu.

Hiç şüphe yok gene Enginomar'daydı, Etem Uraz'ın ardında.

Kalkıp gitmek geldi içinden; ama Şadiye'yi içerde öyle ölü baygın yatar bırakıp gitmeğe elvermedi yüreği.

Bugün değilse yarın, nasıl olsa göreceğim Hacer Ana'nın ne ettiğini. Girdiği işten dönücü değil nasıl olsa Hacer Ana.

Cennet Ana çıktı kapıya.

«Şükür,» dedi «Şükür Allahıma şükür.»

Salih sönmeğe yüz tutan ateşin karşısından kalktı.

«İyi mi?»

«İyi şükür,» dedi Cennet Ana «Bir ter bastı ilkten, bir ter, bir ter. Islanmadık yeri kalmadı fukaranın. Neyse rahatladı şimdi; uyuyor.»

«Ölmez ya?»

«Hay ağzından yel alsın. Kapı gibi kız niye ölsün. Bir çocuk düşürmeyle ölünse karı kalmaz dünyada oğlum.»

«Ölmez demek. Ben de korktuydum.»

«Hep korktuk,» dedi Cennet Ana.

Anacık çıktı kapıya.

«Dalgın uykuda, allahtan teri kesildi, kanaması durdu.»

«Şükür, şükür, Allahıma şükür.»

«Ne oldu ki?»

«Bir iş gelmiş başına, nasıl olsa öğreneceğiz.» dedi Anacık «Asayı dikip durma sen de.»

«Durup dururken,» dedi Cennet Ana «Herikliden buraya böyle kanlar içinde gelmez insan. Bir iş geldi ya başına, mevlam hayra tebdil etsin.»

«Âmin.»

«Bana sorarsan evdekilerle kapıştı bu. Bir lâf ettiler kaldıramadı, karşı geldi, onlar da iki dinsiz bir olup dövdüler dilberim kızı, gebe mebe demeden.»

«Herhalde.»

«Öyledir, öyledir. O soysuzları bilirim ben.»

«Öyle olması daha iyi.»

«Neden.»

«Kaynanası dövmüş, kaynatası dövmüş dersin; yarın öbürgün unutulur gider.»

«Çocuk?»

«Allah hayırlısını versin, ana genç baba genç, çocuk kolay. Allah daha kötüsünden esirgesin.»

«Daha kötüsü ne bunun?»

«Dünya hali,» dedi Anacık.

«Nedir o dünya hali dediğin?»

«Tut ki kaynanayla zırıltı çıkmadı arasında, kaynatayla atışmadı. Ne olmuştur dersin o zaman?»

«Bilmem. Sen ne olmuştur dersin.»

«Ben de bilmem.»

«Tövbe aklımı karıştırıyorsun,» dedi Cennet Ana «Kötü kötü şeyler getiriyorsun aklıma.»

«Dua edelim de eviçi bir maraza çıkmış olsun.»

«Doğrusun.»

«Gidip bir bakayım,» dedi Anacık yeniden yöneldi damevine.

«Salih'im bir soğuk su çek kuyudan da yüreğimiz serinlesin,» dedi Cennet Ana Salih'e dönüp.

Salih kuyudan tarafa yürüdü. Kovadaki suyu arka boşalttı, kovayı attı kuyunun içine; tangur tungur, neden sonra şap diye suya düştü kova.

Ağır ağır çekti kovayı Salih. İpin çengelinden kurtardı kovayı. Suları sağa sola saçarak götürdü Cennet Ana'dan yana.

«Hacer Ana gene kayıplara karışmış,» dedi Cennet Ana.

«Enser Nine'nin başında, hatim indiriyor.»

«Hadi aslanım,» dedi Cennet Ana «şu maşrabayı da alıver.»

Salih seğirttl. Cennet Ana dağa taşa baktı.

«Deli karı,» dedi «Anasının babasının arkasından bir fatiha bile okumaz, Enser Nine'nin başına dikilmiş hatim indiriyor demek.»

Salih maşrabayı getirdi. Cennet Ana kovaya daldırdı teneke maşrabayı; dolu dolu çıkardı kovadan, başına dikti bir solukta içti soğuk suyu.

«Ölmüşlerinin canına deysln!»

Şadiye uyandığında yeniden ağlamaya başladı; ama eskisi gibi hıçkırıklarla sarsılarak ağlamıyordu

şimdi, sicim gibi yaşlar iniyordu gözlerinden yalnızca.

«Ölüp de kurtulsaydım ah,» diyordu arada «Canıma da kıyamadım.»

«Tövbe de kızım,» diyordu Cennet Ana «O ne biçim söz öyle.»

Susuyordu Şadiye, ince ince ağlıyordu susup.

Kimse de sormuyordu başına gelenleri; istiyorlardı ki o kendiliğinden açıp anlatsın. Hepsi biliyorlardı üstüne gitmenin gereksiz olduğunu, daha çok mızıldanacak, daha çok ağlayacak, hastalanacaktı.

Gözleri tavanda öyle duruyordu bir zaman; gözpınarları kuruyordu, yalnız bir kızıllık kalıyordu, donuk bir kızıllık. Sonra birden, hiç beklenmedik bir sırada göz yaşları tomurcuklanıyordu gözpınarlarından, sonra sel suları gibi birden iniyordu kendiliğinden dolu dolu göz yaşları.

«Gitti.»

«Hayırlısını dileyelim yavrucuğum,» diyordu Cennet Ana «Ana genç baba genç olduktan sonra düşük ardından ağlanmaz.»

Gözleri tavanda öyle duruyordu Şadiye.

«Aç mısın?» dedi Anacık.

«Cık.»

«Hele davran, hele davran bir iki lokma ye, ağzına vurunca yer insan.»

Şadiye duymamış gibi öylece kaldı gözleri tavanda.

Anacık geldi koltukladı, yatağın içinde doğrulttu onu.

Yatağın içinde doğrulup oturunca biraz toparladı kendisini.

«Allaha da ağır gelir kızım,» dedi Cennet Ana «Nihayet takdiri ilâhi, böyle istemiş böyle olmuş. Canını kurtardığına şükret.»

«Şükür» dedi. Şadiye, bir zaman sustu «Belki ölüp gitsem daha iyiydi ya» dedi arkasından.

«Tövbe de, tövbe de.»

«Tövbe», dedi Şadiye.

Anacık kalktı keseden iki kaşık süzme yoğurt aldı, çinko tabağa koydu, tahta kaşıkla ezdi bir zaman yoğurdu, sulandırdı belli belirsiz; ekmek mendilinden dört yufka çıkardı; ilkin ikiye katladı yuvarlak yufkayı, bir yarım daire oldu, sonra üç eşit bölüme katladı genişçe bir üçgen oldu katlanan yufka.

«Soğan ister misin?»

«İsterim,» dedi Cennet Ana.

«Sen,» dedi Şadiye'ye dönüp.

Başını salladı Şadiye de.

Anacık ezip belli belirsiz sulandırdığı yoğurdu katlanmış yufkanın ortasına sürdü bolca; uzun uzun dört dürüm yaptı. Üç baş soğan kırdı ardından. Herkese birer dürüm verdi, kendisi soğan almadı, üç baş soğanın en ufağını Salih'e uzattı.

«Sağol Anacık,» dedi Şadiye.

«Sağol, sağol!» dedi Cennet Ana.

İlk Anacık ısırdı yoğurtlu dürümü, ardından Cennet Ana, ardından Salih, Şadiye hepsine baktı tek tek, küçük bir ısırık da o aldı sonra.

Bir dürümden, bir soğandan yalayıp yuttular yiyeceklerini.

Şadiyę biraz daha kendine gelmişti. Kalkmağa davrandı.

«Yat, yat,» dedi Cennet Ana «Biraz daha toparlamağa bak kendini.»

İyice bitkindi Şadiyecik direnmedi, yeniden yattı yatağa, başını yastığa bıraktı.

Hemen uyudu ardından.

«Bir gelen var,» dedi Anacık dışarda yankılanan gürültüye kulak verip.

Usulca kalkıp 'çıktılar üçü de.

Gelen Hacer Ana'ydı.

Kızgındı, burnundan soluyordu.

«Hay bu dünyanın.»

«Sus, sus» dedi Cennet Ana «Şadiyecik hasta yatıyor içerde.»

«Şadiyecik mi?»

«Biraz önce çıkageldi, çocuğunu düşürmüş. Kan, kan; bir boşandı ki sorma, çocuğun telef olduğu bir şey değil kız da gidecek elden diye ödüm koptu.»

«Allah korusun.»

«Uyuyor şimdi, içi geçti biraz.»

«Ne iş gelmiş başına da çocuğunu telef etmiş?»

«Bilmem.»

Güneşin alnına, açığa çömeldiler üç kadın...

ŞADİYE ertesi gün kendini toparladı; sabah herkes gibi yataktan kalktı; sanki çoktandır bu evde yaşayanlardan biriymiş gibi işe koyuldu.

Cennet Ana önünde arkasında dolanıyor, ağır bir işe kalkışmasına engel oluyordu hep. Kuyudan su çekmesine, bir yükü alıp taşımasına izin vermiyordu.

«Geldik sığındık, yükünü taşımamız gerek,» diyordu Şadiye.

«Dur kızım dur,» diyordu Cennet Ana «Dün bir, bugün iki.»

Öğleye kadar hafif işlerle uğraştı durdu Şadiye. Öğleden sonra da Cennet Ana'yla ikisi damevinin arkasına gölgeye çekildiler.

Salih bir iki dolandı evin önünde arkasında, Hacer Ana'yla Anacık yolunu kestiler hep.

«Konuşacak, birbirlerine açılacak bir sırları vardır, rahat bırak şunları.»

Aslında «konuşacakları sır» herkesin içine dert olmuştu; ama iyice biliyorlardı kl Şadiye sırrını yal-

nız Cennet Ana'ya söyleyecekti. Sonra bir sakınca görmezse Cennet Ana lafı ortaya dökecekti. Bir bir herkes öğrenecekti sırrı, aradan bir zaman geçince de içlerinden biri çıkacak;

«Kadın anam,» diyecekti «Dilber Şadiye, köşe bucak milletten gizlediğin bu işin ne kötülüğü var.»

Şadiye de gülecek, başını eğecekti.

Herkes inanıyordu böyle olacağına.

Damevinin arkasında Şadiye'yle iki saattan fazla sürdü Cennet Ana'nın fısıldaşması. Patır patır söylendi kimi zaman. Sövdü saydı bilinmeyen birilerine, adı adınca «dünyanın sonu gelmiş dünyanın.» dedi beş kere. «Vay benim dertli kızım, anadan gülmemiş, babadan gülmemiş gül Şadiyem.» dedi iki kere.

Alı al, moru mor döndüler damevinin önüne iki saat sonra. Cennet Ana geldi ağacın gölgesine oturdu, Şadiye uzakta dikildi durdu; sanki ikisinin arasında bir dargınlık vardı, aşılması imkânsız bir olay vardı.

Hacer Ana bir ona, bir ötekine baktı; anladı sırrın açıklanmayacağını.

Şadiye yürüdü gitti ilerdeki helâdan yana.

«Ne olmuş?» dedi Hacer Ana o uzaklaşınca.

«Uzun iş,» dedi Cennet Ana «Hep bildiğimiz vır vır.»

«Ev hali vır vırsız olmaz,» dedi Anacık «Kaynanayla mı, kaynatayla mı?»

«İkisiyle de; birbirlerine arka çıkarlar hep bilirsin. Çaresiz kalmış sonunda, bırakıp gelmeğe davranmış. O zaman da bir olup hırpalamışlar kızı.»

«Erkeği askerde olan karının hali zordur.»

«Ne demişler el ekmeği kanlıdır.»

«Bizde kalacak her halde.»

«Bizim herîfle bir konuşmalı, mızıldanmaz mızıldanmasına ya...»

«Bu evin kızı sayılır Şadiye,» dedi Anacık «Ben konuşurum bizimkiyle.»

«Allah senden razı olsun,» dedi Cennet Ana «Sevaptır.»

Baba'yla durumu konuşmayı Anacık sırtlanınca iş yoluna girmiş demekti, nasıl olsa Anacık'ı kırmazdı evin babası.

Şadiye helâdan çıktı geldi.

«Şadiyemiz,» dedi Anacık «Yataktan yeni kaldırdın başını, orası burası dolanıp da kendini yorma. Bana sorarsan gir içeri otur, Cennet Ana önüne koysun çaput bohçasını da bir iki öteberi onar bize.»

«Siz bilirsiniz,» dedi Şadiye «Hangi işi **derseniz** onu yapmak düşer bana.»

«Hadi ordan şaş,» dedi Hacer Ana «Sen bu evin bir kızı sayılırsın öyle çekkin durma, zarplı ol.»

«Sağol,» dedi Şadiye «Sağol.»

Damevine doğru yürüdü, arkasından doğruldu Cennet Ana, bir solukta yetişti Şadiye'ye.

Anacık Hacer Ana'dan yana döndü:

«Bana sorarsan bir iş var ya bunun altında.»

«Sus sus,» dedi Hacer Ana «Sus. Benim yüreğim de kabarıyor bu işe.»

«Neyse hayırlısı olsun.»

«Amin.»

Sanki evi kuşatan hava birden ağırlaşmış, herkes bilinmez bir suskunluğa çekilmişti. Cennet Ana Şadiye'ye göstereceğini gösterdikten sonra gitti evin bayıra bakan yanındaki tümseğe tünedi, başını kaldırıp

karşı dağlara baktı. Dağların ardından doğru bir kuş sürüsü köye doğru geliyordu süzülerek. Bir zaman onlara baktı: Kıpırtısız nasıl da uçuyorlar diye düşündü; sanki kuşlar boşlukta duruyorlardı da altlarından yer kayıyordu.

Şadiye'nin damevinin günlük yaşantısına bütünlük gelip yerleştiği ilk defa dolanmağa başladı kafalarının içinde. Herkes ona kendilerinin vereceği yerin ne olması gerektiğini düşünüyor, onun kendiliğinden alabileceği yerin kuşkulanılacak bir yanı var mı bulmağa çalışıyordu.

Belâyı beraberinde getiriyor bu kız, diye düşündü dağlara doğru başını kaldırıp bakan Cennet Ana. Koca kız, altı açık, başında erkeği yok, üstelik de güzel. Tövbe belâyı beraberinde getiriyor. Sen bakma Anacık'ın hop diye arka çıkmasına, oturup düşününce yüreği karıncalanır, bir göz evin içinde kim ister kocasıyla arasında nikâh düşecek gencecik bir kadını, hem güzel, hem de altı açık. Tövbe adam da sayı sıra bilmez, azgının biri olunca. Ne kötü nazlanamaz bile Anacık bundan böyle, üstüne gelmeye kalkınca ıh mıh diyemez. Eh kolay mı üç adım ötede alıcı kuşlar gibi gencecik bir kız yatarken. Hem güzel, hem altı açık. Belâyı beraberinde getiriyor dedimse bir belâ beş belâ değil hem de. Evimizin önünde arkasında başlar şimdi dolanmaya sopası sivriler. Sahipsiz bir karı var ya evde, hem güzel hem altı açık. Gündüz vakti uzaktan uzağa dolansalar gene iyi, öp de başına koy; gece vakti gelir mekân tutarlar kapımızın önünde, karanlıkta. Gün yirmi dört saat sopası sivrilerin gözü ayrılmaz evimizin üstünden. Vallahi de billâhi de belâyı beraberinde getiriyor bu kız; gece gündüz bir so-

pası sivriler dolansa evimizin önünde ardında gene iyi. Ya da dili sivri karılar. Aman allah cümleyi korusun onların şerrinden. Demediklerini koymazlar alimallah; bir tuttururlar Hafız'ı Şadiye'nin üstüne çıkarırlar. Salih çocuk da büyüdü, bir tuttururlar onu çıkarırlar Şadiye'ciğin üstüne. Hadi gene iyidir bu, Salih'i çıkarsalar Şadiye'ciğin üstüne gene iyidir; Hafız'a takarlarsa evimizin dirliği düzeni bozulur, köyümüzün dirliği düzeni bile bozulur. Belâyı beraberinde getiriyor bu kız ki ne belâ. Bir de millet bilse işin aslını, bir de onu öğrendiler mi, yandım allah? Ölsen bile kurtulamazsın sivri dilli karılardan. Tövbe allahım, tövbe kadir mevlâm, acı bize.

Sıkıntılar sardı yüreğini, «puh» etti koca bir soluk koyverdi; sıkıntıdan ne yapacağını bilemediğinden kalktı yürüdü.

Anacık, kovayı ipin çengeline takıp, kuyuya sarkıttı; o sıra damevinin kapısına çıkan Şadiye'yi gördü; eh kızım dedi bundan böyle bu iş senin, ben şöyle kenara çekilip duracağım, bir zaman sen çekeceksin kuyudan suyu. Kolay değil ha sabahtan akşama çek çek bitmez, en azından altmış kova su bostanın arkı içer, dört kova da Hafız amcanın abdesti için, ev yerine de sekiz on kova, İşte böyle Şadiye'cik, ben kenara çekileceğim sen benim yerimi alacaksın. Benim yerimi alacaksın dedimse su çekmede alacaksın, aman olmaya ki işi ileriye götürmeyesin; altı açık karıya güvenilmez, canın çekerse git başka birini çek üstüne, evimizin dirliğini düzenini bozmaya kalkarsan alimallah tutar ayırırım iki bacaklarından, kurda kuşa

yediririm seni. Besle kargayı oysun gözünü demişler.

İçi kabardı, bayağı kızdı Şadiye'ye, el etti yanına çağırdı onu.

Şadiye seğirtti geldi.

«Buyur abla,» dedi «Bir isteğin mi var?»

«Nasılsın, iyi misin?»

«İyiyim.»

«Al şu kovayı da bir iki kova su çekiver, bir daraldı ki yüreğim.»

Şadiye Anacık'ın kendisine uzattığı kovayı alıp kuyuya sarkıttı.

Hacer Ana, uzun maşayı daldırdı ateşin külüne, korları bir bir ayıkladı bir köşeye yığdı, sonra elindeki kahve cezvesini daldırdı korların içine. Gözünü hiç ayırmadı cezveden; gözucuyla gördü Cennet Ana'nın sekinip dolandığını; gözucuyla gördü Anacık'ın kovayı Şadiye'nin eline tutuşturduğunu. Eh anam, dedi. İşte dünyanın hali budur, hem elinden tutarlar, hem götüne tekmeyi basarlar. Hani nerde elmas yürekli Anacık hop der arka çıkarsın, sonra yeni çocuk telef etmiş karının eline tutuşturursun kovayı. Eh ben diyorum, nah şuraya yazıyorum, bu kızın gelişi bizim başımıza bir işler açacak, bir işler açacak ki, deme gitsin. Rezil olacağız bütün köye, bir köye rezil olsak gene iyi, cihanı aleme maskara olacağız.

Köpüğü kabaran kahveyi çekti ateşten, fincanına boşalttı, yanından geçmekte olan Anacık'ın eteğini tutup çekti.

«Çök hele yanıma,» dedi.

Anacık direnmedi, Hacer Ana «Bizim eve yeni bir düzen vermek gerek, hiç düşündün mü?»

«Nasıl?»

«Nasılı masılı yok; bu Şadiye kız temelli kalıcı anlaşılan.»

«Kalıcı ya.»

«Sen, ben, Cennet, Salih; bir de Hafız zaten zor sığıyorduk eve.»

«Gencecik kız da sokağa atılmaz ya.»

«Demem o demek değil, demem şu ki bizim eve yeni bir düzen lâzım. Benim aklıma bir çare geliyor gibi ya bizimki mızıldanır diye korkuyorum.»

«Ne çaresiymiş o aklına gelir gibi olan.»

«Diyorum ki kendi kendime Hacer karı vur sırtına yatağını da git Enser Nine'nin boş evine yat kalk.»

«Yani?»

«Yanisi şu, sabah kalkar gelirim buraya, üstüme düşeni işlerim, gece yatmanın zamanı gelince alır başımı giderim.»

«Olmaz.»

«Neden olmaz.»

«Bence olmaz, bir adam nikâhlı karısı gece tek başına gitsin bir evde yatsın, dünyada bırakmaz.»

Güldü Hacer Ana.

«Anacık, Anacık,» dedi «Nikâhlı karısı demeyle bir duyan olsa herif bayramda mayramda üstümüze çıkıyor sanır hiç değilse. Herlfin döşeğinde yatıyoruz da ne oluyor, sabah akşam senin üstüne ihmasını dinliyoruz, kocamızın erkekliğinin başka sevabı mı var bize?»

«Herifi ben üstüme çekmiyorum ya boyuna.»

«Alınma Anacık alınma, lafım ortaya, sana değil, kocam olacak herife de değil. Yani ortaya söylüyorum bir karı ha kocasının döşeğinde olmuş, ha komşunun döşeğinde. Orda da yok uçkuruna el atan, burda da yok.»

«Erkeğin gönlü öyle demez.»

«Anacık, sen Istersen bu işe razılık getirir bizim adam.»

«Ben bu işe karışmam.»

O sıra Salih geldi soluk soluğa, bağıraraktan.

«Anacık... Anacık...»

Anacık silkinip kalktı:

«Hayırdır inşallah.»

«Ne var, ne oldu?»

«Gene bir gelen var bize.»

«Nerden?»

«Herikli'den!»

«Ölen mölen mi olmuş gene?»

«Öylesi gelen değil bu gelen.»

«Nasıl bir gelenmiş söylesene lafı geveleyip duracağına.»

«Şadiye ablanın kocakarı geliyor.»

Birden kavrayamadı sanki Anacık, öne doğru eğilip sokuldu Salih'e.

«Ne dedin,» dedi «ne dedin.»

Salih, kocakarı lafına kızdığını sandı anasının, lafı düzeltti ikinci kez gelenin kim olduğunu anlatırken.

«Şadiye ablanın kaynanası.»

«İz sürüp geldi kocakarı demek,» dedi Hacer Ana «Bana sorarsan bir kapış olacaklar kl gelin kaynana.»

O sıra yolun sonunda göründü Kara Halil'in Zelîha.

İki elleri de belindeydi, dura dinlene yürüyordu. iyice yorulmuştu anlaşılan.

Anacık bir ona baktı bir kuyunun başında su çeken Şadiye'ye; kaynanasının gelip kapıya dayandığını görmemişti daha. Anacık'la Hacer Ana kalktılar yürüdüler Zeliha'dan tarafa. Kadının birden üstlerine püskürmesini beklediklerinden temkinliydiler; ikisinin de yüzünde misafir karşılayan ev sahibinin gülüşü yoktu: İkisinin yüzünde istenmedik biriyle karşılaşmış insanın ürküntüsü de yoktu. Anlamsız, dümdüz bir yüzdü Zeliha'ya karşı çıkan iki kadının yüzü.

Zeliha iyice yaklaşınca durup bekledi.

Anacık'la Hacer Ana da durup beklediler.

«Hey dünür yarıları,» dedi Zeliha «Bir hoş geldin de mi yok?»

«Neden olmasın kadın anam,» dedi Anacık «Hoş geldin sefa getirdin.»

«Hoş bulduk, sefalar bulduk dünür yarıları.»

Şadiye kuyudan başını kaldırıp bakınca kaynanasını görmüştü.

«Anlat bakalım Zeliha kardeşimiz hangi dağda kurt öldü de sen bizim evimizin yolunu bulabildin?»

«Ne desen haklısın. Ne demişler kullar eksik iş işler, cenabıhak tamamlar diye.»

«Şükür bir allaha çok şükür.»

«Gelinimiz bizi bırakıp kaçınca kendi kendime dedim ki Zeliha kalk git bugünden yarına alevi soğur döner diye bekleme, hem gül gibi gelinini getir evine, hem cümle dünür yarılarını gör, hal hatır sor.»

«De kadın anam de,» dedi Hacer Ana «Demek

Şadiyemiz kapı örtüp gelmese buralara uğramak yok ha.»

«Horladığın yeter, yüzümüzü eğdik, suçumuzu kabullendik işte. Kul kısmı eksiksiz olur mu Hacer Ana?»

Hacer Ana güldü:

«Benim horlamam sevdiğimden, seni bir kıymetli kardeş yerine saydığımdan.»

«Eksik olma, ver de ellerini öpeyim.»

Hacer Ana'nın iki ellerini öptü, Anacık'ın yanaklarından. Kuyunun başında duran Şadiye'den tarafa baktı sonra.

«Bir güzel gelinim var ki,» dedi «işten uzak tutmanın mümkünü yok. Allah büyütenden bayıtandan razı olsun; doğuran anacığı nur içinde yatsın.»

«Âmin.»

Şalvarının içine elini sokup kıçını kaşıdı Hacer Ana.

«Sorması ayıp ya,» dedi «Zeliha kadın ne mazarat çıktı gelinle aranızda?»

«Tövbe,» dedi Zeliha. «Ne bir kem söz geçti aramızda ne bir kötü bakış oldu. Gül gibi geçinip gidiyorduk, ana kız gibi.»

«Ben de öyle bilirim de.»

«Yoksa Şadiye benden yana yakarıcı mı oldu size?»

«Tövbe ağzına kötü bir söz almışlığı yok senin için.»

«Kaynatasından mı bir şikâyeti olmuş?»

«Onu da duymadım ağzından.»

«Neden çekmiş gelmiş kapımızı öyleyse?»

«Ben de onu soracaktım şimdi?»

«Aramızda bir iş geçmiş olsa bunca yolu tepip

gel gelin evimize dönelim demeğe gelmem ayıp olur; yer yerinden oynasa demem bunu, bilen bilir beni.»

«Öyledir,» dedi Anacık.

«Hâl böyleyken,» dedi Zeliha «Demek ki aramızda yenmiş içilmiş yok.»

«Tevatür,» dedi Hacer Ana, sonra dikilip seslendi: «Şadiye... Şadiye.»

Şadiye adımını atmadan Mursallı'nın bağının çıkışında Cennet Ana göründü, şöyle bir durup baktı, Zeliha'yı tanıyınca alat adım seğirtti geldi, kavgaya çıkmış horoz gibi dikildi karşısında.

«Selâmünaleyküm.»

«Aleykümselam.»

Şadiye de geldi ardından, kaynanasına doğru atıldı.

«Ver elini öpeyim,» dedi, iki ellerini öptü.

«Berhüdar ol kızım,» dedi Zeliha «El öpenlerin çok olsun.»

Şadiye dimdik durup bekledi konuşmalarını. Kadınlar birbirlerinin yüzüne baktılar.

«Yol ortasında böyle dikilip duracak mıyız akşama kadar?»

«Doğrusun,» dedi Cennet Ana, Hacer Ana'nın yanına sokulurken.

«Buyurun buyurun,» dedi Anacık, Zeliha'nın önünden çekildi, evden yana yürüsün diye yol açtı, Zeliha yürüdü, üç kadın arkasından gitmedller, birbirlerine baktılar: Cennet Ana başını salladı, ne olup bitiyor? gibilerden: Hacer Ana dudak büktü, Anacık da, Şadiye de boyuna önüne bakıyordu. Üç kadın yürüdüler Zeliha'nın ardından, Şadiye bekledi beş on adım açıl-

malarını. Başını iki yana salladı, sonra kaldırdı göğe baktı:

«Hey Allahım,» dedi «Nedir bu benim kara bahtım?»

Uzaklaşan kadınların arkasından ağır ağır ilerledi. Yarı yolda sağı solu dolanmağa, çalı çırpı toplamaya koyuldu.

Zeliha dönüp bekledi arkası sıra gelenleri evin önünde; yer gösterdiler, oturdu. Şadiye'ye baktı sonra:

«Gel gelinim gel,» dedi.

Şadiye istemeye istemeye sokuldu yanlarına.

«Demek gelinini almağa kalktın geldin ha Zeliha kadın?» diye lafa başladı Hacer Ana.

«Bir de sizleri göreyim dedim; bizim dünür yarıları kızmıştır bana, hem gelinimi alayım, hem gönüllerini hoş edeyim dedim.»

«İyi ettin,» dedi Hacer Ana. Anacık'la Cennet Ana da doğruladılar onu.

«İyi ettin, iyi ettin;» dediler.

«Eh,» dedi Anacık. «Bu gece burda kalırsın sen de, yarın sabah hayırlısıyla Şadiye'yi de alır gidersin.»

Şadiye dikildi:

«Ben gitmem.»

Sus oldular kadınlar, Zeliha durup baktı Şadiye'ye:

«Nedenmiş o gelin,» dedi «Dövdük mü, sövdük mü?»

«Orasını ben bilirim,» dedi Şadiye «Ben seninle gitmem.»

«Tövbe, bu zaman ahirzaman değilse.»

Cennet Ana araya girdi:

«Dur anam dur,» dedi «Kullar ne bilse eğri bilir, bir allah bilir doğrusunu. Bir kötü iş olmasa aranızda, bir gelin gül gibi yuvasını bırakıp teyze yanına sığıntı gelmez.»

«Gelmez elbet ya,» dedi Hacer Ana.

Zeliha başını salladı, çok şaştı söylenenlere:

«Yahu,» dedi «Yahu kocakarılar, bari siz akıllı işi konuşun. Size düşen bu mudur? Dur demek yok mu? Dur çüş demek yok mu?»

«Kime dur, kime çüş kadın anam,» dedi Hacer Ana «Kim kime bir kötü iş işlemeğe kalkıyor, kim kime laf sümkürüyor ki?»

«Daha ne olsun bizim kız,» dedi Zeliha «Gelinim kalkmış yüzüme karşı ben seninle gelmem diyor; yok bir de eline oklava verin de kan çıkarsın ayaklarımdan.»

«Tövbe anam o nasıl söz?»

«Sizin tuttuğunuz yola bakarsa insan başka ne diyebilir?»

Cennet Ana lafı kesti, Şadiye'ye döndü:

«Kızım,» dedi «De hele bakalım niye gitmiyorsun kaynananla? Dinimize bakarsan kadının yeri kocasının evidir.»

«Burada size ağır geliyorsam alır başımı başka yere giderim ama Herikli'ye yer yerinden oynasa dönmem.»

«Ne sebep,» dedi Cennet Ana.

«Ne siz sorun ne ben söyleyeyim; dünya yıkılsa gitmem işte.»

«Belki gelin kaynana aranızda konuşurdunuz bu işi; dilerseniz biz çekilelim de kaynanana söyle neden

gitmediğini; ne de olsa hepimizden yakın odur sana, ana sayılır.»

«Ona da söylemem,» dedi Şadiye «Tövbe hiç kimseye söylemem.»

«Son sözün bu mudur gelinim?» dedi Zeliha.

«Budur.» Nerdeyse ağlayacaktı Şadiye.

«Eh,» dedi kadın «zorla güzellik olmaz. İşte burda yakınların, benden soran olursa ben gelinimden memnunum, ahlâkından memnunum; gelirim dersen başımın üstünde yerin var, yok gelmem dersen de naz çekemem, ayağın göl başın pınar olsun der çıkarım.»

«Verin elinizi öpeyim,» dedi Şadiye; yeniden öptü kaynanasının iki ellerini «Sizden yana hiç şikâyetim yok. Allah sizden razı olsun!»

«Senden de kızım,» dedi kadın «Senden de razı olsun.»

Şadiye'nin iki gözünde iki damla yaş tomurcuklandı.

«Kısmet,» dedi Kara Halil'in Zeliha «tek geldik, tek döneceğiz; hadi bana müsaade.»

İKİ gündür Enginomar türbesine erkenden gelip saklanıyordu Salih; Etem Uraz gelecek diye umuyordu, Hacer Ana gelecek diye umuyordu. Etem Uraz geliyordu iki gündür, ama Hacer Ana gelmiyordu.

Etem Uraz geliyor uluağacın gölgesinde bağdaş kurup oturuyordu. Sonra kavalını çıkarıyordu belinden, başlıyordu çalmağa, ilk gün nerdeyse kuduracaktı Salih, kavalın tekdüze sesini, iki solukta bir tekrarlanan değişmez melodisini dinlemişti öğleye kadar.

Şimdi gene aynı iş başına gelecek diye ödü kopuyordu.

Etem Uraz gelip gene bir gün önceki yerine oturmuştu; gene kavalını çıkarmıştı belinden; bir gün önceki melodiyi üflüyordu gene.

Hacer Ana gelir inşallah, diye düşündü Salih.

Etem Uraz hiç kıpırdamadan kavalını üflemeğe devam ediyordu, bir an türbenin küçük penceresinden Etem Uraz'a baktı Salih, yüzünde en küçük bir

anlam yoktu; böyle oturup kaval çalmaktan memnun muydu, şikâyetçi miydi anlamak mümkün değildi halinden, bir deliden çok köyü sınamaya gelmiş bir evliyaya benziyor diye düşündü Salih. İki nefeste bir, aynı melodiyi ancak bir evliya tekrarlayabilirdi günlerce, bir delinin sabrı yetmezdl buna, bir evliyanın sabrı yeterdi.

Pelit ormanından gelen hışırtıyı duydu Salih; türbenin küçücük penceresinden çekildi karanlığa, Hacer Ana'yı gördü: «Geliyor şükür» dedi kendi kendine.

Hacer Ana durdu iki yanına bakındı uzun uzun; sağında solunda kimsenin olmadığına lnanınca uluağacın gölgesine doğru süzülüverdi; durdu baktı Etem Uraz bağdaş kurmuş oturmuştu, kaval çalıyordu, yüzünde bir sevinç dalgası oynaştı kadının.

«Etem,» dedi.

Etem Uraz sanki kendisine seslenen olmamış gibi sürdürdü kaval çalmasını, iki solukta tükenen melodiye başladı yeni baştan.

Hacer Ana sokuldu diz çöktü önünde.

«Enser Nine gibi Etem,» dedi «Beni de Enser Nine gibi yap.»

Etem Uraz gene bitirdi iki solukta melodiyl, baştan başladı gene.

«Hani ondan,» dedi Hacer Ana «Enser Nine'ye yaptığından.»

Etem Uraz oralı bile olmadı.

Hacer Ana. Etem Uraz'ın arkasına dolandı: sağından soluna geçti, yanına oturdu. kolunu attı omuzuna, başını dayadı Etem Uraz'a. Etem Uraz sanki yanında biri yokmuş gibi hiç bozmuyordu duruşunu.

«Hadi Etem,» dedi Hacer Ana. Etem Uraz'ın elini tutup uyluklarına doğru çekiştirdi.

Etem Uraz, tek eliyle çalamadı kavalı, ağzından çekti, Hacer Ana'dan yana döndü. Şimdi ikisi karşı karşıya duruyorlardı; Hacer Ana Etem Uraz'ın zorla tuttuğu elini uyluğuna bastırıyor, bırakmıyordu; Etem Uraz'sa öyle dimdik, dümdüz, bomboş bakıyordu Hacer Ana'ya.

Hacer Ana sinirlendi birden uyluklarında kıpırtısız soğuk, kaskatı duran elini bıraktı Etem Uraz'ın. Etem serbest kalan elini çekmedi bile.

Hacer Ana bir zaman durdu, gözlerinin içine baktı adamın «Hadi» dedi. Çağrısına bir karşılık aradı Etem Uraz'da, gözlerinde bir ışık, yüzünde bir kıpırtı. Oysa kıl oynamadı adamda; dümdüz, bomboş, dimdik bakıyordu gözlerine.

Uzandı Hacer Ana, uyluklarına doğru uzandı, ne bir sakınma oldu Etem Uraz'da ne bir sokulma, öylece kıpırdanmadan durdu.

Hacer Ananın titreyen eli erkeğin çıplak tenine değdi.

Durup bekledi kadın, bir uyanma, bir kıpırdanma.

Boşuna.

Etem Uraz'ın kıllı karnını okşayarak aşağıya doğru indi Hacer Ana'nın terli avucu. Durdu, yüzünün iki yanında iki damar oynadı, sağ gözünün altı seyirdi uzun uzun «hayırdır inşallah» diye düşündü, hiç bir sıcaklık yoktu erkeğin teninde. Ölü bir kuş gibi dlye düşündü Hacer Ana, ölü kuşu avuçladı. Neden sonra bir tıpırtı duydu ölü kuşun yüreğinde, sağ gözünün

altı seyirdi yeniden uzun uzun «hayırdır inşallah» dedi yeniden.

Etem Uraz belli belirsiz doğruldu iki dizi üstünde.

Hacer Ana elini çekti.

«Gel!» dedi.

Etem Uraz yeniden döndü eski kıpırtısız oturuşuna.

«Hay senin gibi adamın,» dedi Hacer Ana.

Yeniden uzandı erkeğin önüne, ölü kuşu buldu okşadı, ölü kuşun bir yerinde tıpırdayan damar yeniden uyandı; Etem Uraz belli belirsiz dikildi dizlerinin üstünde. Hacer Ana elini çekmedi, bırakmadı ölü kuşu.

«Halva,» dedi Etem Uraz.

«Gel, hadi gel,» dedi kadın.

Etem Uraz üstüne doğru geldi, geri geri kaykıldı Hacer Ana, şalvarını çıkardı aceleyle. Etem Uraz daha da geldi üstüne.

«Halva,» dedi. «Halva.»

«Gel, gel!» dedi kadın.

Etem Uraz üstüne kapandı. Hacer Ana'yı toprağa yapıştırdı.

«Halva... Halva... Halva» dedi aralıksız.

Demek buymuş «halva halva» diye dolandığı diye düşündü Hacer Ana.

Etem Uraz'ın elleri Hacer Ana'nın başının iki yanında, toprakta bir şeyler arandı, toprağı avuçladı bıraktı deli eller; avuçladı bıraktı, avuçladı bıraktı.

«Halva... Halva... Halva...»

Kuş öldü yeniden, Hacer Ana'nın binbir sevgi okşayışıyla uyandırdığı kuş öldü. Etem Uraz kurtuldu Ha-

cer Ana'nın kadınlığından, dizüstü kalkıp dikildi; Hacer Ana uzandı boşlukta, okşamak, yeniden canlandırmak için arandı ölü kuşu.

«Halva... Halva... Halva... Halva...»

Etem Uraz'ın deli haykırışında başsız sonsuz bir öfke canlanıyordu, korktu Hacer Ana, ölü kuşu bıraktı; Etem Uraz yakaladı kadını, boynundan sıktı, sıktı.

«Halva... Halva...»

«Bırak,» dedi kadın «Bırak ölüyorum...»

«Halva... Halva...»

«Hıgh..» dedi kadın, başka ses duyulmadı. Ölmüştü. Dikilip kalktı Etem Uraz, ölü kadını bırakmıyordu, sıkıyor, sıkıyordu boğazını, boş bir çuval gibi sallıyordu durmadan.

Birden anladı kadının yaşamadığını, boğazını sıkan elleri gevşedi, yere yığılıverdi Hacer Ana'nın cansız gövdesi.

Etem Uraz ölüye baktı uzun uzun, diz çöktü kapandı üstüne.

Çıplak insan suretinde bir gecekuşu açık unutulmuş mezarda bir müslüman ölüsüyle zina ediyordu.

«Tastamam lanetlendim» diye düşündü Etem Uraz.

«Tastamam lanetlendim.»

Ölü kadının üstünden kalktı Etem Uraz; belli belirsiz bir korku yaladı geçti yüreğini, bir an sağ şakağında bir damar dayanılmaz bir biçimde sancıdı, indi yüreğine oturdu sonra; sanki bir kuş çırpınıyordu yü-

reğlnde. Ah, diye geçirdi ah bir kuş olup uçabilsem, **insan suretinden arınıp tastamam bir gecekuşu** olabilsem.

Işığı gördü, uluağacın dalları arasından sızıp ölü kadının çıplak karnına düşen bir tutam ışığı; vakit gece değil dedi, bir **gecekuşu** gün ışırken **insan suretin**den arınıp uçamaz. Belli belirsiz bir özlemle kavalını aradı bakışlarıyla, yerde ölünün yanında gördü kavalını; gitti, diz çöktü, kavalı aldı, hemen oraya ölü'nün yanına çömeldl, geceyi bulmalıyım diye düşündü.

Soyundu; çırılçıplak oturdu kadının yanına, kaval çalmağa başladı. Geçmişle ilgili hiç bir resim yansımıyordu bilincine; dümdüz bir duvardı önü, renksiz; beyaz bile değil. Geçmişle ilgili hiç bir ses yansımıyordu bilincine, dalgasız bir soluktu üflediği, melodisiz; bir tek notayı üflüyordu. Ölümün ve deliliğin trilini üflüyordu boşluğa.

Pelit ormanının üstünden aşıp köye doğru yankılandı ses, her şeyin üstünde boşlukta asılı kaldı bir zaman; boşluktaki bütün sesleri emdi, kuşun ötüşünü, ışığın havadaki çıtırtısını, rüzgârın yakarışını, suyun şırıltısını, alevin hışırtısını emdi.

Boşlukta sadece bir an asılı kaldı ses, boşluktaki bütün sesleri emdi ve bir çocuk haykırışına dönüştü birden.

«Hacer Ana öldüüüüü...»

Salih eve doğru koşarken durmaksızın, öldü, öldü diye düşünüyordu; ama yalnız bir kez bağırmıştı:

«Hacer Ana öldüüüüü...»

Anacık kesti yolunu, iki kollarından tuttu, boşluğa bakıyordu Salih, bomboş bakıyordu.

«Ne oldu, ne oldu?» dedi Anacık.

Sorusuna karşılık alamadı, tutup hırsla sarstı kollarından.

«Öldü!» dedi Salih.

«Kim öldü?»

«Hacer Ana.»

«Nasıl?»

Bütün ev başına toplanmıştı, işte tek tek görüyordu hepsini, babası, Cennet Ana, Anacık, Şadiye.

«Etem Uraz boğdu onu.»

«Nerde?»

«Enginomar'da.»

Kimse yeni bir soru sormadı. Salih kendi kendine konuşur gibi fısıldadı:

«Ölüsünün üstüne çıktı.»

Babası yakasına sarıldı.

«Ne?»

«Etem Uraz Hacer Ana'nın ölüsünün üstüne çıktı. Ölüsününnnnn...»

Çocuğun tiz çığlığı, gökyüzünde Etem Uraz'ın ölümün ve deliliğin trilini üfleyen soluğuyla buluştu.

Köy Enginomar'a doğru koştu. Hafız en öndeydi. ardından Şadiye gidiyordu, Anacık, Cennet Ana, köylüler, çocuklar, kadınlar, erkekler.

«Etem Uraz Hacer Ana'yı boğmuş...»

Salih içinde ne varsa kustu birden toprağa; yere kapandı her şeyin içinden boşalmasını bekledi, her şeyin kana irine bulanmış her şeyin yüreğinden toprağa dökülmesini diledi.

«Etem Uraz Hacer Ana'nın ölüsünün üstüne çıktı...»

«Ölüsünün üstüne çıktı.»

Hafız belki binlerce defa düşündü bunu.

«Ölüsünün üstüne çıktı.»

Sanki bin yıllık bir yoldu önündeki; koşmakla kapanmaz bir açıklıktı; boyuna geç kalacaktı, asla yetişemiyecekti, Etem Uraz Hacer Ana'nın ölüsünün üstüne çıkacaktı hep: mezarı açık kalacaktı Hacer Ana'nın, öcü alınmamış bütün ölülerin mezarı gibi.

«Etem Uraz Hacer Ana'nın ölüsünün üstüne çıktı...»

Koşarken bir an duraladı Hafız, koca bir taş aldı yerden.

«Ölüsünün üstüne çıktı...»

Uluağacın gölgesine dalan Hafız bir an duraladı; çırılçıplak deliyi gördü ilkin, duraladı; yerde yatan ölüyü gördü hırsla atıldı.

Kocaman taşı vurdu delinin başına.

Kana bulandı yüzü, gözleri kızıl kana bulandı Etem Uraz'ın.

Çırpındı, kanat çırpar gibi çırpındı. Kan gözlerini örttü, karanlık oldu işte şükür diye düşündü Etem Uraz.

Çırpındı.

Bir daha, bir daha vurdu Hafız başına.

Çırpındı Etem Uraz, kanat çırpar gibi uçuyorum işte diye düşündü bir an, **insan suretinden arınıp tastamam bir gecekuşu** oluyorum.

Delinin ölüsü toprağa uzandığı zaman Hafız durup elindeki kanlı taşa baktı.

Ağlamağa başladı.

Bir çocuk gibi ağlıyordu.

BİR günde iki kişi günlük yaşantılarından çekilip gitmiş, her şey inanılmaz bir telâşla altüst olmuştu. Salih'in aklı olayları sıralamaya, gelecekle ilgili tahminler yapmağa yetmiyordu.

Hacer Ana öldü, artık geri gelmez diyordu; ama babasının kısa zamanda dönüp geleceğine inanıyordu.

Etem Uraz'ı öldürmüştü gerçi, ama zaten kanunun yapacağı da bu değil miydi; Hacer Ana'nın katilini ipe çekmeyecekler miydi?

«Babam ne zaman döner Anacık?»

Sorusuna Anacık hep ağlamakla karşılık veriyordu.

Sessiz, durgun ağlıyordu Anacık boyuna.

Cennet Ana'yı bir titremedir alıyordu durup dururken. Üstünü örtüyorlardı yorganla. Bir zaman daha sürüyordu yorganın altında titremesi; sonra iniltilerle sarsılıyor, uzun uzun ağlıyordu. Ter içinde çıkıyordu yorganın altından.

«Soğuk soğuk bir terledim ki!» diyordu.

Şadiye sessiz sessiz oturuyor, hiç kimseye söylemediği halde bütün bu felâketlerin kendisini kovalayan «kara talih»ten ileri geldiğine inanıyordu. Cennet Ana'ya bile eksiksiz anlatmamıştı başından geçenleri.

Hepsi de açıkça duyuyorlardı her şeye karşı savunmasız olduklarını.

Salih gece uyanıyor, birileri kapılarını açıp girecekmiş, hepsini kesip doğrayacakmış gibi bir duyguya kaptırıyordu kendisini.

Günler, birbirine benzeyen günler geçiyordu.

Salih yavaş yavaş anladı Babasının hemencecik dönüp gelmeyeceğini.

Cennet Ana iki kez kasabaya indi on günde; hükümete sövdü saydi ilkinde, jandarmaya, kaymakama, hâkimlere; avukata sövdü saydı ikincisinde «Haram yiyici! Kocamış dürzü! Kan emici!» deyip patırdadı durdu.

«İpten adam alır» diyorlardı Avukat Ali Bey için.

Hüngüz düzündeki tarlayı satıp parasını Avukat Ali Bey'e verdi Cennet Ana «Hafızımızı da ipten alsın bir allahın izniyle.» diye dualar etti parayı götüreceği günden önceki gece. «Allah o hâkimlerin dillerini bağlasın inşallah.» dedi. «Allah bu avukata dil kuvveti versin; dil kuvveti versin de çekip alsın ipten evimizin direğini.»

«Kurtulmayacak mı?» dedi Salih.

«Ağzından yel alsın,» dedi Anacık «Nasıl kurtulmaz, bu gidenlerin en kuvvetli en keskin avukatına avuç dolusu para veriyoruz. Bak nasıl çekip alacak babanı ipten.»

«İpten kurtulunca ne olacak?»

«Daha ne olsun, yaşayacak işte.»

«Ama damda kalacak!»

Durdu, sustu bir zaman Anacık.

«Öyle,» dedi kolu kanadı kırılmış gibi «Öyle!»

İlk defa görüyor gibiydi gerçeği; bütün uğraşları Hafız'ı ipten kurtarmak içindi, idam cezası yerine uzun bir hapis cezası onları sevindirecekti.

«Tarlayı da sattık,» dedi hiç beklenmedik bir biçimde.

«Helâl olsun,» dedi Cennet Ana «Hafız'dan kıymetli değil ya.»

«Değil değil elbet,» dedi Anacık. «Demem şu, damda yatan adamın burda boş gezen kursağa hiç faydası olmaz.»

«Aç mezarı yoktur Anacık,» dedi Cennet Ana «El rızkı taalallah (*).»

«Ben azıcık şaşım,» dedi Anacık «İpten kurtulacak, ipten kurtulacak deyip duruyorum da bir türlü ipten kurtulsa da damda kalacağını düşünemiyorum. Kendimi hep Hafız'ın dönüp geleceğine göre hazırladım. Şaşlık işte, şimdi birden bacak kadar Salih'im söyleyince uyandım, kafama dank etti. Aç mezarı yoktur demek kolay, peygamberimiz demişti demek kolay Cennet Ana; Hafız olmayınca ne yenilip içilecek evimizde, üstelik göt kadar bir tarlamız vardı arkamız kalemiz, onu da satıp avukatın avucuna verdik parasını.»

«Helâl olsun.»

«Helâl olsun, helâl olsun, arkada dağ gibi malın

(*) «Rızk Allahtandır.» (hadisi şerif)

mülkün varmış sanır duyan da, Cennet Ana bu açlığın yarısı banaysa yarısı sanadır. Aç kulağını da dinle, bu rezilliğin yarısı banaysa yarısı da sanadır. Tövbe adamı günaha sokma.»

«Ne yani bırakalım assınlar mı Hafız'ı?»

«Bir deliyi vurup öldürdü diye adam asmazlar, hele ölü karısının üstüne çıkan deliyi öldüren adamı hiç asmazlar. Avukat olacak dürzünün oyunu bu bize. Şaş gibi götürdük verdik parayı avucuna.»

«Duy Hafız duy,» dedi Cennet Ana boşluğa «En makbul tuttuğun karının laflarını duy da gözün gönlün açılsın.»

Anacık kalktı yerinden, lafı kapatmak ister gibi yürüdü, Cennet Ana arkasından laf atmadan edemedi.

«Yarın öbürgün koca aramağa da başlarsın sen.»

Hışımla döndü Anacık.

«Terbiyeli konuş Cennet Karı, terbiyeli konuş, cart diye yırtarım ağzını sonra.»

Şadiye silkindi girdi aralarına.

«Bir Allahın aşkına susun. Birbirinize en çok arka çıkıp destek olacağınız zamanda.»

«Baksana,» dedi Cennet Ana «Baksana neler söylüyor.»

«Bana sorarsan...»

«Ne olur sana sorarsam.»

«Yalan da değil söyledikleri, yanlış da değil.»

«Çekil git Allahını seversen, çekil git. Bir de sen çıkma başıma, bir koyverirsem avazımı yedi köyü başınıza toplarım. Çekil git.»

Şadiye Anacık'ı aldı yürüdü. Cennet Ana patırdadı arkalarından, sonra titremeğe başladı, dizüstü çök-

tü yere; yorgan istemeyi geçirdi aklından ama sonra vazgeçti, yorganı çekiştirdi yatak denginin üstünden, zorlukla üstüne aldı. İnledi, mızıldadı, titredi bir zaman...

Salih, yorganın altından inleyen Cennet Ana'ya baktı; döndü Şadiye ile bir şeyler konuşan Anacık'a baktı.

Anacık boyuna bir şeyler söylüyor, Şadiye hep baş sallıyordu. Bundan sonra bu evde Anacık'ın borusu öter diye geçirdi içinden Salih.

Aradan on gün geçmeden Cennet Ana'nın da ayağı suya ermeğe başladı; Anacık'ın önünde arkasında dolandı. Lafa girmek için bahaneler arandı durdu; Anacık hep boş veriyor, Cennet Ana yokmuş gibi davranıyordu on gündür.

«Düşündüm de,» dedi Cennet Ana «Düşündüm de hak verdim sana.»

Gene duymamış gibi davrandı Anacık, lambanın fitilini düzeltti.

«Hiç iyi etmedik biz, tarlayı elden çıkarmakla. Allah yüzümüze bakmazsa perişan oluruz. Bu benim aklım kısa.»

Gene susuyordu Anacık, yatağını düzeltti, ucuna oturdu.

«Patır patır etti durdu avukat olacak dürzü, kandırdı beni; sen gideydin daha iyiydi, gözünü açardın da oyuna gelmezdin. Tüh tüh, hangi akıla kandım da tarlayı satıp parasını saydım o dürzünün avucuna. Allah canını alır inşallah.»

«İlenme, ilenme,» dedi Anacık.

Gitti boynuna sarıldı Cennet Ana.

«Güzel kızım, kadın anam, sen gayri bu evin direğisin, ben kocadım eksinledim.»

Anacık lâmbayı kıstı.

«Söndür söndür, boşa yanmasın,» dedi Cennet Ana.

Şadiye kalktı; kapıdan tarafa yürüdü, ilkin ardına kadar açtı kapıyı, içeriye gecenin serinliği doldu; sonra kapattı kapıyı, sürgüsünü sürdü.

«Ev erkeksiz olunca insan nasıl da kapısını sürgülemeden edemiyor,» dedi Anacık.

«Kullanılmadığından ağır işliyor zaten,» dedi Şadiye «Sabah olsun hayır olsun, bir güzel yağlayayım bu sürgüyü.»

Karanlıkta soyundu, haşur huşur sesler çıkardı soyunurken.

Anacık kısa kısa öksürmeğe davrandı.

Salih bir zaman küçük pencereden görünen lâcivert geceye dikti gözlerini, uyuyamadı.

Uyur uyanık duydu gürültüyü, silkindi silkinirken zaman yanılmadan bulmağa çalıştı, şöyle bir dalar gibi olmuştu da o zaman mı gelmişti kapıyı çalan; yoksa sabah mı oluyordu!

«Kim o?» dedi Anacık.

Biri oturdu yatağının içinde.

«Benim ben,» dedi kapıyı yumruklayan. «Mehmet.»

«Sen misin?» dedi Şadiye.

«Benim ya. Hadi köyü ayağa kaldırmadan aç şu kapıyı.»

Anacık dikildi ayağa, kapıdan tarafa gidiyordu.

«Abla.» dedi Şadiye, sesindeki korkuyu, endişeyi hemen anladı Anacık.

«Açmayalım mı?»

Hemen karşılık vermedi Şadiye, sustu kaldı bir zaman.

«Aç,» dedi sonunda «Aç, aç.»

Dikildi yatağın içinde, karanlıkta giyindi yeniden 'haşur huşur'.

«Yahu kibrit nerde ki?» dedi Cennet Ana.

«Ocağın kaşında.» dedi Anacık kapının sürgüsünü çekerken.

Kapı açıldığında çaktı Cennet Ana kibriti, arandı dört yanına bakınıp, lâmbayı gördü, şişesini açtı yaktı lâmbayı, oda aydınlandı.

«Hoş geldin,» dedi Anacık Mehmet'ten yana sırtını dönerken. Gözleri Şadiye'deydi.

«Hoş bulduk.»

«İzin mi?»

«Cık!»

«Kaçtın mı yoksa,» dedi Şadiye «Kaçıp maçmadın inşallah.»

«Kaçtım, altı günü geçmeden gidip teslim olmalıyım.»

«Ne kadar oldu?»

«İki gün. Yollardaydım iki gündür, sabah geldim aslında kasabaya, ama gündüz gözüyle ortalıkta görünmek istemedim de.»

«İyi etmişsin.»

Uzandı Şadiye'yi tuttu elinden.

«Gel!» dedi.

Şadiye sekindi, bileğini kocasını ürkütmeden kurtarmağa çalıştı, ama sıkıca yakaladı Mehmet kolunu.

«Hemen konuşmam lâzım seninle.»

Şadiye bakındı çevresine, bir yardım arandı.

«Otur hele soluklan biraz,» dedi Cennet Ana «Nasıl olsa konuşursunuz ne konuşacaksanız. Hem bizden gizliniz olacak değil ya?»

Mehmet duymamış gibi.

«Gel!» dedi yeniden karanlığa çekip çıkardı Şadiye'yi.

«Bırak bileğimi, acıyor,» dedi Şadiye «Kaçacak değilim ya?»

Adam karısının bileğini bıraktı.

«Gel!»

Kadın yürüdü peşinden, karanlığın içine daldılar, gökte uzak bir iki yıldız görünüyordu, akşamdan bu yana kara bulutlar kuşatmıştı her tarafı.

Adam gitti evin Mursallı bahçesine bakan yanına kaşa oturdu; ayaklarını sarkıttı aşağı. Şadiye dikildi başına.

«Sen de otursana,» dedi adam, elinden tutup çekti.

«Otururum,» dedi Şadiye.

Kocasının hemen yanına oturdu.

«Neden kaçıp geldin?»

«Mecbur oldum.»

«Neden mecbur oldun?»

«Ne sen sor, ne ben söyleyeyim.»

«Bir bir anlatacaksın bana, ben senin kocanım, ne olup bittiğini bilmem lâzım.»

«Nereden öğrendin sen kaçıp buraya geldiğimi?»

«Öğrendim işte, nerden öğrendimse öğrendim, kimden öğrendimse öğrendim, öğrenmişim ya ona bak sen.»

«Anan mı haber etti?»

«Cık:»

«Baban mı?»

Mehmet sustu.

«Demek o ha?»

«Hı,» dedi adam «Üstü kapalı bir mektup.»

«Nasıl üstü kapalı?»

«Bütün kanım başıma toplandı mektubu okuyunca. Deli gibi oldum.»

«Ne diyordu?»

«Karın bizim evi terketti gitti, oğlum bana sorarsan bu işi burada kesmek senin için de, ailemiz için de en iyisidir, bu kadın sana yaramaz falan filan...»

«Dürzü,» dedi Şadiye «Koca dürzü.»

«Doğru konuş.»

Şadiye yutkundu.

«Demek bu kadın sana yaramaz diyor ha; peki bana da yaramaz diyor mu?»

Mehmet deli bir telâşla döndü Şadiye'ye, tuttu boşluğa çekti onu. İkisi birden alçak setten harımların arasına düştüler dizüstü.

«Ne dedin,» dedi adam, «Ne dedin?»

«Sana yaramazmışım, peki ona yarar mıymışım? Git de sor bakalım ne karşılık verecek?»

Adam başını kaldırıp bulutlu göğe baktı, yutkundu.

«Ne demek o?»

Şadiye'nin iki yanağından süzülüp iniyordu göz yaşları.

«Yukarda Allah var,» dedi «Belki susup bağrıma basmalıydım bu rezaleti, kocamsın her şeyi bilmen gerek.»

Sustu.

Adam bekledi yeniden konuşmasını, devam etmesini dileyecek gücü bulamadı kendinde.

«Rezillik.» dedi Şadiye.

«Kötü bir şey mi yaptı sana?»

«Öldürseydi daha iyiydi, ölüm çürürdü toprağın altında; şimdi dirim çürüyor toprağın üstünde.»

Yutkundu adam. İki şakağında iki damar oynadı, karanlıkta Şadiye gördü oynayan iki damarı.

«Babandır,» dedi «Yüreğin kaldırırsa bilmezlen.»

«Anlat,» dedi adam. «Anlat!»

Sesi ilk defa yankılandı karanlıkta.

«Anan buruşmaya (*) gitmişti. Muratlı'nın Aliye'nin ölüsüne; samanlığa indim ata eşeğe saman vermeye.»

Sustu.

«Sonra.» dedi adam, sesinde bir bıçak sırtının soğukluğu vardı.

«Ben girdim o da girdi arkamdan.»

«Kim?»

«Baban.»

Gene sustu Şadiye.

Adam önüne baktı yutkundu.

«Sonra...»

«Kenara çekildim yol verdim; o da durdu 'geç geç' dedi bana, bir an kararsızlandım, silkinip çıkayım dışarı dedim, elleri titriyordu, sapsarıydı.»

Bir an susup bekledi.

«Dibe, samanların yığılı durduğu yere doğru yürüdüm, karanlıkta arkam sıra o da geldi. Durup döndüm 'Baba bir isteğin mi var?' dedim 'Bana baba de-

(*) Buruşma: Başsağlığına gitmek.

me' dedi. İrkildim kan çıktı kafama, içim bulandı. Gene de yakıştıramadım, ama aklımın bir kıyısından geçti, büyük bir rezillik çıkacak diye düşündüm aklımın bir kıyısıyla. Kapıdan tarafa yürümeğe davrandım. Önümü kesti, direndim kollarımı tuttu.»

Elinin tersiyle yüzünden aşağı ip gibi akan yaşlarını sildi.

«Sonra...»

«Deli olma,» dedi Şadiye «Sonrası ne ki?»

«Her şeyi,» dedi Mehmet «Her şeyi bilmem gerek.»

«Tövbe,» dedi Şadiye «Tövbe sonrası rezillik işte.»

«Kollarını tuttu.»

«Kollarımı tuttu, bastırıp indirdi beni yere, üstümü başımı yırttı, çekip çıkardı donumu ayağımdan, üstüme ıhtı, ellerini ısırdım, kollarını ısırdım, her yanını cırmakladım; azgın kurtlar gibi çıktı üstüme, ırzım, şerefim, dinim minim hep gitti.»

Başını yerden kaldırmadı adam, yan döndü karısına.

«Hadi,» dedi «hakkını helâl et.»

«Helâl olsun,» dedi kadın.

Yürüdü adam, Şadiye döndü arkasından.

«Gidiyor musun?» dedi.

Adam karşılık bile vermedi, yürüdü gitti.

Şadiye göğe baktı, bir kara bulut üç yıldızı örttü karanlığa boğdu göz açıp kapayana kadar.

«Şadiye.»

İrkildi, döndü; Cennet Ana dikilmişti kaşın başına.

«Buyur Cennet Ana?»

«Ne oldu?»

«Gitti.»

«Gitti mi?»

«Gitti ya!»

«Ne dedin ona?»

«Ne olduysa anlattım.»

«Hepsini de mi?»

«Ne olduysa; hepsini, hepsini!»

Salih geldi dikildi Cennet Ana'nın yanına.

«Gitti demek?»

Kimse karşılık vermedi.

«Demek hepsini de ha,» dedi Cennet Ana. «Vah fukara Mehmet vah.»

«Her şeyi bilmek istiyorum dedi, ben de anlattım.»

«Üstüne çıktığını da söyledin mi?»

«Söyledim, donumu yırttığını bile.»

«İyi bok,» dedi kadın «Hay koca Allah, bir afat ver yer gök yıkılsın. Nedir bu çektiğimiz koca Allah, bir Allah.»

İki adım geride duran Anacık yürüdü geldi kaşın başına.

«Gel Şadiye'miz, gel kadersiz kızım.»

Şadiye gözlerinden inen son iki damlayı sildi elinin tersiyle, göz pınarları kurumuştu.

«Ben bir şeyler sezinliyordum hep ya» dedi Anacık «Demek buymuş, bir rezillik döndü bu işte diyordum; meğer rezilliğin en büyüğü dönmüş...»

«Duymamış olalım.» dedi Cennet Ana.

«Duymamış olalım,» diye ikiledi Anacık.

Sustular, serinlikte gerilen harım yapraklarının çıtırtısı duyuldu.

KARANLIK gecenin içinde bir kıl kuşak gibi uzanıyordu yol; dağ yukarı çıkıyordu Mehmet.

Yukarlarda, dağın tepesinden iyice yukarlarda, bulutların katında haşin bir rüzgâr esiyordu; uğultusu vuruyordu geceye. Gecenin ucunda bir yıldız mavi mavi ışıldıyordu.

Yerin derisi ürperiyordu gecenin serinliğinde; serinliği, üstüne inen çiy'i duymuyordu Mehmet. Gözü gecenin ucunda mavi mavi ışıldayan yıldızdaydı. Yıldız iyice yakınlaştı, başucuna gelip asıldı sanki. Mavi ışıkta, yıldızın şavkında bütün geçmişini gördü.

Babasının yüzünü; bir gördü bir kaybetti. Bir yılan oldu babasının bir görünüp bir kaybolan yüzü, kıllı bir sırtlan oldu, koktu; iğrenç ağır, hasta bir keçinin çürümüş ciğeri gibi koktu. Fırtlak dişli bir yaban domuzu oldu babasının yüzü, bir göründü bir kayboldu. Neden sonra iyice yanına sokulup başucuna asılı kalan yıldızın hemen yanında dondu kaldı adamın yüzü. Gözleri yılanın gözleriydi, kılları sırtlan kıllarıydı,

dili bir görünüp bir kayboluyordu yarı açık ağzında, bir yılan dili olup çatal çatal uzanıyordu.

Öyle dikilmiş duruyordu Mehmet. Yerin derisinin ürperdiğini duydu birden, serinliği, üstüne inen çiy'i duydu. Doğu ufkuna kaldırdı başını, karanlığın içinde bir yangın fitili ateşleniyordu; çoğa kalmaz birden patlardı güneş; ortalık alsarı bir renge bulanırdı.

Acelesi vardı; gün ışığı dağın doruğunda patlamadan köye yetişmeliydi.

Hızlandı, baktı gecenin ucundaki yıldız çekilip gitmişti.

Babasının yüzünü bir daha hiç görmedi.

Varıp evlerinin kapışına dayanana kadar.

Yüreğinin tıpırtısını eliyle bastırmağa çalıştı.

Kapıyı babası açtı. Ne diyeceğini bilemedi, kem küm etti. Neden sonra:

«Hoş geldin,» dedi «İzin mi?»

«Hoş bulduk,» dedi Mehmet, kendi de şaştı verdiği karşılığa.

«İzin mi?» dedi babası yeniden. Ağzının bir yanı seyirdi, sonra sağ şakağı.

«İzin,» dedi delikanlı.

«Ne kadar?»

«Bir hafta.»

«Bunca yol, onca para, bir hafta için yazık değil mi?»

«Şadiye'nin işi için geldim, mazeret izni verdiler.»

«O işi unut,» dedi adam.

Anası kalktı geldi o sıra; oğlunun boynuna sarılıp öptü. Yutkundu Mehmet.

«Nasıl unutayım?» dedi. «Ne oldu, ne bitti?»

«Kalktım gittim köylerine,» dedi anası «Nuh diyor peygamber demiyor.»

«Ne sebebe?»

«Sebebi mebebi yok,» dedi kadın «Alıp başını gitti bir gün. Buruşmaya gitmiştim ben.»

«Muratlının Aliye'nin ölüsüne mi?»

«Hı,» dedi kadın «Ne bildin?»

Baba tazı gibi dikti kulaklarını, sanki uzaktan birisi bir sır fısıldayacaktı kulaklarına.

«Nerden bildin?» dedi 'Baba.

Mehmet karşılık vermedi.

«Geldim baktım ki evde yok, alıp başını gitmiş.»

«Kavga mavga çıkmadı mı?»

«Çıkmadı.»

«Namusuna şerefine bir laf eden oldu mu? Ha biriyle bir iş yaptı mı?»

«Yok,» dedi kadın «Kendimmiş gibi kefillm.»

«Nerden biliyorsun?» dedi Baba «Kadın kısmı işte, bir karıdan laf açıldı mı avukat kesilirler, namusuna kefilmiş. Bak oğlum, ben sana doğrusunu söyleyeyim.»

«Doğrusunu mu?» dedi kadın «Doğrusunu ha?»

«Doğrusunu ya!»

«Delirmişsin sen,» dedi kadın.

«O senin karın olacak orospu var ya,» dedi adam.

«Orospu ha!»

«Orospu ya. O sana yaramaz.»

«Sana yarar mı?»

«Ne dedin? Ne dedin?»

«Sana yarar mı dedim.»

«Babana mı bu laf?»

«Babanın ağzına sıçtırma şimdi. Hadi söyle sana yarar mı?»

İki elleriyle sıkıca yakaladı yakasından.

«Mehmedim,» dedi anası «Deli olma.»

«Dur bekle,» dedi Mehmet «Dur bekle de gör.»

«Bırak yakamı.» dedi babası.

«Ona da sıra gelecek. Hele bir sorduğuma cevap ver!»

«Ben seni evlâtlıktan sildim oğul, babasına bu iftirayı eden...»

«Samanlıkta» dedi Mehmet «Anam Muratlının Aliye'nin ölüsüne buruşmaya gittiğinde.»

«Demek o gün ha,» dedi anası.

«Şadiye'nin arkasından samanlığa girmedin mi?»

«Girmedim,» dedi adam «Allah şahidim iftira bu.»

İki ellerini bıraktı Mehmet, kaldırdı aynı anda, yumruk yapıp iki omuzlarına vurdu adamın, adam dizüstü çöktü.

«Daha bir kötülük yok bunda, samanlığa girdin mi girmedin mi?»

İki ellerini gene yumruk yaptı, boşluğa kaldırıp, hırsla vurdu.

«Girdin mi, ha?»

Adam yere uzanırken:

«Girdim, girdim.» dedi.

«Sonra?»

«Hiç,» dedi adam «Hiç işte.»

«Hiç mi?»

«Hiç ya!»

«Tutup yere yatırdın mı?»

«Tövbe, bir Allahımı inkâr edeyim tövbe. İşte bu iftira.»

Mehmet babasının boğazını yakaladı, sıktı.

«Tutup yere yatırdın mı?»

«Tövbe.»

«Yatırdın mı?»

Mosmor olmuştu yüzü, başını salladı, Mehmet gevşetti parmaklarını.

«Yatırdım.»

Anası elleriyle kapattı yüzünü, ağlamağa durdu.

«Çekip donunu çıkardın mı, yırtıp parçaladın mı donunu?»

«Öff.» dedi kadın, düşüp bayıldı.

«Anan,» dedi adam «Anan bayıldı.»

«Donunu yırttın mı!»

«Tövbe iftira, bir Allahımı inkâr edeyim ki iftira, şeytan işi bir iftira hem de, gelinimken, kızımken.»

«Donunu yırttın mı!»

Boynunun iki yanında iki atar damarına bastı delikanlı babasının, iki baş parmağını gırtlağına gömdü.

«Hıgh...» dedi adam. Elleri boşlukta çırpındı.

«Donunu yırttın mı donunu?»

Adamın gücü tükenmişti.

«Yırttım.»

«Üstüne çıktın mı?»

«Çıktım... Ne olacak çıktım...»

«Al öyleyse,» dedi Mehmet.

Boşlukta mavi bir şimşek gibi ışıldadı bıçak. Gözüne sapiandı ilkin, kan «foş» etti boşluğa. Sonra yüzlerce defa boşlukta hızla parıldadı bıçağın çeliği.

Mehmet, bir et yığını halindeki ölüye baktı, birden yüzünde bir ışık yandı söndü, uzandı ölü gövdeyi iteledi, erkekliğini buldu, bıçağını daldırıp kesti küçük et parçasını.

Yarı aralık duran kapıya çaktı bıçağıyla.

İnce bir kan tahta kapıda dört parmak ancak ilerledi, çıplak tahta emiverdi kanı.

Diz üstü toprağa kapandı Mehmet.

İki şakağında iki damar doludizgin attı; toprağa kustu Mehmet, içinde ne varsa hepsini...

ANACIK dağların ardından gelen kuzgunlara baktı.

«Bir ölen olmadı ya!» dedi.

Sekiz on kara kuzgun tepede, gökyüzünün uzak bir yerinde birbirine dikey uçuşuyorlar, coşkunlukla kanat çırpıyorlardı.

Yerin altında kurtlar bir ölüyü yemeğe giriştiler mi kara kuzgunlar mezarlığın tam tepesinde dolanmaya başlarlardı. Dağın ardından kopup gelirler; şenlikli bir uçuş düzeninde ikiye bölünüp birbirlerine dikey uçarlardı; uça uça alçalırlar, neredeyse mezarlığın üstüne inerlerdi. Sanki toprağı gagalayıp ölünün yüreğini kapıp kaçacakmış gibi.

Şadiye susuyordu; kayıtsızdı çevresinde olup bitene. Kara kara düşünüyordu hep.

Cennet Ana başını kaldırıp baktı kara kuzgunlara.

«Hıyanet kuşlar.» dedi.

Anacık keskin bıçakla kabak çentiyordu; ince ince.

«Yumurtalı mı Ana?» dedi Salih.

Kadın gökte dolanan kuzgunlardan ayırmadı başını.

«Sokakta mı buluyoruz yumurtayı,» dedi «Hem oğlum babasız evde insan ne bulursa yemeli.»

Salih de başını kaldırıp kara kuzgunlara baktı.

Gök, mavi, pürüzsüz uzanıp gidiyordu üstlerinde.

Anacık yürüdü Cennet Ana'nın peşi sıra, yanına varıp durdu, dirseğiyle dürtükledi onu, Mursallı'nın çalılıktan yana, kaşta oturup duran Şadiye'yi gösterdi.

«İş açacak başımıza,» dedi «Bana sorarsan ben bunun gidişini beğenmiyorum.»

«Ne gelir elden?» dedi Cennet Ana.

«Bilmem, gene de bir laf anlar yâni bulunur belki.»

«Kadersiz başım, kızım; kadersiz başım. Hay doğurmaz olaydı anam beni. Tövbe Allaha âsi gelmek gibi ama, bok mu var bu dünyaya da gelmişiz, tövbe.»

«Tövbe...»

«İçimde şeytan eşiniyor Anacık, tut at kendini kuyuya diyor.»

«Benim de.»

«Nedir bu başımıza gelen, kapa gözünü de bir düşün Anacık. Kadir mevlam başına dert verecek kul mu bulamadı dünyada da! Ne varsa bizim başımıza yağdırıyor, tövbe.»

«Tövbe tövbe, gene de şükür demeli Cennet Ana. Allah ahretimizi mamur etsin.»

«Hay ahretine... Tövbe.»

«Bizi sınıyordur bir Allah.»

«Kadın kızım, Anacık'ım bir kul böyle sınanmaz tövbe. Ver belâyı başına, ver belâyı başına. Düşün

Anacık bir değil beş değil; sabah olanda gözümü açmağa korkuyorum, of gene ne belâlar sarılacak başımıza bugün diyorum da yüreğim cız ediyor.»

«Benim de.»

«Bir de bu tazecik çıktı başımıza, sanki başımızın narı az yanarmış gibi.»

«Derdini veren Allah dermanını da verir Cennet Ana, kul sıkılmayınca hızır yetişmez demişler; en iyisi buna da şükür deyip oturmak.»

«Benden yana pes Anacık. Nah burama geldi dayandı. İçimde şeytan eşiniyor şeytan.» Başını göğe kaldırdı baktı «Duy işte,» dedi «İçimde şeytan eşiniyor.»

Anacık bir dua okudu «püf» etti Cennet Ana'nın üstüne.

«Salih... Salih...» Döndü bağırdı sağına soluna. Koştu yetişti Salih.

«Buyur Ana.»

«Hadi oğlum koş git Enginomar türbesine, üç beş saçak çaput yol getir. Yol getir de Cennet Anacığı bir tütsüleyelim. Afakanlar basmış fukarayı.»

Salih, şöyle bir baktı dövünüp duran Cennet Ana'ya, başını sallayıp yola koyuldu.

Hacer Ana öldükten sonra Enginomar'a ilk gidiyordu; içi ürperiyordu Enginomar'ı düşündükçe. Sanki o son gün olup bitenler bir bir yeniden olacakmış gibi bir duygu uyanmıştı içinde.

Pelit ormanının ta başında durup baktı Enginomar'a; dağ bayır dolanmak geldi içinden, akşama dö-

nerim eve, Cennet Ana'nın afakanları dağılır akşama, Anacık da unutur tutup beni Enginomar'a yolladığını,

Sonra caydı, pelit ormanına girdi; bir koşu gider çaputları çabucak yolar dönerim dedi. Koştu.

Enginomar'a daldı o hızla, sağa sola gelişigüzel bağlanmış çaputları çekti kopardı bağlandıkları yerden, sağ avucu çaputla dolunca döndü, tam tersgeri koşacakken Mehmet'i gördü. Ürktü, bir çırpıntı uyandı yüreğinde.

İkisi de bir an durup birbirine baktı.

«Salih,» dedi Mehmet, susup bekledi.

Karşılık veremedi Salih, tedirginlendi.

«Şadiye,» dedi Mehmet «Şadiye nasıl?»

«İyi.»

«Duydu mu, olup biteni duydu mu?»

«Duydu, duymayan mı kaldı?»

«Demek herkes duydu ha, bütün köy.»

«Herkes, bütün köy.»

Durdu, yutkundu Mehmet, saçlarını karıştırdı, dudaklarını emip kemirdi.

«Jandarmalar buralarda dolanıyor. Seni arıyorlar, ona buna soruyorlar hep.»

«Demek peşimdeler!»

«Bu yana geldiğini gören olmuş, jandarmaya söylemişler bu yana geldiğini.»

«Şadiye ne dedi?»

«Bir şey demedi.»

«Ağlıyor mu?»

«Hep ağlıyor.»

«Onunla bir konuşsam, ha söyle de bir gelsin buraya.»

Sustu Salih.

«Niye sustun?»

«Hiç.»

«Ya da ben geleyim gece basınca.»

«Bana sorarsan boynunu uzat kanunun önüne; git teslim ol.»

«Şadiye'yi görmeden mi?»

«Görmeden elbet. Cehennem azabı içinde kıvranıyor. Yemek yok içmek yok, sabahtan akşama düşünüyor dudu kuşu gibi. Geceleri hep ağlıyor uykularında; vıyıl vıyıl ağlıyor geceleri.»

«Demek uykularında ağlıyor ha!»

«Hep ağlıyor, her gece ağlıyor; ağlıyarak uyanıyor kimi zaman.»

Sustu Mehmet.

«Kendine bir iş edecek diye korkuyoruz hep. Yüreğinde şeytan eşiniyor gibi.»

Gene sustu Mehmet, yutkundu.

«Salih,» dedi «Salihimiz.»

«Buyur.»

«İpse ip işte günümüzde, ölümse ölüm yolumuzda. Gene de bir dileğim var senden, ölümlük bir kardeş yalvarması.»

«Elimden gelirse yaparım.»

«Yaparsan da sağol, yapmazsan da.»

«Elimden geleni yaparım, bir Allahımı inkâr edeyim yaparım.»

«Şadiye sana emanet. Elinin erdiği kadar, gücünün yettiği kadar arka ol ona, koru onu. Kardeş gibi.»

«Gönlün rahat olsun, benden yana rahat olsun gönlün. Şadiye'den yana gözü açık gitme; dünya ahret bacımdır, gözüm gibi korumazsam iki gözüm aksın önüme.»

«Sağ ol.»

Durup baktılar birbirlerine.

Mehmet elinin ayasına baktı, cebinden bıçağını çıkardı, başparmağının oynağına daldırdı bıçağın sivrisini. Kan çıkarttı.

«Uzat elini,» dedi Salih'e.

Salih elini uzattı, bıçağı onun ayasına, başparmağının oynağına daldırdı sakınarak. Kan çıkarttı. Kanayan elini uzattı Salih'e.

«Em,» dedi «Em.»

Salih Mehmet'in sıcacık kanını emdi, yuttu.

«Ver elini,» dedi Mehmet.

Salih elini uzattı, Mehmet onun kanını emdi.

«Kardeş olduk,» dedi «Kan kardeşi, kardeşten de ileri.»

Sarıl sarman oldular.

«Hakkını helâl et Salih kardeş.»

«Benden yanı helâl olsun.»

«Benden yanı da.»

Ayrıldılar, koptular birbirlerinden.

«Sen beni hiç görmedin,» dedi Mehmet «Ben bu yakalara hiç gelmedim.»

«Ben seni hiç görmedim, bu yakalara hiç gelmedin.»

«Bir sen biliyorsun kardeşliğimizi, bir de yukarda koca Allah.»

«Bir ben, bir de koca Allah.»

«Hadi eyvallah bana.»

«Yolun açık olsun.»

Yürüdü gitti Mehmet, sekinerek sakınarak uzaklaştı.

Salih kalakaldı arkada; bir o, bir de yukarda koca Allah...

21/CENNET ANA DÜŞÜNÜYOR

OTURMUŞ düz ovaya bakıyorum; içime ferahlık veriyor düz ovaya bakmak; çok değil bir tutam ferahlık, olsun hiç yoktan iyidir ya! Gün günden karardı bahtımız, karardıkça karardı dünyamız, yekinsen faydasız, sekinsen faydasız. Hafız'a on yıl verdiler; tövbe bu herif cin akıllı bir dürzü, gözü dönüp adam öldürürken bile akıllıca bir iş işlemiş. Hani Etem Uraz'ın başını taşla vura vura yarması ipten kurtardı herifi. Birini öldürürken tanrı elinden çıkan bir şeyle vurmalı insan; yoksa insan elinden çıkma bir aletle bu işi yapanın cezası ağır oluyor, ipe çekiyorlar. Taşla vurup öldürmek iyi, ellerinle sıkıp boğmak da.

Hafız'ın işi kolay, hani altında yaygısı yok ama gönlünde de kaygısı yok dediklerinden. Eli ermez bizim sıkıntılarımıza; eli ermez, gücü yetmez. O zaman da boş verir bizim derdimize, kendi keyfine bakar.

On yıl, dile kolay; on yıl yatacak damda. Bizim hayatımızdan çıkıp gidecek on yıl için, kim öle, kim kala on yıl sonraya; çıkıp gidecek dedimse belâsın-

dan silkinip kurtulmak ne mümkün. Canımızı, malımızı, namusumuzu cümle âleme karşı biz kendimiz savunacağız on yıl; evin erkeğinin bir tutam bile yararı olmayacak bize; tövbe zararı da olmasa koca dürzünün. İnsan kısmı taş altına sıkıştırıldı mı dünyayı yalnız kendi ateşi yakıyor sanırmış, bizim Hafız da öyle. Koca dürzü demem ondan, yani ki herifte akıl fikir kalmamış, sayıyı, sırayı unutmuş. Koca dürzü, ağzına sıçtığımın deyyusu...

Başımıza açtığı bunca belâ yetmezmiş gibi, gömülerde çil çil altınları saklıymış gibi her yoklamağa gittiğimde ismarlıç üstüne ismarlıç veriyor bana. Duyan da herif dama girdi de başımıza gökten altın yağdı sanır. «Tütünüm her daim elimin altında olmalı karı» diyor. «Damevinde kimse kimseye bir izmarit bile vermiyor» diyor. «Sonra çimento bir vuruyor ki insanın ciğerine, şöyle kalınından bir velensem olmalı» diyor. «Su ısıtmak, yemek pişirmek, çay, kahve için de bir gazocağım olmalı elimin altında» diyor. «Bir iki tas, mas, tencere mencere...» diyor. Yok daha ananın bilmem nesi... Sustum ses etmedim. Burama geldi de ağzımı açmadım, dedim ki herif kafayı tozutmuş, çaresizlikten arsızlanmış, ne bok yediğini bilmiyor, sus otur ol, he he de geç. He he de geç geçebilirsen bakalım, taşın serini götümüzü avuçlamaya başlarken Hafız'ın velensesi gelsin aklına da he he de geç sıkıysa.

Hadi bizimkinin gene bir özrü var; Allahın delisi Etem Uraz Hacer Ana'nın üstüne çıkıp gönlünü hoş etmekle kalmamış, sarılıp sıkmış ümüğünü. Yani her iş olmuş ayan beyan, gözlü de görmüş, gözsüz de, kaçılır saklanılır, duymazlanır yeri yok. Bir bakıma mec-

bur kaldı kafasını taşla ufalamağa. Hani yapmasa olmaz. Millet «Merhaba» demeden «Yahu Hafız Efendi gördün mü dünyanın işini, Etem Uraz gibi bir deli sizin anlı şanlı ailenize bu işi etsin, bu karayı çalsın.» der, suratına tükürür gibi.

Mehmet'in işi öyle mi ya! Ne bilen var, ne duyan. Bir Şadiye biliyor, ağzını açıp kimselere söyleyemez. Bir kaynata biliyor, ben bu boku yedim diye ortalığa çıkıp övünecek değil ya. Bir kocakarı biliyor biliyorsa o da, eh âdettir, bir Allaha karşı bilmezden gelir kocakarılar böyle şeyi. Bir de koca Allah biliyor işte, her şeyi bilen; onun bilip gördüğü rezilliğin ise haddi hesabı yok nasılsa! Üstelik işin ardı arkası kesilmiş, kız gelmiş sığınmış bizim evimize. Duyan da böyle iş ilk Mehmet'in başına geliyor sanır; gönlün kaldırmadıysa boşa karıyı, nikâhı senin omuzundan kalkınca da bacağını kimin omuzuna atarsa atsın, artık orasını kendi bilir.

Hem de tam bizim derdimize deva olacak bir hal vardı ortada. Muhtara söylemiştik de «kolay bir günlük iştir» demişti. Şadiye'ye «asker ailelerine yardım» dan para alacaktık, maaş bağlatacaktık tam. O ne yaptı, kaçıp geldi askerden. Babasını kesip biçti, aletini koparıp kapıya astı, gör ey millet demeye getirdi, benim karıma dokunanı böyle ederim demeye getirdi. Ya şimdi, karısının üstünden kırk köyün erkeği geçse kolunu oynatabilir mi acaba. Durun, çüşün diyebilir mi acaba! Hem sonra herkes bilir, herkes söyler «Öleni anasının adıyla gömerler.» Dinimizde yeri var bunun. Ne demişler «Bu gidenlerde babasının kardeşi, anasının kaynı, dedesinin oğlu olan çocuk çoktur.» Bu lafı eksiksiz söyledim geçende orta-

ya da Şadiye bile güldü. Anladım ki kaynatasının yaptığını şimdi olsa kabullenecek; ama dingil kırıldıktan sonra uyanan akılın içine tüküreyim. «Hay dilim kopaydı da söylemez olaydım» dedi. «Herkesin dirliğini düzenini bozdum. Kaynatam öldü, kaynanam delirdi, kocam ipe gidiyor.» Sonunda anladı hatasını en doğrusunun «hiç ses etmemek» olduğunu. Kocasının ölümünü de kabullendi zavallıcık. «Mehmedimin ölüsünü buraya gömeriz, bu köyün mezarına» dedi geçende; ben de aklımdan şöyle geçirdim, Muammer'in tam yanına gömmeli dedim.

Muammer'in yanına diyorsam dağdan tarafa boş kalan sağ yanına; tabiî ölülerin sırtüstü yatırıldığını hesaplayarak sağ yanına diyorum! Kim bilir sorucu arap gelip uyandırdığında ne eziyetler etmiştir ona, topuzunu vur Allah vur perişan etmiştir Muammer'i. Bana kalırsa şimdi o başı kıbleden taraf yatmıyordur mezarında, ters yatıyordur. Bana ne bütün bunlardan, bunlar öteki dünyanın işleri; bana düşen, Muammer'i baş kıbleden tarafa ve sırtüstü yatar olarak kabullenmektir. Mehmet'i sağ yanına gömdük mü tamam. Muammer'in yanında oğlu, oğlunun yanında da Etem Uraz, onun yanında Hacer Ana, onun yanında Enser Nine yatıyor. Bana kalırsa Etem Uraz'ı Enser Nine'yle Hacer Ana'nın arasına gömmeliydi. Gömmeliydi de anlamalıydı Enser Nine milletin bunu bilerek yaptığını; Allahın bildiğinin kuldan saklanmayacağını öğrenmeliydi.

İçime bir tutam ferahlık girsin diye oturmuş düz ovaya bakıyorum ya, nerde! İçim kararıyor, yüreğim daralıyor boyuna. Koca Allah şu dünyayı ne zaman yıkacak, yerle yeksan edecek. Günahlarımızla birlik-

te yıkılan dünyanın altında kalacağız ne zaman? Hani biraz umutlanmadım değil, Enser Nine, Hacer Ana, Etem Uraz, Şadiye'nin kaynatası... Eh dedim işte tamam, dünyanın sonu geldi çattı, cümle âlem uykudayken bir sallayacak mevlâm kocamış dünyamızı. Kaç gece uykum kaçtı bu yüzden, istedim ki dünya yıkılıp yokolurken gözlerim açık olsun, göreyim yer yerinden oynayınca nice oluyor. Ama sonunda anladım ki bir yerde bir ulu kişi vardır, dünyamız onun duası sayesinde ayakta duruyor, tövbe biz yaşıyorsak o pir kişinin yüzü suyu hürmetine yaşıyoruz. Mekânı cennet olsun... Âmin...

Dünyamız yıkılmadığına göre, insan gene kör boğazını hesaplamalı, yolumuzu kesen karakışta ne yiyecek, ne yakacak onu düşünmeli. Daha doğrusu ağıt düzüp ağlamalı haline. Ne elde var ne avuçta. Bir tarlamız vardı sattık savdık, parasını götürdük avukatın avucuna saydık. Evimizin önünde avuç kadar toprak, bir de kuyu. Ambarda buğday yok desen olacak; bir arka ben, bir arka Anacık alır götürürüz bütün buğdayımızı değirmene, öğütülüp un olunca, değirmencinin payını düş, çaldığını düş, Salih vurur getirir iki arkada. İki tavuğumuz var, yumurtadan kesilince bıçağı vuracağız boynuna; yok artık onları da satıp parasını Hafız'a «harçlık» götürecek değiliz ya. Bir de keçimiz, eşeği sayma, eti yenmez sütü içilmez, satmağa kalksan kışta kimse almaz, insan eşeğini satacaksa yazdan satmalı.

Bugünden yarına yolumuzu kesecek açlık. Ne saymanın gereği var bunu anlamak için ne yığmanın.

Her şey apaçık ortada işte, ayan beyan. Bir avuç un, Iki tavuk, bir keçi.

Sonra?

Sonrası, el elde baş başta; götü açık kaldık karakışta!

CENNET Ana yarım yamalak ısırıyor elindeki ayvayı orasından burasından.

Anacık, Mursallı'nın bahçesine inmiş yılan gömleği aranıyor köşe bucak, sırtındaki ağrılara yakı yapacak.

Şadiye, killi suyla çamaşır yıkıyor dalgın dalgın.

Cennet Ana bakıyor ısırıp bitiremediği ayvaya.

«Bu yıl bir kış olacak ki, deme gitsin,» diyor «Kurt kuş kırılacak açlıktan.»

Anacık, toprağa basıyor avuçlarını, bungun duruyor sanki toprak avuçlarının altında.

«Birden bastıracak karakış,» diyor «canlar yakıcı bir koca kış olacak, kolay unutulmaz.»

Sol elinin serçe parmağındaki kar vurgununu ısırıp koparmağa çalışıyor Şadiye; sızılar içinde yanıyor parmak.

«Karı buzu bol bir kış,» diyor «Kökü derine işlememiş ağaçların cümlesi boku yedi bu yıl.»

«Sırtımızı kızdıracak, kıçımızı ısıtacak odunu çırpıyı bulduk diyelim, yemeğe gelince ne yiyeceğiz koca kış?»

«Bir kimsemiz de yok ipini çekebileceğimiz. Amca yok, dayı yok, teyze yok, yenge yok, koca yok, ağa yok.»

«Kalksam gitsem, kapıları budur desem çalsam.»

«Köy yerinde çalınacak bir kapı yok. Bir eşek, bir keçi, iki tavuk.»

«Tuh, ambarda da üç günlük tahılımız var, yok.»

«Sürerler çıkarırlar beni, yüzüme tükürürler.»

«Bir Allaha âsi gelme Cennet kızım.»

«Gamlanmaya gelmez gamlanmaya, karıncasından bile geçmeyen mevlâm, koca kullarını acından öldürmez ya.»

«Hoş gönüllü Insanlardır, unutmuşlardır bakarsın.»

«Ne demişler eskiler, aç mezarı yoktur, genç mezarı vardır.»

«Çıkmadık canda umut vardır.»

«Hoş gelmişsin sefalar getirmişsin Şadiye kızımız derler bakarsın, buyur derler baş köşeye oturturlar.»

«Ayva bol olur olmasına ya, bakarsın bir bahar gibi geçer kış, hiç de korktuğumuz gibi olmaz. Hem, bu giden de az mı kış gördük bahara benzer.»

«Hem canım, koca dünyada da tek başımıza kalmadık ya. İşte dört bir yanımız müslüman evleri.»

«Yol yorgunusun, açsındır derler önüme sürerler siniyi.»

«Hadi koca gözlü mevlâm, öyle bir rahatlık, öyle bir gönül hoşluğu ver ki bize, gün akşam secde edelim birliğine ululuğuna; iti uğursuzu, gök görmemiş çingeneyi güldürme bize.»

«Herkesin dayanacak, güvenecek bir arkası kalesi vardır bu dünyada, biz de el açar cenabıhakka sığınırız. İmansa imandan yana yüreğimiz kavi, dinse elhamdülillâh dini bütün müslümanız, bir koca Allah kurdun kuşun önüne atmaz ya günahsız bir kulunu.»

«Ya bir de sürüp çıkarırlarsa. Nasıl oldu da utanmadan sıkılmadan sen bu kapının ipini çekiyorsun utanmaz karı derlerse...»

«Of koca gözlü mevlâm of.»

«Elhamdülillahirrabbülâlemin.»

«Bok canı cehenneme hepsinin; sen eşek olduktan sonra kapı mı yok ardına kadar açılacak.»

«Hadi ben tek başıma olsam neyse ne, bir kör boğaz, bir kocakarı... Öf, Öf... Üç tane koca boğaz da ardımda dolaşır. Elime bakar.»

«Bir oğulcuğum bir ben olsam. Cennet Ana tümden kocamış, bir boka yaramaz, iş görmez, iz sürmez. Bir de bu Şadiye!»

«Daha olmazsa...»

«Aç köpek ambar deler demişler. Daha olmazsa ihın bakalım önüme derim, min evvel min ahir bu işleri konuşurum hepiciğiyle.»

«Cennet Ana neyse ne ya, bu Şadiye başımıza iş dolayacak. Önümüzde arkamızda başladılar dolaşmaya...»

«Hay Allah, diyorum ki sesetmeyip otursaydım bütün bunlar olmazdı. Bir koca günaha girmeyelim derken!»

«Öküz öldü, ortaklık ayrıldı derim. Dur dur, bir kardeş yadigârı işte.»

«Gözü dönmüş zamparanın biri yarın öbür gün yıkar indirir altına bu Şadiye'yi. Ondan sonra da birle ikiyle kalmaz.»

«İyi bok yedik, günaha girmedik de ne oldu; kırıldık, düşman kılıcından kurtulmuşa döndük.»

«Yok yok, Şadiye'ciğimi alırım koltuğumun altına, bu dünyada kimi kimsesi mi var benden başka?»

«Bir gece bakarsın kapımıza dayanırlar... Allah korusun, ölümden beter dedikleri bu işte. Tüh, tüh...»

«Bir ben değilim ya kaynatasının altına düşen gelin. Hay Allah, herif üstümden kalkınca unuttum olanı biteni. Tövbe, tövbe!»

«Kocamış bir karıyım ben, tutar elim olur Şadiye'cik benim, görür gözüm olur. Güzelliğine güzel, gençliğine genç, tık etse her kapı açılır önünde.»

«Adımız ünlenir yedi köyde, süngüsü sivrilen ardımıza düşer, kapımıza dayanır.»

«Bir düşünüyorum da şimdi.»

«Tövbe de Cennet kârı, tövbe de, o ne biçim fikir öyle.»

«Kavi ol kadın kızım, kavi ol; dolma çifte ne güne duruyor, kara satır ne güne duruyor. Her höt diyen evimize girip üstümüze çıkacak değil ya!»

«Tövbe işini de biliyordu koca dürzü. Tövbe tövbe...»

«Şadiye'ciğin gençliğine güzelliğine açılacak kapıdan bize ne fayda? Tövbe çaça karılar gibi düşünür oldun.»

«Sonra kapılar gibi adam oldu Salih'im.»

«Gücü kuvveti kaviydi, sanki Mehmedimin babası değil.»

«Hey koca gözlü Mevlâm hey...»

«Tövbe estağfurullah, ölümden öte köy yok ya. Hem ne demiş eskiler aç mezarı yoktur, genç mezarı vardır demişler.»

«Of koca gözlü mevlam of...»

«Elhamdülillahirabbülalemin.»

«Daha olmazsa...»

«Süngüsü sivrilen ardımıza düşer, kapımıza dayanır...»

«Öf Allahım öf...»

«Şükür büyük Allahım, şükür.»

«Elhamdülillahirabbülalemin.»

GÖĞÜN yükseğinden inen kar, yolu, izi örttü. Dağ taş bembeyaz bir sonsuzluğa büründü. Ovanın enginliğini sildi süpürdü karın sonsuz beyazlığı; dağın yüceliğini de sildi süpürdü; her yan beyaza kesti bir solukta. Gökyüzü kaldı yalnız tepede, kapkara bulutlarla dolu, kapkara bir gökyüzü kaldı karın beyazına inat. Uzun geceler boyunca kapkara bulutlardan sıyrılıp çıkamadı altınsarısı yıldızlar, ay sıyrılıp çıkamadı kapkara bulutlardan; günler boyunca gökyüzünün mavisi soldu kapkara bulutların arkasında, güneş belli belirsiz bir yoldan gidip geldi.

Gökyüzü koyu bir karanlığa bulandı kaldı günler ve geceler boyu.

Yer sonsuz bir beyazlığa bulandı.

Geceleri karanlığa vuruyordu karın beyazı, gümüşsü bir parıltı, bıçağın çeliğinden yankılanan bir mavi ışıldıyordu.

Salih damevinin penceresinden boşluğa baktı, gündüzün tam tersi işte diye düşündü. Gökyüzünün

yerini yeryüzü almıştı. Gümüşsü bir parıltı, bıçağın çeliğinden yankılanan bir mavilik ışıyordu yeryüzünde; gökyüzü kapkaraydı, toprak gibi. Nasıl biz burda ölülerimizi toprağa gömüyorsak diye düşündü Salih, yukardakiler de ölülerini gökyüzüne gömüyorlardır. Nasıl bizim ölülerimizin ruhu gökyüzüne ağıyorsa, yukardekilerin ölülerinin ruhu yeryüzüne iniyordur. Ürperdi. Karın üstünden bir buğu gibi kalkıp rüzgârla birlikte yüzüne vuran dondurucu soğuktan değildi ürpermesi; düşüncelerinin acılığındandı.

Ellerine hohladı sıcak soluğunu, birbirini ovaladı soğuk elleri, kanı ağır ağır dolanıyordu gövdesinde.

«Ne o?» dedi Anacık sarılıp yattığı yorgandan usulca başını uzatıp.

«Bir şey yok,» dedi Salih «Uykum kaçtı da.»

«Gir yatağına, hastalanırsın.»

«Üşümüyorum.»

«Kanı uyanıyor bu dürzünün,» diye lâfa karıştı Cennet Ana, uykulu sesi bir tuhaf çıkıyordu.

«Parayla değil, sırayla.» karşılığını verdi Anacık ona.

«Gökyüzü hâlâ kapkara.» dedi Salih.

«Bütün bir kış açılmaz gök,» dedi Cennet Ana «Ne yıldız yüzü görür insan ne güneş yüzü. Toprağın üstünde kar buz, göğün altında kapkara bulutlar!»

«Yat anam yat,» dedi Anacık yeniden «İnsan üşüdüğünün farkına varmaz, adamın içine işler gece soğuğu.»

«Canım sıkılıyor. Yatmak istemiyorum.»

Anacık yeniden soktu kafasını yorganın içine, bir şeyler homurdandı, ama anlaşılmadı ne dediği.

«Keyfin bilir,» dedi Cennet Ana. Sustu, bir zaman sonra horlamağa başladı.

Salih nerden geldiğini kestiremediği çelik mavisi ışığın bütün karlı yerler boyunca oynaşıp durduğunu gördü. Sanki karın altından sızıp boşluğa çıkıyordu çelik mavisi ışık. İki damla yaş indi iki gözlerinden; nedense ağlamak geliyordu içinden, dünyanın bir ucunda soğuğa, yalnızlığa ve ölüme terkedilmiş gibi. Buğulandı bakışları, daldı gitti; iki yeni damla sıcacık tomurcuklandı gözpınarlarında ve tam o sıra soğuyup dondu iki damla yaş. Bir zaman öyle kaldı, kaskatı, dünyadan uzak, düşüncelerden uzak, kaygulardan uzak.

Neden sonra sabahın kor rengi kanını gördü sonsuz beyazlığın üstünde, silkinip toparlandı, doğuya baktı. İlk defa sıyrılıp çıkıyordu sabahın kızıllığı bulutlardan; keskin bir kılıç gibi bir tutam ışık boşluğa sarkıyordu.

Şadiye kalktı, kapının sürgüsünü kaldırıp dışarı çıktı. Yürüdü dünyayı örten beyazlığın ortasında durdu, sabahın kızıl kanına bulanmış kardan bir avuç eğilip aldı, ellerini ovaladı, kar eridi suya dönüştü avuçlarında, buz gibi kar suyunu yüzüne vurdu. Sonra dikilip baktı doğudan yana, hiç kıpırdanmadan öylece kaldı. Varıp gideyim yanına diye düşündü Salih, varıp gideyim.

Yürüyüp çıktı boşluğa, Şadiye'nin bir adım gerisinde durdu.

«Günün yüzünü gördük işte sonunda,» dedi.

«Şükür,» dedi Şadiye «Bana sorarsan kar toplayacak. Bunun arkası daha kötü.»

Salih dönüp batıya baktı. Batıda karanlık bulutlar doldurmuştu gene gökyüzünü.

«Sanki göğün yüreği kanıyor!» dedi Şadiye.

«Ben de öyle düşündüm demin.»

Kızıl bir dilimi sıyrıldı güneşin karlı dağdan, Salih omuzlarını kıstı.

«İyi de ayaz ha!» dedi «Donduruyor mübarek.»

«Elime yüzüme kar vurdum da içim ısındı, üşümüyorum.»

Salih eğildi bir avuç kar aldı, hızla ovaladı avuçlarında karı, eritti, yüzüne vurdu kar suyunu. Bir alev havalandı sanki avuçlarından.

«Doğruymuş,» dedi duyulur duyulmaz. «Kar suyu insanın içini ısıtıyor âdeta.»

Sustular, yeniden konuşmağa hazırdılar ikisi de; Cennet Ana'nın çığlığı ikisine de konuşma fırsatı vermedi.

«Koşuuunnn... Koşşşuuuunnnn...»

Koştular.

Cennet Ana duvara yapışmış duruyordu, Anacık büzülmüş tortop olmuştu yorganın altında, mızıldanıyor ama ne dediği anlaşılmıyordu. Damın otunun, toprağının arasından bir yılan uzanmış boşluğa bakıyordu.

«Yılan,» dedi Şadiye.

«Kıpırdamayın,» dedi Salih, uzandı duvarda asılı duran çifteyi aldı, horozunu kaldırdı, silâhı yılanın başına doğrulttu, tetiğe bastı. Bir alev yankılandı alaca karanlıkta, inanılmaz bir gürültü sarstı herkesi. Yılan

«pat» etti Anacık'ın tortop yattığı yatağın üstüne düştü.

«Kıpırdanma Anacık,» dedi Salih. «Kıpırdanma.»

Anacık katıldı kaldı olduğu yerde, Salih ürküntüyle sokuldu yılana, kuyruğundan yakalayıp telâşla sürüdü çıkardı damevinden dışarı.

Aydınlığa çıkınca yılan ölüsüne baktı dikkatle. Tam kafasından girmişti bütün saçmalar, nerdeyse dağılmıştı yılanın kafası.

Salih'in ardından Cennet Ana'yla Şadiye de çıktılar.

«Koca yılanmış,» dedi Şadiye «Verilmiş sadakamız varmış.»

«Bu yılan işi birini öldürmeyle bitmez,» dedi Cennet Ana «Yılan kısmı eş gezer, bakalım dişisi mi erkeği mi bu »

Anacık çıktı geldi damevinden, yüzü sapsarıydı.

«Öldüm korkudan,» dedi yılanı gördü «Korktuğum kadar da varmış ya!»

«Verilmiş sadakamız varmış» dedi Şadiye gene.

«Eşini de bulup öldürebilsek.»

«Kim bilir hangi kovuğa girmiştir eşi,» dedi Anacık.

«Eşini bulup öldüremezsek ne olur?»

«Yılan kısmı çok kincidir,» dedi Cennet Ana «Eşini öldürenin ardını bırakmaz.»

«Yâni benim ardımı mı?»

«Senin, benim, hepimizin. Suratından adamı tanıyacak değil ya yılan dediğin? Bu evde eşi öldürüldüğüne göre bu evin içindekilerin topunu düşman beller kendisine, sokar öldürür kimi görürse.»

«Tövbe estağfurullah.»

«Çaresi?» dedi Şadiye.

Cennet Ana gerindi.

«Vardır elbet,» dedi «Biraz pahalıya oturur bize ya, çaresiz uyacağız.»

«Derine gömerler,» dedi Anacık.

«Sade derine gömmekle olmaz, una bulayıp gömerler, altına üstüne un dökerler. Yılan kokusunu boğar buğday unu.»

«Hem de buğday unu ha,» dedi Şadiye.

«Sağlık olsun ne yapalım,» dedi Anacık.

Cennet Ana yılanı süzdü:

«Koca bir tas un gider buna.» dedi, Salih'e dönüp «Uzağa, derin bir çukura gömmeli Salih'im,» dedi «hadi koluna kuvvet.»

Salih damevine dayalı çapayı alıp yürüdü, uzaklaştı.

Buzla kaplı toprağa vurdu çapayı, çıtırdadı döndü çapa buzda, avuçlarının içinde dönen çapa sapı garip bir acı verdi ayalarına. Salih çapasını eskisinden daha sıkı yakaladı, kısa kısa vurmağa koyuldu buza, çentik çentik kırdı buzu, toprağa ulaştı. Toprağa bir avuç kadar yere ulaştıktan sonra buzu kırıp açmak büsbütün kolaylaştı.

Derin açılmış çukura ilkin un döktüler, sonra çapaya takıp getirdi yılanı Salih, çukura attı. Yılanın üstüne de un döktüler.

Gömme töreni sona erdiğinde, Anacık başını iki yana sallayıp gerindi:

«En azından on, on beş yufkamız ziyan zebil oldu.»

«Canımız sağ olsun,» dedi Cennet Ana «Uyur uykumuzda yılan soksun, o daha mı iyi?»

«Allah korusun!»

Cennet Ana ikirciklendi birden:

«Yolbaşında biri var,» dedi. «Bizden yana geliyor.»

Dönüp baktılar hepsi de; Eksinin Ali'ydi gelen. Delivarım biri; yanşak, evinsiz, gözü kara.

«Yüz vermeyin ha,» dedi Cennet Ana «Bir sırnaştı mı kurtulamayız elinden. Ne murada geldiği de malûmdur.»

Salih yürüdü çıktı Eksinin Ali'den yana, yol yarısında önünü kesti. Eksinin Ali, Salih yoluna çıkmamış gibi yürüyüp geçmeğe kalktı.

«Selâmünaleyküm,» dedi Salih. «Birini mi aradın?»

«Aleykümselâm yeğenim, aleykümselâm, bir tüfek sesi duydum da, dedim bir gidip bakayım. Bir yaramazlık yok ya?»

«Yok ne olsundu?»

«Tüfek atılıp matılınca...»

«Yılan çıktı da; onu vurdum.»

«Yılan mı?»

«Yılan ya, vurdum öldürdüm, onu gömüyorduk.»

«Eşini de vurdun mu?»

«Bulamadım ki.»

«Bu kötü işte,» dedi Eksinin Ali «Vallahi hiç bakmaz dişler topunuzu, bir yılanı öldürdün mü eşini de bulup öldürmek gerek. Sen bilmezsin, gene bir yirmi yıl geçmiştir. Sen bilmezsin ya anan bilir, Cennet karısı bilir, Hotun Musa bir yılan öldürdüydü, babamlar mabamlar 'eşini bul yeğen, eşini bul' dediklerinde güldü geçti, yılanı da dehetti attı bahçeye. Ertesi sabaha çıkamadı; feryadına gece bütün köy uyandık.

Nah belim kalınlığında bir yılan, sarıl sarman olmuş beline, orasından dişlemiş, burasından dişlemiş. Sen de on, ben diyeyim yüz yerinden ısırmış fukarayı. Yani diyeceğim şu, eşini bul eşini.»

«Eşini bulamadık bulmasına ya, yol ortasına da dehetmedik yılan ölüsünü. Derine gömdük bir güzel.»

«Gömmeyle olmaz.»

«Neyle olur?»

«Altına un serpeceksin bir güzel.»

«Altına da serptik unu, üstüne de.»

«O iyi.»

Sustular susup dikildiler ikisi de. Eksinin Ali dönüp gitmek istemiyor, gözucuyla kolluyordu sağını solunu.

«Nasılsınız yeğen,» dedi «Hani bizlik bir derdiniz olursa, baba yadigârı sayılırsınız bize; korkup üşenme, çek ipini kapımızın.»

«Sağ ol!»

«Cennet Ana iyi mi?» Durdu bakındı, «İhtiyarladı, gelmişken bir elini öpeyim de hayır duasını alayım.»

Lafının karşılığını beklemeden yürüdü. Salih de alat adım seğirtti arkasından. Bir solukta evin önüne vardı Eksinin Ali.

«Tüfek sesi duydum da, varayım bir bakayım dedim; yılan vurmuş Salihimiz, eline sağlık. Eh buraya kadar gelmişken kocamış Cennet Anamızın bir elini öpmeden gidersek günah olur dedim.»

«İyi etmişsin, sağ ol.» dedi Cennet Ana. Elini uzattı; uzanan eli alıp öptü.

«El öpenlerin çok olsun Ali oğlumuz.»

«Sağ ol Cennet Ana.» dedi Eksinin Ali, durup

ensesini kaşıdı «Hem dedim ki Salih'e vardan yoktan bir ihtiyacınız olursa çekinmeden gel dedim;. ne de olsa baba yadigârı sayılırsın dedim. İşte size de söylüyorum.» Gene durdu, Anacık'a baktı, Şadiye'ye baktı; ürktü kaçırdı bakışlarını Şadiye'den, ona baktığı anlaşılsın istemedi, yeniden döndü Anacık'tan yana «Bizim kız,» dedi «Nasılsın, iyi misin?»

«Sağ ol.»

Arsızlandı Eksinin Ali.

«Yahu.» dedi «dur, çüş yok mu, kış kıyamet kapınızı çalan adama gel otur demek yok mu?»

Cennet Ana dikildi:

«Yok!»

«Ne yani, üç ayaklı beş keçinize kış diyen mi oldu?»

«Dul evi sayılır burası, erkeksiz ev sayılır, yabancı erkeğin gelip eğlenmesi gerekmez kapımızda.»

«Tövbe, göt kadar köyümüzün bir Cennet Anası, bir Anacık'ı, beni sorarsan aynı köyün Delivarım Ali'si; kim kimin yabancısı, kime kimden kaç göç. Hem neden erkeksiz oluyormuş bu ev, dağlar gibi Salih'i sayıya saymaz mısın?»

«Uzun ettin ama,» dedi Cennet Ana. «Ne yani yabayı kapıp seni önüme katayım da sürüp çıkarayım mı istiyorsun?»

«Deli karısın Cennet Ana deli karı.»

Yürüdü, geldiği yana gitti başını sallaya sallaya.

Cennet Ana dikilip baktı arkasından, kendi kendine yanşandı durdu. Eksinin Ali iyice uzaklaşana kadar durdu öyle; uzaklaşıp gözden kaybolunca döndü:

«Allah yardımcımız olsun,» dedi «Bugün höst dersin gider, yarın gelir arsızlanır. Bugün Eksinin Ali,

öbür gün Damarlının Deli... Ey koca gözlü mevlam gör kullarını.»

«Bizim elimiz armut mu topluyor?» dedi Salih. Kuyudan tarafa yürüdü gitti. Şadiye geldi ardından; kuyunun yanında duran dolu kovayı çengelden söküp aldı; Salih doğuya çevirdi başını, bulutların arkasında güneşi aradı. Bir görünüp bir kaybolmuştu gün ışığı.

Nerdeyse kar yeniden yağmaya başlayacaktı.

Salih, öldürdüğü yılanın «eşi» ni görüyordu düşünde; gene damdan aşağı iniyordu yılan, Salih'e uzanıyordu; tam gırtlağından dişliyordu Salih'i, ter içinde uyandı; bağırmak istedi ama yüreğinde gömülü kaldı haykırışı. Yutkundu, elini boşluğa uzattı; karanlığa, sanki yılanı yakalayacaktı.

Anacık inledi uyku arasında. Sonra sessizlik çöktü koyu karanlığın içine. Bir çıtırtı büyüdü sessizlikte, sanki duvarın içinde bir kurt dolaşıyordu var hızıyla; taşı, harcı, tahtayı, her şeyi kemiriyor, hızla yol alıyordu.

Şadiye «of» etti karanlıkta, iç geçirdi.

«Şadiye,» dedi Cennet Ana «Sen misin?»

«Hı.»

«Uyandın mı, bir şeyin mi var?»

Usul usul konuşuyorlardı.

«Hiç uyuyamadım. Bir kurt düştü içime.»

«Ne kurdu?»

«Damevinin önünde birileri dolaştı durdu hep gibi geldi bana.»

«Vesveselenme, kim gelebilir evimizin önüne.»

«Bilmem, bir sesler duydum hep; fısıl fısıl konuştular bir zaman; aşağı yukarı dolandılar.»

«Evham, evham. Yat uyu.»

Yeni uyanıyormuş gibi yatağının içinde döndü Salih «Ih» etti.

«Salih,» dedi Cennet Ana.

Anacık bir daha inledi uykusunun arasında.

«Ne var?» dedi Salih.

«Şadiye diyor ki!»

«Ne diyor?»

«Hiç,» dedi Şadiye «Evham ettim anlaşılan.»

«Evin önünde birileri var gibi gelmiş Şadiye'ye, konuştular, geziştiler boyuna diyor.»

«Çıkıp bakmalı bir,» dedi Salih «En iyisi bir bakmak.»

«İş açarsın başına,» dedi Cennet Ana «Gerçekten biri varsa hatırımızı sormaya gelmemiştir. En iyisi sen çifteyi al pencereye dur, ben çıkıp bakayım. Bir mazarat çıkarsa gümlet çifteyi.»

«O dediğini sen yap; ben çıkayım dışarıya, benim çıkmam daha iyi.»

Cennet Ana duvardaki çifteyi buldu kararlamadan, namlusunu pencereye koyup boşluğa doğru dikti gözlerini.

«Bismillah,» dedi Salih; kapının sürgüsünü kaldırdı «Ardımdan sürün gene şu bokun sürgüsünü» dedi.

Üç adım yürüdü evin önünde, durup baktı çevresine; gök gene karanlıklar içindeydi. Yeryüzü çelik mavisi bir buz tabakasıyla örtülüydü. Kuyunun başında kıpırdanan karaltıyı gördü, seslendi:

«Hey! Kim var orda?»

Karaltı doğruldu:

«Benim ben.»

«Adını söyle hele de anlayalım kim olduğunu.»

«Damarlının Ömer.»

«Deli Ömer» diye geçirdi içinden Salih, yüksek sesle sordu hemen ardından «Ne işin var kuyunun başında?»

Güldü Ömer:

«Gel,» dedi «Gel de iki ellerimi öp. Kışın ayazında oturmuş sizi bekliyorum burda; namusunuzu, şerefinizi. Kalkmış bir de soruyorsun ne işin var diye?»

«Ne zamandan beri bizim namusumuz şerefimiz senden soruluyor?»

«Köyün namusudur, elbette bizden sorulur!»

Yürüdü evden yana, iki adım attı, Salih olduğu yerde dikildi kaldı.

«Ne olmuş namusumuza, şerefimize?»

«Yeğen, yeğen! Elin ağzı torba değil. Orda burda söylenenleri bir bilsen. Erkeksiz evin işi zor.»

«Ben bostan korkuluğu değilim ya!»

«Seni sayıya saymıyorlar anlaşılan. Eh erkekliğe yakışır bir iş işlemeden de, saymazlarsa hakları.»

Bir adım daha sokuldu. Cennet Ana'nın sesi çınladı o zaman:

«Dur bakalım orda.»

Anacık'ın sesi duyuldu ardından.

«Salih, oğlum gir içeri.»

«Sen karışma,» dedi Salih sertçe «Sen karışma, ben işimi bilirim.»

Ömer'den tarafa döndü.

«Ne söylüyorlarmış?»

«Ne söylemiyorlar ki, birl gecenin geç vaktinde

sokakta birini görse, nereye böyle yeğen diyor, Hafızın damına mı?»

«Orospu çocukları,» dedi Salih «Yalancı pezevenkler.»

«Daha neler, daha neler. Ali gitmiş, Veli gitmiş diye anlatıyorlar.»

«Taş düşsün başlarına,» dedi Cennet Ana «Bizim kadar taş düşsün başlarına.»

«Ben de dedim ki kendi kendime, Ömer oğlum git bekle bir gece, bakalım ne iş olacak; yalansa gözünle görür anlarsın yalan olduğunu, ona göre milletin karşısına geçer, yeğenler bu sizin sözlerinizin hepsi yalan dersin. Doğruysa o zaman da bilirsin ne yapacağını.»

«Yanında birileri daha vardı,» dedi Şadiye duyulur duyulmaz bir sesle. «Gezindiler, konuştular, durdular.»

«Yanında birileri daha varmış,» dedi Salih «O kim?»

«Benim ben.» Eksinin Ali çıktı geldi kuyunun ardından.

«İkimiz beraber karar verdik bu işe,» dedi Ömer. «İnsan bu ayazda tek başına durup bekleyemez ya burda, hem sonra iyiye de kötüye de bir şahit gerek.»

«Salih, gel içeri.» dedi Anacık yeniden.

Salih bir adım geriledi.

«Yeğen bak,» dedi Ömer, bir adım sokuldu.

«Orda dur.» dedi Cennet Ana «Dur yoksa kurşun geliyor ha.»

Bir adım daha geriledi Salih, Ömer kaldı olduğu yerde.

«Yahu,» dedi «Millete iyilik de yaramıyor, yüre-

ğine kurşun sıkmaya kalkıyor birisine bir iyilik etsen.»

Salih kapıya dayanmıştı arka arkaya giderek dokundu, kapının sürgüsü kalktı, açıldı kapı

«Senin iyiliğin batsın,» dedi Cennet Ana «Senden gelecek hayır Allahtan gelsin.»

Yavaşça açılan kapıdan içeri girdi Salih, sürgüyü sürdü yeniden.

«Tamam mı?» dedi Cennet Ana usulca.

«Tamam, tamam.» dedi Anacık aynı yumuşaklıkta.

Cennet Ana kabardı dikildi çiftenin arkasında.

«Hadi bakalım dini iğri pezevenkler...»

«Sövme kocakarı.»

«Sövmekle kalsam koca dürzü, sövmekle kalsam!»

«Belâ arama başına.»

«Yağlayın tabanları dul karı besledikleri, kurşun geliyor kurşun.»

«Cennet Ana, lafını sözünü tart, bunun sonu boka sarar; boka sarar ki cihanı alem gelse çıkaramaz seni bu boktan.»

«Bu bir,» dedi Cennet Ana tetiğe bastı. Güm etti tüfek, alevi uzadı gecenin içinde, çelik mavisi buzların üstünde yankılandı. Bir an bütün dünyayı dolandı tek başına tüfeğin sesi.

«Bundan sonra geleni kursağında bil Damarlının koca deli.»

«Hay Cennet karısı, hay ananı avradını...»

«Geliyor ha...»

«Bunu senin yanına koymam ben... Kaçmakla da

kurtulamazsın elimden, sıçtığın yere kadar kovalarım seni. Hadi hoşça kal bugünlük.»

Bir sessizlik oldu, bir an.

«Yürü gidelim yeğen,» dedi Ömer Eksinin Ali'den tarafa dönüp. «Yürü gidelim.»

Çelik mavisi karın üstünde uzaklaştı gitti iki gölge.

«İmansız dürzüler! Pezevenkler!» dedi Cennet Ana.

«Bu iş uzar,» dedi Anacık.

«Hep benim yüzümden,» dedi Şadiye «En iyisi...»

«Susun da,» dedi Salih «Susun da karıştırmayın kafamı.»

Sustular.

«Şimdi uyumağa bakalım,» dedi Cennet Ana «Sabah olsun hayrolsun.»

Kimse konuşmadı, hepsi de girdiler yeniden yataklarına. Sabaha kadar ağdılar döndüler, kıpır kıpır kıpırdayıp durdular yataklarında, ama hiç biri de ağzını açıp bir laf etmedi.

Hepsi de düşündü durdu.

İLK kalkan Şadiye oldu; yatağın içinde oturup dua etti ilkin, sonra doğrulup kalktı, ocaktaki külü karıştırdı, korları bulup çıkardı; odun koydu ocağa. Yağlı çam odunu alevlenene kadar üfledi korlara, yağlı çam harladı yandı neden sonra. Sarı alev yaladı damevinin duvarlarını.

Anacık kalktı; arkasından Cennet Ana.

«Hadi bakalım Salih oğlan, silkin kalk; silkin kalk da üstümüze güneş doğurmayalım, evimizin beti bereketi kaçmasın.»

Salih de kalktı mızıldanarak. Her yanı ağrılar içindeydi.

«Hiç bir yanım tutmuyor bu sabah,» dedi «Ölü gibiyim.»

«İyi uyumadık da!» dedi Anacık «Ondandır.»

Şadiye sürgüyü kaldırıp kapıyı açtı, dışarı çıktı; hiç karışmadı lafa. Cennet Ana başıyla Şadiye'yi gösterip.

«Deliboran esiyor bugün,» dedi «Bir hal var bunda ya?»

«Zor,» dedi Anacık «Düşünüp dertleniyor elbette.»

Tencereyi ateşe vurdu Anacık, tahta kaşıkla uzun uzun karıştırdı.

Salih yürüdü çıktı Şadiye'nin arkasından, kapının önünde durup Şadiye'ye baktı; gündoğusuna karşı dikilmiş öylece duruyordu.

Sert, deli bir rüzgâr esiyor; boşluk inliyor deli rüzgârla; buzu söküyor topraktan, unufak ediyor buzu; bir çıvgın gibi gelip yüzüne vuruyor insanın; kesici bir çıvgın, yakıcı bir çıvgın, tersine yağan bir çıvgın; yerden göğe.

Şadiye kıpırtısız duruyor deliboran esen rüzgâra karşı.

Salih önlerini örtüyor ilkten, ne giymişse sarıl sarman örtüyor önlerini; rüzgârın yerden söküp getirdiği karın, buzun soğuğu ciğerlerine işliyor. Şadiye'den tarafa yürüyor, bir adım gerisinde duruyor.

«Şadiye...»

Uzanıp yakalıyor omuzundan, bir küçük titreme, bir yarım adımlık kaçış; bırakmıyor Salih, usulca çevirmeğe kalkıyor Şadiye'yi, olmuyor; iki adım daha yürüyüp önüne geçiyor. Sessiz ağlıyor Şadiye; iki elleriyle siliyor Salih yanaklarından süzülüp inen göz yaşlarını; sessiz ve buz gibi soğuk ağlıyor Şadiye; Salih, yüreğinin bütün ateşi sönmüş anlaşılan diye geçiriyor içinden.

Şadiye, ellerini tutuyor Salih'in; usulca tutuyor yüzünde. Bir zaman öylece kalıyorlar, rüzgârın yüreği büsbütün kabarıyor, dayanılmaz bir iniltiyle ağlı-

yor boşluk. Salih'in elleri Şadiye'nin yüzünde donup kalmış; iki damla gözyaşı yanaklarında donup kalmış Şadiye'nin; elleri Salih'in ellerinin üstünde donup kalmış; kanı sinmiş yüreğine iki elleri buz; yanakları buz; iki gözleri buz; yüreğine sinmiş bütün kanı. Bir muştu gibi ölümü bekliyor düşüp ölsem de her şey burda bitip kapansa diyor; önünde uzanıp giden buzun soğuk sonsuzluğuna bakıyor, sonsuz bir soğuklukla dolu boşluğa bakıyor, geleceğim işte bu buzova gibi diye düşünüyor, soğuk, sopsoğuk, dondurucu; yüreğimi ısıtacak hiç bir umut yok; donsam buz olsam ben de, geleceğim gibi.

Salih'in kanı vuruyor avuçlarına; bir kor alev yalıyor avuçlarını, sımsıcak. Salih'in avuçlarından Şadiye'nin avuçlarına yürüyor kanın deli sıcağı; Şadiye'nin yüreğinde uyuyan kan uyanıyor, Salih'in avuçlarından Şadiye'nin tenine vuran aleve koşuyor bir solukta.

Silkiniyor Şadiye; bir an Salih'in kanının bütün sıcaklığını emiyor sanki, Salih'in içini dolduran sıcaklık bir anda ellerinden akıp Şadiye'nin gövdesine geçiyor sanki.

Bir adım yürüyor Şadiye; başını kaldırıyor göğe bakıyor.

Duruyor Salih, yutkunuyor.

Sert bir rüzgâr esiyor durmaksızın; boşluk inliyor deli rüzgârla; buzu söküyor topraktan, unufak ediyor buzu; bir çıvgın gibi geliyor; kesici bir çıvgın; yakıcı bir çıvgın. Gelip Şadiye'nin yanından geçiyor deli çıvgın, Salih'in yüzüne vuruyor.

Başını açıyor Şadiye; saçlarını çözüyor, tek tek açıyor örgülerini. Uzun saçlarını yel alıp dağıtıyor,

umursamıyor hiç, ince ince uçuyor saçları boşlukta. Salih uzanıp tutmak istiyor Şadiye'nin saçlarını. Sıcacık saçları; biliyor, dokunsa avuçlarında yüreği uyanacak yeniden; sımsıcak, aydınlık ve erkek.

«Gitmek en iyisi,» diyor Şadiye.

«Nereye?»

«Nereye olursa?»

«Deli olma, kadın başınla.»

«Burda daha zor. Kimsenin kimseye acıdığı yok.»

«Birbirimize dayanak oluyoruz işte, birbirimize tutunuyoruz ya.»

«Yük oluyoruz.»

Tutup indiriyor rüzgârda uçan saçlarından bir tutamını.

«Gitmek en iyisi.»

«Birbirimize güç veriyorduk burda.»

Gülüyor Şadiye, saçlarını iki elleriyle toparlıyor, sırtını dönüyor Salih'e; dönerken yüzündeki o gülüş sönüyor, yüzünün çizgileri acılanıyor, göz kapakları oynuyor aceleci; ağlamaya duruyor.

Salih, bir adım atmak istiyor; bir adım atmak Şadiye'yi tutup kendisinden yana çevirmek; iki omuzlarından tutup silkelemek onu, ona gücünü duyurmak, acıtasıya sıkmak iki omuzlarını erkekçe.

Salih, bir adım atmak istiyor; bir adım atmak Şadiye'nin saçlarını okşamak istiyor; yüreğinin eline yeniden vuran sıcaklığını Şadiye'ye duyurmak, erkekliğinin avuçlarına vuran terini Şadiye'ye duyurmak.

Salih, bir adım atmak istiyor; bir adım atmak, başını Şadiye'nin omuzuna koyup ağlamak; çocukça.

«Beni şoseye kadar indirir misin?» diyor Şadiye başını çevirmeden.

Salih yutkunuyor; boğazı kuruyor, yutkunamıyor.

Başını hafifçe kaldırıyor Şadiye, saçları yeniden uçuyor rüzgârda, Salih'in önünde; yarım adım önünde. Yürüyor Salih bir adım, Şadiye'nin saçları yüzüne vuruyor.

«Gitmesen olmaz mı?»

İki ellerini kaldırıyor, saçlarını yakalıyor, okşuyor. Hızla dönüyor Şadiye; hızı yavaşlıyor, duruluyor dönerken, yavaşlıyor duruluyor, Salih'e bakıyor.

«Olmaz,» diyor «Hiç olmaz gitmesem.»

Yürüyüp gidiyor evden tarafa.

Salih dönüp bakmıyor arkasından, başını kaldırıp göğe bakıyor. Göğün karasını alıp götürüyor rüzgâr, uzak bir lâcivert ışıyor parça parça, uzak ve derin.

Eğilip toprağa bakıyor, gündoğusuna; buza vuran kanlı ışık sararmağa başlamış çoktan.

«Salih.»

İrkiliyor, tersgeri gelmiş Şadiye, demek gitmeyecek diye umutlanıyor bir an.

«Ne var?»

Bir an duruyor Şadiye, önüne bakıyor.

«Duymamış ol.»

«Duymamış olurum.» diyor Salih Şadiye'ye bakıyor, başını kaldırmasını bekliyor. gözlerini görmeyi, soracağını ondan sonra sormayı istiyor.

Şadiye başını kaldırıyor.

«Demek vazgeçtin gitmekten ha?» diyor Salih.

Yeniden başını öne iğiyor Şadiye.

«Yok,» diyor «Yok, vazgeçmedim vazgeçmeye, ama dur gitme, kal mal olmasın istiyorum. Gitmekten başka yol yok önümde.»

«Elin kolun boş, bomboş nasıl gideceksin? Kime gideceksin?»

«Alıp götürecek neyim var ki? Varıp sığınacak kimim var ki?»

Salih el uzatıyor, adımlanmağa kalkıyor Şadiye'ye doğru, Şadiye dönüp gidiyor; Salih'in diyeceklerini duymak istemiyor, bilmek istemiyor.

Salih elini indiriyor, öylece bakıyor arkasından, uzun uzun bakıyor...

Cennet Ana da, Anacık da anlamadılar Şadiye'nin gideceğini. Salih ayaklarına çaput doladı yanan ocağa karşı oturup. Kadınlar gözleri hayretle açılmış baktılar ona.

«Hayrolsun?» dediler.

«Gezip dolanacağım biraz,» dedi «Belki kuş muş vururum.»

Şadiye de uzattı ayaklarını ateşe:

«Ben de sıkıldım,» dedi. «Ben de geleylm seninle.»

«Bu soğukta, karda buzda; deli olmayın!» dedi Cennet Ana.

Şadiye de çaput doladı ayaklarına, duymamışlandı.

Salih önde Şadiye arkada buza çıktılar; göğe baktılar, bulutlar dağılmış gün ışımıştı; ama bir buzışıktı daha güneşin ışığı; ısınmamıştı.

Buzun soğuğu yavaştan yavaştan ulaştı ayaklarına yürürken, ince bir sızı iğneledi bir iki parmaklarını.

Salih, Şadiye'yi yola indirdi, uzak bir yerden ge-

lip uzak bir yere giderken tek otobüs gün bir mızrak boyu göğe ağdığında geçiyordu. Geyikli tepesinin ardından otobüs göründüğünde Şadiye Salih'e sarıldı.

Bir an öyle kaldılar.

Salih, yüreğini basan ateşi çözemedi; bir kardeşin bildik yangını mıydı bu, bir kadının erkek yüreğine vuran dişi yalazı mıydı?

Yutkundu.

Şadiye omuzunu sıkan elin gücünü çözemedi; bir kardeşin ezik okşayışı mıydı bu, bir erkeğin ürkek pençesi miydi?

Yutkundu.

«Hakkını helâl et.»

«Helâl olsun, sen de helâl et.»

«Helâl olsun, benden yanı helâl olsun. Anandan da helâllik dile benim için. Cennet Ana'dan da.»

Yutkundu.

Otobüs yaklaşınca ellerini kaldırıp yola durdu Salih, otobüs yavaşladı, Şadiye arka kapıdan girdi otobüse.

Bakakaldı otobüsün ardından.

Yutkundu.

Cennet Ana çıktı yoluna ilk.

«Şadiye nerde.»

«Gitti.»

«Gitti mi, nereye gitti?»

«Şehre.»

Anacık geldi durdu Cennet Ana'nın arkasında.

«Helâllik diledi sizden. El öpüp kendim dileyemedim, kal mal olmasın diye dedi, benim adıma sen helâllik dileyiver dedi bana.»

«Benden yanı helâl olsun,» dedi Anacık.

«Benden yanı da.» dedi Cennet Ana.

Cennet Ana yürüdü baktı gündoğusuna, iç geçirdi.

Anacık yürüdü gitti omuzbaşına kadar sokuldu.

«Of,» dedi «Of.»

«Niye ofladın?» dedi Cennet Ana.

«Gitti kurtuldu,» dedi Anacık «Gitti kurtuldu.»

«Bugünden yarına, bugünden yarına bize de yol görünecek ya!»

«Of,» dedi Anacık «Of!»

«Of ki of,» dedi Cennet Ana...

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

25/SALİH ŞEHRE BAKIYOR

SALİH, tepenin en sonundan şehre bakıyor, son gecekondulardan on adım daha yukarda durmuş bakıyor şehre. Koca bir adam gibi duruyor şehir karşısında; sırtını engin bir dağ eteğine dayamış koca bir adam; ayaklarını da gecekondulara doğru uzatmış; sanki iki eteğinden tepeyi kendinden uzağa itmeye çalışıyor.

Gecekondular da insana benziyor diye düşünüyor Salih, tepeden başlayan çatal şehre doğru gittikçe açılıyor, iki el olup uzanıyor şehrin ayaklarına; gecekonduların kurulduğu tepenin iki yanına dayanan şehrin ayaklarına uzanıyor gecekondunun iki eli, tabanını gıdıklıyor şehrin.

Gülüyor mu, katılıyor mu belli değil şehir.

Ben de biraz deliceyim diyor Salih; koca adam oldum, oturmuş hâlâ neler düşünüyorum bak.

Kaç yıl oldu köyden kalkıp şuralara geleli? Nerdeyse altı yıl bitecek. Altı yıl bu dile kolay, bazan düşünüyorum da köyle ilgili bir yığın şey silinip gitmiş

kafamın içinden. Sanırsın bir gerçek, yaşadığımız bir gerçek değil köy; bir masal, düşlere bulanmış bir masal.

Özlüyor muyum köyü?

Yok, yok, özlemiyorum. Ama Anacık özlüyor; akşamları yorgun argın eve döndüğünde de açıkça söylüyor özlediğini. Uykusunda yorgunluktan inlerken anlıyorum gerçekten özlediğini.

Cennet Ana hiç lafını etmiyor köyün. Belli ki çoktan unutup gitmiş köyü; zaten neyi hatırladığı, neyi unuttuğu pek belli değil.

Altı yıl önce; Şadiye'nin hemen ardından; bahar gelir gelmez elde avuçta ne kaldıysa satıp ayrıldık köyden. Köy bizim için yaşanır olmaktan çıkmıştı.

Gene de üçümüzün gözleri de sulandı köyden ayrılırken.

Şehre gelir gelmez yollara düşüp Şadiye'yi aradık. Koydunsa bul. Eskiden yanlarında evlâtlık durduğu kapının ipini çektik ilk. «Bir göründü, bir kayboldu» dediler. Sonra kime sorduksa, nereye gittikse hep elimiz böğrümüzde kaldı. Sanki yer yarılmış da Şadiye içine girmişti.

Elimizde avucumuzda ne varsa yatırdık iki göz gecekonduya. Tepenin en sonundaydı o zaman bizim gecekondu. Küçücük bir bahçesi var önünde, çalı çırpıyla ayrılıyor bahçe yoldan, toprak bir merdivenle evin altına iniliyor; odun, kömür öteberi koymak için yapılmış aşağısı, karanlık, toprağın altında; iki göz ev de yukarda, toprağın üstünde.

Elimizdekini avucumuzdakini gecekonduya yatırınca, yokluk yoksulluk hemen çaldı kapımızı. Anacık gündeliğe gitmeğe başladı şehir evlerine. Cennet

Ana'yla ikimiz oturuyorduk akşamlara kadar; ağzımızı bıçak açmıyordu.

Cennet Ana iki günde bir mızıldanıp duruyor şehre geldik geleli; ilkin mızıldanıyor, ardından sancılanıyor hep. Elini böğrüne bastırıyor, yüzü buruşuyor, ağarıyor, diz çöküyor yer yatağına, eli hep böğründe; bastır Allah bastır. Bir titreme geliyor ardından, bir ter basıyor, yorganları örtüyorum üstüne. Anacık'ın yorganını, kendi yorganını, benim yorganımı. Bir saat inleyip titriyor yorganların altında, sonra birden açılıyor, silkinip kalkıyor. «Afakanlar bastı gene» deyip dolanıyor tepeleri, ev aralarını.

Anacık geliyor akşamla bir, bir bir anlatıyor Cennet Ana, gene sancılandığını, bu ağrıların onu öldüreceğini anlatıyor uzun uzun. Anacık'ın canı burnunda oysa; yorgun, bitkin geliyor hep, bir de Cennet Ana'nın mızıldanmasını dinleyici değil, tersleniyor. Anacık terslenince sus otur oluyor Cennet Ana, kursağına giren onun elinin emeği, onun gözünün nuru. Anacık terslenince sus otur oluyor, ardından kalkıp namaza duruyor. O namaza durunca Anacık patırdanıyor, sövüp sayıyor, ağzına geleni söylüyor «Hay Allah, bu yaştan sonra şehir işi öğrenemiyorum İşte. Hay Allah, hay koca gözlü Allah, al canımı da kurtulayım;» diyor hep; zamanla geçiyor yakınmaları, «Belim ağrıyor, yerleri sildim akşama kadar», «Akşama kadar cam sildim ellerim çıkmadı buz gibi sudan», «bu ilâçlı sulardan illallah» demeye başladı. Şehir işini kısa zamanda öğrendi Anacık.

Biz, Cennet Ana'yla ikimiz akşama kadar oturuyorduk gecekondunun alaca karanlığında. İki ay, üç ay oturduk. Silkinip sokağa çıkmaktan korkuyordum,

üstüme saldıracaklar, boğazımı kesecekler, bayıltıncaya kadar dövecekler gibi geliyordu beni; hep korkuyordum.

Sonra bana da bir iş bulundu. Anacık elimden tutup götürdü beni şehre; çalışacağım yer bir demirci dükkânıydı, körüğü çekecektim sabahtan akşama. Dükkânın içinde bir koca duvar vardı; bir yanı ocaktı, aydınlığa bakıyordu; bir yanı körüktü, karanlığa bakıyordu. Ben karanlıktan yana çalışıyordum. Körük çekiyordum hep. «Ağır ol.» diyordu usta; bir, iki, üç diyor çekiyordum körüğü... bir, iki üç, diyor çekiyordum körüğü. Derken hızlanıyordum dalıp, «ağır ol!» diyordu usta, gene başlıyordum saymaya. Zamanla her şey yoluna girdi, kor demir örse tık edince duruyordum; pata küte, pata küte, pata küte bir zaman dövüyorlardı usta kalfa kor demiri. Kor demir soğuyor kararıyordu yeniden ocağa sürüyorlardı, hemen başlıyordum körüğü çekmeğe bir, iki üç çekiyordum; bir, iki, üç çekiyordum. Sonra bir, iki üç'ü de bıraktım ellerim öğrendi zamanı, sanki artık körüğü, ben çekmiyordum da körük kollarımı çalıştırıyordu kendiliğinden. Kimi zaman geceleri bile körük çekiyordum, uykularımda sesler duyuyordum pata küte, pata küte, kor demir çıtırdıyordu, çam kömürü çıtırdıyordu uykularımda. Pazarları hiç sevmiyordum ilkten; çaresiz, sıkıntılı oturuyordum bütün gün, hafta-başını iple çekiyordum; yeniden körüğümün başına geçeceğim anı özlüyordum pazarları. Anacık itip kakıyordu beni «gez dolan oğlum» diyordu, «dudukuşu gibi böyle evde oturmak olmaz.» Duymazlanıyordum ilkten, ikiliyor, üçlüyor; boyuna üsteliyordu. Alıp başımı çıkıyordum

ben de, bir de vır vır dinleyecek halim yoktu, alıp başımı çıkar oldum.

Şehre doğru değil, tepeye doğru.

Tepeye doğru son evlerden **biriydi bizim** gecekondu; zamanla birer ikişer yenileri çıktı ortaya, gecekondu mahallesi ağır ağır tırmandı tepeye doğru.

Şehirden korkuyordum, insanlardan korkuyordum; bir tavşan gibi ürkektim hep. Biri selâm verse yüreğim ağzıma gellyordu, dur hele altından ne çıkacak diyordum. **Düşmandı herkes bana; babam nah** orda şehrin ucunda hapiste yatıyordu. Bütün herkes biliyordu babamın hapiste yattığını.

Perşembeleri çalışmıyordu **Anacık**; babamı yoklamağa gidiyordu. Beni de götürdü **bir iki**, ağlamak geliyordu içimden hapishanenin duvarını görünce. Kendimi tutuyordum hep; Anacık artık beni götürmüyor babama; kendimi tutamayıp ağlıyorum diye.

Herkes biliyor babamın hapiste olduğunu, ama nasıl bir adam olduğunu kimseler bilmiyor, önümüze lâf döküyorlar ikide bir, bir tutamak bulmak, babamın kişiliği üstüne bir ipucu ele geçirmek istedikleri belli. Bugünden yarına çıkıp gelecek değil, hapisten gelip mahallenin hayatında yerini alacak değil. Mahallell gene de bilmek Istiyor, kimdir, ne zaman gürler, ne zaman yağar: Uysal mı, sert ml, belâlı mı, sakar mı? Oysa biz bile unuttuk nasıl bir adam olduğunu; uysal mı, sert mi, belâlı mı, sakar mı biz bile bilmiyoruz. Anacık'ta bir ürkeklik var, Cennet Ana'da bir ürkeklik var, bende bir ürkeklik var. Bugünden yarına çıkıp gelecek değil babam, ama bir gün çıkacak nasılsa; çıkıp gelecek ve evimizin içinde yerini alacak.

İçimde hep bir ezginlik; biri yoluma çıksa yüre-

ğım kabarıyor, bir eksiğim bir ayıbım var gibi. Kimseyle konuşmak istemiyorum; kimseyle karşılaşmak istemiyorum, kimseyle selâmlaşmak istemiyorum.

Özlüyor muyum köyümüzü?

Belki de, dağın yalnızlığını özlüyorum, Enginomar türbesinin tenhalığını, çay başının sessizliğini.

Biri yoluma çıksa içim daralıyor; biri selâm verse yüreğim ağzıma geliyor, bir eksiğim var sanki onlardan bir ezginlik içimde hep. Köşe bucak kaçıyorum konu komşudan, sakıngan duruyorum, uzak duruyorum.

Yine de yoluma çıkıyorlar «Merhaba» diyorlar. «Nasılsın iyi misin?» diyorlar. «Merhaba» diyorum çaresiz, karşılık vermemek olmaz «İyiyim Allaha şükür, sen nasılsın?» diyorum çaresiz. Hadi gelsin arkasından muhabbetin koyusu. Yanıma çöküyorlar, bir sigara yakıyorlar hemen, bir sigara da bana veriyorlar; alıp yakıyorum ben de, yakmasam olmaz.

Bir, iki, üç... Körük gibi çekiyorum sigarayı ciğerime. Bir, iki, üç bir duman daha. Öksürüyorum. «Alışırsın alışırsın.» diyorlar. Alışıyorum. Bir, iki, üç, körük gibi çekiyorum sigaranın dumanını ciğerlerime, öksürük möksürük yok, bir, iki, üç, bir daha çekiyorum, bir daha, bir daha... «puf» edip burnumdan çıkarıyorum dumanı.

İşte gene oturmuş şehre bakıyorum; tepenin sonundan. Koca bir adam gibi oturmuş şehir, sırtını engin bir dağ eteğine dayamış, ayaklarını da uzatmış gecekonduların kurulduğu tepeye; sanki gecekonduları tepeyle birlikte itip kendinden uzaklaştırmaya çalışı-

yor. Gecekondular da tepenin iki yanından iki kol olmuş uzanmış tabanlarına, şehri gıdıklıyor gecekondular...

Şehrin arkasında engin bir dağ; dağın tepesinde top top ak bulutlar. Bulutların arkasından biri bakıyor sanki dünyaya. Dağın tepeşindeki iki kale yıkıntısını pabuç gibi giymiş ayaklarına, başı bulutların arasında biri bakıyor yukardan; Salih'i de görüyor, şehri de, gecekonduları da.

Gülüyor Salih.

Ben de biraz deliceyim diyor kendi kendine, koca adam oldum, oturmuş neler düşünüyorum bak hâlâ.

«Merhaba.» diyor biri.

Salih irkiliyor; dönüp bakıyor.

SALİH, silkinip kalktı ayağa:

«Merhaba,» dedi «Merhaba.»

«Bakıyorum derin düşüncelere dalmışsın, gene,» dedi arkadaşı. «Geldiğimi bile duymadın Allah bilir.»

«Duymadım,» dedi Salih «Eski günleri geçiriyordum aklımdan; köyümüzü tarlaları, ağaçları, kuşları.»

«Boş ver,» dedi arkadaşı «Geçmişten fayda yok adama, hadi düş peşime de aşağıya inelim; kahveye.»

«Canım çekmiyor,» dedi Salih «Sen git.»

«Lahanayı üşüteceksin sonunda da,» dedi arkadaşı

Salih, yerine oturdu, sırtını dayadı ağaca.

Öteki başını salladı iki yana; bir sigara çıkarıp yaktı, yanık kibrit çöpünü fiskeleyip attı uzağa.

Bir nefes aldı sigarasından; sigaranın dumanını ciğerlerinde tutup düşündü bir an.

Anacık kocakapı'nın yanına oturmuştu, jandarmayı görünce fırladı kalktı.

«Ne zaman görüştürecekler,» dedi. «Daha çok bekliyecek miyiz?»

«Neredeyse,» dedi jandarma «Nerdeyse çağırırlar.»

Sevim kız üç yaşında, pencerede oturmuş gecekonduların tepesinde dikilmiş duran ağaca bakıyor; ağacın altında oturan Salih'e bakıyor. «Gene gelmiş, oturuyor,» diyor.

Salih başını, ağaca dayıyor, gözlerini yumuyor «Şükür gitti başımdan» diyor.

Naci, ciğerinde bir an tuttuğu dumanı üflüyor boşluğa «Bu oğlanda bir iş var ya» diyor «Aklım ermedi gitti.»

Anacık yeniden çöküyor toprağa «Babası Salih'i sorar gene» diyor «Hep soruyor, ben de hep yalan söylüyorum, işi çıktı gelemedi.»

«Anne... Anne... Bak...» diyor Sevim kız, annesi gene yok ortalıkta; karşılık alamıyor sorusuna.

«Onun götü, bunun başı» diyor Salih gözleri kapalı «Sabahtan akşama kadar başka laf yok, onun götü bunun başı.»

«Otur bak boyuna tepeden aşağı, sabahtan akşama kadar otur bak. Bu oğlan sonunda kafayı üşütmezse.» diyor Naci, ciğerlerinde tuttuğu sigara dumanını salıveriyor boşluğa.

«Deli gibi dağ bayır dolanıyor, işten çıktı mı, evlere sığamıyor bir türlü, desem. Zaten kendi derdi başından aşkın fukaranın.» diyor Anacık, belinin tam ağrıyan yerine bastırıyor elini.

«Anne... Anne... Gene gelip oturmuş o ağaca. Anne be...»

«Onun götü, bunun başı. Hay Allah ne zaman bu laflar açılsa içim daralıyor, kendi kendimden utanıyorum.»

«Rakı desen oturup içmez, sigara versen nazlanır, karı lafı açsan yüzü kızarır. Tepede oturur sabahtan akşama. Bunun sonu kötü bana kalırsa.»

«Öf, öf, bizim derdimiz de dert, babamız hapiste, oğlumuz şu şekil.»

«Pencereden atlayıp yanına gitsem benimle konuşur belki?»

«Yüreğimi kan boğuyor, bunalıyorum. Evlere sığamıyorum oturup düşünsem; dağlara sığamıyorum kalkıp gezinsem.»

«Efendiden bir çocuk hem de; munis, kendi halinde, kız gibi.»

«Boyumu aştı oğulcuğum, arkam kalem oldu, evimin direği oldu diye güvenemem ki.»

«Anne be... Anne... Hay Allah gene gitmiş... Kapıyı da kilitlemiş üstüme.»

«Anama bir laf sorsan hemen hazır karşılığı; 'Geçen Melâhat'ı gördüm, hani bayırda evleri var, bekçi Ali'nin yeğeni hani...' Hemen lâfı mahallenin kızlarından birine getirir. Cennet Ana'ya sorsan.»

«Şeytan diyor ki tut elinden sürü götür hergeleyi.»

«Tövbe kız gibi çocuk, bugüne kadar kapımızın ipini çekipde senin oğlan bizim kıza şunu demiş, bunu demiş, el atmış; göz atmış diyen çıkmadı daha...»

«Belki de delinin biridir bu amca...»

«Bir akranımla oturup iki laf etsem, 'Kesik Fatma'nın evindeki Melâhat dudaklarından öptürür.' 'İzmirli Neclâ'yı boşver, memesini bile elletmez'den başka laf yok.»

«Vallahi iyi akıl, yakala elinden sürü götür hergeleyi. Al bakalım sana bir kız de, çık bakalım üstüne de görelim de, akıllansın kerata; aklı başına gelsin!»

«Bir de oğuldan yana kara çalınmaz yüzümüze.»

«Amca... Amca... Ne olur beni burdan indirsene...»

«Yüreğim daralıyor işte oturup düşünsem.»

«Hem de bu geceden tezi yok.»

«İnşallah, inşallah...»

El etti, dikildi pencerenin içinde Sevim kız.

Salih silkinip kalktı yerinden, kendine el eden Sevim kızı gördü.

Sigarasını çiğneyip ters geri döndü Naci, şöyle bir el atıp düzeltti rüzgârın dağıttığı saçlarını.

Anacık çömeldiği yerden kalktı, jandarmanın peşi sıra yürüdü.

SALİH bir Sevim kıza baktı, bir de bayır yukarı dönüp gelen Naci'ye; bir şey unuttu, bir şey düşürdü herhalde diye geçirdi içinden.

Sevim kız pencereden aşağıya bakıyordu, yarım adam boyu yüksekliği atlayıp inmeyi gözü kesmiyordu anlaşılan.

Naci gelip durdu önünde.

«Hadi gel.»

«Nereye?»

«Kahveye.»

«Canım istemiyor.»

Kolundan tutup çekiştirdi Naci.

«Seni dinleyen kim, yürü dedim mi yürü.»

Salih direndi ilkten; sonra yola düştü çaresiz.

«Seni sevdiğimden.» dedi Naci «Seni sevdiğimden çekip başından zorla götürüyorum işte. Keçileri kaçıracaksın kendi başına otura otura.»

Kahve inişin en sonundaydı; düzlükte, yeşil boyalı, önünde bir küçük bahçe. Naci'nin iki arkadaşı dip-

te oturuyordu, onlardan tarafa yürüdüler. «Merhaba.», «Merhaba.», «Yak bir sigara», «Ver ver de ciğerlerimiz bayram etsin.», «Kahve mi çay mı?» «Kahve, kahve.», «Benimki orta.» Bir uzun sessizlik...

Osman, dirseğiyle dürtüyor Selim'i «Var mısın bu gece ha?»

Selim uyluklarını kaşıyor iki elleriyle «Hastaya çorba sorulur mu, ben dünden hazırım oğlum.»

Naci sigarasının külünü silkeliyor yere «Gidelim abiler, gidelim de neşemizi bulalım.»

Salih düşünüyor, bir ona bakıyor, bir ötekine.

Osman «Muuuh» yapıyor elini ağzına götürüp «Sarıkarının evine yeni bir kız gelmiş, Elâzığ'dan; bir içim su anam avradım olsun.»

Selim bacak bacak üstüne atıyor, iki elleri bacaklarının arasında «Yok yok, benden paso o karıya; o karı dünya birincisi oğlum, asker işi şap şup, hadi yallah giy donunu.»

«Ben de öyle duydum, ama artiz gibi karı diyorlar ha.»

«Hay Allah, gene açıldı kerhane muhabbeti.»

«Herkesin keyfi anasının bilmem nesi. Ben o karının tadına bakmazsam ölürüm oğlum.»

«Parana yazık parana, ne diyorum sana asker işi şap, şup.»

«En iyisi bildik tanıdık birine gitmek. Adanalı'nın üstüne karı yoktur bu kerhanede. Hem kibar karı, müşterisini hoş tutar; hem de dudaklarından öptürür.»

«İçim bulanıyor içim.»

«Al sana kuyruklu yalan. Dudaklarından öptürürmüş!»

«İzmirli de öptürür. İzmirli Melâhat hani, Kesik Fatma'nın evindeki Melâhat.»

«Anam avradım olsun, Cavide bir öptürür ki dudaklarından, üstelik yirmisine yeni girmiş daha.»

«Kalkıp gitsem laf ederler ardımdan, erkekliği yok, karı lafı açıldı mı hemen kaçıyor derler.»

«Yirmisine yeni girmiş demek ha! Gündüzleri saymazsan doğrudur.»

«Otuzunda vardır rahat senin İzmirli.»

«Nüfus kâğıdını gördüm lan, karının benden gizlisi yok.»

«Derlerse desinler, içim bulanıyor işte.»

«Oğlum erbabına kafa kâğıdı gerekmez, bir bakışta anlar erbabı karının kaç yaşında olduğunu; hele bir de koynuna girdi mi doğduğu günü bile söyler yanlışsız tarafından.»

«Ağır ol inecek var... Onbaşımın bavulu da var...»

«Gelinlik kız demedik oğlum, yirmisinde de olsa kerhane karısı alt tarafı.»

«Dile düşerim, adım çıkar, bu lafların sonu iyi gelmez.»

«O karı kırkında vardır, ben o karıya gideceği-

me dağın ardına dolanır kürdün ahırına giderim daha iyi.»

«Al benden de o kadar, memeleri sarkmış, kırkında vardır kırkında.»

«Varsa var, hem ben sana bir şey söyleyeyim mi, karının yaşlısı marifetli olur bu işte. Genci de şap şup, asker işi anladın mı?»

«Bak bu laf doğru, karının yaşlısı marifetli olur her halde.»

«Benim dediğim dedik, aklıma takmışım bir kere; dosdoğru Sarıkarının evine gidiyorum ben, yeni kızın tadına bakmaya; gül goncası gibi karı anam avradım olsun.»

«Gençliğine güzelliğine laf yok; artiz gibi maşallah? Ama şipşakçılığı da herkesin dilinde.»

«Yüz marka atıyormuş günde.»

«Yok deve...»

«Yüz marka mı, günde ha. Vay anasını.»

«Desene iki ayda milyoner olacak bu karı.»

«Cumartesi pazar yüz elli hem.»

«Yok deve... Karı mı bu çarşı kahvesinin ocağı mı?»

«Ben derim abiler, muhabbetin sonunu bağlayalım. Benden sorması. Allah basiretinizi bağlasın, var mısınız Sarıkarının yeni kıza?»

«Eh, benim canım çekmiyor değil.»

«Ama diyorlardı asker işi şap şup.»

«Ben de kalkıp gitsem.»

«Demek tamam.»
«Tamam.»
«Tamamsa tamam.»

«Kim bilir kaç paradır?

«Yaşşayın be.»
«Bismillâh der ben başlarım ilkten.»
«Ağır ol oğlum ağır ol.»
«Bir onluk var cebimde.»
«Bu işin başını ben çekiyorum. Bismillah deyip başlamak da benim hakkım.»
«Oğlum davet sahibi ev sahibi sayılır, anladın mı, o sebebten de buyur der misafirlerine ikram eder.»
«Bence de öyle ya, bir de Salih'e soralım bakalım o da gelecek mi?»
İrkildi Salih:
«Yok» dedi «Beni saymayın.»
«Ne yani bir özürün mü var yoksa?» dedi Osman.
«Belki de mangırı yoktur oğlanın.»
«Paradan değil,» dedi Salih «Ne bileyim başıma bir iş açılır diye korkuyorum.»
«Hastalık falan mı?»
«Eh dünyanın yüz türlü hali var.»
«Oğlum çingenelere götürmüyoruz, geneleve götürüyoruz geneleve, her hafta hükümet doktoru bu karıların kıçına bakıyor anladın mı?»
«Yok, yok, ben gelmeyeyim.» dedi Salih.
«Ne bok yersen ye,» dedi Selim.

Salih kalkmağa davrandı, Naci bileğinden tuttu, yerine oturttu onu.

«Bendensin,» dedi «Gelmezsen de selâmı sabahı kes, tamam mı?»

Salih silkinip kalkamadı, yeniden oturdu yerine.

«Vallahi parasından değil; madem istiyorsun geleyim ben de.»

«Yemekten sonra burda buluşuruz ha.»

«Tamam mı?»

«Tamam.»

«Tamamsa tamam.»

YÜREĞİ göğüs kafesinde durmadan çürüyor sanki; bereli bir armut gibi çürüyor yüreği, oturmuş duruyor öylece, başını kaldırıp bakamıyor Anacık'a. Anacık karşısında, iki ellerini kucağında birbirine bağlamış oğluna bakıyor. Başını kaldırsa da, diye geçiriyor içinden; başını kaldırsa da gözgöze gelsek; gözgöze gelsek de anlasam aklından geçeni, sezinlesem hiç değil.

Başparmak tırnağının hemen yanında bir karvuruğu var, onu didikliyor durmadan. Biliyor Anacık'ın gözlerini dikmiş beklediğini, pussa bile bir çift kedi gibi kendi bakışını gözlediğini biliyor Anacık'ın gözlerinin. Başını kaldırıp bakmağa utanıyor; ne düşündüğünü anlayacak mutlaka. Anacık gözlerine baksa, ne yapacağını, kalkıp gideceğini; nereye gideceğini anlayacak Anacık.

Yüreği göğüs kafesinde bereli bir armut gibi çürüyor.

«Ne düşünüyorsun kafanı eğmiş?» diyor Anacık.

«Hiç!...»

«Hiçmiş, kaldır kafanı da gözüme bak; bak gözümün içine de anlayayım hiç mi, değil mi?»

Salih kaldırıyor başını. Yan dönüp dikiliyor, ayağa kalkıyor.

«Ben gidiyorum.»

«Git,» diyor Anacık «Git, tutan mı var seni.»

Kapıyı açıp karanlığa çıkıyor Salih; Anacık arkasından bakıyor uzun uzun, başını sallıyor iki yana.

«Yüzüme bak gayri koca gözlü mevlâm,» diyor «Utandırma bizi.»

Elinin tersiyle alnına düşen bir tutam saçı vurup atıyor başının arkasına.

Salih, karanlığa çıkıyor, serin geceye. Göğün bir bölüğü yıldızlı; uzak, dağın ardından bir yerde ışıyor bir avuç yıldız; tepeler bulutlu, iki yanlar bulutlu, dönüp arkasına baksa arkalar bulutlu.

Şehre bakıyor, ışıklar içinde şehre; şehre doğru gitmek değil de karanlığa doğru kaçmak isteği uyanıyor içinde. İnce uzun inişin sonunda onu beklediklerini biliyor; gene gitmek istemiyor.

Çaresiz yürüyor iniş aşağı, ellerini cebine sokuyor, omuzlarını kaldırıyor iyice; serinlik gittikçe daha çok işliyor içine; ürperiyor. Yol karanlık, önünü göremiyor, alışkanlıkla atlıyor hendekleri, yola atılmış taşları.

Birden kahvenin önünde buluyor kendini, son bir kararsızlık daha geçiriyor; söverler diyor kendi kendine; söverlerse sövsünler. Dönüp gidecek karanlığa tam, Naci yaklaşıyor arkasından.

«Merhaba,» diyor «Ben de gelmezsin diyordum.»

Yakalanmış gibi tedirgin Salih.

«Niye,» diyor «Niye gelmezmişim?»

«Bilmem, öyle geçiyordu içimden.»

«Eh demek yanılmışsın; geldim işte.»

«İyi ettin.»

Bir sigara uzatıyor Salih'e, Salih uzanıp alıyor sigarayı.

«Ötekiler geldi mi acaba?»

«Bilmem, ben de şimdi geldim.»

«Girelim bakalım, nerdeyse gelirler, gelmedilerse, birer kahve içeriz.»

Kibriti yakıp uzatıyor Salih'e, eğilip yakıyor sigarasını Salih.

Kahvenin kapısından içeri giriyorlar. Osman'la Selim aynı anda kalkıyorlar yerlerinden.

«Çoktan gelmiş gececiler,» diyor Naci.

Durup bekliyorlar Osman'la Selim'i.

«Nerdeyse yollanıyorduk ha,» diyor Selim.

«Yatsı namazını kılmadan gelmez bunlar oğlum dedim.»

«İyi bok,» diyor Naci.

«İyi boksa kok,» diyor Selim.

«Başlarım ama...»

«Şaka, şaka...»

Birbirlerinin omuzuna vuruyorlar.

Selim Salih'e sokuluyor.

«İlk ha,» diyor «Bizden gizlin yoksa tabii.»

«İlk,» diyor Salih. «Bismillah...»

«Hiç gamlanma,» diyor Osman «Hacı kulaksız bilir yolunu.»

Gülüyorlar.

Birbirlerinin omuzlarına birer yumruk atıyorlar sıralı; Salih durup bekliyor bir adım uzakta.

Karanlığın içinde yürüyorlar.

Genelev şehrin dışında; son evleri de geçince yüz iki yüz metre daha gidiyorlar en azından.

Girişte bir tahta baraka var; bir bekçi oturmuş mangalda ellerini ısıtıyor. Dört arkadaşı görünce başını kaldırıp bakıyor bekçi.

«Hop,» diyor «Durun bakalım.»

Duruyorlar, Selim bir adım yürüyor bekçiden yana.

«Hayrolsun?»

Bekçi Selim'i süzüyor tepeden tırnağa.

«Kaç yaşındasın sen?»

«Yirmi.»

«İn in,» diyor bekçi, «in hele.»

«Yirmi,» diyor diretiyor Selim.

Bekçi, Osman'dan yana dönüyor.

«Eh,» diyor «sen kırk varsındır sağlam. Bu yirmi olunca.»

«Yaşım yetmiş, işim bitmiş, kuşum uçmuş,» diyor, Osman. «Ben buraya göz zinasına geliyorum.»

«Yaşşa,» diyor bekçi «Kıyak laf.»

«Sen de yaşa,» diyor Osman.

«Gelin üstünüzü arayayım da girin,» diyor bekçi «Aslına bakarsan sizi burdan çevirmeliyim ama... Biz de gençlik gördük. Satıver anasını.»

«Sağ ol,» diyor Naci.

Elbiselerinin üstünden iki elleriyle yokluyor bütün gövdelerini, bıçak, tabanca gibi şeyler arıyor.

Salih'in yoklaması bitince:

«Hadi geçin bakalım,» diyor.

Yürüyorlar, ilk evin önünde duruyorlar. Kapısı kapalı evin, avuç içi kadar bir delik var kapıda, bir tutam ışık sızıyor avuç içi kadar delikten. Bir adam eğilmiş bakıyor delikten içeri.

Durup bekliyorlar kenarda, delikten bakan adam doğruluyor neden sonra ensesini kaşıyor.

«Bu evde iş yok,» diyor Osman'a «Bütün karılar ninem yaşında.»

Naci eğilip bakıyor delikten.

«Gel bak bakalım,» diyor başını kaldırmadan.

Osman eğilip bakıyor omuzunun üstünden, «fırt» edip tükürüyor yere.

«İş yok aga,» diyor «çürük hepsi de.»

«Sarıkarının evine gidelim en iyisi,» diyor Selim.

Genelevler yanyana iki, bir de ilerde karşıda üç ev hepsi. Sarıkarının evi, Kesik Fatma'nın evi, bir de bu, önünde durup delikten içerisini gözledikleri Zürafa Kadriye'nin evi.

«Hem burda çaça karı gelir üstüne tam iş tutarken.»

«Ağır ol,» diyor Naci.

Kesik Fatma'nın evinden tarafa yürüyorlar. Sokak kapısı üç metre derinliğindeki bir girişe açılıyor; dört beş kişi var girişte, kapı yarı aralık içerden çatlak bir ses patlıyor:

«Kapat şu cenabeti.»

Kapının ağzında duran adam içeri girip çarpıyor kapıyı.

İlkin Selim eğilip bakıyor kapı deliğinden; dudaklarını yalıyor sinirli sinirli. Üst dudağını emiyor uzun uzun.

Osman dürtüp uzaklaştırıyor onu, kapının deliğine dayıyor gözünü. «Hıhh fena değil,» diyor.

Sonra Naci, eğilip bakıyor, ellerini oğuşturuyor uzun uzun.

En sonunda da Salih; isteksiz eğiliyor; yüreği bereli bir armut gibi çürüyor.

Donuk, bomboş bakıyor; yüzeyde, kupkuru bir bakış.

Birden tanıyor iskemlede oturan kadını.

Utancın, pişmanlığın ve öfkenin yutulmaz yumruğu tıkanıyor gırtlağına.

DÖNÜP kaçmaya, karanlığın içinde eriyip gitmeye gücü yetse dönüp kaçacaktı çoktan; kıpırdıyamıyordu bile, bakışları donup kalmıştı dümdüz, elleri donup kalmıştı kapının demirinde, ayakları donup kalmıştı bastığı yerde.

İskemlede oturan kadın kalktı; yutkundu, bir daha yutkundu, üçüncü kez yutkunamadı, tıkandı kaldı, gövdesinin olanca gücü gırtlağına gelmiş çökmüştü; yutkunmaya, son bir kez daha yutkunmaya, yüreğinden kabarıp gözlerine vuran, derisine vuran utançtan sıyrılıp çıkmağa uğraşıyordu; donup kalmıştı oysa.

İki insan sonsuz bir durgunluğun, tutulmuşluğun ortasında çırpınıyorlardı.

Salih, bir düş olsa da bu diyordu; şimdi şu bulunduğum noktadan büyülü bir el beni bir saat öncesine alıp götürse, bir anın öncesine, başımı eğip delikten baktığım o anın öncesine.

Şadiye, düşüp ölsem diyordu; beni ayakta tutan bütün güç bir anda tükeniverse de düşüp ölsem.

Hiç değilse dönüp karanlığa dalacak gücü verse ayaklarıma tanrı diyordu Salih.

Bilemedin hiç görmemişten alsam diyordu Şadiye, başımı çevirebilsem de merdivenleri çıksam, kaybolsam.

Salih'in öylece durup kapı deliğinden baktığını gören kadınlardan biri gelip açtı kapıyı.

«Gir,» dedi «Öyle durup dikileceğine.»

Salih iki adım attı; biri itmiş gibi arkasından, ikl adım attı dikildi durdu, ardından itene karşı direnir gibi.

Şadiye yutkundu üçüncü kez, elini yumuşacık uzattı boşluğa.

Salih Şadiye'nin boşluğa uzanan elini tuttu, yumuşacık.

İkisi birden girişin sonundaki tahta merdivenden tarafa yürüdüler, sessizce, konuşmadan.

Kimse anlamadı olup biteni, bir genelev salonundan çıkıp sonsuz bir karanlığa doğru yürüdüklerinl anlamadı kimse; hiç kimse.

Şadiye odanın kapısını yavaşça itti, aralıktan süzülüp girdi karanlığa; Salih ardı sıra yürüyüp girdi.

Sustular.

Bir zaman sustular odanın karanlığında.

Ne diyebilirim diye düşündü Şadiye.

Nasıl bir söz bulup söylemeli diye düşündü Salih.

Uzun, upuzun bir karanlığın içindeyim şimdi diye düşündü Şadiye; bin yıl sürse bu karanlık diye düşündü, ölüm olsa yüzüme vuran ilk ışık.

Gözlerimi yumdum işte diye düşündü Salih; belleğimin bütün çizgilerini sildim süpürdüm işte; geç-

mişi, geleceği her şeyi unuttum işte; hiç tanımadığım biri bu benim; yüzünü hiç görmediğim biri. Bir düşten başka ne olabilir onu birisine benzetmem.

Birbirlerine bakmıyorlardı, ikisinin de yüzü aynı yana dönüktü.

Şadiye, yumuşacık tuttuğu eli bıraktı avucundan.

Salih'in eli bir kuş gibi çırpındı buldu kendinden uzaklaşan elini Şadiye'nin.

«Soyun!» dedi Şadiye.

Kendi sesini duyunca anladı ne dediğini. Keşke duymamış olsa diye geçirdi içinden.

Salih, Şadiye'nin söylediği sözü hiç duymamış gibi durdu; öylece.

Köryolu zorluyordu iki insanın aklı da; çıkmazı, olmazı zorluyordu karanlığa karşı durup dikilmiş.

İki yabancı olmayı yeğliyorlardı.

Karanlığın içinde eriyip gitmeyi yeğliyorlardı.

Köryolu zorluyordu iki insanın aklı da.

Elleri, boşlukta hep aynı yerdeydi; bakışları karanlıkta hep aynı doğrultudaydı; kılpayı oynamıyorlardı ikisi de. Kan, ağır ağır dolanıyordu gövdelerinde; ağır dolanan kanın damarlarından geçişini duyuyorlardı.

Boyuna baştan düşünmeye çalışıyorlardı; bir an öncesinden, utançla geriledikleri andan gerçeğe, içinde bulundukları ana doğru, kaçınılmaz, değiştirilmez ana doğru düşünürlerken bir umut vardı içlerinde.

Köryolu kısacık bir zaman parçasının içinde on kez zorladılar; on kez de utanca, kaçınılmaz gerçeğe varıp dayandılar hep.

İki yabancı olmayı yeğliyorlardı.

İki ölü olmayı belki de.

Şadiye'nin gözlerinde iki damla belirdi; yumuşacık yutkundu.

Salih kendini tuttu.

«Git,» dedi Şadiye «Git!»

Boşlukta, karanlıkta yeniden bir kuş olup çırpındı Salih'in eli; Şadiye'nin elini bulamadı bir zaman; neden sonra buluştu elleri, bir an, kısa bir an kucaklaştı iki el.

Şadiye hemen bıraktı boşlukta kendi elini bulan eli; dipsiz bir suyun derinliklerine doğru kaydı hızla.

Salih, döndü kapıyı açıp çıktı.

Kapıyı kapatıp durdu bir an. Yüreği dolu dizgin koşuyordu. Bir arap atı gibi. **Bin yıldır koşan bir arap atı gibi nerdeyse çatlayacaktı yüreği.**

UZAK dağın ardında ışıyan bir avuç yıldız döküldü yoluna; karanlığın yıldızlara ağmasını bekledi bir an; ışığı lanetledi. Solgun kıpırdandı yıldızlar uzak dağın ardında; karanlık, yıldızlara doğru ağdı.

Gövdesi buza kesmişti birden, ter içindeydi yüreğinin sıcaklığı, kanı, ter olup vurmuştu gövdesinin dört bir yanından. Durup dikilmeliydi bir zaman, dikilip soluklanmalıydı; yeniden ısınmalıydı yüreği, kanı ateşlenmeliydi. Karanlığa çıkar çıkmaz bir adım sekindi yalnızca, uzak dağın ardında ışıyan bir avuç yıldıza karanlık ağana kadar. Sonra solgun bir kıpırdanmayla bekledi yıldızlara ağışını karanlığın.

Karanlığa yürüdü.

Neden sonra hızlandı yüreğinin tıpırtısı, soluğu sıklaştı, gövdesini buza kesen ter ısındı; sesleri duydu. Gecenin ve karanlığın seslerini.

Daha da hızlandı, arkası sıra iz sürüp gelenler varmışçasına, telâşlandı, koşmaya başladı.

Sanki bin yıl koştu, bütün dünyayı dolanıp geçti bin yıllık koşuyla. Dünyanın sonuna vardı soluk soluğa; ölümle hayat arasında akan kan ırmağına.

Sesleri duydu.

Hiç durmaksızın uluyan köpeklerin sesini.

Peşi sıra koşturan sırtlanların sesini.

Kan ırmağına attı kendini; hayatla ölüm arasında dünyanın sonunda akan kızıl kan ırmağına... Sıcaktı, sıcacık, yüreğinin tıpırtısı hızlandı, soluğu sıklaştı, gövdesini buza kesen ter ısındı kan ırmağının içinde.

Yürüdü, zorlukla ilerliyordu, ağır, güçlü ve yapışkandı kan ırmağının akıntısı. Öylece kalakaldı ırmağın ortasında. Ne hayata dönebilirim artık diye düşündü ne de ölüme gidebilirim. Ortadayım işte, dünya var oldukça hep bu kan ırmağının ortasında kalacağım; elim kolum bağlı, kıpırdamaktan bile yoksun.

Kanın kokusunu duydu, kekri, sarhoş edici, baygın kokusunu; sonra gittikçe değişti koku, uyarıcı bir acılığa dönüştü. Hem insanı coşturan, hem elini kolunu bağlayan bir tılsım var kanın kokusunda diye düşündü Salih.

Ne yerim ne içerim burda; bir yıl, bin yıl, dünya yıkılana değin.

Başsız sonsuz bir karanlığın içinde kıpkızıl bir şerit uzanıyordu önünde. Bir yanı yaşamak bu kan ırmağının diye düşündü Salih.

Bir yanı yaşamak.

Bir yanı ölmek.

Yeni doğmuş çocukların iniltisini duydu birden;

aç sırtlanlar yeni doğmuş çocukların yüreğini dişliyordu bir yanında.

Bin yıl önce ölmüş insan ölülerinin bin yıllık kokusunu duydu birden. Kurtların bile yemediği kargınmış ölü etinin kokusunu.

Kan ırmağının kızıl ışığı iki yanında yansıdı; binlerce aç ağız dizilmişti bir yanına; binlerce ölü bakış dizilmişti bir yanına, boş iskelet göz deliklerinden ölüm bakıyordu.

Ne bu kan ırmağını geçip ölüme ulaşmakta kurtuluş vardı; ne de dönüp hayata ulaşmakta.

Gözlerini yumdu, kendini bıraktı akan ırmağa. Hafifledi birden, hızlı bir akıntının ortasında sürüklenip gittiğini anladı.

Uzak dağın ardında ışıyan bir avuç yıldız döküldü yoluna.

Yıldızların yakınına, daha yakına gelip dünyayı sarı şavka bulamasını bekledi bir an, karanlığı lanetledi. Birden ışıdı yıldızlar uzak dağın ardında.

«Salih...»

Sesi tanıdı hemen; koşmağa başladı, yüreğinin tıpırtısı hızlandı, bütün gövdesini buza kesen ter ısındı.

Genelevin önünde dikilmiş duran Şadiye'nin sesi karanlığın içinde eridi kayboldu. Salih arkasından ikinci bir kez daha seslenildiğini duymadı bile.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

«GÖKTE bu kadar çok yıldız olduğunu bilmezdim» diye geçiriyor aklından Salih.

Durgun bir Anadolu gecesi; bir güney doğu gecesi. Göğün lâciverdi ışılıyor yıldızlarla; yıldızlar uzak, yıldızlar pırıl pırıl. Göğün ışılayan lâciverdinde boydan boya kayan bir yıldıza bakıyor Salih; iyi şeyler dilemeli insan yıldız kayarken diyor kendi kendine, ışılayan lâcivert gökte kayan yıldız akıp gidiyor da kendisi için dileyecek iyi bir şey bulamıyor. Sonra yıldız silinip kayboluyor sonsuz lâciverdin içinde. «Tuh,» diyor kendi kendine. «Tuh hiç bilemedim gel tezkere gel deseydim.»

Amerikan barakalar sıra sıra iniyor tepeden aşağı; en yukarda tümen reviri, yemekhane ve depo barakaları; sonra Salih'in yattığı sete kurulmuş üçlü barakalar, istihkâm taburunun yatakhaneleri. Gece öylesine sıcak, hava öylesine sıkıntılı, bir tek er bile yok barakalarda; barakaların arasındaki boşluklara dağılmış bütün tabur; çoğu battaniyesini bile örtmemiş.

Nöbetçi üç barakanın önünden geçen toprak yolda geziniyor durmadan; on bir-bir nöbetçisi. Nöbetçi de, başını kaldırıp göğe bakıyor, yıldızlara, göğün ışıyan lâciverdine.

Salih'in içi sıkılıyor birden, kalkıp çişine etmeğe gitmek geçiyor aklından, tam kalkacak, nöbetçi çakılıyor toprak yolun sonunda, duyulur duyulmaz bir sesle tekmil veriyor nöbetçi subayına.

«Tümen istihkâm taburunun on bir-bir koğuş nöbetçisi...»

«Rahat!»

Nöbetçi subay toprak yolu geçiyor bir baştan ötekine, nöbetçi iki adım arkasında hep. Subay yürüyor, nöbetçi karanlığa dikiyor gözlerini, el fenerini yakıyor karanlığa iyice dalan subay; nöbetçi fener ışığının uzaklaşmasını bekliyor bir zaman.

Salih usulca kalkıyor, yastığın altından pantalonunu alıp giyiyor ilkin; sonra montgomerisini.

Karanlığa doğru yürüyor, nöbetçi kesiyor yolunu.

«Nereye?»

«Su dökmeğe.»

«Parolayı biliyor musun?»

«Yok!...»

«Ne demeye gidiyorsun hıyar gibi, sorsana.»

Susup bekliyor Salih.

«Parola bayrak, işareti toprak,» diyor nöbetçi.

«Parola bayrak, işareti toprak,» diye düşünüyor Salih karanlığın içine doğru yürürken. Tümen reviri olarak kullanılan Amerikan barakasının arkasından dolanıyor; deponun, yemekhanenin, sonra telsiz kamyonunun önünden geçip çöp varillerinin bulunduğu setin üstüne çıkıyor; yükseğe. Derin bir soluk alıyor,

gecenin tatlı nemi doluyor ciğerlerine, bir an durak-sayıp yürüyor ardından. Piyade alayının arkasına sıralanmış sahra helâlarından tarafa yürüyor; kararlamadan, gözleri kapalı.

Üç adım, beş adım gidiyor, gözlerini açıyor sonra, gözlerini açıp dünyaya bakıyor.

Yıldızlı göğün altında dünya pırıl pırıl bir lâciverde boyanmış gibi. Nerdeyse insan gündüz gözüyle görebildiği uzaklıkları görecek. Parıltılı lâcivert bir buğu var yalnızca her şeyi belli belirsiz örten.

Burun kanatları kaşınıyor Salih'in, bir uzun soluk sigara dumanı özlüyor ciğerleri elleri montgomerisinin ceplerinde aceleyle arayıp buluyor buruşuk sigara paketini, yarı dolu yarı boş bir sigarayı dayıyor dudaklarına, yakıyor. Tütünü dökülmüş sigaranın kâğıdı alevleniyor bir an, kibritin kükürtlü kokusuyla yanık kâğıdın acı dumanı doluyor ciğerlerine, öksürüyor; aralıksız uzun uzun öksürüyor.

«Hey,» diyor karanlıkta bir ses «Kim o?»

Sigarası elinde, kalakalıyor Salih; karanlığa, lâcivert parıltılı geceye dikiyor bakışlarını. Hemen ilerde tepedeki tek ağacın altındaki karaltıyı görüyor.

«Benim ben,» diyor «Salih.»

«Bir sigara da bana versene,» diyor karanlıktaki.

Salih ağaçtan tarafa yürüyor: sesin sahibini bulmaya çalışıyor yürürken, birkaç ad geçiyor aklından peşpeşe, kesin bir karar veremiyor gene de. İyice sokulduğunda tanıyor ağacın altında oturanı «Refahiyeliymiş,» diye geçiriyor içinden. «Refahiyeli Necmiymiş.» Paketi uzatıyor karanlıkta oturan adama.

«Hayrolsun?» diyor «Gecenin köründe.»

«Bizim işimiz tümden hayırdır» diyor Necmi «Alay ahır nöbetçisi değişsin diye bekliyorum.»

«Değişince ne olacak?»

«Bir-üç nöbetine bizim Halil kalkacak, hemşerim.» Bir zaman susuyor, sanki ne demek istediği çok açıkmış gibi. Salih'in niyetine uyanmadığını anlayınca «İş tutacağım ahırda diyor.»

Salih kesin olarak çıkaramıyor ne demek istediğini.

«Askerde en iyisi piyadelik,» diyor Necmi «Daha iyisi süvarilik ya.»

«Neden o?»

«Atlar elinin altında olur hep. Böyle hemşerl nöbeti kollamazsın boyuna.»

Ağzında sigara, bir zaman susup bekliyor.

«Bizimki de bok yemek ya,» diyor. «Kibritim de yok.»

Salih kibriti uzatıyor Necmi'ye.

«Sağol, istersen bekle seni de götüreyim, ödeşmiş oluruz, bir sigaraya bir keyf.»

Salih ürküyor, tedirginlenip dikiliyor.

«Korkma, korkma,» diyor Necmi «Kimsenin ruhu duymaz. Ben sekiz aydır, haftada bir iş tutuyorum.»

«Yok,» diyor Salih.

Uzanıp elini tutuyor Necmi.

«Eyvallah,» diyor Salih «Eyvallah.»

«Benden söylemesi,» diyor Necmi «Allah basiretini bağlasın. Ama bir de tadını alırsan.»

Salih sahra helâlarının karaltısından tarafa yürüyor, ilkine girip oturuyor; yıldızlara bakıyor başını kaldırıp, uzaktan geçen bir cibin farları vuruyor gecenin lâcivert göğüne doğru, bir ışık demeti uzanıp eri-

yor boşlukta. Benzin deposunun nöbetçisini değiştiriyor istihkâmcılar. Piyade alayında da kıpırdanmalar oluyor «bir-üç nöbetçileri.nöbet teslim alıyor» diyor kendi kendine; başını çevirip bakıyor tek ağaçtan yana. Karaltı gölgeden sıyrılıp piyade alayına doğru ilerliyor kedi sessizliğiyle.

Gecenin bir yerinden ince bir rüzgâr çıkıp geliyor.

Salih, gelip uzanıyor ot yatağına; uykusuz. Gözünü dünyaya yumuyor dalıp gitmek istiyor, ama hep bir şey kıpırdıyor içinde, biri dürtüyor, uyumasını engelliyor. Gecenin yarısını çoktan geçmiş bir zamanda çoktandır içini kemiren düşünceler onu köşeye sıkıştırmış işte.

Yüreciği yanıp sönüyor sabahlara kadar; al alaflar yalazlanıyor kafasında; bunalıyor terliyor, sıkıntılara batıp çıkıyor.

Lâcivert, ışıl ışıl yıldızlarla dolu bir göğün altında, asker; tabur önünde; sağı solu asker yataklarıyla kuşatılmış. Bir kalksam gitsem diyor kendi kendine, alıp başımı sonunu bilmediğim yollara vursam kendimi, gide gide bir gönül ferahlığına varırım elbet sonunda. Hemen bir umutsuzluk yankılıyor düşüncelerini; «nereye gitsen okka dört yüz dirhem.» Eksiklik her yerde eksiklik, yanlış her yerde yanlış.

Ölüme kadar kaçmaksa şimdiden düşüp ölmek en iyisi diye geçiriyor aklından. Bana benzer bir başka insan yok mudur bu koca dünyada? Vardır var olmasına, belki de herkes biraz benim gibidir de gizler kendisini, diyor.

Laf açıldı mı bütün arkadaşları karıya kıza sargın duruyorlar hep. Şöyle bir kıpırdanıyorlar oturdukları yerde, uyluklarına gidiyor elleri, göz süzüyor, ince dil, ince dudak yalanıyorlar.

Oysa Salih'in içi bulanıyor laf uzayınca, bir ayıp, bir utanç, bir yasak, bir yanlış, bir günah sürülüyormuşcasına.

Dirilip dikilmekse bir eksiği yok; tek başınayken ama. Kanının bütün gövdesini deli taylar gibi dolandığını duyuyor, bir dolgunluk yüreğini patlatacakmış gibi şişiyor şişmesine; ama hep tek başınayken.

Bir başkasının gölgesi düşmedikçe nasıl da tam erkekliği. Ah bir başkası gerekmese, bütün o hikâyelerde erkeğin yanına bir dişi, dişinin yanına bir erkek kondurulmasa hep.

Tek başına bir ölümsüz yürek gibi vuran istekleri bir başkası söz konusu olunca nasıl da sönüveriyor; saklı coşkuların yılanı nasıl da yuvasına çekiliyor bir solukta.

Arkadaşı «Gel seni de götüreyim; ödeşmiş oluruz, bir sigaraya bir keyf» dediğinde bir umut ışıladı içinde. Yalnız bir at olsa işin sonunda davranıp yola düşecekti kuşkusuz. Oysa Necmi'nin varlığı keslyordu işte umudun yolunu. At'tır alt yanı diye düşündü, ağzı var konuşmaz, dili var söylemez. Dürtersen dürtersin, neden dürttün demez; dürtemezsen dürtemezsin, gülüp eğlenmez, tefe koyup çalmaz seni.

Bir at ne iyi diye düşündü.

Yıldızlar titriyor gökyüzünde; birden iniyor uyku gözlerine, gözlerinden süzülüp bütün benliğine ulaşıyor.

İlkten Etem Uraz'ın kavalının sesi yankılandı boşlukta.

Uyanıp kalktı Salih; asker yatağında uyuyup Efe ağacının gölgesinde uyanıyorum, diye düşündü. Belki de düş görüyorum diye geçirdi aklından sonra.

Başını kaldırıp baktı, ova dümdüz; başsız sonsuz bir düzlük uzanıyor önünde; bir dağ, bir tepe, bir engel yok ufukta; dümdüz, apaçık, dosdoğru. Sanki şimdi şu baktığı yerden dünyanın sonu görünüyordu..

Etem Uraz'ın kavalının sesi yankılandı ilkten boşlukta.

Bir ok oldu da düz ovayı o başsız sonsuz düzlüğü aştı kaval sesi, uzak ufukta delişmen, hırslı deli bir tay olup kişnedi.

Şahlandı deli tay, eşindi dolandı olduğu yerde; doludizgin yola koyuldu ardından; kaval sesi nasıl bir ok olup bir anda uzak ufka ulaştıysa, deli tay da bir ok olup Efeler kaşına geldi.

Bir yel gibi geçip gitti Salih'in yanından; dönüp baktı telâşla arkasından; at Etem Uraz'dan yana gidiyordu doludizgin.

Baktı, Etem Uraz da silkinip kalkıyor, kavalını atıyor elinden uzağa, silkinip kalkınca Etem Uraz da bir at oluyor, bir al küheylân. İki at bir sarılıp koklaşıyorlar, bir kişneyip konuşuyorlar ki deme gitsin.

Al küheylân hiç Etem Uraz'a benzemiyor ya, deli tay tanıdık bildik biri sanki, bir at bir insana benzese benzese bu kadar benzer diye geçiriyor içinden Salih. Dudu Gelin bu at, diyor, bu deli tay tut ki Dudu Gelin işte.

Kan ter içinde uyanıyor.

Bakıyor güneş dört parmak başını çıkarmış dağın ardından.

Ne de çok düş görür oldum diyor, giyinmeğe başlıyor.

NECMİ, Salih'in önünde durdu, başından kepini çıkarıp hızla vurdu yere:

«Gel tezkere, gel!» dedi. Ardından elini koydu Salih'in omuzuna «Tertip gene neşen yok bakıyorum?»

«Hasta gibiyim,» dedi Salih. «İçim bulanıyor, soğuk soğuk terliyorum.»

Necmi montgomerisinin iç cebinden sigara paketini çıkardı, bir bafra paketi.

«Yak bakalım,» dedi «ciğerlerin bayram etsin.»

Salih bir sigara çekip aldı paketten, Necmi almadı bafradan, göğüs cebinden yamru yumru bir asker cigarası çekti.

«Sen niye içmiyorsun bafradan?»

«Ağır ol oğlum,» dedi Necmi «Bir kapıda iki dilenci olmaz. İdareli gitmek lâzım.»

Salih sigarayı aldığına pişman oldu.

«Niye gelmedin hıyar geçen gece,» dedi Necmi «Bir kıyaktı ki.»

Salih kalktı, gitti; benzinliğin setinden aşağıya

işedi. Başını kaldırıp baktı, kel ovada otlar yeşermeye başlamıştı.

«Hişt, hişt!» dedi Necmi.

Döndü baktı Salih, Necmi başıyla tabur barakalarının arkasını gösteriyordu, çöp varillerinin sıralandığı boşluğu. Elinde beş kiloluk bir yağ tenekesiyle bodur bir kadın dolanıyordu varillerin arasında.

«Artıkçı,» dedi Necmi.

Salih başını salladı.

«Biliyorum.»

«Bir bok bildiğin yok.»

«Her gün geliyor, kimi gün iki kere geldiği bile oluyor.»

«Sen uyu oğlum, sen uyu; bildiğin bu kadarsa eğil de kelleyi tuzlayayım.»

«Daha ne bileydim yani?»

İkisi susup baktılar kadından tarafa, çöp bidonlarından birini yan yatırdı kadın, artık tayın kırıntılarını seçip ayırdı.

«Şimdi dur da bak,» dedi Necmi «Dur da bak, sonra da ben sana anlatayım gördüklerinin ne demeye geldiğini.»

Salih Necmi'nin çöktüğü taşın bir yanına dayadı ayağını.

Abaza Ali elinde karavana çıktı yemekhane barakasından.

«Bütün bölüklerin yemek artıklarını topluyor Abaza,» dedi Necmi.

Kadın Abazadan tarafa sokuldu ürkek ürkek.

«Sonra,» dedi Salih.

Abaza karavananın içindekileri kadının tel saplı tenekesine boşalttı.

«Sonra da bekliyor artıkçı kadın gelsin diye.»

«Ne var bunda, bir iyilik yaptığı.»

Abaza, kadınla bir şeyler konuşuyordu.

«Hikâyenin arkasını bilmeyince öyle denir,» dedi Necmi.

Kadın başını salladı, yürüdü gitti sonra.

Necmi dikildi kalktı ayağa.

«Bak,» dedi parmağıyla şehrin girişindeki dağ eteğini gösterip. «Şu gördüğün Haydar Ağanın evi, bahçesinin ortasında, ineği, koyunu, keçisi meçisi var.»

«Var,» dedi Salih.

«Onun arkası su deposu, tam tepenin üstünde.»

«Tamam.»

«Tepenin arkası.»

«Boş arazi.»

«Başka?»

«Başka sağlık, beş on dakka gittin mi hamam.»

«Hamamla su deposunun arasında ne var?»

«Tek bir ev, yıkık bir kulübe daha doğrusu.»

«Kim oturuyor orda?»

«Bilmem.»

Necmi, Salih'in kafasına şaplağı bastı. Yıldızlar uçuştu gözlerinin önünde.

«Ananın...»

«Ağzına kapak olsun!»

Bir şaplak daha vurdu, daha yumuşak, daha bir uyarmalı.

«Hıyar ağası,» dedi ardından «İnsan senin gibi bostanda büyürse hıyar ağası olur olsa olsa. Elin oğlu işin yolunu bulmuş. Her gece karı koynunda yatıyor.»

«Yatarsa yatsın!»

«Eh, senin erkeklikten yana bir kusurun varsa onu bilmem. Ama ben kendi payıma, tavla nöbeti kollamaktan, it kovalamaktan bıktım.»

«Tek başıma yüreğim yemiyor,» diye devam etti ardından «İkimiz birlik olursak...»

«Ne olacak ikimiz birlik olursak?»

«Abaza'yı kollayacağız; gölge gibi; artıkçı karının evine varıp soyunup yatağa girdi mi langırt yükleneceğiz kapıya, hop güm içeri. Ulan Allahsızlar diyeceğiz, herkese şapur şupur da bize yarabbi şükür mü? Ondan sonra işler binecek sıraya, bir gece sen, bir gece ben, bir gece Abaza.»

Salih yere tükürdü.

«Beni sayma.»

«Neden?»

«Nedeni medeni belli, elin kapısına dayanmak efelenmek asker ocağında beni sarmaz.»

«Bafrayı da boku bokuna yemledik ha,» dedi «Hassiktir, iş yokmuş sende tavlaya yemleriz gelmezsin, ite salarız gitmezsin, karıya kışkırtırız kalkmazsın; anlaşılan sen dibini dövdüreceksin sonunda.»

Salih fırladı üstüne.

«Ananın...»

Necmi önünden koşup uzaklaştı gülerek. Koştu koştu, iyice uzaklaştı dönüp bağırdı.

«Yaz sen bunu kıçının kenarına. Bir gün gelir okurum ben.»

Salih koca bir taş attı arkasından.

Salih, Necmi'nin söylediklerini unutamıyordu bir türlü.

Benzinliğin bulunduğu setin üstüne çıkıp artıkçı

kadını gözlüyordu kimi günler. Abaza Ali ile aralarında geçenler Necmi'nin anlattıklarını doğrular gibiydi çokluk. Geceleri de görünmüyordu Abaza

Bir gün çöp varillerinin orda oturup artıkçı kadını bekledi. Kadın Salih'in oturup beklediğini görünce biraz çekingen durdu, sokulmadı ilkten.

«Gel gel,» dedi Salih, yüreğinden geçirdikleri yüzünden dilinin ucuna kadar gelen «teyze» sözcüğünü söylemedi.

Kadın sokuldu ürkekçe, sakınıp durdu bir zaman çöp varillerinin başında, sonra birden karıştırmağa başladı varilleri, aceleci alışkın. Salih kadını süzüyordu oturduğu yerden. Bodur, bir çocuk kadar kısaydı kadın, elleri topan topan, yamru yumru patatesler gibi, toprak altından yeni çıkmış sanki, kirli pütür pütür elleri. En azından ellisinde var, başını boyuna iki yanına sallıyor, ağzının bir ucundan ince bir şerit sızıyor çenesine. Derisi de elleri gibi, kara, kara sarı, pis.

«Teyze be,» dedi Salih neden sonra yüreğinden geçenlerden cayıp «Kimin kimsen yok mu?»

Kadın başını salladı yalnızca «hayır» anlamına.

«Kaç yaşındasın?»

Gene konuşmadı kadın, yüzünü buruşturdu, böyle bir soruyu ilk defa duyuyor gibiydi.

Abaza Ali yemekhaneden çıkarken Salih silkinip kalktı ayağa.

«Selâm tertip,» dedi Abaza.

«Selâm.»

«Şu fukara karıya biraz öteberi vereyim.»

«Sevaptır.» dedi Salih yürüdü gitti.

Piyadelerin telörgüsünü çiğneyip geçti.

Alay kötü bir araziye kurulmuştu, engebeli, taşlı bir tepenin üstüne. Alayı çeviren telörgüler çoktandır işe yaramaz hale gelmişti, kazıklar devrilmiş, çoğu yerde teller kopmuş, çalınmıştı.

Kendisi gibi «tezkereci» bir iki piyade askeriyle selâmlaştı. Bütün orduda angaryadan çıkarılmış, nöbetten silinmiş en kıdemli askerdiler şimdi. İnsan kendini kumandan sanıyor diye düşündü Salih; acemilik günlerinde olsa o telörgüyü atlayıp geçtiği anda başı derde girerdi, on defa keserlerdi önünü yolda. Sanki büyülü bir şeydi bu «tezkerecilik.»

Alay helâlarının orda bir er çimene oturmuş düşünüyordu.

«Selâm,» dedi Salih.

«Merhaba,» dedi asker başını kaldırıp; sesi de yüzü de şehirliydi.

«İlk görüyorum seni. Yeni mi geldin?»

«Yeni geldim.»

«Kaçıncı tertipsin?»

«Otuz altı üçüncü tertiple işleme bağlıyım.»

«Anlamadım.»

«Zamanında gitseydim otuz üçülerle gitmeliydim.»

«Seksen altıcı (*) sın demek.»

«Öyle,» dedi.

«Neden sürdüler seni?»

Başını salladı şehirli yüzlü asker.

«Karışık iş.»

O sıra iki er çıktılar alay helasından. Şehirli yüzlü asker yerinden kalktı.

(*) 86. Maddeye göre işlem gören yoklama kaçağı er.

«İş başına,» dedi.

İlerde açık musluğun altında dolmakta olan üç tenekeden birini, en dolu olanını aldı ağır ağır girdi helâya.

Salih durup bekledi; biraz sonra boş tenekeyle döndü, geldi şehirli yüzlü asker, musluğun altına koydu gene tenekeyi. Ardından geldi eski yerine, çimenlerin üstüne oturdu.

«Demek karışık iş ha,» dedi Salih.

Şehirli yüzlü asker başını salladı.

«Bu alayda epey var onlardan,» dedi Salih.

«Kimlerden?»

«Senin o karışık iş dediğine bulaşanlardan.»

Şehirli yüzlü asker güldü.

«Sağlık olsun.»

«Hadi bana müsaade,» dedi Salih «Sana da Allah sabır versin.»

«Amin!»

Helânın yanındaki boşluktan aşağıya doğru indi, erzak deposunu geçince ahırdan tarafa ayrılan yola saptı. On adım kadar gidince dönüp arkasına baktı bir; kimseler yoktu ortalıkta. Yürüdü, ahırın kapısında durdu.

«Hop.» dedi ilerden biri.

Döndü baktı; ahır nöbetçisi silâhını ağaca dayamış, gölgeye uzanmıştı.

«Selâm,» dedi Salih.

«Aleykümselâm.»

«Rahatına bak sen, benim biraz işim var içerde.»

Asker doğruldu yerinde oturdu.

«Ne gibi?»

Salih'in karşılık vermesine kalmadan güldü.

«Boynuzlatacak mısın yoksa?»

Salih çaresiz yürüdü askerden yana. Potininin bağını çözmeye başladı.

«Bir derdim var benim de,» dedi «gübre yarayışlıdır bu işe.»

«Kar vuruğu mu?»

«Hay ömrüne bereket, sen benden çok yaşayacaksın.»

«Babamda da vardı, rahmetli her yıl yatırırdı ayaklarını gübreye. İki ayağında da vardı hem.»

«Benim yalnız solumda,» dedi Salih «Bir de sızlıyor ki.»

«Gübre alır sızısını.»

«O saat.»

Nöbetçi kepini koydu toprağa, yatmağa hazırlandı.

«Ben de rahat uyurum burda,» dedi «Gece bir-üç, gündüz dokuz-on bir, nöbette gebereceğiz vallahi.»

«Aldırma,» dedi Salih «Geçer.»

Ahırdan tarafa yürüdü. Kapıda durup baktı nöbetçiden yana; asker yan dönmüş yatıyordu.

İçersi alaca karanlıktı, Salih girince atlar ayak değiştirdiler, başlarını kaldırdılar, kulaklarını diktiler, biri hapşırdı biri küçücük kişnedi.

Salih, gözü alaca karanlığa alışana kadar bekledi; neden sonra her şeyi seçmeye başladı. Yağızı kırdan, doruyu aldan, kulayı bozdan ayırır oldu. Üç dişi at vardı bu ahırda, iki doru bir yağız. Alaca karanlıkta arandı dişileri; doruları gördü ilk.

Dönüp kapı aralığından bir daha baktı ağacın altında yatan nöbetçiye, nerdeyse uyumuş olmalıydı.

Alaca karanlıkta ilerledi dorulardan birine doğru.

Yüreği tıpırdamaya başladı birden; bir şey, durmadan boğazına doğru zorluyordu.

Kusacak gibi oldu, geriledi dizüstü çöktü, öğürdü.

Yeniden toparlanması uzun sürmedi, içindekileri çıkarınca rahatlamıştı, sokuldu dorudan yana. Gövdesinin her yanı birden yanıyordu. Elini uzattı, atın sağrısına koydu elini, eli titriyordu; bütün gövdesinin sarsılmakta olduğunu anladı ardından. Eli atın sağrısında bir zaman bekledi, yüreğinin tıpırtısı duruldu, titremesi durdu sonunda.

Solugandı, yorgun, uzun yolları koşup gelmiş gibi.

Atın sağrısını okşadı, bilgin, kaygan sağrıda alevlendi ayaları. Atın iki sağrısında iki ayası, bir zaman daha bekledi kıpırdamadan.

Hazırlandı.

Kararlamadan, yüzlerce kez dinlediğini, yüzlerce kez düşündüğünü birbirine uladı. Atın kuyruğunu tutup omuzuna attı.

At huysuzlandı birden; kararsızlanıp durdu olduğu yerde bir an, girmeğe davrandı sonra; at yeniden huysuzlandı. Geriledi korkuyla, bir umut boyu bile sevinemeden atın çiftesi göğsüne oturdu.

Bir an bütün dünyanın baş aşağı döndüğünü sandı, bir yangın harladı göğsünde, bayılırken önümü kapatayım da rezil olmayayım diye düşündü.

Kendinden geçti.

Gözleri tavanda yatıyordu günlerdir.

İki kaburgası çökmüş, göğsü alçıya alınmıştı.

Zorlukla soluyordu, uyur uyanık hep bir ağırlık vardı göğsünün üstünde; kimi zaman boğulacak gibi oluyor, ölüverecekmiş gibi bir duyguya kaptırıyordu kendini, soğuk soğuk terliyordu.

«Nasılsın?» diye sorduğunda bir kez «Fenayım» demişti doktora. Adam nerdeyse üstüne çıkıp tepinecekti kızgınlıktan. Kanı başına uğramış, ağzına geleni söylemişti.

Sonra öğrenmişti nasıl konuşulması gerektiğini.

«Nasılsın?» diye sorulunca.

«İyiyim.» diyordu hep.

Soru doktordan gelirse karşılığı daha bir uzundu.

«Allah sizden razı olsun, Allah size sağlık versin, sayenizde aslan gibiyim maşallah. Allah ne muradınız varsa versin.»

«Hele biraz da beslen,» diyordu doktor o zaman. «Alçılarını alalım biraz da besleyelim bak eskisinden bile sağlam olursun.»

Oysa alçı göğsünü kurtuluşu olmayan bir ölüm korkusuyla sıkıyordu hep, kısa kısa, kesik kesik solumak zorunda kalıyordu. Geceleri aralıksız bir saat bile uyuyamıyordu. Dinlene dinlene uyuyordu, uyudukça yoruluyordu sanki. Uyanıp kesik kesik, ölçülü ölçülü soluyarak dinleniyor, yeniden uyuyordu sonra, terlere bulanmış olarak uyanmak üzere.

Yirmi gün yattı alçılar içinde.

Alçıları sökülünce rahatladı, yeniden doğmuş gibi.

Deliksiz uyudu üç gece.

Dördüncü gün «sağlık kurulu»na çıktı; doktorlar birbirlerine Salih'i ürküten yabancı bir yığın söz söylediler.

Salih varılan sonucu «kalem»den öğrendi: Üç ay hava değişimi.

İçinden sevindi, askerliği bitmiş oluyordu böylece. «Tezkereci» takımının iki ayı vardı zaten. Üç ay hava değişimi çok bile geliyordu.

Doktorun elini öpüp hastaneden çıktı.

Birliğine gidip bütün arkadaşlarıyla helâllaştı.

Necmi gene dalına bastı.

«Ata bindin gidiyorsun ha,» dedi «Kuşuyla bahtiyar dedikleri budur işte.»

Salih sustu, karşılık vermedi.

Necmi mahzunlaştı.

«Sen beni sevmiyorsun arkadaş,» dedi. «Şunun şurasında ayrılıyoruz işte, gönül bırakmanın ne gereği var; kim öle kim kala.»

«Valla değil,» dedi Salih «Nerden çıkardın gönül bırakmayı.»

Necmi güldü.

«Eskiden olsa söverdin,» dedi. «Ben sana takılınca; ananın... der üstüme yürürdün.»

Salih güldü.

«Ananın...» dedi, ağız dolusu sövdü, yorgun gövdesinin yettiğince de koştu ardından, taş attı.

Necmi döndü geldi neden sonra. Sarıl sarman oldular helâllaştılar.

Otobüsü kalkarken askerî birliğin bulunduğu tepeye son bir kez daha dönüp baktı Salih.

Ağlayacak gibi oldu.

BAŞINA gelenlerden evdekilerin haberi yoktu; bu yüzden üç ay hava değişimiyle eve dönen Salih'i birden karşılarında görünce şaşırdılar.

Anacık telâşlandı ilkten, oğlunun kaçıp geldiğini sandı; sonra yana yakıla dinledi Salih'in anlattıklarını.

Dosdoğru anlatmıyordu Salih, işine geldiği gibi ordan burdan karıştırarak anlatıyordu. Anacık lafını kesiyordu ikide bir «Vah benim kadersiz oğlum!», «Ah benim talihsiz yavrum!» diyordu.

Manevrada gelmişti ne geldiyse Salih'in başına; delibozuk bütün atları onun başına sarmışlardı; hele bir at vardı, düşman başından ırak. Yedi askerin kanına girmişti o güne kadar, bir asker daha öldürürse «çekilip vurulması iktiza ederdi.»

«Vah benim kadersiz oğlum!! Dünyalar çılgını bir at geldi de seni buldu demek.»

«Ben ölsem o da ölmüştü,» dedi Salih «Allah ikimizin de yüzüne baktı anlayacağın. Askerde bir at se-

kiz er öldürmedikçe çekilip vurulmuyor, seferberlik günlerinde paşa öyle söylemiş. Demem şu canımı zor kurtardım delidoru'dan.»

«Allahıma şükür, çok şükür bir koca Allahıma.»

Cennet Ana sessiz, kıpırtısız oturuyordu köşesinde; olandan bitenden habersiz gibi bir hali vardı, boş bakıyordu insana.

Anacık Salih'in Cennet Ana'ya bakışını gördü.

«Hasta,» dedi «Elden ayaktan düştü genç yaşında, eksinledi gitti.»

Sarıldı öptü iki yanaklarından yeniden.

«Şükür şükür Allah'ıma,» dedi. «Bir koca Allah'ıma bin şükür, sağ salim döndün geldin oğulcuğum; evimizin direği.»

Salih de Anacık'a sarıldı.

«Sağol anam,» dedi. «Allah ne muradın varsa versin.»

«Bir muradım var ya oğul.»

Salih'in içine kurt düştü, işkillendi. Silkindi uzak durdu.

«Lafa boğuldu, sevince bulandı da söylemeyi unuttum, bir koca muştum var ki sana.»

«Hayrolsun.»

«Hayır, hayır; hem de bir koca hayır. Allah devlete millete zevâl vermesin, bir koca hükümetimize kötü gözle bakanın iki gözü aksın. Baban...»

«Ne oldu babama?»

«Damdan çıktı şükür. Bir koca Allah'a bin şükür, bir koca hükümete bin şükür. Af geldi, af geldi de müslüman evleri şenlendi, babasız evler babalandı, oğulsuz evler oğullandı, yüreğimiz yağlandı, kursağımız ısındı.»

«Nerde?»

«Arpalı'ya gitti dün akşam.»

«Dağın ardındaki köy,» dedi Salih; şehrin, eteklerine kurulduğu dağın tam arkasında kalıyordu Arpalı. Dağın tepesine, eski çağlardan kalan yıkıntıya giden yoldan gidiliyordu. İki saat çekerdi dağın tepesinden yürüyerek.

«Ne işi var?»

«Ah,» dedi Anacık. «Her işte bir hayır var dedikleri bu işte. Bir cahil girdi dama baban ya, bir âlim çıktı. Eskiden bir iki âyet bilirdi ezber, hafızlık taslardı, şimdi bismillah deyip başlıyor Kur'an-ı Kerim'in başından, âmin deyip bitiriyor sonuna kadar.»

«Ne kadar oldu çıkalı?»

«Bir ay oldu olmadı.»

«Niye yazmadınız, bir haber vermek yok mu?»

«Bugünden yarına derken işte sen çıktın geldin oğulcuğum. Hem yeni yazıyı okurumuz yazarımız kim, el eline bakıyoruz iki satır için. Şükür bu günleri gösteren bir koca Allah'a.»

«Ne zaman döner Arpalı'dan?»

«Akşama, bilemedin yarın sabaha gelir.»

«Laf karıştı da anlatamadın, ne işi var Arpalı'da.»

«Dedim ya bir derin hoca olup çıktı damdan. İkinin biri kapımızı çalıyorlar, hoca efendi şundan şöyle mi, bundan böyle mi diyerekten.»

Salih şaşkın şaşkın bakıyordu.

«Bravo be bizim moruğa.» dedi.

«Arpalı'dan geldiler geçen, illâ bizim köye bir Kur'an kursu açalım diye, el etek öpücü oldular. Dün bir bugün iki, burda başını kaşıyacak zamanı yokken.

Ama Hak yolundan, Peygamber hizmetinden kaçınmak olmaz, çaresiz düştü yola.»

«Burda ne yapıyor?»

«Çocuk okutuyor.» Anacık övünçle doğruldu. «Mahallenin bütün çocukları gelip diz çöküyorlar önünde de din diyanet öğreniyorlar, Kur'an ezberliyorlar.»

«Bizim evde mi?»

«Bizim evde ya. Şükür bir koca Allah'ıma.»

Sustular.

«Aç mısın?» dedi Anacık neden sonra.

«Yok.»

«Yol yorgunusundur, yat uyu biraz.»

Salih Anacık'ın yer yatağını sermesini bekledi dikilip, sonra usulca soyunup yatağa girdi. Bir zaman dönüp durdu yatağın içinde; uzun bir ayrılıktan sonra bunca yıllık yatağını yabansamıştı.

Cennet Ana'yla Anacık yan odaya geçmişlerdi, arada bir Anacık bir şeyler söylüyordu Cennet Ana'ya; Cennet Ana hiç karşılık vermiyordu; dilsiz gibi diye düşündü Salih yatağının içinde son bir kez daha dönerken; sonra sanki Cennet Ana bir şeyler söylemiş gibi geldi uykuya dalarken.

Babası oğlunu ilk görüşte durup dikildi kararsız; bir yabancı gibi uzak baktılar birbirlerine. Belki hiç karşılaşmamış olmayı yeğlediler karşılıklı bir an. Sonra ılındı ikisinin arasındaki hava; önlerine baktılar, bir anlık düşüncelerini unutmak için, yutkundular; hiç bir zaman açığa vurulamayacak olanı düşünmemeyi yeğlediler önlerine bakıp. İkisi de aynı anda kaldırdı başını, ikisi de birer başka insandı sanki.

«Koca adam olmuş,» dedi adam. «Gel ulan elimi öp bakalım.» dedi arkasından.

Salih gitti babasının elini öptü.

«Ne iş tutacaksın bakalım?» dedi sonra.

«Eski işime girerim herhalde» karşılığını verdi Salih.

«Onda iş yok, sabahtan akşama kadar çekiç salla, körük çek; çingene işi o iş, müslümana yakışmaz.»

«Niye?»

«Yakışmaz işte.»

Kapı tık etti iki kez.

Dönüp baktı Salih kapıya. Babası öksürdü ilkten, sonra seslendi kapıdan tarafa.

«Gel gel.»

Kapı yavaşça açıldı, bir baş uzandı aralıktan; yirmi yaşlarında bir kızdı bu.

«Teyzem evde mi?»

«Evde evde,» dedi baba «Gel kızım gel.» Salih'i gösterdi sonra yeni gelen kıza. «Bu da bizim Salih oğlumuz.»

Kız başıyla selâm verdi, eşarbını düzeltti.

«Bir iki görmüştüm eskiden,» dedi «askere gitmeden önce.»

Salih kızardı, utandı.

«Bizim evin önünden geçerdi de,» diye devam etti kız. «Benim adım Gülşen.» dedi arkasından.

Salih yutkundu.

«Memnun oldum,» dedi «Siz de bana yabancı gelmiyorsunuz ya.»

«Inişin sonunda oturuyoruz, çeşmeyi geçince hemen,» dedi kız.

Baba seslendi içeri.

«Anacık...»

Sesi içerden yankılandı.

«Buyur.»

«Bak Gülşen kız gelmiş seni görmeye.»

«Buyursun bu tarafa.»

Gülşen, ara kapıya doğru yürüdü, Salih çekildi yol açtı genç kıza, baba kızın arkasından baktı, oğluna döndü.

«İyi kızdır,» dedi «İnşallah, Allah yüzümüze bakar da onun gibi bir evlât getirirsin kapımıza.»

Salih sıkıldı, kapıdan tarafa yöneldi.

«Ne oldu?» dedi babası.

Kapının tokmağında kaldı Salih'in eli, açsa açamadı, çekse çekemedi.

«Hiç. Bir şey olduğum yok.»

«Her evlât bu laf açılsın bekler babasından anasından. Sen kaçmaya, dolanmaya bakıyorsun laf açılmışken.»

«Erken daha.»

«Bugünden yarına diyen yok ya.»

«Anladım.»

Kapıyı açtı, bir ayak önce dışarı çıkmak istiyor, gene de kendisini korkulu bir sınırda gibi görüyordu; çıkmamak kalmak, lafın sonunu olumsuz bir yere bağlamak «hiç umutlanmayın siz, pek öyle evlenmek niyetlisi değilim ben» demek. Gene de adımlanıp çıktı kapıdan.

Babası «Fesüphanallah,» dedi arkası sıra «Fesüphanallah...»

Baba haftanın iki üç günü evde yoktu; pazartesi salı mutlaka Arpalı'ya gidiyordu, kimi zaman çarşambayı da orada geçiriyor, perşembe sabahı eve dönüyordu. Perşembe, cuma, cumartesi, pazar evdeydi.

Arpalı'da da bir ev kurmuştu, bir karı almıştı. Anacık da biliyordu bunları, bilmezden gelmeyi uygun buluyor; bu yüzden de ara sıra «Efendi istersen ben de geleyim seninle, bir erkek başınla elin köyünde zor olur işin,» diyordu. Babası memnun gülümsüyordu o zaman «Sağol Anacık,» karşılığını veriyordu. «Bir lokma ekmek, yatacak bir yer veriyorlar nasılsa, bir de senin tedirgin olman gerekmez; zaten haftanın iki gününden ne çıkar. Tek basıma işimi görmeye de alıştım ne olsa...» Bu son sözler konuyu kapatmaya yetiyordu. Hapishanede geçirdiği günler sanki ona her şeyi yapma hakkını sağlıyormuşcasına ikisi de susuyorlardı.

Salih, babası olmadığı günler rahattı. Evden çıkmak, sokaklarda dolanmak zorunda kalmıyordu.

Oysa baba evde olunca evde oturmak mümkün değildi; Kur'an öğrenmeye gelenlerden Salih'e yer kalmıyordu. Her yaştan çocuklar, kızlar, oğlanlar. Boyuna, bitmez tükenmez bir biçimde aynı sesler dönüp duruyordu ortalıkta: «Elif, be, pe, te, se, cim, ha, hı, dal, zel, ırı, zeh, sin, şın, sad, dad, tı, zı, ayın, gayın...» «Kul yâ eyyuhel kâfirüne...»

Çaresiz sokağa vuruyordu kendisini.

Sonra babasının olmadığı günlerde de ev sıkıntılı olmaya başladı; Anacık dolanıyordu önünden ar-

kasından. «Gülşen kızı nasıl buldun Salihcığım?», «Analar böyle bir kız doğurmalı doğurunca.» «Terbiye desen terbiye, namus desen namus.» Salih bunalıyor, kendini zor atıyordu sokaklara.

Anacık'ın saldırıları gittikçe artıyor. Sonunda bir gün kaçınılmaz noktaya varıp dayandı.

«Otur oğulcuğum,» dedi Salih'e «Otur da ana oğul can cana bir konuşalım seninle.»

Yüreği cız etti ama gene de çaresiz oturdu Salih.

«Buyur anacığım,» dedi «Ne emrin varsa baş göz üstüne.»

«Bu dünya fânî oğulcuğum; kime ne zaman emri hak gelecek bilinmez. Eh biz şunun şurasında unumuzu eledik eleğimizi astık. Cenab-ı Hak imanla bir son soluk solumamıza izin verir İnşallah. Ama oğulcuğum analık babalık zor.»

«Sağolun Anacık, sağolun.»

«Asıl sen sağol oğulcuğum. Yani benim bir muradım var koca Allah'tan, âhir ömrümde yüzüm bir gülsün istiyorum.»

«İnşaallah Anacık.»

«Benim yüzümün gülmekliği olursa senden olur bundan öte.»

«Nasıl yani?»

«Büyüttük, bayılttık bu yaşa getirdik; askerlikse işte şükür koca Allah'a bitirdin geldin hayırlısıyla. Allah senden razı olsun.»

«Asıl senden razı olsun Allah. Ver de elini öpeyim.»

Anasının elini öptü kalkıp.

«El öpenlerin çok olsun oğulcuğum, İnşallah, ko-

ca Allah sana da kendin gibi hayırlı bir evlât versin.»

«İnşallah anacığım, sağol.»

«Bak Salih'im, ne zamandır kuruyorum kendi kendime, dârıdünyada bir oğlum var koca Allah, onu koru cümle kazadan belâdan, mürüvvetini göster bana, diye.»

«Sağol anacığım.»

«Azgın atın elinden kurtardıysa seni bu benim dualarım kurtarmıştır. Şimdi kursağımdaki son sözü de söyleyeyim de sen ne istersen öyle yap.»

Sustu, düşündü. Salih de susup düşündü.

«Bu dünyada her insanın, her müslümanın boynunun borcu soy sürmek, döl döş düşlemek. Çoktandır sana uygun bir kız bakınıyorum sağımda solumda.»

Gene susundu Anacık, Salih'in nasıl bir tavır takınacağını anlamak için susunmuş olmalı, uzun uzun süzdü oğlunu.

«Sustun,» dedi sonunda «Sağol anacığım demek yok mu?»

«Sağol anacığım.»

«Kalkıp elimi öpmek yok mu, usuldendir.»

«Ver elini öpeyim.»

Anacık elini uzattı oğluna, oğul anasının elini öptü, ana oğulun elini bırakmadı.

«Otur dizimin dibine de lafımı bağlayayım.»

Salih anasının dizinin dibine oturdu.

«Gülşen kıza ne dersin?»

«Ne diyeyim?»

«Nasıl ne diyeyim? Görmedin mi koca kız?»

«Görmesine gördüm.»

«Şöyle bir bakmadın mı alıcı gözüyle?»

«Bakmadım.»

«Tuh seni bu boya getiren ana babaya. Elin kızını ayın-oyun eve çekiyoruz evlenecek çağda bir oğlumuz var diye; ölçsün biçsin, süzsün sürmelesin diye, kabak kafa, koca şaş, kafasını kaldırıp da bakmıyor. Nasıldır deyince bilmezleniyor, bakmadım diyor? Tuh sana!»

«Evimizin kapısını çalıp gelene karşı yakışmaz; ayıp olur.»

«De sus, bu yaştan sonra bir de senden mi yol erkân öğrenmemiz kaldı. Bizim de bir bildiğimiz var elbet.»

«Gene de yakıştıramadım.»

«Boyu posu nasıl, boyu posu?»

«İyi.»

«Dili, dişi?»

«Güzel.»

«Ağzı burnu?»

«Bilmem Anacık, hiç o gözle bakmadım.»

«Ben baktım; kaynanalıksa kaynana gözüyle baktım. Boyuna posuna, diline, dişine, ağzına burnuna. Hay bu şaş aklıma geleydi de bir de koca gözüyle bakaydım. Eh analığın bir koca hatırı var bu dünyada. Bir ana söylemiş, bir ana istemiş de bir oğul olmazlanmış günahtır.»

«Yani?»

«Yanisi şu ki ben o Gülşen kızı sana alımkârım.»

«Ana...»

«İstemiyor musun yoksa?»

«Anacığım gözünü aç da bak hele, benim halim hal değil.»

«Ne var halinde?»

«Ölümün elinden güç hal kurtulmuşum. İki kabur-

gam çökmüş, demir pençelerde yatmışım günlerce; daha dün bir bu gün iki soluklanmışım. Bir yokuşu çıkmaya kalksam beş adımda soluğum daralıyor. Bütün bunlardan geçtim ne elimi işe sürecek gücüm var daha, ne de güçlensem ucundan tutulacak bir iş var ortada. Kadın anam, güzel anam, bir tanecik has anam, neden düşünmezsin bütün bunları. Her işin sırası vardır, bir yakışığı vardır.»

«Sırası gelmiş geçiyor oğlum, yakışığı çoktan düşmüş. Koca adam oldun, Gülşen kız da koca bir kız, yakışmazı ne, sırasızı ne?»

«Senin kulağın ses almıyor anlaşılan.»

«Nedenmiş o?»

«Ne yiyeceğiz, ne içeceğiz, ne giyip ne kuşanacağız.»

«Kaleler gibi anan baban arkanda, evden kovan, tuz getir ekmek getir diye başına dikilen mi var.»

«Baba eline bakmakla insan ev erkeği olamaz. Yiğit kendi kalesine yakışır.»

«Hem öyle bir olur ki.»

«Benden paso. Ben bu işte yokum!»

Anacık birden boşandı, iki büklüm olup ağlamaya durdu. Salih ne yapacağını bilemiyor öylece bakınıyordu anasına. Dikildi, anasından yana yürümek için. Ama ilk adımı bile atamadı, duraladı. Elini uzatsa bir sözle tamamlamak gerekirdi elinin uzanışını. «Anacık» demeliydi önden, sonra ne demeliydi, onu sevindirecek, gönendirecek bir söz bulup eklemeliydi «Anacık» sözünün arkasına.

Pişmanlık, ölü bir sessizlik gibi akıyordu aralarından. Ana iki ellerinin arasına gizlediği yüzünü kaldırıp bakmıyordu oğluna; oğul bir adımlık yeri aşıp

iki ellerini öpmüyordu anasının «baş göz üstüne, madem senin gönlün öyle istiyor.» diyemiyordu.

Cennet Ana kapıyı açıp girdi o sıra; Anacık elinin tersiyle sildi gözyaşlarını, oğlundan tarafa bakmadı bir kez bile. Dargındı.

Salih silkinip sokağa çıktı hemen. İlerdeki tek ağaca doğru yürüdü. Kendi kendine söyleniyordu durmadan, sövüp sayıyordu. Yolun kıyısından biri çıktı hiç ummadığı bir sırada.

Beş altı yaşlarında bir çocuk, bir kız çocuğu.

«Hoş geldin Salih amca,» dedi.

Salih çocuğa baktı. Sevim kız'ı tanıdı gözlerinden, epey büyümüştü.

«Hoş bulduk Sevim kız,» dedi «Nasılsın?»

«İyiyim» dedi Sevim kız.

Salih yürümeye davrandı.

«Seninle gelsem?»

«Gel.»

Salih'in boşluğa sarkan eline yapıştı Sevim kız. Birlikte yürümeğe başladılar bayır yukarı.

«Annen nerde?»

«İşe gidiyor, ben hep yalnız kalıyorum evde, akşama kadar patlıyorum.»

«Baban?»

«O da çalışıyor,» dedi kız «Kimi zaman gecelerl bile çalışıyor, sırası geliyor da, nöbete kalıyor kimi geceler.»

«Demek bütün gün yalnızsın ha,» dedi Salih «Ara sıra yoklarım seni öyleyse, beraber gezer dolanırız?.»

«Sağol; neyse seneye okula başlayacağım Allahtan.»

«Okula mı, kaç yaşındasın sen şimdi?»

«Altı.»

Güldü Salih:

«Pekl söyle bakalım büyüyünce ne olacaksın?»

«Anne olacağım, ama hep evde oturan annelerden.»

Salih Sevim kızın saçlarını okşadı.

Sonunda babası açtı sözü gene.

«Anan konuşmuş geçen seninle.»

«Ne konuşmuş?»

«Anlatacağım,» dedi adam «Patlama da bekle lafın sonunu. Hani sana hak vermedim değil; bir işim yok, askerden yeni geldim hastayım daha demişsin. Ama kendini bir de ananın yerine koy da düşün.»

«Düşündüm.»

«Ne karara vardın?»

«En doğrusu biraz daha beklemek.»

«Bak oğlum, insan ben bu kızı beğendim, bunlan evleneceğim derse kızı ertesi gün getirip yatağına sokmazlar, al bakalım boğazını düşün, giyimini düşün, kuşamını düşün demezler. Her işin bir yolu yordamı var.»

«Doğru.»

«İnsana anası babası ne demeğe yanlış yol göstersin, çıkmaza, batağa sürsün. Bir ana baba oğluna 'eh çağın geldi evlenmeyi düşün' derse oğula düşen kalkıp ikisinin de iki ellerini öpmektir. Şimdi sen benim sorduklarıma karşılık ver birer birer.»

Bir şey takıldı boğazına Salih'in; durdu yutkundu bir, önüne baktı. Neden sonra karşılık verdi babasına.

«Buyur baba.»

«Ananla konuştuktan sonra Gülşen Kızı gördün mü hiç?»

«Gördüm.»

«Baktın mı alıcı gözüyle?»

Salih sustu.

Babası güldü.

«Demek ki beğendin ha?»

«Beğenmesine beğendim, ya...»

«Ya'sı ma'sı yok şimdi.»

«Onu kendine karı olarak düşünür müsün?»

Gene sustu Salih.

«Yoksa aklında başka biri mi var? Ne varsa kursağında açık açık söyle bana. Ana beğenir, baba beğenir ama karıyla yaşıyacak olan oğuldur. Benim bu işten yana cığerim yandığından seni zorlamak istemem.»

«Sağol.»

«Başka biri varsa aklında, kavilledığın, gözüne kestirdiğin, yüreğini açtığın.»

«Tövbe,» dedi Salih.

«Oğlum şimdi zamanlar değişik, ben de biliyorum, oğlanla kız başbaşa veriyorlar, min evvel min ahir her şeyi konuşuyorlar da ondan sonra çıkıyorlar büyüklerinin önüne, biz konuşup anlaştık evlenmek istiyoruz diyorlar. Bir bakıma böylesi daha iyi, sonra kimse aman yandım demiyor ilk günden.»

Gene susuyordu Salih.

«Yani demem şu ki,» dedi babası «Eğer konuştuğun görüştüğün, kendince aklının yattığı biri varsa söyle biz de bilelim. Anasını soralım, atasını soralım helâl süt emmiş bir müslüman çocuğudur Inşallah, ya-

ni ailemlze bir yakışmazlığı, alnında bir karası olmadıktan sonra.»

Hayır anlamına başını salladı Salih.

«Peki madem öyle biri yok, bu Gülşen kıza bir itirazın var mı? Bir eksiği, bir fazlası sana göre.»

«Yok,» dedi Salih «Bir eksiği bir fazlası yok ya!»

«Ya'sı ne peki?»

«Ben daha evlenmek yanlısı değilim. Boğazımı sıkmanızın anlamı da yok. Nasıl olsa ona da gelecek sıra.»

«Oğlum insan ana olmadan bilmez; ben rahatımdan oldum, geceleri ne zaman yanıma uzansa başlıyor mızıldanmağa, bu oğlan niye böyle, mürüvvetini görmeden mi gideceğim, kadersiz başım. Yahu karı sus, dün bir bu gün iki askerden yeni geldi, yarası kapanmadı, kuvveti toplanmadı demekse ben de diyorum. Diyorum ya dinleyen kim, senin anlayacağın anana birşey olacak bu merakla diye korkuyorum.»

«Allah esirgesin.»

«Amin, Allah esirgesin esirgemeye ama oğulcuğu da elinden tutsun demez mi kadir mevlâm.»

«Der elbet.»

«Öyleyse...»

Salih düşündü, yutkundu, kursağındakini söyleyemedi.

«İyi,» dedi «Madem öyle, siz nasıl isterseniz öyle olsun.»

«Gel,» dedi babası «Gel de öpeyim seni.»

Salih babasının iki ellerini öpmeye davrandı, adam bırakmadı bağrına bastı onu.

«Hadi git de anana muştuyu sen ver.»

Salih o sıra öptü babasının iki ellerini.

Anacık kuş olup uçtu haberi duyunca. Sarıldı öptü oğlunu. Hayır dualar etti. «Allah tuttuğunu altın etsin.» dedi. «İki cihanda aziz ol.» dedi. «Anacığını güldürdün mevlâm da seni güldürsün.» dedi.

Sonra sandığından gümüş bir tütün tabakası çıkardı.

«Al bakalım,» dedi «Bu günler için saklamıştım, baba yadigârı bana bu, muştuluk verdim bunu sana.»

Salih elini öptü anasının.

«Sağol!»

«Biz de!» dedi Anacık «Yarından tezi yok gidelim çekelim kapılarının ipini; kaç gündür onların da gözü yoldadır ya.»

İki sıra sevinç yaşı indi iki yanağından.

34/DAĞ

DAĞIN tepesinde durmuş düşünüyor Salih; Arpalı'ya giden yol üstünde. Yürüyüp gitse çoğa kalmaz babasının yanında olur; Arpalı'da. Yoldan yılgınlığından değil durup dikilmesi; yorgunluktan hiç değil.

Bir düşünce var kafasında boyuna evirip çevirdiği. Söz kesilmiş Gülşen kızla aralarında; Anacık sevinçler içinde. Dönülmez yollara düşmüş işi.

Yürümekten değil de düşünmekten yorgun Salih; dağın tepesindeki eski çağlardan kalma yapının taşlarından birine oturuyor. Yukarıdan gecekonduların kurulduğu uzaktaki, aşağılardaki tepeden bakıp hep Tanrının pabuçları gibi düşündüğü bu kalıntılar kim bilir kaç yıllık! Gerçekten de pabuca benziyor diye geçiriyor içinden; Tanrı da, giyse giyse böyle bir pabuç giyer ayaklarına! Çarık giyecek değil ya.

Dağın üstünden, yukarılardan geçen ince rüzgârın uğultusu ürpertiyor içini. Üstünde oturduğu taşı elliyor iki elleriyle; buz gibi, kalkıyor. Bakıyor kocaman bir kapı var önünde, tüyleri ürperiyor, birden ka-

pıdan içeri girmeyi düşününce. Sanki bu kapının arkasında binlerce yıldır yaşıyan insanlar, yaratıklar yolunu gözlüyorlar gibi. Yürüyüp çıkamazlar onlar dışarı, Tanrı onlara yasaklamıştır dünyayı. Ama sorgusuz sualsiz kapılarından giren birini nasıl karşılarlar kim bilir. Kapı eşiğinde duruyor, boşluğu dinliyor.

Yukarda, dolanıp duran ince rüzgârın uğultusu yankılanıyor yalnızca, sonra bir kuş sesi uzaktan uzaktan.

«Ya Allah, ya bismillâh» diyor yürüyor kapıdan içeri; tam eşikte tıpırdıyor yüreği, ağzında tıpırdıyor hızlı hızlı.

Delilik düşündüğüm, diye geçiriyor aklından, gene de kuşkulanmadan, yüreği tıpırdamadan giremiyor içeri. Eşiği aşıyor ürpertilerle.

Başka, bambaşka bir dünyaya giriyor eşiği aşınca. Yürüyor iki yanı iki sıra kalın duvar. Yukarda artık o rüzgâr uğuldamıyor; sessizlik, bütün çağların ötesinden kopup gelen sessizliğin nemi vuruyor yüzüne. Ölümsüzlüğü ince ıslak tülbentlere sarıp saklamışlar gibi; nem kokuyor burnuna.

Her tarafı kapalı kalıntının; yukarlarda bir yerde bir yıkık pencereden ışık giriyor.

Yerler taş, koca kesme taşlarla kaplı her yan. Yalnız on adım ilerde bir set var, iki merdiven ayağı yüksekliğinde; insanın iki elleriyle sarıp sarmalayamayacağı kadar kalın dört mermer direk bütünden ayırıyor bu seti; o yana yürüyor Salih. Bakıyor setin üstü silme çimen; gümrah, binlerce yıllık bölgelerde büyümüş bir çimen, dağlarda bayırlarda görünmeyen cinsten; elini uzatıyor çimenlere, kadife yumuşaklığında çimen uçları değiyor avcuna; nemli, çiğlenmiş.

Nemin tadını duyuyor sanki, dilinin ucunda, dilinin ucundan damağına bulaşıyor nemin tadı; havaya sinmiş.

Yüzükoyun bırakıyor kendini yumuşacık çimenlere; bin yılın nemi bütün gövdesini sarıyor, yüreğinin tıpırtısı iyiden iyiye yavaşlıyor, gözlerini yumuyor umutla, ot diplerini arıyor iki elleri, ot diplerini ve bin yıldır güneş görmemiş toprağı, dünyanın bütün sırlarını bilen bütün insanlardan uzak toprağı buluyor elleri, bir kardeş elinin dokunuşu gibi muştular uyanıyor parmak uçlarında; ah böyle bir yurdum olsa diye geçiriyor içinden.

Bir kuş giriyor yıkık pencereden içeri; cıvıldıyor şen şatır, dolanıyor bütün binanın içini, birden acı bir yakarışa dönüyor cıvıltısı, yolunu şaşırmış, korkmuş gibi. Sonra yeniden buluyor aydınlığın soluduğu yeri, bir ok gibi çıkıp gidiyor boşluğa.

Yüreğinin kuytularına sinmiş elemlerini döküyor gümrah, gölgeli çimenlere; kuşkularını, özlemlerini, korkularını, acılarını döküyor. Gözlerinde iki yaş damlası tomurcuklanıyor sanki; bin yılın çiğlerine karışıyor iki sıcak damla, soğuyor, buza kesiyor. Bir zaman duruyor öyle kıpırtısız; bir bıçağın sırtında yatıyor gibi; uyanık; kıpırtısız. **Kan çekiliyor yüreğinden, çiğ taneleri yürüyor damarlarına, yengilerle yüreğine vuruyor bin yıllık nemi toprağın; kara urbalarından soyunuyor ölüm, çılbanıyor; buz gibi soğuk ellerini koyuyor alnına; rahatlıyor birden; yaşamanın son alevi sönüveriyor o dokunuşla. Yaşamanın ak urbalarından soyunuyor Salih, çılbanıyor, alnından boşluğa uçan son kızıl alev, yaşamanın son kalıntısı vuruyor kara urbalarından çılbanmış ölümün yüreğine; yüreğinden**

vurulup tutsak düşüyor ölüm; diz çöküyor, gel diyor. Salih yürüyor, diz çöküyor anadan üryan; kara urbalarından çılbanmış ölümle, ak urbalarından çılbanmış yaşamak işte, yüzyüze; yumuşak, sargın bir atılım, kucaklışıyorlar, birleşiyorlar; hiç umulmadık bir alev harlanıyor birden; boşanıyor. Yangınlı bir sıvı değiyor eline, buz gibi çiğ taneleri çekiliyor yüreğinden, yengilerle yüreğine yürüyor sıcacık kan, usulca yan dönüp iniyor bıçak sırtından. Ellerini yüzüne sürüyor, iki ellerini; «Şükür Allah'ıma» diyor; tepeden bir tutam aydınlıkla birlikte göklerin uğultusu geliyor kulaklarına, yukarlarda, yükseklerde esen ince bir rüzgârın hışımlı çıvgınları yalıyor yüreğini.

Ağır ağır yürüyor taşlarda, kapıda duruyor bir an, eşiği atlayıp çıkmakta kararsızlanıyor; muştular açıyor yüreğinde, sevgiler uyanıyor, sanki eşiği aşıp çıkınca büyü bozulacakmış gibi geliyor ona bir an.

«BİR yerlere gidelim,» diyor Gülşen.

«Dağa götüreyim seni,» diyor Salih.

Dudak büküyor kız.

«Burdan bakınca bir çift koca pabuca benzetirdim hep,» diye sürdürüyor Salih konuşmasını. «Bir çift koca pabuca benzetirdim de ne derdim biliyor musun?»

«Nerden bileyim?» diyor kız.

«Derdim ki bu kadar kocaman bir çift pabucu giyse giyse bir koca Allah giyer derdim.»

«Tövbe de! Günaha giriyorsun.»

«Tövbe,» diyor Salih «Artık anladım pabuca benzemediğini. Eskisi gibi düşünmüyorum artık.»

«Şimdi neye benzetiyorsun?»

«Lafla anlatılır gibi değil,» diyor Salih «Gidip görmeli, içine girip dolanmalı, başka bir dünya sanki; insan, içinde bir ürperti duyuyor ilkten, sonra bir hoşluk, bir rahatlık.»

«Uzak,» diyor kız «Daha eğlenceli bir yere gidelim.»

«Görsen...»

Kız anlıyor Salih'in öldürsen başka bir yere gitmiyeceğini; başını eğiyor çaresiz, dağ yoluna doğru yürüyor.

Hiç konuşmuyorlar yolda; Salih içinde kabaran, boyuna yükselen duygularla hep konuşmaya niyetleniyor, ama ürküyor dilinin ucuna gelen sözlerden. Karmakarışık, anlaşılmaz, şaşırtıcı buluyor bütün o sözleri. «Hey diyor kendi kendine nasıl da uyanıyor içimde bunca coşkunluk, nasıl da başka bir adam oluyorum.» Kızın elini tutuyor hiç bırakmamacasına; bir yumuşacık tutuyor okşar gibi, bir sıkıyor.

Gülşen, elini çekemiyor Salih'in avuçlarından; suskunluğunu açıklamıyor. Belli belirsiz bir ürkeklik var içinde, Iki adım daha gideyim de «hastalandım» diyeyim diye geçiriyor içinden hep.

Dağın doruğuna varıyorlar sonunda. Şehir aşağıda ince bir sis içinde; Gülşen kendi gecekondularını arıyor gözleriyle, buluyor, bir rahatlama duyuyor evlerini bakıp görmekle, bir güven.

«Girelim,» diyor Salih yıkıntının kapısında.

Duraksıyor Gülşen.

«Karanlık,» diyor. «İçersi karanlık!»

«Hemen alışırsın,» diyor Salih «Tepeden ışık alıyor üstelik.»

Eşiği aşıp yıkıntıdan içeri giriyor..

«Eskiden neymiş burası acaba?» diyor Gülşen.

«Bilmem.»

Dünyanın uğultusu arkalarında gittikçe uzaklaşı-

yor, sessizlik çöküyor dört bir yanlarına. Sesleri yankılanıyor karanlıkta.

«İçim ürperdi,» diyor Gülşen «Tüylerim diken diken oldu.»

Gülüyor Salih.

«Alışırsın.»

Geniş taş salona giriyorlar, tepeden bir tutam aydınlık düşüyor tam önlerine, bir kuş cıvıldıyor yukarda. Havayı kokluyor Gülşen.

«İs kokuyor,» diyor. «Sanki yeni sönmüş bir ateş varmış gibi.»

Salih kızı çimenlerin bulunduğu sete doğru götürmek istiyor, Gülşen burnunun doğrultusuna yürüyor, duvara kadar; elini sürüyor duvara, parmak uçlarında kara odun isleri, Salih'e dönüyor.

«Bak,» diyor «demedim mi sana?»

Salih kızın parmak uçlarındaki isleri siliyor, bırakmıyor elini, çimenlere doğru çekiyor kızı.

«Gidelim,» diyor Gülşen. «Bir ürperti var içimde.»

«Alışırsın,» diyor gene Salih.

Çimenli sete doğru yürüyorlar. Salih çimenlere bırakıyor kendisini, Gülşen dikilip duruyor öylece.

«Otursana yanıma,» diyor Salih.

Kız yutkunuyor, uzanıp tutuyor kızın elini Salih oturduğu yerden, kız uysal uysal oturuyor çimenlere.

«Her şeyi bilmelisin,» diyor Salih. «Yakında evleneceğimize göre.»

Susuyor kız.

«Burayı niye çok sevdiğimi de anlatacağım sana. Bütün başımdan geçenleri. Saklamanın, sonraya bırakmanın faydası yok.»

«Beni istemiyor musun yoksa?» diyor kız.

Salih yutkunuyor.

«Benim için bir şey mi söyleyen oldu sana?»

«Ne söyleyebilirler ki,» diyor Salih.

«Hiç,» diyor kız «Ne bileyim ben?»

Dili dişine vuruyor Salih'in, dişine vurup kalıyor; lafa nasıl başlayacağını kestiremiyor bir türlü.

«Sustun,» diyor kız.

«Kolay değil,» diyor Salih «İnsan kendi başınayken bir solukta anlatabileceğini sanıyor her şeyi. Yüz yüze gelince zor oluyor.»

«Öyledir.»

«Hem hiç bir kızla konuşmadım şimdiye kadar; böyle şeyler tabiî.»

«Nasıl şeyler?»

«Sevmek gibi, evlenmek gibi şeyler. Günah gibi sanki çok ayıp gibi.»

«Neden öyle olsun.»

Elini tutuyor kızın, önüne bakıyor, dudaklarını yalıyor; ağzı kuruyor bir anda; sanki kız elini çekecek avuçlarının arasından, silkinip kalkacak, büyük bir ayıpla suçlayacak Salih'i. Bırakmak istiyor kızın elini, bırakamıyor. Daha bir içten, daha bir erkekçe tutmak istiyor, beceremiyor. Yüreğinin yangını vuruyor ellerine, al alaflar tütüyor avuçlarında, titriyor iki elleri.

«Titriyorsun,» diyor kız «Üşüdün mü?»

«İçim ürperdi birden.»

«Benim de.»

Kızın elinin ayasını tutup çeviriyor yukarı doğru, hafifçe ağzına doğru yaklaştırıyor kızın elini; eğilip öpmek geçiyor avuç içini, yutkunuyor.

«Avuçlarını,» diyor.

«Ne var avuçlarımda?»

«Avuçlarını öpsem kızar mısın?»

«Kızmam.»

Eğilip avuç içini öpüyor, bir zaman çekemiyor dudaklarını kızın avuç içinden; ağlamak geçiyor yüreğinden, sımsıcak, pespembe avuç içlerine ağlamak bu kızın, göz yaşlarının bir kızın avuçlarında tomurcuklandığını görmek. Yutkunuyor, iki iri damla süzülüp iniyor gözlerinden Gülşen'in avuçlarına.

«Ağlıyor musun?» diyor kız.

«Ağlıyorum,» diyor Salih.

«Niye?»

«Sevinçten. Hiç böyle bir şey olmayacak sanırdım ben.»

«Nasıl bir şey?»

«Bir kızın ellerini tutmak gibi; avuçlarını öpmek gibi.»

«İstersen,» diyor kız.

Başını kaldırıp bakıyor kıza Salih. Kız da bakıyor ona, gözlerinin içine; uzun upuzun bakışıyorlar. Kız indiriyor bakışlarını yere.

«Ne istersem?»

«Daha fazlasını,» diyor kız.

«Daha fazlası ne?»

«Yanaklarımdan da öpebilirsin, istersen?»

«Kızmaz mışın?»

Gülşen gülümsüyor gözlerini yerden kaldırmadan, Salih'in avuçlarının içindeki minicik el dönüyor, sıkıca yakalıyor erkeğin elini.

«Niye kızayım.»

Eğiliyor Salih'in başı, dudakları sokuluyor kızın yanaklarına doğru; iki parmak uzağında duruyor er-

keğin dudakları kızın yüzünün, bir pembelik vuruyor kızın yanaklarına; utangaçlığın tomurcukları.

Uzun, upuzun bir zaman geçiyor sanki. Neden sonra belli belirsiz değdiriyor Salih dudaklarını kızın pespembe yanaklarına. Bütün varlığı sarsılıyor, olanca kanı yangınlı bir telâşla vuruyor uyluklarına. Ateşe dokunmuş gibi dudakları, hemen çekiyor dudaklarını kızın yanağından. Bir daha öpüyor aynı yumuşaklıkla.

Kanı, daha bir yangınlı vuruyor uyluklarına.

Uyanıyorum işte diye geçiriyor içinden. Elleri ellerimde, dudağım dudaklarındayken bir kızın; tek başıma değilken de; gerçekte; yalnız düşlerimde değil işte.

Sıkıca yakalıyor kızın ellerini, daha bir çekiyor kendine doğru, kızın yüzü yüzünde, gözleri gözlerinde, yaklaşıyor kıza, kız gözlerini kapatıyor, dudakları aralık, bir şeyler fısıldıyor; sokuluyor dudaklarına doğru, dudakları birleşiyor, kızın ıslak dili vuruyor yumuşacık oğlanın dudağına, oğlan dilini dokunduruyor kızın diline; yüreğinin yangını büsbütün vuruyor uyluklarına; erkekliğini anlıyor eksiksiz, inanılmaz, yabancı bir kudurganlık uyanıyor gövdesinin her yanında; dişlerini sıkıyor hırsla, kendini tutmak için uğraşıyor, her şeyin, yıllardır özlemini çektiği şeyin birden kırılıp dökülmesinden korkuyor.

Bir daha öpüyor kızın dudaklarından, bir daha buluşuyor dilleri ıslak dudaklarda; korkusuz bir atılımla kızın bütün gövdesini dolanıyor elleri; uysal, sımsıcak bekliyor kız önünde.

Eli boşlukta duruyor Salih'in bir an, sonra aceleci, sonra kudurgan, sonra başeğmez oluveriyor bir-

den, sıyrılmış eteklerinin altından çıplak karnına doğru hızla ilerliyor eli; kanı peşpeşe on defa vuruyor uyluklarına, yangınlar içinde bütün varlığı; kudurgan, erkekçe, baş eğmez. Binlerce umut vuruyor uyluklarına yangınlı kanla birlikte; erkekliğinin ak küheylânları doludizgin boşanmağa hazır; bin yılın muştusu uyanıyor sanki. Kızın belini hafifçe sıkan lâstiği buluyor eli, yumuşacık çekiyor; kız hiç umulmadık bir silkinişle dikiliyor birden.

Kalkıyor ayağa; deli düşman bakıyor Salih'e, uzak, yabancı, acımasız, bağışlamaz.

«Pis,» diyor. «Terbiyesiz.»

Her şey sönüyor birden, başını kaldırıp kıza bakamıyor Salih, ölmek geçiyor aklından.

Kız üstünü başını düzeltiyor.

«Sen beni ne sandın?» diyor.

Salih duymuyor söylediklerini; kapanıyor çimenlere, ağlıyor sessizce, deli coşkun atları çatlıyor sanki erkekliğinin...

Kız yürüyüp çıkıyor.

Otları yoluyor Salih hırsla... Kuruyor göz yaşları birden.

KIZ, on adım ötesinde duruyor; on adım ötesinde duruyor da kızı görmüyor Salih; boşluğa bakıyor, boşlukta kendisinden başka hiç kimsenin göremeyeceği bir noktaya.

Bir adım atmak geçiyor kızın içinden; bir adım atmak büsbütün kopmak olacak; yürüsün gelsin yanıma, omuz başıma kadar gelsin de öyle adımlanayım diyor; adımlanıp durayım ardından, bir yutkunayım kendimi tutuyormuşum gibi, sonra iki damla yaş dökeyim gözümden. Ne demeye silkinip kalktım sanki! Susup beklesem, bıraksaydım da dilediğini yapsaydı keşke; üsteler, tutar kolumdan çeker yatırır diye geçiriyordum içimden, silkinip kalkarken ayağa. Uyanmış dipdiri bir erkek, nasıl olsa geri dönmez bu noktadan diyordum; biraz zorla olsun istiyordum, kendiliğimden teslim olmakta bir ayıp varmış gibi, bir günah varmış gibi.

Oysa, on adım önündeki kızı görmüyor Salih, boşluğa bakıyor, dümdüz, bomboş. Nerdeyse karanlık

yuvasından çıkarak, güneş battı batacak kızıl ufukta; yüreği seğrimeye başlıyor birden, sonra elleri; iki elleri.

Kız, umutsuzlanıyor birden; yürüyüp gitmekle, dönüp bakmak arasında kararsız iyiden iyiye. Yürüyüp gitse yanar yangınları sönmeyecek yüreğinin, ardım sıra iki adım atıp gelmedi diyecek hep. Dönüp baksa, yenik düşmüş, el etmiş gel demiş olacak. Dişlerini gömüyor dudağına. Yazıklanıyor silkinip kalktığına; bir kızla bir oğlan arasında hiç olmamış iş mi diyor.

Değişmez, yalın bir bakış Salih'in bakışı; ince esintiler sesler getiriyor kulağına, uzaktan, eski günlerden; unutulmuş, küllenmiş, gömülmüş acılardan bir iki fısıltı esiyor ilkin; daha bir hızlı seğriyor yüreği; toprağa diz çökmek geçiyor içinden, zor tutuyor kendini, gergin duruyor boşlukta.

Dönüp bakıyor kız, yenik düşmüş olmayı yeğliyor yüreğinin yanar yangınlarını harlamağa. Dönüp bakıyor da, donup kalıyor birden. Bomboş, dümdüz bir bakış görüyor Salih'in gözlerinde; Salih'in kendisini görmediğini, görse bile bir ağaca, bir taşa saydığını anlıyor birden. Yutkunmaya kalmadan yaşlar vuruyor gözpınarlarına.

«Salih...» diyor kesik bir solukla, duyulur duyulmaz.

Salih direnemiyor, dizlerinin üstüne çöküyor o sıra.

Kız, gücünü topluyor; gövdesi geriliyor, büyüyor engin aşağı. İçinde bir umut var hep; durup durup bakıyor iki üç adımda bir. Her dönüp bakışında biraz daha kırılıyor umudu; biraz daha eğiliyor toprağa Sa-

lih. Sonra bir kez daha dönüp bakıyor kız, Salih toprağa kapanmış, iki ellerinin arasında yere dayalı başı; tortop olmuş, yeni kapanmış bir mezar sanki, bir insan değil.

Salih, toprağa dayıyor alnını; uzaktan yakından, sağdan soldan, dört yandan gelen bütün sesleri duyuyor. Dört yanını görüyor; uzağını, yakınını. Bin türlü sese açık kulakları, bin türlü renge açık gözleri, tortop olmuş öylece duruyor ya uğultular, fırtınalar içinde bütün varlığı.

Yavaş yavaş ölüyor gerçeğe duygunluğu; yakın sesler eriyip gidiyor birer ikişer, uzak sesler, göğün sonsuzluğuna gömülüp kalmış sesler baskın çıkıyor içinde. Aşağıya şehre inen gölgeler siliniyor gözlerinde, uzak gölgeler beliriyor; geçmişin, ölü bir çağın gölgeleri; geleceğin, bilinmeyenin karanlıklarına bulanıyor.

Kaldırsam başımı topraktan diye düşünüyor; ne göreceğim. Bir an kıpırdanıyor; kıpırdanmıyor da, seğriyor bütün gövdesiyle. Kasılıp kalıyor hemen ardından. **Etem Uraz dikiliyor gözlerinin önünde hemen; karanlık, çiğ, kargınmış bir gecenin ufkundan hızla yaklaşıyor; insan suretinde bir gecekuşu. Usulca iniyor toprağa; bir müslüman ölüsüyle zina ediyor, açık unutulmuş mezarda.**

İki elleri açılıyor toprakta; bir şeyleri tutmak ister gibi, artık bir daha hiç bir zaman ele geçmeyecek olanın ardından; uğursuz bir yasa dönüşen muştunun ardından bir kez açılıp kapanıyor elleri; umutsuzca.

Her şey karışıyor yavaş yavaş; sözler, bildik bun-

ca yılın sözleri, anlamlı yankılarıyla boşluğu dolduran görünmez kuşlar. Renkler bulanıyor birbirine.

Karanlığın, sessizliğin ortasında korkuyla kaldırıyor başını.

Yeniden dünyayı görüyor; yıkılmış, anlamsız ve yabancı.

Yavaşça atıyor ilk adımını; ilk adımını atıp duruyor, başını kaldırıp göğe bakıyor, akşamın son ışıklarıyla göğeren boşluğa; bir kuş olmayı düşlüyor o an, **insan suretinden çıkıp bir kuş olmayı.**

Bozgun, bir yürek tıpırtısı gibi ansızın uyanıyor içinde, tere bulanıyor, buza kesiyor.

Şehre doğru koşuyor.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SALİH, ilk evlere vardığında toparlandı, durdu; bütün olup biteni sıraya koymağa çalıştı kendi kendine. Dünya bir resim gibi vurdu yüzüne bir an, bütün derinliklerinden sıyrılmış, ölü ve yalın; karanlığın her deliği bir düşman gözü gibi göründü ona; her ışık, yüreğine doğru ateşlenmiş bir namludan fışkırıyordu sanki. Kendini yalnız, yapayalnız buldu, başka bir dünyadan gelmişcesine.

Bir evi olduğunu hatırladı neden sonra, kötü bir toprak yolla tırmanılan tepenin sonunda, iki göz bir gecekondu. İşte, şimdi kendisine düşman gözlerle bakan karanlığın bunca deliğinin içinde o iki göz gecekondunun pencereleri de vardı.

Anacık'ı hatırladı sonra, iki elleriyle onu hep okşayıp seven kadını. Ne kadar da uzaktı şimdi! Uzak, yabancı ve soğuk.

Yüreğim bir biley taşı gibi katı diye düşündü sonra; katı ve soğuk. Kaderimin keskin bıçağını biliyorum işte durmaksızın yüreğimde biliyorum kaderi-

min keskin bıçağını, diye düşündü. Karanlığın derinliklerinden bakan binlerce düşman gözü kolladı tek tek; bir dost ışık bulamadı.

Ağzı kurudu, kupkuru diliyle yaladı damağını.

Yürüdü yeniden, şehrin kıyısından köşesinden, uzağından hep; nereye gittiğini bilmeden ilerliyordu.

Sonra kendini hiç ummadığı bir noktada buldu; kendi kendini aklından hiç geçirmediğine inandırmaya çalıştığı bir yerde. Genelevlerin on adım önünde.

Durdu; görünmez bir duvar vardı önünde sanki. Bir adım daha atmaya gücü yoktu, ters geri dönüp gitmeye de. Yeniden yaladı kupkuru diliyle damağını, sanki damağı yanıyordu, dilinin ucuda bir acı uyandı birden; zehir tadı gibi bir şey. İçimde biriken yılların zehri damağıma vuruyor herhalde diye geçirdi içinden; kendi zehrimle kendimi zehirliyorum işte; ölüyorum inşallah.

Karşı evden biri çıkıp gelecekmiş gibi bir duygu kıpırdadı yüreğinde; elinden tutup onu götürecekmiş gibi.

Bir zaman bekledi öyle çakılıp kalmış, elleri karıncalandı, ayakları karıncalandı, orası burası seğirdi ardından. Bir adım attı, on adım önünde duran genelevden tarafa bir adım attı. Durdu yeniden. bir zaman daha durdu; sonra biri gel gel ediyor gibi birden yürüdü genelevin üstüne.

Eğilip bakmadı kapının deliğinden; yumrukladı kapıyı, kapı açıldı önünde, yürüdü girdi içeri.

Şadiye yerinden kalktı aynı anda, kendisine doğru gelen Salih'i gördü, başını yere iğdi, yüzünü merdivenden yana döndü, yürüdü. Salih de yürüdü arkası sıra, tahta merdivenleri çıktılar ağır ağır, üç basamak

aralıkla; Şadiye kapıyı açtı, ışığı yaktı, odaya girdi, Salih de arkasından. Kapının yanında duran elektrik anahtarını buldu Salih'in eli, ışığı söndürdü.

«Seslendim ardından o gece.» dedi Şadiye.

«Duymadım.»

«Hep bekledim sonraki günler, dönüp gelirsin diye.»

«Hiç bir sebep yoktu dönüp gelmem için. Yüreğim kan ağlıyordu.»

«İşte ondan,» dedi Şadiye «Yüreğinin kan ağladığını bildiğimden. Gelir kurtarır beni diyordum.»

«Nasıl kurtarırdım seni? Ne gelirdi elimden.»

«Bilmem; çekip vururdun belki.»

«Ne hakkım vardı, ne hakkım vardı çekip vurmaya!»

«Sonra anladım gelmeyeceğini.»

Sustu Salih, uzun bir zaman sustu.

«Bir daha hiç gelmezsin artık diyordum hep,» dedi Şadiye.

Karşılık vermedi Salih.

«Işığı niye söndürdün,» dedi Şadiye «Beni öldürmeye mi geldin yoksa?»

«Niye öldüreyim seni?»

«Bu yola düştüm diye. Hep öldürüyorlar bu yola düşenleri, yakınları, akrabaları!»

«Ne suçun var,» dedi Salih. «Ne suçun olabilir bunda senin?»

«Hiç bir suçum yok. Anlatayım istersen.»

«İstemem.»

Karanlıkta Şadiye'nin yutkunduğunu anladı Salih.

«Demek kararın kat'î.»

«Ne kararım?»

«Beni öldürmek kararın. Dinlemiyorsun bile söylediklerimi.»

«Aklımın kenarından bile geçmedi seni öldürmek.»

«Niye geldin öyleyse? Beni burada görüp kaçtıktan bunca zaman sonra üstelik.»

Bir karşılık bulamadı Salih. Dönüp gitmek geçti aklından.

«Seninle konuşmaya geldim,» dedi. «Bir derdim var.»

«Bir derdin mi var?»

«Evet.»

Ne derdi olabilir benim çare bulacağım acaba diye düşündü Şadiye, ama aklına hiç bir şey gelmedi.

Salih sustu, söze nerden başlayacağını düşündü.

«Işığı yaksak!» dedi Şadiye.

«Karanlık daha iyi,» dedi Salih. «Birbirimizi görmeden.»

Buz gibi bir bıçak saplandı yüreğine Şadiye'nin.

«Anladım,» dedi.

«Neyi anladın?»

«Derdini,» dedi Şadiye. «Buralara kadar niye geldiğini!»

«Niye geldim peki?»

«Herkes niye geliyorsa sen de ona geldin.»

Sustu Salih.

«Işığı yakıyorum,» dedi Şadiye.

Aynı anda yandı ışık.

«Söndür!» diye bağırdı Salih.

Şadiye ışığı söndürdü hemen; belki göz açıp kapayıncaya kadar bir zaman ışıklandı oda. Şadiye Sa-

lih'in yüzünü gördü göz açıp kapayıncaya kadar yanan ışıkta; ölü yüzü gibi, ağlayan bir ölü yüzü gibi.

«Ağlıyorsun?»

«Ağlıyorum,» dedi Salih «Ağlıyorum ya!»

«Demek derdin büyük?

«Hem de nasıl.»

«Ölen mölen mi var yoksa?»

«Ölenden mölenden değil derdim.»

«Neden peki, bir türlü söylemiyorsun da üstelik!»

Sinirli sinirli dudaklarını yaladı Salih, alt dudağını kemirdi bir zaman.

«Anlat işte,» dedi Şadiye «Biz kardeş sayılırız.»

«Sus!»

«Niye susayım, kardeş sayılırız İşte!»

«Sus dedim,» dedi yumuşacık.

«Demek başından bilmişim niyetini.»

«Söylemesi zor.»

«Hiç de zor değil,» dedi Şadiye. «Bir koca memleket geçti üstümden, bir de sen geçsen...»

«Sus dedim.» dedi Salih, güçsüz yalvarır gibi.

«Kardeş yerine saydığım bir de sen geçsen,»

«Sus işte, Suss...»

«Kılım bile kıpırdamaz. Artık alıştım her şeye...»

Bir an sustular.

«Dinle bak,» dedi Salih sonra. «Aramızda kalacak ama bütün bu anlattıklarım.»

«Peki.»

«Beni everiyorlar. Önümüzdeki hafta perşembeye gerdeğe giriyorum.»

«Bu perşembe mi?»

«Bu değil, bir sonraki.»

«On gün sonra yanl.»

«On gün sonra.»

«Allah mes'ut etsin, ne var bunda dertlenecek?»

«İş senin bildiğin gibi değil.»

«Başka bir sevdiğin mi var yoksa?»

«Yok yok!»

«Paraya mı sıkıştın; üç beş kuruşum var bir köşede, derdin paraysa tasalanma.»

«Paradan yana da değil derdim.»

«Ne peki?»

«Dinle de anlatayım, lafı ağzıma tıkıyorsun boyuna.»

«Pekl peki, anlat bakalım.»

«On gün sonra gerdeğe gireceğim ya. Kendiml bildim bileli daha hiç kadın almadım koynuma.»

«Tasalanma, kızlar bilir, anaları anlatır kızlara.»

«Anlatamadım, derdimi anlatamadım!»

«Daha ne yani?»

«Uyanmıyorum!»

«Anlamadım.»

Karşılık vermedi Salih. Sustu bekledi.

«Erkekliğin mi yok yani?»

«Bilmem.»

«Bilmem olur mu,» dedi Şadiye. «Bu yaşa kadar hiç bir şey olmadıysa boku yedin demektir!»

«Nasıl bir şey.»

«Elini melini sürmedin mi hiç? Kadın şart değil ya!»

«Elimi sürdüm sürmesine.»

«Oluyor mu o zaman?»

«Oluyor.»

«Öyleyse hiç gamlanma. Muslukta su olduktan sonra...» Güldü lafın sonunda.

«Kendi başımayken iyi,» dedi Salih. «Ama bir başkasıyla yapmaya kalkınca elden ayaktan kesiliyorum.»

«Acemilikten,» dedi Şadlye. Rahat, güvenli bir hal almıştı konuşması.

«Deli gibi oluyorum,» dedi Salih. «Uykularım kaçıyor, geceleri ter içinde uyanıyorum; eksikliğim aklımdan çıkmıyor hiç.»

Işığı yaktı Şadiye o sıra; karşı çıkmadı Salih, Şadiye'ye baktı uzun uzun, gözlerine, saçlarına, ellerine.

«Neler gördüm ben,» dedi Şadiye. «Bu erkek kısmının biri birine benzemez. Nice çam yarması gibi adamlar, soyunur dökünür de üstüne çıkamaz insanın, çocuk gibi, oturur ağlar.»

«Demek öyle.»

«Kimi zaman büyü yaparlar, erkekliğini bağlarlar insanın. O zaman zordur işte, büyüyü bulamadın mı öldür Allah çözülmez erkekliğin.»

«Nasıl yaparlar büyüyü?»

«Herkesin âdeti başka.»

«Bana büyü yapacak kimse yok ki. Kim büyü yapar bana!»

«Bilinmez,» dedi Şadiye. «Sen aklından geçiremezsin ama, biri sana göz koymuştur.»

«Belki,» dedi Salih.

«Bizim evin anası bu işleri iyi bilir,» dedi Şadiye. «Bir de ona soralım istersen?»

«Cık,» dedi Salih. «Bir de onu karıştırmayalım.»

«Gönlün ferahladı mı biraz?»

«Biraz.»

Şadiye oturduğu Iskemleden kalktı. Salih kıpırdanmadı, Şadiye şöyle bir süzdü onu, kalkıp gidici olmadığını anladı.

«Aklını kurcalayan bir şey var hâlâ,» dedi. «Rahatlamadın.»

«Var,» dedi Salih başını salladı, «rahatlamadım!»

«İstersen...»

«Ne istersem?

«Benimle yatmak Istersen soyunayım?»

«Kardeş gibiyiz biz.»

«Laf, anamız ayrı babamız ayrı, ne demeye kardeş gibi olalım. Hem, hiç unutmuyorum köyden ayrıldığım günü.»

Önüne baktı Salih.

«Uzun zaman düşündüm o anı,» diye devam etti Şadiye. «Sanki yavuklumdan ayrılış anımmış gibi.»

«Ben de unutamadım hiç. Hep tutmak, bırakmamak istedim seni.»

«Keşke tutsaydın bırakmasaydın.»

«Nerden bilirdim!»

«Ama işte bak gene karşı karşıya geldik. Yüreğinde ne varsa söyle bana. Soyunayım Istiyorsan!»

«Bilmem ki!»

«Bilmez olur mu insan; kanı kızar, yüreğl harlanır.»

Başını salladı Salih, utanmış, gözleri yerde.

«Soyunuyorum,» dedl Şadiye.

«Soyun,» dedi Salih.

Alışkın, aceleci soyunmaya durdu, ne varsa çıkardı üstünde.

«Bakma,» dedi. «Herkese bu kadar soyunmam, külotumu çıkarır eteğimi kaldırırım o kadar.»

Salih terlemeye başlamıştı gene; korkuyordu, kendisiyle arasına hiç bir yasak, hiç bir engel koymayan Şadiye'nin çıplaklığından korkuyordu.

Şadiye soyunup çırılçıplak olunca Salih'ten tarafa döndü.

«Soyunsana,» dedi «Ne dikilip duruyorsun öyle?»

Şaşkın baktı Salih Şadiye'ye, ceketini çıkardı kapının arkasındaki askıya astı; gömleğini çıkardı ardından, iskemlenin arkalığına attı. Dönüp Şadiye'ye baktı, giyinikmişçesine rahat uzanmıştı Şadiye karyolaya.

«Taksitle soyunacaksın anlaşılan,» dedi Şadiye gülmeye başladı.

«Niye güldün?» dedi Salih.

«Hiç!» dedi Şadiye. «Her zamanki manzara aklıma geldi de güldüm. Çık soyun derim müşteriye ben, iki dakka bekler sonra çıkarım arkasından; çırılçıplak bulurum yatakta, çırılçıplak ve herşeye hazır...»

«Ne var, bunda gülecek?»

«Ben hep isteksiz olurum onların açlığına inat. Bir an kusmak gelir içimden, senin o durduğun yerde durup yatağa bakınca; adam uzanmış hazır.»

Salih hâlâ öyle dikilmiş duruyordu.

«Bakıyorum şimdi tam tersi. Ben soyunup dökünmüş yatağa yatmışım, her şeye hazır; sen karşımda soyunmaya bile üşeniyorsun.»

Pantolon düğmesini çözmeye koyuldu Salih.

«Belki kusmak bile geçiyordur içinden bir an,» dedi Şadiye.

Başını salladı Salih.

«Sanki sen orospusun da ben seni düzmeye geldim,» dedi Şadiye, güldü.

Salih'in elleri pantolonun son düğmesinde duraladı.

«Bakarsın işten sonra vizite parası bile Istersin benden.»

Elleri titremeye başladı Salih'In.

«Sus allah aşkına» dedi.

Güldü Şadiye. Uyluklarını ovaladı elleriyle.

«Gel, gel,» dedi.

Salih son bir gayretle çözdü düğmeyi, aceleyle çıkardı pantolonunu, iskemleye gömleğinin üstüne koydu. Yataktan tarafa yürüdü, Şadiye'nin yanına uzandı.

«Donunu da çıkar,» dedi Şadiye.

«Yavaş yavaş,» dedi Salih. «Korkuyorum.»

Şadiye gene güldü yüksek sesle.

«İyi vallaha,» dedi. «Bir de cilve yapıyorsun.»

Salih donunu da çıkardı.

«Gel üstüme,» dedi Şadiye.

İnceden terlemeye başladı Salih; elini uzattı Şadiye'nin çıplak omuzunu tuttu, hareketlendi üstüne doğru.

«Şadiyeeeee...» diye biri bağırdı dışardan.

Şadiye hafifçe itti Salih'I üstünden, yatağın içinde doğruldu.

«Ne var,» diye karşılık verdi dışardan seslenene.

«Nikâhlandın mı kızım, bir saattir sesin soluğun çikmıyor.»

«Tamam, tamam,» dedi Şadiye.

«Çifte marka atarım ha...» dedi dışardaki ses.

Şadiye yeniden uzanırken yatağa, Salih'i hafifçe çekti üstüne doğru. Dudaklarını uzattı erkeğe; Salih eğilip öptü dudaklarından, buz gibi bir soğukluk ür-

pertti içini, ölü eti öpüyormuş gibi bir ürperti dolandı bütün gövdesini. Kadının eli Salih'in uyluklarında dolandı.

«Allo, nerdesin?» dedi alaylı alaylı.

«Biraz bekleyelim,» dedi Salih.

Kadın eliyle oynadı onu uyandırmak için, sonra umudunu kesti.

«Sabahı buluruz bu gidişle,» dedi.

Salih kadının üstünden yana kaydı.

«Ben gideyim,» dedi. «Başka zaman gelirim.»

Kadın yan döndü, Salih'i tutup çekti kendine doğru, kulak memesini ağzına aldı, dilinin ucuyla dokundu kulak memesine.

Salih'in içinde bir ürperti uyandı bir an, yüreği ısındı sanki, sonra yeniden soğudu.

«Işığı söndürelim istersen,» dedi Şadiye.

«Söndürelim,» dedi Salih, usulca indi yataktan, elektriği söndürdü. Yatağa dönerken bir an duraladı, bir şeyler mırıldandı kendi kendine, dua etti, hadi koca Allah'ım beni rezil etme diye geçirdi içinden.

Karanlıkta buluştu dudakları; gene ölü etinin soğukluğunda bir öpüş.

«Göğüslerimi elle biraz,» dedi Şadiye.

Salih kadının göğüslerini elledi.

«Sıcak iyi gelir kimine,» dedi Şadiye sonunda. «Sana benim ispirto ocağını yakayım en iyisi.»

Süzülüp indi yataktan. Karanlıkta bir şeyler hışırdadı, sonra ışık yandı; giyinmişti Şadiye.

«Ben gideyim en iyisi,» dedi Salih yeniden.

«Bana sorarsan büyü yapmışlar sana,» dedi Şadiye. «Yoksa bu kadar uğraşmaya kim olsa uyanırdı.»

İspirto ocağını çıkardı, kibritle yaktı.

«Apışarana al şunu,» dedi. «Biraz ısın.»

Salih indi yataktan, Şadiye'nin kendisine uzattığı ispirto ocağını aldı. İskemleye oturdu, bacaklarının arasına biraz uzağa koydu yanar ispirto ocağını.

«Belki benden utanırsın, ben çıkayım, uyanınca hemen çağır beni.»

«Gidiyor musun?»

«Gidiyorum. Çağırınca gelirim hemen.»

«Kimseye söyleme ama, kimse bilmesin.»

«Kime ne canım,» dedi Şadiye.

Kapıyı açıp çıktı.

Bir zaman bacaklarının arasındaki yanar ispirto ocağında ısındı Salih, uyanır gibi oldu bir iki; arada bir yoklayan umut sonunda koca bir yumruk gibi tıkandı gırtlağına, ağlamaklı oldu. Üfleyip söndürdü ispirto ocağını, ağır ağır giyindi.

O sıra açıldı kapı, Şadiye göründü, Salih'i karşısında giyinmiş görünce durdu kapıda.

«Ben gideyim,» dedi. «Bu gün bendén fayda yok»

«Bir hocaya okut sen kendini,» dedi Şadiye. «Seni bağlamışlar.»

Başını salladı Salih.

«Borcum ne kadar?» dedi.

«On lira,» dedi Şadiye.

Elinde tuttuğu on lirayı Şadiye'nin avucuna bıraktı Salih.

38/BAYGIN BILDIRCIN

DUVARIN dibinde duruyor, evin arkasında oturmuş düşünüyor ne zamandır; Anacık, başını uzatıp bakıyor arada, bir dolanıp geliyor yakınına.

«Hasta mısın?» diyor.

Konuşmuyor Salih; hayır anlamına başını sallıyor.

«Bir derdin mi var?» diyor Anacık.

Konuşmuyor Salih; başını sallıyor, hayır anlamına.

Salih, duvara sırtını dayamış düşünüyor sabahtan beri. Yüreği sıkışıyor, soğuk soğuk terliyor durmadan. Kimi zaman yangınlı, sıkıntılı oluyor, patlayacakmış gibi bir sıkıntı yüreğindeki. İnsan yüreğinde bu sıkıntıyla yaşayamaz. Gözlerini boşluğa dikip bakıyor, sanki uzaktan dünyamızın dışında bir yerden iki at doludizgin geliyor Salih'ten yana. Birinde ölüm var, bugünden yarına çalacak kapısını; bu sıkıntılarla yaşayamaz insan. Ötekinde utancın, rezilliğin irin yüzlü zebanisi.

Boşlukta atına binmiş doludizgin koşan ölümün

ne zaman geleceği belli değil; oysa utancın rezilliğin irin yüzlü zebanisi perşembe gecesi dikilecek karşısına. Yerin göğün öcünü alacak ondan; toprağa işediğinin öcünü, oraya buraya pislediğinin öcünü, avuçlarıyla okşadığı Dudu Gelin'in bılgın memelerinin, Anacık'ın ocağın kızıl korlarıyla parıldayan çıplak teninin, Hacer Ana'nın pörsümüş etinin, bir doru kısrağın, Şadiye'nin...

Keşke, ölüm uçan atların en hızlısına binmiş olsa diye geçiriyor içinden. Perşembeden önce gelip alsa canımı; tere bulanıyor bütün gövdesi yeniden. Dört bir yanını ölümün atları kuşatıyor birden; kaçıp kurtulmanın gözleriyle bakınıyor dört yanına; sıyrılıp kaçmak, başı sonu belirsiz bir kaçış, burda değilse orda, orda değilse bir başka yerde utancın ve rezilliğin irin yüzlü zebanisi hep peşinde olacak, ölüm gibi. Uçan bir atın sırtındaki süvariyle bir insan yarışamaz.

Anacık'ın «muştu armağanı»nı, gümüş tütün tabakasını çıkarıyor. Alışkın alışkın açıyor tabakayı, bir sigara alıyor, kibriti çakıp sigarasını yakıyor; ilk soluğu ciğerlerine çektiğinde babası başını kaldırıp bakıyor pencereden, Salih'in sigara içtiğini görüp geri çekiliyor.

Salih dumanı, sigarayı bir solukta tüketmek istercesine çekiyor ciğerlerine; başı hafifçe dönüyor, iki şakağına aynı anda vuruyor kan hızla.

Babasının sesini duyuyor o sıra. Belli ki Salih'e duyurmak için iyice yukardan konuşuyor.

«Şu parayı ver ona da terziden gitsin alsın lâcivertlerini bu gün.»

Sigarasını yere atıp söndürüyor Salih. İkinci bir soluk çekecek gücü kalmamış.

«Ben de yola çıkayım, ayıp olur Arpalı'lara karşı...»

Lafın sonrası duyulmaz oluyor.

Pencereden uzanırken öksürüyor babası, yapmacık bir öksürükle. Salih pencereden yana dönüp bakıyor.

«Salih!» diyor başını uzatan adam.

«Buyur baba?»

«Ben Arpalı'ya kadar gidiyorum, akşama dönmezsem yarın sabah erkenden mutlaka dönerim. Anacık'a para bıraktım elbiseni git al terziden.»

«Olur.»

Hafifçe başını geri çekiyor adam, sanki ilk defa görüyormuş gibi bakıyor Salih'e.

«Ne o,» diyor «hasta mısın yoksa?»

«Cık,» diyor Salih «Hasta masta değilim.»

«Yüzün sararmış; irin gibi sapsarı benzin.»

«İçim bulanıyor.»

Yutkunuyor, dudağını yalıyor.

«Fesuphanallah,» diyor adam, pencereden çekiliyor.

Salih olduğu yerde dikilmiş duruyor öylece. Yürüyüp gitmeyi canı çekmiyor; halsiz, üşengen, isteksiz. Çöküp yeniden toprağa oturmayı canı çekmiyor; tedirgin, sıkkın, umutsuz.

Sallanıyor sanki boşlukta.

Sonra yürüyor ağır ağır, pencereden bakıp Anacık'ı görüyor, açık kapının ağzında sırtı Salih'e dönük duruyor, anlaşılan babasını uğurluyor, nerdeyse el edecek, kapıyı kapatıp dönecek; dönünce de pence-

reden bakan Salih'I görecek. Hemen yürüyor Salih. Gecekondunun köşesinde duruyor, burada durup biraz dinlenmeliyim diye düşünüyor kendi kendine. Kapının kapanmasını duyarım nasıl olsa; kapıyı kapattıktan sonra Anacık'a pencereye kadar yürüyecek zaman vermemeliyim, tam başını uzatıp bakacağı anda yürüyüp evin önüne geçmeli, ordan da çıkıp gitmeliyim.

Bekliyor, kapının kapandığını duyuyor, bir, iki, üç, dört yürüyor. Yanılmamış, ikinci adımını attığında sesleniyor Anacık.

«Salih...»

Duymamış gibi yürüyor Salih, yürüyüp gidiyor.

Nereye gideceğini bilmiyor; ne yapacağını bilmiyor.

İniş aşağı hızlanıyor ilkin, sonra duralıyor, arkasına bakıyor. Yan sokağa giriyor, tepeye doğru gitmeye karar vermiş, ama evlerinin önünden geçmek istemiyor. Anacık evin önüne çıkmış olabilir, onu görür; görünce de elinden kurtulamaz Salih.

İki sokak öteden yukarıya doğru vuruyor Salih, tepeye doğru hızla tırmanmaya başlıyor; soluğu daralıyor ama aldırmıyor, hızlı koşar gibi yürümesine devam ediyor. Son gecekonduları da geçip tepeye ulaşınca rahatlıyor biraz. Bir sigara çıkarıyor tabakasından, bir zaman yakmadan tutuyor ağzında, sonra yakıyor.

Sanki yavaş yavaş bir güven duygusu uyanıyor içinde; evleri, insanları, yarını, öbürgünü biraz ilersine koyup, kendisi biraz yukarıya, Işin dışına çıkınca

rahatlıyor. Bütün olmuşlara boş verip, olacakları bir sıraya koyabiliyor. Yarın pazar diyor, kesilen söz nişana çevrilecek, evcek hazırlanıp bohçalar koltuğumuz altında kız evine gideceğiz; el öpülecek, hal hatır sorulacak. Yüreğinde bir serinlikle bakabiliyor Pazara, lâcivertlerini giyecek terziden alıp. Sonra yüreğini sıkmaya başlıyor kuşkular; Pazar, ertesi gün Pazartesi, Salı, Çarşamba, Perşembe.

Gün alınmış, saat kesilmiş nikâh için.

Her yaşadığı an, sil baştan her düşünce yüreğindeki korkuyu besliyor durmadan; sıkıntısı büyüyor. Gittikçe çekilmez hale geliyor kendi kendisi için.

Baygın bir bıldırcın gibi kendiliğinden uçuyor yüreği; koca denizleri uykusuz aşıp gelmiş bir kuş gibi. Silmeğe çalıştığı bütün resimler bir bir geçiyor gözlerinin önünden, yüreğine değerek.

Dudu Gelin'in anadan üryan görüntüsü beliriyor ilk, sonra bütün öteki görüntüleri geçmişin. Dudu Gelin anadan üryan oturmuş kıçıyla oynuyor; Etem, Uraz saldırıyor üstüne; uzun, bir mızrak gibi erkekliği, sanki yüreğine saplayacak o mızrağı Dudu Gelin'in. Oysa kadınlığına saplıyor; sonra kurtlar kemiriyor Etem Uraz'ı dağı taşı çınlatıyor haykırışları. İki pörsük memeyle Hacer Ana'nın görüntüsü vuruyor sonra yüreğine; kekri bir kokuyla; Anacık'ın kızıl korlarla aydınlanan diri gövdesi, baygın bir bıldırcın gibi kendiliğinden uçan yüreği kanıyor sızılarla. Sonra doru bir atın acımasız çiftesi, Dudu Gelin'in kurtları...

Bozgun, beklenmedik bir yürek tıpırtısıyla uyanıyor içinde; bir defa, bin defa, aralıksız...

İki elini götürüyor uyluklarına, pantolon düğmelerini çözüyor; ölü bir kuş gibi diye düşünüyor. Hacer Ana'nın Enginomar'da boyuna okşayıp sevdiği, uyandırmaya, diriltmeye çalıştığı ölü kuş gibi. Yüreğinde kıpırdayan yas, bir an umutla karışıyor, ölü kuşu uyandıracağına inanıyor, umutla seviyor ölü kuşu; sonra umutsuzluk, sonra yas...

Kinleniyor, her şeye, herkese karşı kinleniyor; başını kaldırıp göğe bakıyor Dişleri kısılmış, avurtları çökmüş, gözleri gölgelenmiş. Kendini tutuyor, ağlamıyor.

Şu dünya yıkılsa diye düşünüyor. Dağlar üstüme devrilse, ölsem; hepimiz ölsek, herkes ölse...

Anasını avradını...

ALTINCI BÖLÜM

GÜNEŞ, bir bulutun ardına giriyor, esintisiz durgun bir gün.

Bir tek kuş peşpeşe bir kaç kez yırtıp geçiyor göğün mavisini. Orda bir tutam bulut, burda bir tutam bulut.

Uzak bir pikaptan bir plak çığlık çığlığa haykırıyor kaçtır aynı türküyü.

Âşık gibi sevmezsen;
Kardeş gibi sev beni.

Salih'in eli masanın üstünde; masanın üstünde ipekli bir örtü, her yanı tozpembe örtünün, üstünde kuşlar, bir bölüğü mavi kuşların, orda burda mavi mavi uçuyorlar; bir bölüğü sarı kuşların orda burda erliyorlar sarı sarı pespembe örtüde.

Salih'in eli masanın üstünde tek başına, yapayalnız duruyor, sinirli sinirli titriyor, mavi kuştan sarı kuşa; sarı kuştan mavi kuşa uzanıyor Salih'in eli.

Uzaktan bir pikaptan çığlık çığlığa bir plak haykırıyor hep; dursuz dinlensiz aynı türkü çalınıyor.

Âşık gibi sevmezsen;
Kardeş gibi sev beni.

Kendi çaresizliğine gömülmüş Salih, tek başına gibi; sanki hiç kimseler yok yanında yöresinde gibi. Konuşulanları duymuyor, gezinenleri görmüyor. Bir elini görüyor yalnız, bir de tozpembe örtünün üstündeki kuşları; mavi kuşları, sarı kuşları.

Kuş olup uçmak geçiyor içinden hep, kanat çırpıp uçmak sonsuzlukta. Başını kaldırıyor masadan, pencereye vuran bir tutam maviyi görüyor; göğün mavisini. Nasıl da sıkılıyor yüreğim diye geciriyor içinden; ben nerdeyim şimdi diye soruyor kendi kendine.

Göğün mavisi, pencereye vuran bir avuç mavi yüreğinde bir umut gibi kıpırdanıyor. Çıkıp gitmek, gönlünün doğrultusunda özgür uzaklaşmak istiyor oturduğu yerden.

Sesler, bulanık, uzak anlaşılmaz geçiyor yakınından, bir el görüyor, masanın tozpembe örtüsüne bir bardak bırakıyor gördüğü el; buğulu bir şerbet bardağı, bardağın kıyısından bir damla süzülüp iniyor tozpembe örtüye, mavi kuşlardan birisinin gagasına düşüyor damla.

Göğün mavisi kayboluyor önünde, yüreği daralıyor yeniden, içindeki umut sönüyor, tuz buz oluyor yakınından geçip giden bulanık seslere çarpan düşünceleri.

Uzaktan bir ses yankılanıyor, çığlık çığlığa bir plak kaçıncıdır aynı türküyü haykırıyor boşluğa:

Âşık gibi sevmezsen;
Kardeş gibi sev beni.

Birden bilincine vuruyor plağın haykırışı; kardeş gibi sev beni. Bir el uzanıyor masanın örtüsünün üstünde duran yapayalnız eline doğru; sımsıcak bir kadın elinin görünüşünde, ıslak buz gibi bir el dokunuyor oysa derisine. İçi ürperiyor, yavaşça çekiyor elini. Gülşen... diyen bir ses belli belirsiz yankılanıyor kulağında, önünde kalın bir cam var da ona çarpıp dağılıyor sanki ses... Âşık gibi sevmezsen kardeş gibi sev beni... El uzaklaşıyor masanın örtüsünden, yeniden yalnız, yapayalnız kalıyor Salih'in eli; kıpırdatıyor bir parmağını, yaşıyor işte elim, parmaklarım diye düşünüyor; keşke bu elim ölü bir el olsaydı diyor kendi kendine. Çıtırtıyla ateş alıyor bir kibrit çöpü, bir bardak cam tabağa dokunup tınlıyor, sağ gözü seğriyor uzun uzun; âşık gibi sevmezsen kardeş gibi sev beni, yüreğinden yukarıya, gırtlağına doğru ağulu bir su yürüyor, gövdesinin bir yanı kalıp gibi katı, masanın üstündeki eli oynuyor, boşluğa sarkan eli gülle gibi ağır, kaldırsan kalkmıyor, oynatsan oynamıyor, yavaş yavaş ölüyorum anlaşılan diye geçiriyor aklından. Masanın örtüsünde uçan kuşlara bakıyor, mavi kuşlara, sarı kuşlara; kalkıp gitsem, yüreğim daralıyor durmadan; kalkıp gitsem; âşık gibi sevmezsen, kardeş gibi sev beni; sol elim, boşluğa sarkan elim öldü işte, ağulu bir su yüreğimden gırtlağıma doğru yürüyor. Gözlerini yumuyor, sesler uzaklaşıyor iyice,

kalın bir camın arkasında kalıyor her şey, buğulu, kalın bir camın arkasında. Gözlerini kapatıp bekliyor yüreğinden gırtlağına doğru yükselen ağulu suyu, öldürücü sıvının diline vurmasını; âşık gibi sevmezsen; kardeş gibi sev beni.

Bekliyor gözleri kapalı, uzun bir zaman.

«Salih.» diyor bir ses; buğulu kalın bir cama çarpıyor ses ilkten; sonra bir daha yankılanıyor aynı ses.

«Salih...»

Buğulu kalın cam kırılıyor, un ufak oluyor; sesler iyice yakınına geliyor, bütün benliğini sarıyor sesler.

Bir pikap belki yüzüncü kez aynı plağı çiziyor acımadan.

Âşık gibi sevmezsen;
Kardeş gibi sev beni.

«Derin düşüncelere daldın gittin ha?»

Silkinmeye çalışıyor; ölümse bırakmaz yakamı nasılsa diyor bilinci yeniden her şeyin üstüne çıkarken.

«Öyle,» diyor «dalmışım.»

Odayı görüyor neden sonra; tek tek bütün insan yüzlerini; herkes her şeyi biliyormuş gibi bir duygu uyanıyor içinde.

«Sabahtan beri hep aynı plağı çalıyorlar?»

«Ne plağı,» diyor odadaki yüzlerden biri.

«Hep aynı plak işte.»

«Kim çalıyor?»

«Bahçeli kahvede herhal,» diyor Salih «Sabahtan beri belki yüz defa çaldılar.»

«Hiç farkında değilim.»

Bakıyor bıyıklı bir yüz konuşan; dudağının kenarında tükenmekte olan bir sigara.

Yutkunuyor Salih; ne söyleyeceğini bilemediğinden.

Anacık'ın sesini duyuyor.

«Eh biz de kalkalım artık.»

«Daha erken,» diyor kız anası.

«Daha erken!» diyor kız babası.

«Çok zaman var önümüzde,» diyor babası, «Bundan sonra bir meclis olup çokça oturacağız İnşallah.»

«İnşallah,» diyor kız anası.

«İnşallah,» diyor kız babası.

«Allah ömür verdikten sonra,» diyor Anacık.

Gülşen atılıyor Anacık'tan yana.

«Anacığım,» diyor, «verin elinizi öpeyim.»

Anacık elini uzatıyor, Gülşen iki ellerinden öpüyor. Sonra babasının ellerini öpüyor.

Salih kızın gözlerine bakıyor bir an; bir şeyler kaçırıyor gibi kızın gözleri, bir şeyler saklıyor gibi.

Kız babasının elini öpüyor Salih, kız anasının elini öpüyor. Kız'ın elini sıkıyor, çaresiz; kendisine uzanmış duruyor da kızın eli.

Ölü eli gibi kıpırtısız, ölü eli gibi soğuk kızın eli.

Sesler bulanıyor; yakınından geçip giden sesler uzaklaşıyor, duyulmaz oluyor.

ANACIK, kız evinden dönüşte bir an önce Arpalı'ya gitmek için telâşlanan kocasını uğurlayana kadar dönüp bakmıyor Salih'ten yana; hiç ilgilenmezmiş gibi davranıyor.

Cennet Ana pencerede oturmuş sokağa bakıyor aralıksız. Ne kıpırdıyor, ne başını çeviriyor odadakilerden yana. Dargın gibi, küsmüş kendi uzak dünyasına çekilmiş gibi hep; nicedir. Belki söylenenleri anlamıyor, oturup sokağa bakmaktan, sofra hazırlanınca yemek yemekten başka hiç bir şey ilgilendirmiyor onu.

Anacık, uzaklaşan kocasının arkasından bakıyor Cennet Ana'nın omuz başına dikilip; yürüyüp uzaklaşmasını bekliyor; bir ara göz ucuyla kaçamak kolluyor Salih'i; Salih, kaçamak bakışın arkasına yığılmış sorgu suali anlıyor, usulca kalkıp yan odaya geçiyor.

Anacık hemen yetişiyor ardından.

«Niye öyle oturdun durdun samıt gibi,» diyor «Kara yasa girmişsin sanırdı gören seni!»

Gümüş tabakada sigara aranıyor Salih.

«Susma da konuş,» diyor Anacık. «Yüreğinde kötü bir niyet varsa söyle de bileyim.»

Gümüş tabakadan çıkardığı sigarayı yakıyor Salih.

«Niye sustun oturdun ha» diyor Anacık yeniden.

Salih önüne bakıyor.

Anacık gelip hem sever gibi yumuşak, hem kızgın çekiştiriyor omzundan, Salih'in yüzünü kendinden yana döndürüyor çekiştirip.

«Oğulcuğum,» diyor «Bir evlâdın anasından gizlisi olmaz. Ne varsa kursağında söyle bana.»

«Bir şey yok!»

«Seni gören evimizden ölü çıkmış sanır; düğüne değil de ölü gömmeye hazırlanıyormuşuz gibi. Aklımı nereye dolandırsam bir düzgün karşılık bulamıyorum bu haline, kötü kötü şeyler geçiyor içimden hep.»

Salih, yanar sigarasını açık pencereden bahçeye doğru fırlatıyor hırsla.

«Anlatmayacak mısın » diyor Anası.

Gidip pencereden uzatıyor başını boşluğa, bahçeye tükürüyor.

«Anlatacak bir şey yok.»

«Şeytan çarpsın mı?»

«Çarpsın.»

İşaret parmağını kıvırıyor Anacık, Salih'ten yana uzatıyor.

«Böyle olur musun,» diyor. «Yarın kıyamette, ha?»

Başını sallıyor Salih, konuşmuyor. Anasının gözlerine bakıyor, sığınabileceği dost bir ışıltı arıyor ana-

sının gözlerinde, bulamıyor; biraz uzak, biraz soğuk, biraz donuk Anacık'ın bakışı, darılmaya hazır, siteme ağlamaya hazır.

«Senden yana dertliyim Salih'im,» diyor «Hep başıma olmadık bir iş dolayacakmışsın gibi geliyor bana.»

Salih, kendisini kapana kısılmış gibi görüyor, bütün kaçış yollarını tutmuş anası sanki. Kaçıp dağ bayır dolanmaya niyetlense yolunu kesecek kuşkusuz. İçindekileri anlatmaya kalksa, hem kendisi anlatamaz, hem anası dinlemez sonuna kadar. Oysa biliyor gidecek bir yeri yok, sığınacak bir umudu yok, ne olacaksa nasıl olacaksa bu odanın içinde olacak. Tutup anamı iki ellerinden çekeyim, yere diz çöksün; ben de diz çökeyim karşısına, bir bir elinden öpeyim eğilip, bir öteki elinden. Ağlamaklı olayım, iki ince pınar suyu gibi insin aksın sular iki gözlerimden. Gözlerimin kanlı yaşı süzülüp aksın anacığımın yüreğine, yumuşasın yüreği. Dursuz, duraksız ağlayayım bir zaman, bir ben, bir Anacık kalana kadar; birbirimizin derdinden başka bütün dertleri unutana kadar, bütün kaygulardan arınana kadar. Ta ki gözyaşlarım her şeyi unuttursun ikimize de; koca dünyada bir ben, bir Anacık varmış gibi. Eğilip öpeyim iki ellerinden, uzanıp öpsün iki yanaklarımdan. Diyeyim ki anamsın eksiğimi fazlamı bilmek hakkın, işte al sana yüreğimi açıyorum, dünyada bir benim bildiğim, bir de senin bileceğin yürek yangınım. Ah, bir de.. Tuh, tuh hay ayağım kırılaydı da gitmez olaydım.

«Gene daldın deryalara?»

«Ne diyeyim istiyorsun?»

Oğluna bakıyor Anacık; gözgöze gelince gözle-

rini kendisinden kaçırıp, yere eğen oğluna. Bıçağın soğuk çeliğinin yüreğine doğru yürüdüğünü duyuyor sanki. Boşluktan bir sesin usulca gelip içinde yankılanmasını diliyor; şimdi durup şu oğulcuğuma bakıyorum ya, alnında bir kara yas mührü basılı sanki, bir koca Allahıma yalvar yakar oluyorum, peygamberimiz efendimiz yüzü suyu hürmetine, kırklar, pirler aşkına ver haberini ne olacaksa yüreğime, kara haberse, kara haber oğulcuğumun alnındaki, bilirsem yalvar yakar olurum da, beş vakit namazlarımda okur okur üflerim de kara bahtımızın yolunu keserim belki. İşte boynunu bükmüş duruyor önümde, kurbanlık koyunlar gibi melûl.

«Ne diyeyim istiyorsun anacığım.»

«Ne bileyim oğulcuğum; yüreğim tıpırdıyor, aklım karışıyor hep. Tut ki başımızın üstünde bir koca kuş dolanıyor geceli gündüzlü, kara bir kuş gözümüzü oymaya mı dolanıyor, göğsümüzü delmeye mi dolanıyor bilmem. Bir Allahım yüzümüze baksa da bizi korusa kötülükten, şerden, günahtan.»

«Amin.»

Kısa bir an düşünemiyor Anacık, kararsızlanıyor ardından; aklına gelen bir duayı okumaya başlıyor içinden; oğlundan yana üflüyor soluğunu.

Yüzünün bir yanı aydınlanıyor Salih'in, bir yanı kararıyor, pencereden vuran ışığa yan dönmüş.

Gidip pencerenin perdesini çekiyor Anacık.

«Kursağında ne var söyle bana,» diyor Salih'e dönüp. «Öyle bir duruyor öyle bir bakıyorsun ki insana, ipe gidiyorsun sanır gören!»

«İçimde bir eziklik var, nedendir, nasıldır bilemiyorum.»

«Nasıl bir eziklik?»

«Yüreğim bağlı gibi, kanım dolanmıyor gövdemde gibi, sanki biri var içimde de kursağıma kara kan akıtıyor boyuna soğuk bir kan, kapkara bir kan.»

«Büyülenmiş gibi ha!»

«Büyülenmiş gibi.»

«Bir uğursuzluk var evimizin üstünde, kaç yıldır böyle bu. Allah günah yazmasın ama bunun kökü Cennet Ananın yüreğindeymiş gibi geliyor bana. Bütün olanı biteni bir bir düşünüyorum da.»

«Namazında abdestinde bir müslüman kadın?»

«Ne zamandır namazdan abdestten çekti elini?.»

«Eksinleylnce, dünyayı bilmez olunca. kim olsa öyle olur.»

«Salihim.»

Duralıyor Salih.

«Buyur ana.»

«Anacığına söyleyeceğin başka bir derdin yok mu?»

«Ne gibi?»

«Ne gibidir bilmem, uyur uykularında debelenmenden; uyanık gezerliğinde samıt gibi susup oturmandan çıkarıyorum. Sanki bütün cihanı âlemden gizlediğin büyük bir derdin varmış gibi?»

Susuyor Salih. Önüne bakıp susuyor bir zaman.

«Bir kara mı çaldılar alnına yoksa, sarhoşlukla, zorla filan?»

Dikiliyor Salih.

«Ne demek o?»

«Kim olsa söyleyemez bunun böylesini; gene de ana demek Allahtan sonra insanın en yakını demek, Allahın bildiğini analar da bilse olur.»

Salih, bir an kararsızlanıp kalıyor, ne karşılık vereceğini bilemiyor.

«Sen bunu bana söylememiş ol ana.»

«Demek!»

«Demeği memeği yok, sen bu lafı bana söylememiş ol. Başıma öyle bir iş gelmiş olsa, hiç bilemedim kendi canıma kıymasını da bilmem değil ya.»

Anacık önüne bakıyor.

«Nerden aklına geldi bu?» diyor Salih.

Anacık susup bekliyor gene.

«Nerden aklına geldi dedim?»

Yutkunuyor Anacık.

«Benim aklıma gelmedi,» diyor «Babanın aklına geldi.»

«Demek...»

«Ne demeği!»

«Aielacele Arpalı'ya ağıp gitmesinin sebebi buymuş?»

Anacık önüne bakıyor.

«Benim konuşmam doğru olmaz» dedi. «bilmem de doğru olmaz» dedi. «Sakınıp sekinmesinin sebebi buysa alsın başını gitsin dallanıp budaklanmasın alnımızın karası dedi.»

«Off..» diyor Salih.

«Oflama,» diyor Anacık «Hayra yorulur bir hal değil ki senin halin!»

Susuyorlar, birbirlerine bakıyorlar gizli saklı.

Ezan sesi yankılanıyor o sıra.

«İkindi olmuş,» diyor Anacık.

Salih pencerenin perdesini çekiyor, ışık doluyor odaya.

«Bulguru vurayım ocağa,» diyor Anacık.

Sanki hiç bir şey konuşmamışlar gibi bakıyorlar birbirlerine. Kız evinden yeni dönmüş gibi.

Salih, kapıdan tarafa yürüyor...

41/ÇÖL OVA

ESİNTİSİZ, durgun bir günün sonu; batan günün kızıllığını vuruyor bir bulutun saçaklarına. Bir yanı kızıl kan rengi bulutun bir yanı kara, duman karası. Kızıl ışıklarla ışıyan yanı tel tel bulutun, saçaklı. Kara yanı ağır, hantal; neredeyse toprağa değecek kara saçakları bulutun. Durgun, esintisiz bir günün sonu; bulutun kızıl uçlarından bir tutam bulut uzanıyor göğün yükseğine doğru.

Salih, gecekondunun önünde bir an duruyor; umutsuzluğunun önü çöl ova. Ne yana gideceğini bilemiyor; evleri arkasında Işte, anası arkasında Işte; umutsuzluğun önü, arkası; dört yanı çöl ova.

Durup dikiliyor, göğe bakıyor, kızıl saçakları ışıyan bulutu görüyor. Güneş bir parmak inceliğinde sıyırıyor ufku, neredeyse silinip gidecek gözden. Havada dingin bir sessizlik, birer ikişer ev içlerine çekiliyor bağrışlar çığrışlar.

Durup dikiliyor; ölü bir ata benzetiyor kızıl saçaklı bulutu. Ölü atın bilinçaltının neresinden yansıdığını bilemiyor; el ermez, göz görmez bir yerlerinde saklı kalmış anlaşılan bir at ölüsü. Ayak parmaklarının ucunda göğe doğru yükseliyor iki parmak, bir, bir daha yaylanıyor arkasından; umutsuzluğun önü çöl ova, sanki ayakları üstünde yaylanıp uçacakmış gibi ölü ata bir sıçrayışta ulaşacakmış gibi.

Durup dikiliyor; uzaklarda bir radyodan bir türkü yankılanıyor, anlaşılmaz bir türkü, bulutun kızıl saçaklarına vurup Salih'in gözlerinde yansıyor anlamsız bir melodi, bir, bir daha yansıyor, belirginleşiyor türkü, Salih'in içinde bir yer kanıyor yeniden, âşık gibi sevmezsen kardeş gibi sev beni. Elleriyle örtüyor yüzünü, ağlamak geçiyor içinden, yere diz çökmek, toprağa kapanmak, ağlamak, ağlamak, bütün varlığı iki gözlerinden akıp gitsin toprağa istiyor, ağlarken ölsün, erisin, tükensin.

Elleriyle örtüyor yüzünü; gökyüzünü görmek istemiyor, ağaçları, evleri görmek istemiyor, kızıl saçaklı bulutu görmek istemiyor, ufku bir parmak sıyıran güneşi görmek istemiyor. Umutsuzluğun dört yanı çöl ova; altı da üstü de çöl ova umutsuzluğun.

Elleriyle örtüyor yüzünü; gövdesini yorgun yorgun dolanan kan soğuyor, gidecek hiç bir yerim yok diye geçiriyor içinden yer yarılsa da içine girsem diyor. Yapacak hiç bir şeyim yok, çalacak bir kapım, dizinin dibine çöküp derdime çare soracağım bir tek yakınım.

Elleriyle örtüyor yüzünü; Mustafacık'ın hayali canlanıyor içinde; ölmemiş olsa, sağ olsa gider ona sığınırdım şimdi diye geçiriyor içinden.

Elini çekiyor yüzünden, gözlerini açıyor; bir zaman görmüyor dünyayı, bulanık, alacalı bulacalı bir yüzey gibi vuruyor dünya gözlerine, renkleri sesleri birbirine karışmış bir garip olmuş her şey gibi. Gözleri açık, gene de yüreğini yakalayıp geçiyor bilinçaltının ağulu rüzgârları.

Ellerini çekiyor yüzünden, gözlerini açıyor; bulanık, alacalı yüzeyde bir şey belirginleşiyor, sıyrılıyor, öne çıkıyor; bir çocuk yüzü, gülen aydınlık, tanıdık bir çocuk yüzü; bir değil bin kişinin yüzü gibi sanki.

Ellerini çekiyor yüzünden, gözlerini açıyor; bir Mustafacık oluyor alacalı bulacalı yüzeyden sıyrılıp çıkan çocuk, bir Dudu Gelin oluyor, bılgın memeleri ortada, anadan üryan, bir Şadiye oluyor saçları rüzgârda tel tel, bir Etem Uraz, bir at, bir ölüm, bir şavk oluyor.

Neden sonra tanıyor alacalı bulacalı yüzeyden sıyrılıp belirgenleşen yüzü. Bu bizim komşumuz, diyor. Beşini bitirmiş olmalı, altısına basmıştır herhalde.

Neden sonra tanıyor Sevim kızı, alacalı bulacalı yüzeyden sıyrılıp belirginleşen güleç yüzünü tanıyıp gülümsüyor.

«Düğün yapacak mısınız Salih amca?» diyor kız.

Konuşamıyor Salih, başını sallıyor iki yana, hayır anlamına.

«Neden?» diyor Sevim kız.

«Babam istemiyor,» diyor Salih.

«Senin baban imam değil mi?»

«Hoca.»

«Günah mı düğün yapmak?»

«Bilmem, değildir herhalde.»

«Peki neden istemiyor öyleyse?»

«Bilmem.»

«O mu evleniyor sen mi?»

Karşılık vermiyor Salih, sıkılıyor, uzaklaşmak istiyor, Sevim kızın sol yanından geçip tepeye doğru yürümeye hazırlanıyor, bir adım atıyor, yanından geçerken boşluğa sarkan elini tutuyor Sevim kız.

Salih, Sevim kızın elinden elini kurtarmayı, silkinip sıyrılmayı düşünüyor bir, sonra aynı düşünceyle anlaşılmaz bir başka istek çakışıyor kafasının içinde, üstüste, yeni, bulanık olan ilk düşünceyi örtüyor hemencecik; sıkıca tutuyor Sevim kızın elini.

«Düğün yapsanıza ne olur?» diyor Sevim kız.

«Niye istiyorsun o kadar?»

«Ben de gelirdim, düğünleri çok seviyorum. Her gün düğün olsun istiyorum.»

Yürüyorlar elele.

«Ben de gelin olmak istiyorum,» diyor Sevim kız.

«İyi,» diyor Salih «Zamanı gelince gelin olacaksın nasılsa.»

«Hemen gelin olmak istiyorum ben.»

«Sırayla,» diyor Salih «Biraz büyümelisin.»

«Salih amca be,» diyor kız.

«Ne var?»

«Niye sen Gülşen ablayı alıyorsun?»

«Bilmem.»

Sevimlerin evinin önüne geliyorlar tam, pencerede annesinin karaltısını görüyor kız, hemen eğilip evin önündeki çitin arkasına saklanıyor, gizlice, annesine görünmeden geçiyor evin önünden, bir sonraki evin önünde çömelip el ediyor Salih'e «Gel, gel» diyor.

Salih yürüyor kendisine el eden Sevim'den yana. Küçük kız bir ev alttaki kendi evlerini kolluyor, yanında çömeldiği kapıyı gösteriyor Salih'e.

«Otursana Salih amca,» diyor.

Salih önünde durdukları eve bakıyor, kuşkulu.

«Yoklar onlar,» diyor Sevim kız. «Köye gittiler dün.»

«Nerden biliyorsun?»

«Anahtarı anneme bıraktılar, Zehra ablanın kardeşi askerden gelecekmiş bugün yarın; onlar dönmeden çıkar gelirse anahtarı verelim diye.»

Salih Sevim kız'ın yanına oturuyor.

«Niye Gülşen ablayı alıyorsun ha?» diyor Sevim kız yeniden.

«Bilmem,» diyor Salih gene.

«Beni alsana,» diyor kız «Düğün yapmak şart ama bak; gelinlik giydirmek de şart.»

Salih'in içi ürperiyor.

«Biraz daha büyük olsaydın,» diyor gülümsemeye çalışıp..

«O kolay,» diyor Sevim kız «Anamın topuklularını giydim mi koca kız oluyorum.»

«Yalnız topuklu giymekle olmaz büyümek.»

Gülüyor Sevim kız.

«Lâstik toplarla memeler de yaparım kendime,» diyor «O zaman da olmaz mı?»

Sevim kıza bakıyor Salih, ne kadar da Dudu Gelin'e benziyor diye geçiriyor içinden, onun gibi ak pak bir kadın olacak, bılgın memeli, dipdiri.

«Olmaz mı?» diyor Sevim kız Salih'in gözlerinin içine bakıp.

Başını sallıyor Salih. İçinde bir şeyler uyanmağa başlıyor birden; bir umut vuruyor uyluklarına. Sevim kızın saçlarını okşamak geçiyor içinden, eli titriyor boşlukta; günahlar, dualar tutuyor elini sanki, yüreğinin gittikçe kabaran coşkunluğu itiyor elini oysa. Uzanıp saçını okşuyor kızın, bir güç, bilinmedik bir güç akıyor kızın saçlarından bütün varlığına. Kan vuruyor uyluklarına, sımsıcak.

Bir daha okşuyor saçlarını küçük kızın.

«Daha evvel niye söylemedin bunları?»

«Ne bileyim ben, hiç aklıma gelmedi,» diyor Sevim.

«Daha evvel söyleseydin seni alırdım gelin olarak; benim için de daha iyi olurdu hem.»

«Ya,» diyor kız.

Kızın yanaklarını, bacaklarını, ellerini okşamak geçiyor Salih'in içinden; uyanmışlığın katılığı duyuruyor kendini; yüreği bir bayramyeri gibi karman çorman, deli boran dönüyor kanı damarlarında.

«Demek bu ev boş ha?» diyor Sevim kıza.

«Boş.»

Salih kaçırmak istemiyor gövdesinin şahlanmış-

lığını; hemen gidip oynayayım elimle diye düşünüyor, çoktandır böyle olduğum yoktu, at tekmeleyip göğsümü çökertmeden bir hafta önce olmuştum en son.

Açık bahçe kapısından dalıyor, gecekondunun altındaki odunluğa doğru ilerliyor, bir çalı yığınının arkasındaki toprak merdivenleri iniyor hızla, derme çatma, teneke menteşeli kapıyı itip giriyor içeri, iki adım atıp diz çöküyor toprağa, eliyle oynamaya başlıyor, gittikçe kabarıyor yüreği, kanı gittikçe daha hızlı vuruyor uyluklarına.

Kapı tık ediyor arkasında.

«Salih amca...»

Birden duruyor eli, kanı soğuyor birden, sönüyor, ölüyor bütün umutları sanki; bir an.

Yeniden davranıyor son bir umutla, boşanmağa hazır, kanı son bir gayretle dolanıyor yeniden, uylukları ısınıyor.

«Ne yapıyorsun Salih amca?»

Hırsla dönüyor.

Sevim kız şaşkın, kalakalıyor olduğu yerde.

«Gel, gel...» diyor kızın elinden tutarken Salih.

«Bırak beni,» diyor kız.

Salih kızı çekiyor kendisine doğru.

«Anneciğim,» diyor kız.

«Korkma,» diyor Salih «Korkacak bir şey yok.»

«O ne,» diyor kız «O ne?»

«Hiç.»

Saçlarını okşuyor ilkin kızın; yeniden kanım uyanır içimde umuduyla. Gergin kaskatı bekliyor Sevim kız. Yanaklarını okşuyor.

«Öp Salih amcanı,» diyor Sevim kıza.

Sevim kız korkuyla sopsoğuk öpüyor yanağından.

Omuzlarını okşuyor Sevim kızın Salih; umutsuz, kızgın. Fırtınalar kabarıyor içinde, kaba etlerini okşuyor küçük kızın.

«Anne...»

Ağzını kapatıyor sıkıca elleriyle.

Ağlamağa başlıyor kız.

«Ağlama,» diyor Salih «Ağlama sadece okşayıp seveceğim seni.»

Yutkunuyor kız.

Boşuna okşuyor Sevim'in orasını burasını, yeniden kaba etlerini okşuyor kızın, kız debeleniyor kucağında, patiska donunu çıkarmaya çalışıyor ayağından; kız, Salih'in ağzını kapatan elini ısırıyor, acıyla çekiyor Salih elini, kız haykırıyor yeniden.

«Anneee...»

Yarım kalıyor haykırışı, aceleyle kapatıyor Salih ağzını. Bir yandan da patiska donunu çekiyor ayaklarından. Tek bir el hırsla, delice dolaşıyor küçük kızın orasında burasında.

Ne varsa boşanıyor birden yüreğinin derinliklerinden, çılgınlık bir bıçağın keskin yüzü gibi kesiyor erkekliğinin yolunu, kızın orasını burasını delicesine bir hırsla mıncıkladıkça soğuyor kanı. Orta parmağını görüyor birden, erkekliğiyle karıştırıyor onu, kıza daldırıyor orta parmağını, iki eliyle birden yükleniyor kızın üstüne, kanı görüyor, sıcaklığını duyuyor akan kanın, kanın üstüne düşüyor kızın son haykırışı.

«Anneee...»

İki eliyle sarılıyor kızın boğazına, toprağa vuruyor kafasını, bir kere, beş kere, on kere, yüz kere.

Ne yaptığının farkında değil.

Bir şey kabarıyor içinde, sırtını dönüyor küçük kızın ölüsüne; kusuyor, içinde ne varsa hepsini kusuyor toprağa.

Sesler yankılanıyor kulaklarında birden.

«Seviimmm... Seviiiimmmm...»

Titremeye başlıyor, yavaş yavaş varıyor yaptığı işin bilîncine. Başını toprağa vuruyor hırsla.

Ölmeyi düşünüyor yalnızca.

GÖVDESİ buza kesmişti birden, ter içindeydi, yüreğinin sıcaklığı, kanı ter olup vurmuştu gövdesinin dört bir yanından, bin yıldır koşan bir arap atı gibi neredeyse çatlayacaktı. Durup dikilmeliydi bir zaman, dikilip soluklanmalıydı, yeniden ısınmalıydı yüreği, kanı ateşlenmeliydi. Uzak ovada bir köpek uludu; bin yıldır insan eti yiyen bir köpek. Bir ses yankılandı boşlukta, bir kaval sesi, bin yıl önce ölmüş bir çoban mezarından çıkıp kavalını üflüyordu. Bin yıldır gökte gümüş rengi bir ay, uzak yıldızlar pırıl pırıl altın sarısına bulanınca olduğu gibi. Bir adım sekindi yalnızca, karanlık yıldızlara ağana kadar. Sonra solgun bir kıpırdanmayla bekledi karanlığın yıldızlara ağışını.

Uzak ovada bir köpek uludu; bin yıldır insan eti yiyen bir köpek.

Bir dal çatırdadı yukarda.

Bir baykuş öttü.

Bir yılan tısladı başını topraktan çıkarıp.

Ölüler mezarlarında soldan sağa döndüler hep birden.

Karanlığa yürüdü.

Çıplak insan suretinde bir gecekuşu, açık unutulmuş mezarda bir müslüman ölüsüyle zina ediyordu.

Neden sonra hızlandı yüreğinin tıpırtısı, soluğu sıklaştı, gövdesini buza kesen ter ısındı; sesleri duydu. Gecenin ve karanlığın seslerini. Kaval seslerini, bin yıl önce ölmüş bir çobanın ruhunun üflediği kavalların.

Daha da hızlandı, arkası sıra iz sürüp gelenler varmışçasına, telâşlandı, koşmaya başladı.

Sanki bin yıl koştu, bütün dünyayı dolanıp geçti bin yıldır koşan arap atlarına yetişti sanki.

Dünyanın sonuna ulaştı.
Hayatla ölüm arasında akan kan ırmağına.
Sesleri duydu.

Hiç durmaksızın uluyan köpeklerin sesini; bin yıldır insan eti yiyen köpeklerin sesini; yakında iyice yakında duydu.

Peşi sıra koşturan sırtlanların sesini; açık bir mezarda insan suretinde bir gecekuşuyla zina eden müslüman ölüsünü sürükleyip getiren sırtlanların sesini.

Hiç durmaksızın koşuyor Salih, dağlardan, sapa yollardan, bütün bir gece boyunca koşuyor.

Son defa dönüp baktığında ne gördüyse o var hep gözlerinin önünde; açık kapıdan düşen ışıkta yatan Sevim kız'ın ölü gövdesi; pabuçları yerde, patiska donu yanıbaşında, kana bulanmış saçları.

Nereye doğru koştuğunu bilyor gene de; dağa doğru koşuyor, çocukluğunda Efeler kaşında oturup baktığında gördüğü dağa doğru; bütün bir gece boyunca koşuyor, dur duraksız gene de varamıyor oraya. Mustafacık'ı düşünüyor koşarken, istiyor ki güleç görüntüsü canlansın gözünün önünde, Sevim Kız'ın kana bulanmış görüntüsünü gölgelesin de yüreğine bir tutam rahatlık gelsin. Hatırlamıyor Mustafacık'ın yüzünü, boyuna Sevim kız'ın kanlar içindeki başı vuruyor yüzüne, boyuna onu görüyor, par par uçup geliyor uzaktan yakına, bir defa, bin defa.

Bir durup soluyor arada; bir soluk boyu yalnızca, sesleri duyuyor **gecenin ve karanlığın seslerini.** Yeniden hızlanıyor sonra, deli bir koşuya başlıyor yeniden, **yüreğinin sıcaklığı, kanı, ter olup vuruyor gövdesinin dört bir yanından.** Durup soluklanıyor, yeniden sesleri duyuyor. **Hiç durmaksızın uluyan köpeklerin sesini; bin yıldır insan eti yiyen köpeklerin sesini.**

Otlara değiyor elleri kimi zaman yere tökezlediğinde. Karanlığın soğuk çıvgınları vuruyor yüzüne. **Peşi sıra koşturan sırtlanların sesini duyuyor; acık unutulmus mezarında insan suretinde bir gecekuşuyla zina eden müslüman kadının ölüsünü sürüyüp getiren sırtlanların.** Durup dinliyor karanlığı; gecenin, karanlığın seslerini durup dinliyor, yüreği tıpırtılarla kabargın.

Sanki bütün bir dünya kovalıyor peşinden.

Ardından anasının ev önlerine çıkıp ilendiğini görüyor.

Sevim kızın anasının çıkıp ilendiğini görüyor.

Dünyanın sonuna kadar kaçıp gitse, ana ilençlerinden kurtulamayacağını biliyor. Kaçıp kurtulmaya değil deliler gibi koşmam diyor kendi kendine; kaçıp kurtulmaya değil.

Başını kaldırıp göğe bakıyor.

Durup soluklanıyor bir an, iki soluk boyu.

Gökte ay testekerlek, gümüş rengi. Yıldızlara bakıyor, uzak yıldızlara; yıldızlar pırıl pırıl altın sarısına bulanmış.

Koşuyor, dağa doğru tırmanıyor.

Ağaçlar başlıyor ardından, daha bir zorlukla koşuyor ağaçların arasında. Dallar vuruyor eline yüzüne, orası burası kanıyor.

Gene de koşuyor gecenin içinde, delicesine, durmadan.

Bin yıldır koşan bir arap atı gibi neredeyse çatlayacak.

Durup soluklanıyor, iki soluk boyu.

Bir dal çatırdıyor yukarda.

Bir baykuş ötüyor.

Bir yılan tıslıyor, başını topraktan çıkarıp.

Koşuyor Salih, ardından gelenler var biliyor; bütün bir dünya izini sürüp geliyor ardından, bütün bir düşman dünya. Kaçıp kurtulamaz ellerinden, oysa kaçıp kurtulmaya değil delicesine koşuşu. Onu yakalayamayacakları bir yere gidiyor, soyunup giremeyecekleri kan ırmağına.

Dağın doruğunda buluyor kendini.
Uçurumun kıyısında.
Başını kaldırıp bakıyor.

Karşısında gümüş renkli bir Ay. Testekerlek. Uzak yıldızlar pırıl pırıl altın sarısına bulanmış.

Gülüyor ay aydınlık dünyaya bakıp.
Bir dua mırıldanıyor kendi kendine.
Uçuruma bırakıyor kendini.

Düşerken sesler duyuyor hep; bir yaklaşıp bir uzaklaşan sesleri. Bin yıldır insan eti yiyen köpeklerin ulumasını; açık unutulmuş mezarında insan suretinde bir gecekuşuyla zina eden müslüman ölüsünü sürüyüp getiren sırtlanların haykırışını.

Sonra bulanıyor sesler Ayın aydınlığı sönüyor.

Sıcak kan ırmağına ulaşıyor karanlıkta.

Hayatla ölüm arasında, dünyanın sonunda akan kan ırmağına... Sıcak, sıcacık, yüreğinin tıpırtısı hızlanıyor, soluğu sıklaşıyor, gövdesini buza **kesen** ter ılınıyor.

Alışkın, rahat yol alıyor kan ırmağının içinde; ağır, güçlü ve yapışkan kan engellemiyor ilerlemesini.

Kanın kokusunu duyuyor birden, kekri, sarhoş edici, baygın kokusunu ilkten, sonra değişiyor koku, tatlılaşıyor sanki, insanın içine rahatlık veren hiç bilmedik bir kokuya dönüşüyor. İnsanın elini kolunu bağlayan bir büyü var bu kokuda, yavaş yavaş kendini bırakıyor ırmağın dibine.

Kana batıyor.
Ağzı yüzü, gözleri kana bulanıyor.
Yalıyor kanı; kendi kanını sanki.

Başsız sonsuz bir kızıllığa açıyor gözlerini; çevresini görmek istiyor birden; delice bir istek.

Yukarda yusyuvarlak gümüş renkli bir ay var gibi; onu görmek istiyor. Uzak yıldızlar pırıl pırıl, altın sarısına bulanmış gibi; onları görmek istiyor. Kıpkızıl bir karanlık oysa ardı önü. Umutsuzluğun arkası önü ölüm diye düşünüyor, umutsuzluğun dört yanı ölüm.

Belli belirsiz bir ışık yanıp sönüyor sanki. Kıpkızıl bir şerit uzanıyor önünde; bir yanı karanlık, bir yanında bir ışık yanıp sönüyor belli belirsiz.

Bir yanı yaşamak.
Bir yanı ölmek.

Yeni doğmuş çocukların iniltisini duyuyor birden. Aç sırtlanlar yeni doğmuş çocukların yüreğini dişliyor bir yanında; arkalarda bir yerde.

Bin yıl önce ölmüş insan ölülerinin bin yıllık kokusunu duyuyor, **kurtların bile** yemediği kargınmış ölü etinin kokusunu; **hemen önünde.**

Gittikçe uzaklaşıyor köpek sesleri; bin yıldır insan eti yiyen köpek ulumaları kızıl karanlığın içinde eriyor.

Gittikçe uzaklaşan sırtlan ulumaları; kızıl karanlığın içinde eriyor.

Bakıyor, karanlığı görüyor başsız sonsuz.

Ölü gözevlerinden bakan ışığı; kara muştuyu.

Gözlerini yumuyor kendini bırakıyor kan ırmağına; dibe, daha dibe gidiyor bir zaman; sesler bütün sesler uzaklaşıyor.

Kan ırmağı soğuyor.

Yüreğinin tıpırtısı susuyor.

Karanlık bütün dünyayı kuşatıyor birden.

Her şey kayboluyor.

Bir dal çıtırdıyor yukarda, uçurumun başında.

Bir baykuş ötüyor.

Bir yılan tıslıyor, ardından başını toprağa sokuyor.

Ölüler mezarlarında sağdan sola dönüyorlar yeniden.

Gökte bir ay, yusyuvarlak, gümüş renkli.

Uzak yıldızlar pırıl pırıl. Altın sarısına bulanmış.

Toprağın üstünde yüzü koyun uzanmış bir ölü.

Toprakla çiftleşiyor gibi.

İstanbul 1968 - 1971

KERKENEZ

Birinci Bölüm 9

1. Salih Çocuk 11
2. Cennet Ana, Hacer Ana, Anacık 28
3. Salih Dünyasını Düşünüyor 43
4. Mustafacık 58
5. Çocukların Gecesi 73
6. Ölü Baba 82
7. Ölü Babanın Gecesi 96
8. Ölü Babanın Kovuluşu 101
9. Üç Damla Sudadır Tanrının Ruhu 110
10. Ölü Babanın Dönüşü 122
11. İnsan Suretinde Bir Gecekuşu 129
12. Salih Dünyasını Düşünüyor 144

İkinci Bölüm 155

13. Kerkenez Gözü 157
14. Erkeklik 171
15. Şadiye 180
16. Sığıntı 188
17. Ölüm 202
18. Kaçak 210
19. Kesik 222
20. Kan Kardeşi 228
21. Cennet Ana Düşünüyor 234
22. Üç Kadınlar Dediki 240
23. Kış 245
24. Örgü 260

Üçüncü Bölüm 269

25. Salih Şehre Bakıyor 271
26. Dörtlü 278
27. Eksik Dörtlü 282
28. Utanç Gecesi 288
29. «El Uzat, Gül Vereyim.» 294
30. Kanter 298

Dördüncü Bölüm 301

31. At 303
32. At - Avrat 311
33. Babalı Ev 322
34. Dağ 338
35. Yıkıntı 342
36. Bozgun 349

Beşinci Bölüm 353

37. Ölü Su 355
38. Baygın Bıldırcın 367

Altıncı Bölüm 373

39. Yankı 375
40. Ana - Oğul 380
41. Çöl Ova 387
42. Ölüm 396

E YAYINLARI

BELGELER / BİLGİLER / BÖLGELER DİZİSİ

1. **PARİS YANIYOR MU?**
   D. Lapierre / L. Collins / 25 lira
2. **AL CAPONE / Gangsterler Kralı**
   John Kobler / 25 lira
3. **KUDÜS... EY KUDÜS**
   D. Lapierre / L. Collins / 30 lira
4. **PARA BABALARI**
   Ferdinand Lundberg / iki cilt / 50 lira
5. **İNSANLAR VE BİTKİLER**
   Maurice Mességué / 25 lira
6. **KALBİMİ VATANIMA GÖMÜN**
   Dee Brown / 30 lira
7. **ATATÜRK «Demokrat Diktatör»**
   Paraşkev Paruşev / 20 lira
8. **TABİAT HAKLIDIR**
   Maurice mességué / 20 lira

kerkenez

cengiz tuncer

25 LİRA

roman

